ఆధునిక తెలుగు కవిత్వంలో "నేను"

పరిశోధన

వై. కామేశ్వరి

పర్యవేక్షణ

ఆచార్య డా॥ జి. వి. సుబ్రహ్మణ్యం

పి. హెచ్. డి. పరిశోధనా వ్యాసం

తెలుగు శాఖ
హైదరాబాద్ కేంద్రీయ విశ్వవిద్యాలయం
1990

DECLARATION

I, **Y. Kameswari** declare that this thesis entitled **"ADHUNIKA TELUGU KAVITVAMLO "NENU",** is prepared by me on the basis of my own Independent Research work done under the guidance of **Prof. G.V. Subrahmanyam**, Dean, School of Humanities, University of Hyderabad, Hyderabad and this thesis has not previously formed the basis for the award of any other Degree or Diploma to me.

Dated: April 27, 1990.

(Y KAMESWARI)

Prof. G.V. SUBRAHMANYAM
Dean
School of Humanities
University of Hyderabad
HYDERABAD 500 134.

Dated April 27, 1990.

CERTIFICATE

This is to certify that this thesis entitled **"ADHUNIKA TELUGU KAVITVAMLO "NENU"**, **submittted for the Award of Ph.D. is a** record of Research work done by **Smt. Y. Kameswari** during the period of her study as a Research Student under my supervision.

(G V SUBRAHMANYAM)
RESEARCH SUPERVISOR

ముందు మాట

"When the true Being in the Heart
Emerges and spreads out as rays
Of awareness, Countless are its names
The first of these is I" ———

"Ramana Maharshi"

జీవమై లేచిన స్ఫూర్తి జ్ఞాన స్ఫూర్తే "నేను". అది మొదలు మానవుని సర్వ ప్రయాణాలకు మూలం "నేను". అన్నింటి లోనూ సాహిత్యానికి కూడా కేంద్ర బిందువు "నేనే". సాహిత్యంలో ఎన్నో రకాలు ఉన్నాయి. సాహిత్యంలో "నేను" ను ఉపయోగించిన వ్యక్తి అహంకార బట్టి, సంస్కారాన్ని బట్టి, కవిత్వ సందర్భాన్ని బట్టి అది మారుతూ అంతర్ముఖ వ్యక్తం అవుతుంది. మొదటిది లౌకికమైన "నేను" ఇది కేవలం భౌతిక జీవనానికి చెందినది. కథ చరిత్రల్లో, చరిత్రాత్మక ఉద్యమాల్లో కనిపిస్తుంది. మరొకటి ఆధ్యాత్మికమైన "నేను". ఇది ఉపనిషత్తుల్లో, వేదాంత గ్రంథాల్లో, వేదాంత చర్చలలో ఆధ్యాత్మిక పరంగా ఉపయోగించే "నేను". ఆధునిక కవిత్వంలో కథ, కథన బాట చేసుకొని కవితలలో లౌకిక విషయాలైన కాలాని అతీత ఆత్మను అందుకునే మరొక "నేను" కనిపిస్తుంది. కథ, నవల, గేయకథ మొదలైన సాహిత్య ప్రక్రియలలో కనిపించే వైయక్తిక "నేను" అవగాహనలో చేరదు. ఆధునిక కవిత్వంలో కనిపిస్తున్న అలౌకిక "నేను" కు సంబంధించిన పరిశోధనే ఈ వ్యాసం లక్ష్యం. ఈ "నేను" కేవలం భౌతిక ప్రతినిధి కాదు. అది కవితాత్మకమైన "నేను". భావాత్మ వ్యక్తి ఆధునిక కవి ఉపయోగిస్తున్న వైయక్తికమైన సాధనం ఈ "నేను".

వాడు, ఆమె, నిన్ను వంటి సర్వనామాలు ఎన్ని ఉన్నా 'నేను' అనే సర్వనామాన్ని వాడినంత విరివిగా మిగిలినవి ఉపయోగిస్తున్నట్లుగా కనిపించదు. కానీ మొత్తం మీద సర్వనామాల వల్ల ఆధునిక కవిత్వంలో ఎంతగానో ఉన్నదనేది నిజం. ప్రతి వ్యక్తికి ఆత్మీయతను స్ఫురింప-చేసే 'నేను' అనే సర్వనామం వేలాదిరంగులలో సాయుజ్యత్వం ప్రదర్శిస్తున్న మాట కూడా నిజం. చాలా చోట్ల 'నేను' 'మేము'గా, 'నీవు'గా, 'మనము'గా వ్యక్తం కావడం, పరిణమించడం కనిపిస్తుంది. 'వాడు' అనే ప్రథమపురుష ప్రయోగం సంప్రదాయకాలం నుండి ఉన్నదే. అయితే వీటన్నింటికి మూలం కవితాత్మకే 'నేను'. ఈ విధంగా ఆధునిక కవిత్వంలో 'నేను' అనే వ్యక్తిత్వ సాధనం నిర్వహిస్తున్న విశేషపాత్రను సవివరంగా పరిశీలించి ఆధునిక కవిత్వపు మర్మజ్ఞానం, సౌకుమార్యం వెలుగులోకి ప్రసరింపచేయడానికే ఈ పరిశోధనం మొదలైంది.

ఆధునిక కవిత్వం 1910 ప్రాంతాలలో మొదలైంది. అప్పటి నుండి 1988 వరకు వెలువడిన కవితాసంకలనాలను ఈ పరిశోధన పరిధిలో గ్రహించాను. 'కంఠం రాని వాడి కవి' అనేది పాత సామెత. కవితాలోకంలో కాలు పెట్టి పెట్టక ముందే "నేను, నా కవిత, నా అస్తిత్వం" వంటి మాటలను వాడని ఆధునిక కవి లేడు. ఇది నేటి సత్యం. ఇంత విస్తృత వినియోగం ఉన్న ఈ ప్రయోగాన్ని పరిశోధనాంశంగా గ్రహించడం వల్ల కలిగే ప్రయోజనాన్ని కొన్ని నియమాలతో నిర్ధారించ దలిచాను.

కథాకవిత, కథనం ఉన్న కవితలలో గల 'నేను' పరిశోధనా పరిధిలో చేరదు. అలాగే పూర్తిగా చారిత్రక వస్తువులున్న కవితలలోని 'నేను' కూడా ఈ అధ్యయనంలో చోటు చేసుకోదు. ఎందుచేతనంటే ఆ 'నేను'

శుద్ధ కవితాత్మక 'నేను' కాదు. ఆ 'నేను'పై ఆయా కథల, పురాణాల, చరిత్రల ప్రభావాలు లేకుండా ప్రవర్తిస్తాయి. ఈకారణం వల్లనే వాటిని కూడా ఈ పరిధిలో చేర్చటం లేదు. తెలుగు సాహిత్యం ఆధునిక ప్రక్రియ కాదు. అందుచేత తెలుగు సాహిత్యంలోని 'నేను'ను (అది ఆధునిక తెలుగు కవిత్వానికైనా సరే) పరిశోధనలో చేర్చలేదు. అనువాద రచనలలో మౌలిక ప్రతిభ పాలు ఉండటంలేదు. అందుచేత అనువాద కవితలను ఈ అధ్యయనం నుండి మినహాయించటం జరిగింది.

దిన, వార, పక్ష, మాస పత్రికలలో నిరంతరం వెలువడే కవితలను కూడా పరిశోధనా సౌలభ్యం కోసం పరిశోధనా పరిధి నుండి తొలగించాను. కేవలం సంకలనాలను మాత్రమే పరిశోధనకు ఆకరంగా గ్రహించాను. కవితలో స్పష్టంగా 'నేను' అనే పదప్రయోగం ఉన్న కవితలను మాత్రమే ఈ పరిశోధనలో గ్రహించాను. అంతర్గతంగా కథనం స్పష్టంగా ధ్వనించే కవితలను కల్పనాచాతుర్యం కారణంగా ఈ పరిశోధనలో గుర్తింపు లేని పరిధిలో గ్రహించటం జరిగింది.

పరిశీలనకు సౌలభ్యంగా ఉండటంకోసం వీలుగా కవితాత్మక 'నేను'ను వస్తు శిల్పాల ఆధారంగా వర్గీకరించటం జరిగింది. అయితే ఈ వర్గీకరణ సమన్వయం కోసం. కవితలలో విలక్షణంగా విరిగిన పాటిని అధిగమించటానికి, ఉపవర్గాలుగా, ఉపకవితలను చేర్చి అధ్యయనం చేశాను. అందువల్ల ఒక వర్గానికి చెందిన 'నేను', మరో వర్గానికి కూడా చెందవచ్చు. ఒక కవి ఒకే వస్తుశిల్పాలతో పలు ప్రయోగాలు చేశారు అనుకుంటే నేను ఒకే ఒక ప్రయోగాన్ని గ్రహించాను. పునరుక్తి వల్ల ప్రయోజనం ఉండదని ఈ నియమాన్ని అనుసరించాను. ఈకారణాల వల్ల ఆయా ఉద్యమశిల్పుల కొంత కవులయొక్క ప్రయోగాలు మాత్రమే ఆధునిక

కవిత్వంలో ఉన్నాయని నిర్ధారణకు రావడానికి వీలులేదు. అన్నిరకాల ఉన్నాయని కాని, ఒక్కొక్కరకానికి చెందిన కొన్ని ప్రయోగాలు ఆధునిక కవిత్వంలో తప్పకుండా ఉన్నాయని గుర్తించవలసి ఉంది.

కవిత్వంలో 'నేను' అనేదాని అంతర్ముఖంలో ఆత్మాశ్రయ కవిత్వం మొదలు అయింది. ఆత్మాశ్రయమైనా సామాజికమైనా 'నేను' అనే అభివ్యక్తి ఉండేదాని నిమిత్తం లేకుండా ఆధునిక కవిత్వమంతటా చోటు చేసుకుంది. ఆత్మాశ్రయ ప్రవృత్తియు కవితాశైలుల గొప్పన చక్కని లక్షణాలుగలదే. అందువల్ల దాన్ని పరిశీలించడం జరిగింది. ఆత్మాశ్రయ కవిత ఏ పద్ధతిలో చేరింది. ఇదేవిధంగా కూడా 'నేను' అన్న అభివ్యక్తి స్పష్టంగా చెప్పకపోయినా పద్ధతిలో గ్రహించడం జరిగింది.

పదకర్త 'నేను' ప్రయోగాన్ని పరిశీలించినా కాలక్రమానుసారం పరిశోధన చేపట్టిన పద్ధతితో అవలంబించడం జరిగింది. ఒకే కర్త పద్ధతులను ఉపయోగించిన కవితలలో, సాంప్రదాయాలను తెలియజేసే అవకాశం ఉన్నప్పుడు ఆయా కవితలను కాలక్రమాన్ని వదలి ఒకచోట చేర్చి పరిశీలించాను. మిగిలిన చోట్ల వేర్వేరు విశ్లేషణ ఆ కవితకు ఇచ్చి కాలక్రమానుసారం వివరించాను.

ఆధునిక సాహిత్య పరిశోధనలో కాలనిర్ణయ సమస్య సహజమే. కాని పుట్టి వంద సంవత్సరాలైనా కాని ఆధునిక ప్రక్రియ ఆధునిక కవిత్వంలో కూడా ఈ నిర్ణయం క్లిష్టతరం కావటం దురదృష్టకరం. కాలనిర్ణయం మాట అటుంచితే, కనీసం కవుల పుస్తకాలు ప్రచురణ లభించని పరిస్థితి కూడా ఉంది. వేలాది సాహితీకలు, ప్రాచుర్యం లేనివి లేని ప్రచురణాలు అనేకం. అటువంటప్పుడు పత్రికల రచనల తేదీలను గ్రహించాను. అవి లభించనప్పుడు ప్రచురణల కవితాసంకలన ముద్రణాలయం వారి తేదీ ఏదైనా ఉంటే దాన్ని గ్రహించాను. మూలరచనల్లో రచనాకాలం లభించనప్పుడు ఆయా కర్తలపై

పరిశోధన చేసిన పరిశోధక గ్రంథాలను, పరిశోధకులను గ్రహించాను. ప్రథమ ముద్రణ తెలియనప్పుడు అవిద్యమాన స్థానంలో లభించిన ముద్రణ తేదీని గ్రహించడం జరిగింది. తెలుగు సంవత్సరాలతో, తిథులతో ఉన్న పుస్తకాలకు పంచాంగాల ఆధారంగా సరియైన క్రీస్తుశకపు తేదీని గుర్తించడం జరిగింది ఈ కారణాల వల్ల ఇక్కడ తేదీలన్నీ ఖచ్చితంగా సరియైనవే అని నిర్ణయించడం సాధ్యం కాదు. పొరపాట్లు జరిగే అవకాశం ఉంది.

వివిధ కవుల రచనలు చూడటానికి పూనుకొన్న ఒక కవితాసంకలనంలో ఒకే కవి చేసిన రచనలు మరో కవితాసంకలనంగా వెలువడినప్పుడు, ఆవిర్భావం ప్రస్తుతంలో ప్రస్తావించిన సందర్భంలో, ఒకే కవిత రెండు వేర్వేరు శీర్షికలతో వేర్వేరు సంకలనాలలో ప్రత్యక్షమైనప్పుడు కాని ఇబ్బందులను ఎదుర్కొన్నాను. కవితలన్నింటిని ఒక్కొక్కటిగా, పరిశీలించి, విశ్లేషించి, విశ్లేషణకు అవసరం కాలక్రమానుసారం కూర్పు చేశాను. ఈ విధంగా ఈ రకపు సమస్యలను ఎదుర్కొని నిర్ధారించడం జరిగింది. తెలియనప్పుడు పాటిలో మొదటిసారి ప్రచురించిన తేదీని గ్రహించాను.

శ్రీ ఇంద్రగంటి హనుమచ్ఛాస్త్రిగారు తమ కవితాసంపుటం 'పొటల ముంజరి' ఏ సంవత్సరాల ప్రకటం వెలువడిందని 1987లో తాను ఉత్తరంలో తెలిపారు. అందుచేత 1957 ని ప్రచురణ తేదీని గ్రహించాను. శ్రీ వజ్ఝల 'కోయిల-పాటలు' అనే పుస్తకం 1976-1978 మధ్య వెలువడిందని తెలిపారు. అందుచేత ఆ పుస్తక ప్రచురణ తేదీని అలాగే గ్రహించాను.

ఆయా కవితలకు రచించిన తేదీని కవి సమయం చేసి ఉంటే ఆ తేదీని గ్రహించాను. లేనప్పుడు కవితాసంకలనపు ప్రచురణ తేదీనే గ్రహించాను. ఎన్ని ప్రయత్నాలు చేసినా రచనాకాలం, ప్రచురణ కాలం లభించని కవితలను ఆయా వర్గాల చివరగా అకారాది క్రమంలో చేర్చాను. రచనాకాలం

అంటూ కృష్ణం మీద రెండు సంవత్సరాలు (క్రీ.శ.1916-1920) ఉన్నప్పుడు మొదటి సంవత్సరాన్ని గ్రహించాను. అప్పుడు కవిత కార్యం జరుగుతుందని ఉద్దేశించాను. ఆధారు క్రమంలో రచనా కాలాల క్రమంగా చేసేలా అర్థాన్ని వ్యాఖ్యానికలలో చిన్న మార్పు చేర్చడం జరిగింది. పరిశీలనలో ఆవిర్భావస్థలాన్ని కాలాను సారం పరిశీలించడంలో అర్థదర్శన వైభవ క్రమం జరిగి ఉండటాని ఈ కారణాల వల్ల అవకాశం కలిగింది.

విషయం అర్థమైన విధానాన్ని బట్టి అర్థాలంకారాల విభజన చేశాను. నేను వ్యాఖ్యాని పాఠకుల్లో ఒక వ్యక్తిలాగా ఉపయోగం ఉన్న కవితలన్ని ఒక అర్థంలో ఉపయుక్త తావు చేశాయి. నేను చేసిన దళ్లా దాని క్రమ పరిగణాలను, సాధారణ లక్షణాలను, ప్రత్యేకతలను, ఉప-యోగాలను అధ్యయనం చేసి విశ్లేషణం చేయడమే. ఒక అర్థం సందిగ్ధమైనదైనా, అర్థం ఒక కూడా చెప్పలేనంత చిన్నదైనా ఆధునిక కవుల ప్రయోగమే దానికి ఆధారం. అలా అర్థాల పరిశోధన సారాంశం ప్రతి అర్థం ఆరంభంలోనే ఇవ్వడం జరిగింది. అలా సిద్ధాంతాలకు ఆధారంగా కవితల అనుశీలన సాధించబడింది.

ఆధునిక కవిత్వంలో "నీవు" నిర్దేశిస్తున్న పాత్రను అంచనా వేసేందుకు ముందుగా "నీవు" అనే పదం సర్వనామం కాబట్టి సర్వనామ వ్యవస్థను పరిశీలించి, లౌకిక వ్యవహారంలో, వేదాంత చర్చల్లో, సాహిత్యంలో సర్వనామాల నిర్దేశిస్తున్న పాత్రను అధ్యయనం చేసి వివరించడం జరిగింది. ఇటువంటి కవిత్వంలో "నీవు" అనే అర్థంగా రూపొందుతుంది. ఆధునిక కవిత్వంలో "నీవు" నిర్దేశిస్తున్న పాత్రను అనుసరించి, ఆ ప్రయోగంలో వుండుతున్న విధానాన్ని బట్టి పరిశోధనకు అనుకూలంగా గ్రహించిన విశ్లేషణ, అనుశీలన తత్త్వాలను ఈ అధ్యాయంలో వివరించడం జరిగింది.

ఎంతో ప్రయోగశీలభూయిష్ఠమైన "నీవు" సాహిత్యం అధునాతన కవి ఉపయోగిస్తున్న శిల్పకళాత్మకమైన అభివ్యక్తి విధానం ద్వారా అనేక అర్థాలను పరిచయం చేసిన తీరుతో, అంటే ప్రయోగశీల 'నీవు', కేవలం కవిగానో, కవితగానో మాత్రమే ఉపయోగించబడకుండా కవితలలో అన్యం వస్తు ఉండటం చేత "కవి(త) గా 'నీవు'" అని రెండు అర్థాలు ఏర్పడింది. సాంప్రదాయికంగా జరిగిన పరిశోధనలలో కవి(త) గా "నీవు" ప్రతిపాదించిన పాత్ర కాలానుగుణమైనది, అంతర్లీనమైనది అని చెప్పడానికి ప్రతిపాదించి కవులు చేసిన సాధారణంగా కవుల వల్ల కవితల వల్ల ఈనాడు కవిత్వాన్ని ఉపయోగించే పాఠకుని వినియోగం జరిగింది. కవి(త) గా "నీవు" కు, కవి భావుక "నీవు" తో ఉన్న సంబంధం కలిగి ఉంటుందని కూడా తెలుసుకోవడం జరిగింది. విశాలమైన కళాత్మక పరిధిని చేర్చుకొని భావుక "నీవు" కవితా భూమికగా ఉండటం వైవిధ్యం కూడా కనిపించింది. అట్టి కవితలలో ఉద్యోగ, ప్రతి రచనలలో కవులు ఉపయోగించిన శైల్పికతలను గమనిస్తే వారు సామాజిక ప్రతిస్పందనల కారణాలను, పరిశోధకులను, విమర్శకులను దృష్టిలో ఉంచుకొని చేసిన రచనలుగా గ్రహించవలసి ఉంది. ప్రయోగశీలతకు కారణం కూడా ముఖ్యంగా విరుద్ధమైనదిగా ఉన్నాయి.

పరిశోధనకు ఎంపిక చేసిన కవితలలో 43% వరకు కవితలు వాస్తవికమైన వ్యక్తుల్ని గ్రహించినవి కావడం చేత మూడవ అర్థం వాస్తవిక "నీవు" గా రూపుదిద్దుకుంది. ఈ వాస్తవిక కవితలలో ఉద్యోగాలకి పైగా కవితలు సామాజిక సమస్యల వల్ల (శ్రీశ్రీ) ప్రత్యేకించి, ముఖ్యంగా మార్క్సిస్టు విప్లవకారుల దృక్పథాన్ని అనుసరించడం వల్ల స్పష్టమైంది. అప్పటి అంగా వచ్చిన కవిత్వంలో మార్పు స్పష్టమైనాయి, విప్లవాంతరంలో ఉన్నంత ప్రభావం చేసినట్లు స్పష్టమైంది. వాస్తవిక నీవు నేపథ్యం, దృక్పథంతో

సృష్టించబడిన వివిధ శబ్దాల "నీతి"లు నిర్వహించిన తీరు ఎంతో ఉప
యుక్తంగా తీరుకు వివరించబడింది. ఆధునిక కవి లక్షణాలు వాడుకున్న
ప్రాచీన కావ్యం లాంటి విషయం, కావ్య విమర్శ ప్రయోజనం
దేశకాలమాన పరిస్థితులు ఈ అధ్యాయంలో సందర్భోచితంగా వివరించడం
జరిగింది. నీతిని చెప్పే ప్రతీ కావ్య శిల్పం అని అందువల్ల విశదీకరించి
వస్తువు, ప్రాచీన ఛందస్సు, ప్రాచీన పదజాలం, రచనా విధానం వంటి
ప్రాచీన శిల్పాంశాలు కూడా పరిచయం చేయబడ్డాయి.

కాల్పనిక ప్రవృత్తి ప్రధానంగా గల కవితలన్నీ 'కాల్పనిక నీతి'
అని అభిప్రాయంగా రూపొందాయి. కాల్పనిక కవిత్వపు ధోరణిలో "నీతి"
నిర్వహిస్తున్న తీరు విశిష్ట మార్గంగా కనిపించడం చేత అందుకు తగిన
కారణాలను అన్వేషించడంలో సాధారణంగా కవిత్వీకరణలో ప్రధానపాత్ర
వహించే మానసికావస్థ, ప్రవృత్తి, వ్యక్తిత్వాలను వివరించడం జరిగింది.
ఈ దృష్టిలో ఆధునిక కవిత్వాన్ని అంతటినీ విశ్లేషించి అధ్యయనం చేయవలసి-
ఉండటంతో 'నవ్యకవిత్వ కాలాన్ని' ప్రత్యేక కవితాస్వరూపం ఉంటుంది. ఈ
సందర్భంలోని కాల్పనిక కవితల్లో "నీతి" నిర్వహిస్తున్న తీరుతో పాటు,
ఇతర శబ్దాలలో "నీతి" నిర్వహిస్తున్న పాత్ర, పొందిన మార్పును కూడా
ప్రస్తావించడం జరిగింది.

అభ్యుదయ "నీతి" అనే అధ్యాయంలో అభ్యుదయ సిద్ధాంతం, మార్క్సిస్ట్
సిద్ధాంతాల పరిశీలన జరిగింది. ఈ మార్క్సిస్ట్ సంబంధిత సిద్ధాంతాల వివరణ కూడా
ఈ సందర్భంలో జరిగింది. సామాజికమైన దృక్పథం కలిగిన కవితలలో
"నీతి" కి సంబంధించిన కొత్త "సామాజికమైన "నీతి"" అనే అధ్యాయంలో
జరిగింది. ఇతర కవిత్వాల్లో "నీతి"ల కంటే స్వభావరీత్యా భేదించే అభ్యుదయ
"నీతి" అనే కొత్త అధ్యాయంలో పరిశీలించబడింది.

కవిత్వంలో వస్తువులూ కలబోసుకున్నప్పటికీ, కల్పనా ప్రధాన పాత్ర వహిస్తున్న కవితలను "కల్పప్రధానమైన "నేను"" అనే అధ్యాయంలో అధ్యయనం చేయడం జరిగింది. కవి అంటే "నేను" కాక కవిత్వంలో కనిపించే "నేను" కూడా ఉండటం వల్ల స్వతంత్రంగా "నేను" వర్తిస్తున్న పాత్రను స్వతంత్ర "నేను" అనే ఉపశీర్షిక క్రింద అధ్యయనం చేయడం జరిగింది. ఒక కవితలో "నేను" ఏ విధంగా ఉంటుందో వివిధ పరిణామాలను పొందుతూ ఉండటం, ఆ పరిణామంలో వస్తువైవిధ్యాలు పరిణామం ప్రధాన పాత్రను నిర్వహించడం కూడా ఆధునిక కవిత్వంలో విరివిగా కనిపిస్తుంది. ఈ యా పరిణామాల సంకేతాలు, ప్రయోజనాలు "పరిణామాత్మక "నేను"" అనే ఉపశీర్షిక క్రింద ఈ అధ్యాయంలోనే అధ్యయనం చేయబడ్డాయి.

వివిధ దశాబ్దాల్లో "నేను" నిర్వహించిన పాత్రను అంచనా వేయడానికి వీలుగా ఒక పట్టిక, "నేను" అనే సర్వనామపు శీర్షికగా గల కవితల వివరాలు, "నేను"తో సంబంధం ఉన్న శీర్షికలుగల కవితల వివరాలు తెలిపే పట్టికలను, వివిధ వర్గాల "నేను"లను ప్రతిబింబం చేసిన కవితల, కవితల వివరాలను తెలిపే పట్టికలను అనుబంధంలో చేర్చడం జరిగింది. సందర్భానుసారంగా ఈ విశ్లేషణలో పరిశీలించిన ఆలోచనకు అవకాశం కలిగించబడింది. ఈ పరిశోధన వల్ల ఈ క్రింది ప్రయోజనాలు కలిగాయి.

"నేను" అనే సర్వనామపు సాహిత్యపు ప్రాధాన్యతకు ప్రత్యేకంగా ఆధునిక కవి విశేషంగా ప్రయోగిస్తాడు అనే అంశాన్ని అధ్యయనం చేసి ఈ సందర్భంలో ఆధునిక కవిత్వాన్ని ఒక కొత్త కోణం నుండి పరిశీలించే వస్తువైవిధ్యాన్ని విస్తృతం చేస్తుంది. వస్తువైవిధ్య సమన్వితమైన కవితా రూపాన్ని సమగ్రంగా అవగాహన చేసుకోవడం ఈ విధానం వల్ల ఒనగూడిన ప్రత్యేక ప్రయోజనం.

ఆధునిక కవులు ఉపయోగిస్తున్న శిల్ప విన్యాసంపై సవివరంగా పరిశోధన జరగవలసిన అవసరాన్ని ఈ సందర్భంలో గుర్తించడం జరిగింది. ఆధునిక కవిత్వం అంటేనే ప్రతీకాత్మక శిల్పం ఉపయోగం పెరిగినప్పటికీ దాని విస్తృతిని కవిత్వమంటేనే ఒక రకంగా [illegible] చాలామంది ప్రతీకాత్మకతతో వ్యక్తీకరిస్తారు. అవకాశం ఉందని ఆవిధంగా శిల్ప ప్రయోగాలు విశ్లేషించాలి ప్రత్యేక కృషి చేయవలసిన అవసరం ఉందని తెలిసింది.

ఇప్పటి వరకు వెలసిన అతి కొద్ది ప్రభావమే కాక Nonsense verse (అర్థరహిత కవిత్వ) ప్రభావం కూడా ఆధునిక కవిత్వంపై ఉందని గ్రహించడం జరిగింది.

కవిత్వం రూపొందించుకున్న ప్రత్యేక పోకడను నిర్దేశించే మార్మికాత్మక, ప్రతీక, కృత్రిమాలతో సంబంధించిన అంశాలు కవిత్వంపై పరిశోధించే మార్గంగా ఈ పరిశోధనా సందర్భంలో స్పష్టించింది.

ఆధునిక కవిత్వం ఆరంభమైనప్పటి నుండి 1988 దాకా వెలువడిన కవితా సంపుటాలలోని నుండి "నేను" అనే పోకడ నిర్దేశిస్తున్న పోకడ సమగ్రంగా అధ్యయనం చేయడం జరిగింది. ముఖ్యంగా ముఖ్యమైన వర్గాల "నేను" ను ఆధునిక కవులు ఉపయోగించుకొన్నారని, వ్యక్తిత్వాల ఆధారంగా రచనా విధాన మార్పులు జరిగినప్పటికీ "నేను"లో ప్రతీకాత్మక, ప్రతీక వర్గాల సమాజ [illegible] స్పష్టమైంది. 1970 - 80 సంవత్సరాల మధ్య "నేను" ప్రయోగం అధికంగా జరిగింది. "నేను" ప్రయోగం ఈ ముఖ్యమైన వర్గాలకు మాత్రమే పరిమితమైనది కాదు. ఇంకా [illegible] కాలంలో [illegible] వర్గాల "నేను"ల ప్రయోగం జరిగే అవకాశం, అవసరం, ఉంది. ఆవిధంగా "నేను" స్వరూపం అనంతంగా విస్తరించే అవకాశం కూడా చాలా ఉంది అని ఈ పరిశోధన వల్ల స్పష్టమైంది.

మానవ జీవనం బహుముఖమైనది. సంక్లిష్టమైనది. ఆధునిక మానవ జీవనం మరింతగా క్లిష్టమైనది. జీవితంలోని ఈ సంక్లిష్టతనే ఆధునిక కవిత్వంలో "నేను" బహుముఖాలుగా వ్యక్తమవుతూ ఉంటాయి. సమగ్ర వ్యక్తిమానవ చైతన్యమే "నేను" సమగ్ర స్వరూపం. అనేకంటే దాని వివిధ పార్శ్వాలు కవిత్వంలో ప్రతిఫలిస్తాయని భావించవచ్చు. ఆధునిక కవి భిన్నత్వాన్ని భిన్నత్వంగానే కవిత్వంలో ఆవిష్కరించాడు. విభిన్నాలైన అభిన్నం సమగ్రమైనది.

ఈ కారణం వల్లనే సమకాలీన సాహిత్యంలో "నేను" ప్రయోగాన్ని చూసి, ఒకరిద్దరు కాదు అనేక వర్గాల "నేను"లను ప్రయోగించారు. స్త్రీవాద బహుముఖ ప్రతీక అయినా దా. సి. నారాయణరెడ్డి గారు మానవ పక్షాన వర్గాల "నేను" లను ప్రయోగించారు. స్త్రీవాదులు ప్రత్యేక వర్గాల "నేను"లను, దళితులు తమ వర్గాల "నేను"లను, ముస్లిం మైనారిటీ వర్గాల "నేను"లను, స్త్రీ వర్గాల "నేను"ను ప్రయోగించారు. వీరందరూ వివిధ ప్రత్యేక వర్గాలను సృష్టించారు. ముఖ్యంగా ఆధునిక కవులు నాడు రెండు మార్గాలను, ప్రపంచాలను ఈ పద్ధతుల్లో "నేను" ప్రయోగాలను చేసారని స్పష్టమౌతుంది. కాని మొత్తం మీద కవుల చైతన్యం సమగ్ర వ్యక్తి మానవ చైతన్యమే వ్యక్తిత్వం సందేహం లేదు. అందుచేత వివిధ వర్గాల "నేను"లు సంఘటితంగా ఆధునిక కవిత్వంలో కనిపిస్తున్నాయి.

ఇందుమూలంగా వచ్చిన సంవత్సరాల ఆధునిక కవిత్వంలో పరిశీలించేందుకు "తెలుగు కవితా సాహిత్యంలో" అనే నా పరి మీద సవ్యంగా అంశాన్ని ఎంపిక చేసుకొన్నాను. 1988 వరకు వెలువడిన వివిధ కవిత్వ సంపుటాల

కవితలను, ప్రసిద్ధమైన అప్రసిద్ధమైన కవితా సంకలనాల నుండి సేకరించాను. అయితే సాధ్యమైనన్ని సేకరించాను అని మాత్రమే చెప్పగలను. ఈ సిద్ధాంతంలో వివరించబడినవి మాత్రమే 1988 వరకు వెలువడిన కవితా సంకలనాలు అని భావించరాదు. అయితే సాధ్యమైనంతవరకు వచ్చిన కవితా సంకలనాలన్నిటిని పరిశీలించాను. ముఖ్యంగా విప్లవ గ్రంథాలైన రుధిరం, మార్క్స్ వంటి పుస్తకాలను సేకరించి పరిశీలించడంలో ఎంతో శ్రమ పడవలసి వచ్చింది. ఆధునిక కవిత్వోద్యమాలలో ప్రసిద్ధమైన ప్రధానమైన ముఖ్యులను తీసిన కవితా సంకలనాల కోసం శ్రమపడి ప్రయత్నించడం జరిగింది. సంఘర్షణ, వి.ఎస్. వంటి కవితా సంకలనాల జిరాక్సు ప్రతులను మాత్రమే చూడగలిగాను. బుచ్చిబాబు గారు రచించిన "అజ్ఞాతం" కవితా సంపుటిని పొందడానికి ప్రయత్నించే సందర్భంలో శ్రీమతి బుచ్చిబాబు గారి చిరునామా కోసం ఎందరినో అడిగిన ప్రయత్నాలెంతటివో సంక్షిప్తంగా తెలపవలసి వచ్చింది. వీరందరికి నా ప్రత్యేక కృతజ్ఞతలు.

గ్రంథ సేకరణలో సహకరించిన శ్రీయుతులు సచ్చిదానందం నరసింహశర్మ గారికి (గౌతమి గ్రంథాలయం రాజమండ్రి) ఆచార్య, కే.కే. రంగనాథాచార్యులు, రామసుబ్బశాస్త్రి, ఎ.వి. రమణారెడ్డి, వేముకూరి ప్రసాద్, సీతారెడ్డి, రెంటాల గోపాలకృష్ణ, నాగిరెడ్డి నవీన్, కడియాల రామమోహన్ రాయ్ మొదలైన వారికి నా కృతజ్ఞతలు. అలాగే మిత్రులు అరిపిరాల నా ఉద్యోగంతో పాటు ఈ పరిశోధన ఓపిగ్గా సహకరించిన నా శ్రీమతి సరళ గారికి ప్రత్యేక కృతజ్ఞతలు. ఫోటో కాపీలు అందించిన సహకారం అందించిన తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం, శ్రీమతి ఉదయగారి రాణి, శ్రీ రామమూర్తి దంపతులకు కూడా నా కృతజ్ఞతలు.

మొదటి అధ్యాయాన్ని రూపొందించడంలో ఎంతగానో

సహకరించిన శ్రీ పుల్లెల శ్రీరామచంద్రుడు గారికి, మా హెడ్‌మాస్టరు డా॥ పి. రామనరసింహం గారికి, ఆచార్య కేంద్రీయ విశ్వవిద్యాలయం తెలుగు శాఖకు చెందిన డా॥ రవ్వా శ్రీహరి గారికి నా కృతజ్ఞతలు. ఈ అధ్యయనానికి అవసరమైన వ్రాతప్రతులను అందజేసిన మిత్రులు శ్రీ పల్లె శేషగిరి గారికి కూడా ఈ సందర్భంలో కృతజ్ఞతలు తెలియజేస్తున్నాను. తమ అమూల్యమైన సలహాలను అందించి, నా పరిశోధన పట్ల శ్రద్ధను కనపరచి ప్రోత్సహించిన శ్రీ ఆర్.ఎస్. సుదర్శనం గారికి, ఆచార్య శ్రీమతి సాయి కృష్ణకుమారి గారికి, డా॥ ఆచార్య సచ్చిదానంద గారికి, డా॥ మునిగోపాల్ శేష ప్రభాకర్ గారికి నా కృతజ్ఞతలు.

నైతిక బలాన్నిచ్చి వెన్నుదన్నుగా సహాయం చేసిన మిత్రులు, తమ్ముడు కుమార్, నరేష్, అమ్మాయి శ్రీవాణి లకు ఆత్మీయమైన కృతజ్ఞతలు. గత నాలుగైదు సంవత్సరాలుగా జరిగిన ఈ పరిశోధనకు మా కుటుంబ సభ్యుల తోడ్పాటు ఎంతగానో ఉంది. ఈ సందర్భంగా వారికి తగిన విధంగా ఋణం తీర్చుకోలేని, నా పరిశోధనకు కావలసిన సమయాన్ని కేటాయించి సహకరించిన వారందరికీ పేరుపేరునా కృతజ్ఞతలు తెలుపుకుంటున్నాను.

ఈ పరిశోధన గ్రంథాన్ని నేనుకోరిన విధంగా చక్కనైన ముద్రణా ప్రమాణాలను పాటించి, ఎంతో ముందుగా పూర్తి చేసిన 'ఉదయ ముద్రణం ఆఫ్సెట్' మాయాపట్టణం ఆచార్య ఎ.వి. సుబ్రహ్మణ్యం గారికి మా ఆత్మీయ కృతజ్ఞతలు.

విషయ సూచిక

1. కవిత్వంలో "నేను" :- 1-31

సర్వనామాల విశిష్టత, నేను-1; సర్వనామాలు చేసే పనులు-4; సాహిత్యేతర వ్యక్తీకరణసందర్భాలు-16; సాహిత్యంలో "నేను" ప్రవేశించిన వైనం-20; ఆధునిక కవిత్వం - ప్రతీక "నేను", ప్రతినిధి "నేను" - 25; జ్ఞాపికలు-30.

2. కవి(త)గా "నేను" :- 32-82

కవి(త)గా ప్రతీకాత్మక "నేను" - 35; కవి(త)గా ప్రతినిధి "నేను" - 58; కవి(త)గా ఆరోపిత ప్రతీకాత్మక "నేను" - 68; కవి(త)గా ఆరోపిత ప్రతినిధి "నేను" - 73; జ్ఞాపికలు-77.

3. ప్రాచీన "నేను" :- 83-178

ప్రాచీన ప్రతీకాత్మక "నేను" - 83; ప్రాచీన ప్రతినిధి "నేను"-106; ప్రాచీన మానసిక స్థితి "నేను"-125; ప్రాచీన ప్రతీకాత్మక మానసిక స్థితి "నేను"-130; ప్రాచీన వ్యంగ్యాత్మక "నేను"-134; ప్రాచీన వ్యంగ్యాత్మక ప్రతీకాత్మక "నేను"-135; ప్రాచీన వ్యంగ్యాత్మక ప్రతినిధి "నేను"-141; ఆధునిక కవిత్వంలో ఆరోపిత "నేను"-145; ప్రాచీన ఆరోపిత ప్రతీకాత్మక "నేను"-146; ప్రాచీన ఆరోపిత ప్రతినిధి "నేను"-162; జ్ఞాపికలు-165.

4. కాల్పనిక "నేను" :- 179-205

కాల్పనిక ప్రతీకాత్మక "నేను"-182; కాల్పనిక ప్రతినిధి "నేను"-186; కాల్పనిక మానసిక స్థితి ప్రతినిధి "నేను"-188; కాల్పనిక ఆరోపిత ప్రతీకాత్మక "నేను"-190; కాల్పనిక ఆరోపిత ప్రతినిధి "నేను"-194; కాల్పనిక ఆరోపిత "నేను"-195; కాల్పనిక ఆంతరిక

ప్రతీకాత్మక "నేను" – 196; వ్యాఖ్యానికలు - 198.

5. అభ్యుదయ "నేను" :- 206 - 239

అభ్యుదయ ప్రతీకాత్మక "నేను" – 206; అభ్యుదయ ప్రతినిధి "నేను" - 211; విప్లవ ప్రతీకాత్మక "నేను" - 212; విప్లవ ప్రతినిధి "నేను" - 224; దళిత ప్రతీకాత్మక "నేను" - 228; దళిత కవిత్వ లక్షణాలు పరిధులు - 230; దళిత కవిత్వం "నేను" - 231; వ్యాఖ్యానికలు - 235.

6. సాంకేతికమైన "నేను" :- 240 - 251a

వ్యాఖ్యానికలు - 251a.

7. అధివాస్తవిక "నేను" :- 251 - 262

వ్యాఖ్యానికలు - 262.

8. శిల్ప ప్రధానమైన "నేను" :- 263 - 303

సంస్కృత ప్రతీకాత్మక "నేను" – 265; సంస్కృత ప్రతినిధి "నేను" – 272; పరిణామాత్మక "నేను" - 274; వ్యాఖ్యానికలు - 300.

ముగింపు :- 304 - 306

అనుబంధాలు :- 307 - 344

పట్టికలు - 307; ఉపయుక్త గ్రంథ సూచికలు - 328.

మొదటి అధ్యాయం

కవిత్వంలో "నేను"

1

కవిత్వంలో 'నేను'

సర్వనామాల విశిష్టత:—

సంస్కృత వ్యాకర్త పాణిని 'సర్వాదీని సర్వనామాని' అని సర్వ మొదలుగా గల పదాల పట్టికను చూపి సర్వనామాలను సూత్రించారు. కాని సర్వనామ పదాన్ని నిర్వచించలేదు. చిన్నయసూరి కూడ ఇదే పద్ధతిని అనుసరించి 'అన్ని ప్రభృతులు సర్వనామములు'[1] అని ఉదాహరించి చూపారు. ప్రౌఢ వ్యాకర్త ఆయా రూపాలకు సూత్రబద్ధ నిష్పత్తిని చెప్పబూనారు. ఆధునిక విద్యావిధానం వచ్చాక పాఠశాల విద్యార్థుల కోసం ఎన్నో వ్యాకరణ గ్రంథాలు వెలువడ్డాయి. వీటిలో 'నామమునకు బదులుగా వాడునది సర్వనామము' అనే నిర్వచనం కనిపిస్తోంది. కాని ఈ నిర్వచనం ఆంగ్లభాషాబోధ ననుసరించి చేసినది, భారతీయ భాషలకు వర్తించదనే అభిప్రాయం కూడా పండితులలో ఉంది.[2] సర్వనామం స్వతంత్ర ప్రయోగం గలది అని వారి అభిప్రాయం. తెలుగు నిఘంటువులు సర్వనామ పదాన్ని నిర్వచించలేదు. అందువల్ల 'సర్వనామం' అనే పారిభాషిక పదం ఎంతో సరళంగా కనిపించినా దీనికి నిర్వచనం సులభసాధ్యంగా కనిపించడం లేదు.

'సర్వ' అనే పదం తెలుగు భాషలో లేకపోయినప్పటికీ సూరి 'సర్వనామము' అనే పారిభాషిక పదాన్ని యథాతథంగా గ్రహించడం చూస్తే, సర్వనామము అనే సంజ్ఞ అన్వర్థమే అని తోస్తుంది. సంస్కృత భాషలో నామవాచకాలకు, సర్వనామాలకు చేర్చే విభక్తి ప్రత్యయాలలో తేడా ఉంటుంది. ఈ ప్రత్యయాలను ఏవి సర్వనామాలకు చేర్చవచ్చు, ఏవి వాటికి చేర్చరాదు అనే అంశాన్ని చర్చించిన సందర్భంలోని వ్యాకరణ వ్యాఖ్యలను

పరిశీలించినప్పుడు కూడా ఇదే అభిప్రాయం బలపడుతోంది. శబ్ద భాషా విశారదులు శ్రీ గంటి జోగి సోమయాజులు గారు పాణినీయ సూత్రానికి పతంజలి వ్యాఖ్యానాన్ని ఉదాహరించి చూపారు.

"ఏకశేష నిర్దేశోఽయమ్ సర్వాదీని చ సర్వాదీని చ
సర్వాదీని
సర్వనామాని చ సర్వనామాని సర్వాదీని సర్వనామ
సంజ్ఞాని భవన్తి
సర్వేషాం యాని చ నామాని తాని సర్వాదీని
సంజ్ఞోపసర్జనే చ విశేషే ఉపత్యక్తే॥

"ఏయే శబ్దములకు విశేషములుగా సర్వార్థములను ప్రధానముగా బోధించుటం వలననిది (సర్వనామ సంజ్ఞ) గలిగినదని గూఢ పాతంజల మహాభాష్యమునందు వివృతమైనది (3)" అని వారు వివరించారు. సిద్ధాన్త కౌముది బాలమనోరమ వ్యాఖ్యానంలో ఈ విధంగా ఉంది.

"సంజ్ఞోపసర్జనీభూతాస్తు న సర్వాదయః (వా)
మహా సంజ్ఞాకరణ బలేన తదనుగుణానామేవ
గణే సన్నివేశాత్
సిద్ధాన్త కౌముది.

(వ్యా) బాలమనోరమ :-

టి ఘు భాతి వేత్ విశాఖ్యర సంజ్ఞానాం అన్యత్ర
సర్వేషాం నామాని ఇతి అన్వర్థ సంజ్ఞాకరణ బలేన
ప్రాధాన్యేన ఉపస్థిత స్వాయ సర్వార్థ వాచకత్వేన
సర్వనామ శబ్ద ప్రవృత్తి నిమిత్తత్వం ఇతి అవగతేరయా
తథావిధానామేవ సర్వాది గణే పాఠాను మానాత్,,
ఇత్యర్థః

పాణిని సూత్రము క్రింద

(1-1-29)

సూత్ర లాఘవం కోసం ప్రత్యాహార సంజ్ఞలను ప్రవర్తింపజేసిన పాణిని సర్వనామం అనే పెద్ద సంజ్ఞను ప్రవర్తింపచేయడానికి కారణం అవి అన్ని నామముల యందు వర్తించేది అనే సార్థకమైన పేరు అవడమే. అంతే కాక సంజ్ఞలైనవి, ఉపసర్జనీయములైనవి (బహువ్రీహి సమాసాలలో అప్రధానమైనవి) అయినట్లయితే సర్వాది శబ్దాలలో చేరిన పదాలు అయినా వాటిని సర్వనామాలుగా గ్రహించి విభక్తి ప్రత్యయాలు చేర్చరాదని శాస్త్రం తెలుపుతోంది. ఇవి రెండూ నామాలుగా మారిపోవడం వల్ల సర్వనామ ధర్మం వాటికి వర్తించదు. ఈ నిషేధం వల్ల కూడా సర్వనామ శబ్దం ప్రత్యేక ధర్మంగల సార్థక సంజ్ఞ అని స్పష్టమవుతోంది.

భర్తృహరి తన వాక్యపదీయం; పదకాండం - లింగసముద్దేశంలో నపుంసక లింగం గురించి చెబుతూ ఇలా అన్నారు.

"గుణా ఇత్యేవ బుద్ధిర్వా నిమిత్తత్వం స్థితిస్తథా
స్థితిస్తు సర్వలింగానాం సర్వనామత్వ ముచ్యతే" (4)

నామాలకు సర్వనామం ఎలాంటిదో స్త్రీత్వం లింగాలకు నపుంసకలింగం అలాంటిది అని ఈ సందర్భాన్ని పరిశీలించినప్పుడు బోధపడుతుంది. దీనిని బట్టి చూసినప్పుడు భర్తృహరి నామాలకు బదులుగా ఉపయోగించేది సర్వనామం అని పరోక్షంగా తెలిపినట్లు అవగతమవుతుంది. ఎందువల్లనంటే సంస్కృత భాషలో శబ్దాల లింగనిర్ణయం సందిగ్ధస్థితిలో ఉన్నప్పుడు (లేక వక్తకు తెలియనప్పుడు) నపుంసక లింగాన్ని ఉపయోగిస్తారు. అందుచేత నామాలకు బదులుగా సర్వనామాన్ని ఉపయోగించడం సామాన్యమని, అలా ఉపయోగించబడేదే సర్వనామం అని స్పష్టమౌతోంది.

యాస్కుని నిరుక్తంలో కూడా సర్వనామ సంజ్ఞ ఈ విధంగానే నిర్వచింపబడినట్లుగా తెలుస్తోంది.(5) నామవాచక స్థానంలో ఉపయోగపడేది సర్వనామం అని పై చర్చవల్ల స్పష్టమవుతోంది.

సర్వనామాలు చేసే పనులు:—

సర్వనామాల వినియోగం అన్నిభాషల్లోను అనివార్యమైన అంశం. నామపదం యొక్క ఆవృత్తిని నివారించి క్లుప్తతా సౌలభ్యాన్నీ, వాగ్వైలక్షణ్యాన్నీ కలిగించడం సర్వనామాల ప్రధాన ధర్మం. అంతే కాక సర్వనామాలకి ప్రత్యేక అర్థం, వ్యుత్పత్తి ఉండవని చెబుతూ శ్రీ వజ్ఝల వేంకటేశ్వర్లు ఇలా చెప్పారు.

> "సర్వనామములు నామములకు బదులుగా వచ్చే పదములు మాత్రమే కావు. వానికి ప్రత్యేకమైన అర్థము, వ్యుత్పత్తియు కలవు. నామములు చేయలేని పనిని అవి చేయగలవు. ఉదా: రాముడు లక్ష్మణునితో "తమ్ముడా! నీవు ఇక్కడనే ఉండుము. నేనుపోయి బంగారు లేడిని పట్టి తెస్తాను." అనెను. ఇందు 'నేను' అనే సర్వనామం రాముని, 'నీవు' అనే సర్వనామం లక్ష్మణుని తెలుపును. వానికి బదులుగా నామములను వాడుట కుదరదు." 'నేను' అనే సర్వనామముల విశిష్టత ఇదే(6)"

భాషాశాస్త్రజ్ఞులు అభిప్రాయం ప్రకారం పదాలకు సూచక ధర్మం మూడు విధాలుగా ఉంటుంది. Anaphoric - Cataphoric - Homophoric. వెనుక అంశాన్ని సూచించే ధర్మం, ముందు అంశాన్ని తెలిపే ధర్మం, ప్రస్తుతాంశాన్ని సూచించే ధర్మం. పదాలకు ఉన్న ఈ మూడు ధర్మాల వల్లనే అర్థబోధ కలుగుతుంది. తెలుగు సందర్భాలలో ఒకే పదాన్ని (7) మూడు ధర్మాలకు ఉపయోగించడం కూడా జరుగుతూ ఉంటుంది. ఇక్కడ ఈ విషయాల వెంకటేశ్వర్లు గారు చెప్పినట్లు సర్వనామం బదులుగా నామాన్ని ఉపయోగించటం తెలుగు వాక్యానికి సాధారణం అని. 'నేను' అనే ఉత్తమ పురుష ఏకవచన సర్వనామాన్ని తప్పించి Homophoric సూచకంగానే ఉపయోగించటం మన భాషా ధర్మం. ఈ దృష్టితో పరిశీలిస్తే మరి ఒకటి రెండు ఆసక్తికరమైన అంశాలు వెల్లడవుతాయి.

సర్వనామానికి రెండు ధర్మాలున్నాయి. ఒకటి సూచించే ధర్మం రెండు ఆదేశ ధర్మం. నామాన్ని తొలగించి సర్వనామం చేస్తుంది. అది ఆదేశ ధర్మం. ఏ నామానికైతే ఆదేశంగా వస్తుందో ఆ వ్యక్తిని (entity) ని సూచిస్తుంది. అది సూచించే ధర్మం. తాత్త్విక దృష్టితో చూసినట్లయితే ఈ రెండూ ఒకటే. నిర్దేశక సర్వనామాలకు ఈ రెండు ధర్మాలతో పాటుగా నిర్దేశక ధర్మం అధికంగా ఉంటుంది. ప్రశ్నార్థక, అనిర్దేశక సర్వనామాలు కూడా ఆయా ధర్మాలతో పాటు వ్యక్తి సూచకాలు. వైయక్తిక సర్వనామం కేవల వ్యక్తి సూచకం మాత్రమే. ఇక్కడ వ్యక్తి అనే పదం entity అనే అర్థంలో గ్రహించ బడింది.

ఉత్తమ పురుష ఏకవచన సర్వనామ ప్రయోగంతో పోలికించి చూస్తే, ప్రశ్నావాచకాలైన ఏమి? ఏది? ఏవి? ఎవరు మొదలైన సర్వనామాలను; ఒకటి, రెండు మొదలైన సంఖ్యావాచక

సర్వనామాలు కూడా పరిశీలించ దగినవి అని వెంకటేశ్వర్లు గారు పేర్కొన్నది సరియైనది. ఎందువల్లనంటే అవి ముందు రాబోయే అంశాలను సూచిస్తున్నవి. అందుచేత ఈ సర్వనామాలకు గల Cataphoric ధర్మం (ముందును సూచించే ధర్మం) ఈ సర్వనామాలను నామంతో పరిశీలించే అవకాశం లేకుండా చేసింది. ఈ పరిశీలనవల్ల Homophoric, Cataphoric (ప్రస్తుతాన్ని ఆగామిని సూచించే) ధర్మాలుగల సర్వనామాలకు బదులుగా నామవాచకాలను ఉపయోగించే అవకాశం లేదు. కానీ Anaphoric (వెనుకటి అంశాన్ని సూచించే) ధర్మంతో ఉపయోగించిన మాత్రమే సర్వనామానికి బదులుగా నామవాచకాన్ని ఉపయోగించ వచ్చును, అని స్పష్టమవుతోంది. ఇంకా వివరంగా చెప్పాలంటే సర్వనామం అనేది నామానికి బదులుగా వాడేదే అయినప్పటికీ దానికి ప్రత్యేక ప్రవర్తన కూడా ఉంది అని గ్రహించవలసి ఉంది. ఏ యే సందర్భాలను బట్టి నామవాచకాన్ని లేదా సర్వనామం బదులుగా ప్రయుక్తం చేయడం కుదురదు. ఇటువంటి సందర్భాలను చూసినప్పుడు సర్వనామం స్వతంత్ర ప్రయోగ శీలిగా కనిపించినప్పటికి, వాటి పరిస్థితులను చూసినప్పుడు నామ ప్రయోగం అనివార్యం అవుతుంది. అందుచేతనే స్వతంత్ర ప్రయోగ యోగ్యత గల పదాలుగా కనిపించినప్పటికీ అవి సర్వనామాలుగానే మిగిలి పోతున్నాయి. అదే సమయంలో అవి తమ ప్రత్యేక ధర్మాన్ని కూడా నిర్వర్తిస్తున్నాయి.

ఉత్తమ, మధ్యమ, ప్రథమ పురుషులకు సంబంధించిన సర్వనామ ప్రయోగాలను పరిశీలించినప్పుడు మరికొన్ని అంశాలు స్పష్టమవుతున్నవి. 'నేను' అనే ఉత్తమపురుష ఏకవచనం వాగ్వ్యాపారంలో వక్త యొక్క వ్యక్తిని సూచిస్తుంది. ప్రత్యేకంగా నామంతో ఈ సర్వనామాన్ని

తొలగించి నామవాచకాన్ని తెలపటం సాధ్యం కాదు. ప్రత్యేక ప్రయోజనాన్ని ఆశించి ఇలా చేయవచ్చు.

మధ్యమ పురుష ప్రయోగంలో సంబుద్ధిలో నామవాచకాన్ని ఉపయోగించే అవకాశం ఉంది. ఇది కూడా ప్రయోజనాన్ని ఆశించి (Drawing attention etc) చేయవచ్చు. అప్రయత్నంగా (Casual) కూడా చేయవచ్చు. ప్రథమ పురుషలో అసాధారణ పరిస్థితుల్లో ఏవైనా సరైనా నామాన్ని ఉపయోగించవచ్చు. ఈ పరిశీలనను బట్టి క్రమక్రమంగా ఉత్తమ, మధ్యమ, ప్రథమ పురుషలలో సర్వనామానికి బదులుగా నామవాచక ప్రయోగం అధికతరం అవటాన్ని గమనించవచ్చు. ఉత్తమ పురుషలో నామవాచక ప్రయోగం అత్యల్పం.

అంతేకాక గమనించవలసిన అంశం మరొకటి ఉంది. ప్రత్యేక వ్యవహారంలో ఉత్తమ పురుష ఏకవచన సర్వనామాన్ని నామవాచకంతో పరిపూర్తి అధికతరం అవుతుంది. కాని కొన్ని వ్యవహారాలకు సంబంధించిన మాటలలో వ్యక్తినామ నిర్దేశం చేసినప్పుడు ఆ ఉత్తమ పురుష ప్రయోగం అధికతరం అవుతుంది. ప్రత్యేక వాణిజ్య వ్యవహారంలో వ్యక్తి నామం-బదులు రూపంలో సర్వనామం. ఇలా వ్యక్తిగతంగా ఉపయోగిస్తే అభివ్యక్తి భంగం కలుగుతుంది.

తెలుగు భాషలో సర్వనామాలు నామాల వలె అనేక ప్రయోజనాలకు విధేయాలుగా ఉపయోగపడతాయి. వీటిని విధేయ సర్వనామాలు అంటారు.

1. 'నేను కార్యం సాధించాను'

2. 'ఈ కార్యం సాధించినవాడను నేను'

మొదటి వాక్యంలో 'నేను' అనే సర్వనామం ఉద్దేశ్యంగా ఉపయోగపడింది. రెండో వాక్యంలో 'నేను' అనేది వాక్య విధేయాన్ని తెలిపే విశేషం అయింది.

క్రియ అర్థస్ఫూర్తం.

కొన్ని సర్వనామాలు నామాల ముందు విశేషణం లాగా ఉపయోగ పడతాయి. 'నాయిల్లు' అన్నప్పుడు ఇల్లు అనే నామానికి గల అర్థాన్నిక్కడ 'నా' అనే సర్వనామం విశేషణ రూపం పరిమితం చేస్తోంది. కాబట్టి ఇది విశేషణ తుల్య సర్వనామం.

కొన్ని చోట్ల సర్వనామాలు నామాలకు సహగాములుగా ఉపయోగ పడతాయి.

'ఈ సభకు రావడానికి ఉపాధ్యాయులు విద్యార్థులు
అందరికీ ఆహ్వానాలు అందాయి'

ఈ వాక్యంలోని సర్వనామం అందరికీ ముందు పేర్కొన్న నామాలకు సహగామిగా ఉంది. నా, మీ, మొదలైన అస్వతంత్ర విశేషణ తుల్య సర్వనామము వీడు వాడు, ది మొదలైనవి చేరినప్పుడు అవి స్వతంత్ర విశేషణ తుల్య సర్వనామాలుగా మారతాయి. అవి నామాలకు సహగాములుగా ఉపయోగ పడతాయి.

'పుస్తకాలు నావి నీవి ఒక చోట పెట్టు'

అనే వాక్యంలో 'నావి', 'నీవి' అనే స్వతంత్ర విశేషణ తుల్య సర్వనామాలు 'పుస్తకాలు' అనే నామానికి సహగాములు. ఈ స్వతంత్ర విశేషణ తుల్య సర్వనామాలు సమాపక క్రియలకు పూరకాలుగా కూడా ఉపయోగ పడతాయి.

'ఈ రేడియో నాదికాదు' (సమాపక క్రియ)

నామాలకు చేరినట్లే సర్వనామాలకు కూడ ని, కు, ట మొదలైన ప్రత్యయాలు చేరినందువల్ల కారకంతో సమానార్థం పొంది క్రియలతో అన్వయిస్తాయి.

"ఈ కావ్యం వ్రాయడానికి నాకు ఆధార గ్రంథాలు కావాలి"

వ్యక్తిగత జీవితంలో ఇన్ని విధాలుగా ఉపయోగంలో ఉన్న సర్వనామాలకు లౌకిక వ్యవహారంలో ఎంతో వైవిధ్యం గల పాత్ర ఉంది. నామవాచకం యొక్క నామరూప గుణాలను వ్యక్తీకరించే శక్తి సర్వనామానికి ఉంది. అది ఎన్నో సందర్భాలను బట్టి ఉంటుంది. నామానికి ప్రాతినిధ్యం వహించటం సర్వనామ ధర్మం అయినప్పటికీ ఆ సందర్భంలో అది సూచించే వ్యక్తి గుణ గణాదులను యథార్థంగా వ్యక్తీకరించేది సర్వనామం. అంతే కాక విభిన్నరూపంలో సూచించబడిన, కాకువు, స్వరము, స్థాయి మొదలైనవి వాగ్వ్యవహారంలో కొల్లలుగా ఉంటాయి.

"వారు అంతా ఏమి చేస్తుంటారండీ!"

"నేనెవరు? నీవెవరు? భగవంతుడే అన్నాడో తెలీదు"

"ఆవిడ ఏం చేస్తే మనం చేస్తాం"

"ఆయన వెళ్తున్నారే తెలుసండీ!"

స్వరం, కాకువు, ఆయా భాషలలో సామాన్యమైన ప్రయోగ వైవిధ్యం, ఉపయోగిస్తున్న సందర్భం ఇవన్నీ సర్వనామాలు సూచించే వ్యక్తి రూప గుణాదులను తెలుసుకోగలిగే సామర్థ్యాన్ని ఆయా సర్వనామాలకు కలుగజేస్తున్నాయి. పైన పేర్కొన్న వాక్యాలు వ్యక్తంగా ఉదాహరణలైనప్పటికి వినిపిస్తున్న సందర్భాలను, వినిపిస్తున్న వ్యక్తికి చెందినవాటి దీని ఉపయోగపడినప్పటికి, ఒకానొక వ్యక్తి వ్యక్తిత్వంలోని ఆయా ప్రత్యేకతాంశాలను, ఆయా సర్వనామాలు స్పష్టంగా తెలుపుతున్నాయి. వాటిలోని వ్యంగ్యార్థాలు కూడా ఈ అర్థబోధకు సహకరిస్తున్నాయి.

మన నిత్యవ్యవహారంలో 'నేను' అనే సర్వనామం చెప్పకుండా ఉపయోగించే పద్ధతి గమనించవలసిన మరొక ఆసక్తికరమైన అంశం ఉంది. కర్త విశదపరచకుండా ఉపన్యసించిన క్రియ ఉభయవాచకం కావడం విశేషం. అయితే ఇది Heartative ప్రయోగంలోనే కనిపిస్తుంది.

"మొన్న నేను బజారు వెళ్ళాము"

"ఇవాళ్ళ నేను లైబ్రరీకి వెళ్దాం అనుకుంటున్నాను"

రెండవ వాక్యంలో 'వెళ్దాము' అనే ఉభయవాచక ప్రయోగాన్ని ఉపయోగించి ఏకవచనానికి ఉపయోగిస్తే అసహజంగా ఉంటుంది. ఈ సందర్భంలో వక్త తననుండి తనను వేరుచేసుకొని, వక్తగా, శ్రోతగా కూడా తననే చెప్పడం జరుగుతోంది. అందువల్లనే ఉభయ వాచకం ప్రయుక్తమౌతోంది.*

లౌకిక వాఙ్మయంలో సర్వనామాల వినియోగం ఇంత వైవిధ్యం కలిగి ఉంది. ఆధ్యాత్మిక పరిభాషలో కూడా సర్వనామాలను విశిష్టంగా ఉపయోగించారు. మహాభారతంలో భాగమైనందువల్ల భగవద్గీతలోని సర్వనామ ప్రయోగం బాహ్యార్థంతో పాటు ద్వారకాపాలకుడైన శ్రీకృష్ణ, అర్జునులకు వర్తిస్తుంది. బాహ్యార్థంతో పాటు పరమాత్మకు జీవాత్మకు వర్తిస్తుంది. జ్ఞాన యోగం మూడవ శ్లోకం ఇలా ఉంది.

"స ఏవాయం మయా తేऽద్య యోగః ప్రోక్తః

పురాతనః

భక్తోऽసి మే సఖా చేతి రహస్యం హ్యేతదుత్తమమ్"

అట్టి యీ పురాతనమైన ఉత్తమ యోగము

నీకీ దినము నాచే చెప్పబడినది. నాకు భక్తుడవనియు

చెలికాడవనియు ఇది యెంతో రహస్యమైనను నీకు

చెప్పితిని సుమా"

ఇక్కడ ప్రస్తావింపబడిన సందర్భం భారత కథా సంబంధమైనది అందుచేత ఇందులో 'నేను' శ్రీకృష్ణుడు. 'నీవు' అర్జునుడు. పురాతనమైన యోగాన్ని పూర్వం బోధించిన వాడను 'నేనే' అనగా కృష్ణుని మాటల్లో సందేహాన్ని వెలిబుచ్చిన అర్జునునకు, శ్రీకృష్ణుడు ఇలా సమాధానం చెప్పారు.

"బహూని మే వ్యతీతాని జన్మాని తవ చార్జున
తాన్యహం వేద సర్వాణి న త్వం వేత్థ పరంతప"
"అర్జునా! నాకును నీకును జన్మములు ఎన్నియో
గడచిపోయినవి. వానినన్నింటిని నేనెరుంగుదును
నీ వెరుంగవు"

(జ్ఞానయోగం. ఐదవ శ్లోకం)

ఇక్కడ సంబుద్ధి ఉన్నప్పటికి 'నీవు' అర్జునుడే కాక జీవుడు అవుతున్నారు. బోధించే కృష్ణుడు కృష్ణుడే కాక పరమాత్మ అవుతున్నారు. కాలగతం బోధింపబడే విషయం. బోధింపబడుతున్న సందర్భం. అదే అధ్యాయంలో ఐదవ శ్లోకం నుంచి పదునాల్గవ శ్లోకం దాకా వక్తనైన నేను పరమాత్మ మాత్రమే.

"న మాం కర్మాణి లింపంతి న మే కర్మఫలే స్పృహా
ఇతి మాం యోఽభిజానాతి కర్మభిర్న స బధ్యతే"
నాకు కర్మలేపము లంటవు, నాకు కర్మ
ఫలముల యందు కోరిక లేదనియు నెవ్వడు
నన్నిట్లు తెలిసికొనునో వాడు కర్మలచేత
బంధింపబడడు"

(జ్ఞానయోగం 14వ శ్లోకం)

పై శ్లోకంలాగ అద్వైత సర్వనామం జ్ఞానాన్ని సూచిస్తోంది.

"అహం వృక్షస్య రేరివా। కీర్తిః పృష్ఠం గిరేరివ।
ఊర్ధ్వపవిత్రో వాజినీవ స్వమృతమస్మి। ద్రవిణగం
సవర్చసమ్। సుమేధా అమృతోక్షితః। ఇతి
త్రిశంకో
ర్వేదానువచనమ్॥ ఇతి దశమోఽనువాకః॥

తైత్తిరీయోపనిషత్తు - శిక్షావల్లి
పదవ అనువాకము

పైన పేర్కొనబడిన 'నేను'- త్రిశంకు ఋషి యొక్క ఆత్మసాక్షాత్కార ప్రవచనంగా పేర్కొనబడినప్పటికి అది ఆత్మసాక్షాత్కారం పొందిన ప్రతిజ్ఞానికి ప్రతీకగా నిలుస్తోంది. పై అనువాకానికి అర్థం ఇది.

"ఈ చరాచర జగత్తనెడి వృక్షమును అంతర్యామిగా ప్రేరేపించు వాడను నేనే. నా కీర్తి పర్వతము యొక్క శిఖరాగ్రము వలె అందరికి తెలిసినది. నేను అతి పవిత్రుడను. సూర్యుని యందున్న విశుద్ధ ఆత్మతత్త్వము నేనే. నేను ప్రకాశవంతమైన జ్ఞాన ధనుడను. సర్వజ్ఞుడను, మరణరహితుడను నాశన రహితుడను. త్రిశంకు ఋషి ఈ విధముగా తన సాక్షాత్కారానుభవమును ప్రకటించెను. కనుక అది వేద వచనము" (2)

ఈ సందర్భంలో గమనార్హమైన అంశం మరొకటి ఉంది. ఈ విధంగా ఆత్మసాక్షాత్కారం పొందిన జ్ఞానులైన జీవాత్మకు, పరమాత్మకు భేదం లేదు. అందుచేత ఈ 'నేను' జ్ఞానికి కాద

పరమాత్మను కూడా సంకేతమే అన్నట్లుంది.

"బ్రహ్మవా ఇదమగ్ర ఆసీత్, తదాత్మానమేవావేత్
అహం బ్రహ్మాస్మీతి। తస్మాత్తత్సర్వమభవత్
తద్యో యో
దేవానాం ప్రత్యబుధ్యత స ఏవ తదభవత్,
తథర్షీణాం,
తథా మనుష్యాణాం, తద్ధైతత్పశ్యన్నృషిర్వామదేవః
ప్రతిపేదే అహం మనురభవం సూర్యశ్చేతి
.... "

బృహదారణ్యకోపనిషత్తు
ఒకటో అధ్యాయం, చతుర్థబ్రాహ్మణం
1-4-10

"స య ఏషో௨ణిమైతదాత్మ్యమిదగ్ం సర్వం
తత్స
త్యగ్ం స ఆత్మా తత్త్వమసి శ్వేతకేతో
ఇతి భూయ
ఏవమా భగవాన్ విజ్ఞాపయత్వితి తథా
సోమ్యేతి హోవాచ॥

(ఛాందోగ్యోపనిషత్తు ఆరవ అధ్యాయం
దశమ ఖండం 6-10-3)

పైన ఉదాహృతాలైన ఉపనిషద్వాక్యములలో 'అహం బ్రహ్మాస్మి', 'తత్త్వమసి' అనే వాక్యాలు ప్రసిద్ధాలు. ఇందులో పేర్కొనిన అహం, త్వం, తత్ అనే సర్వనామాలు విశిష్టార్థంలో ప్రయోగించ

బద్ధాయి. వాటి వివరాలు తర్వాత విశదంగా స్పష్టం చేస్తాను.

తత్, త్వం, అసి అనే మూడు పదాలు గల 'తత్త్వమసి' అనే వాక్యంలో అనంతత్వము, సర్వశక్తిమంతము, ధర్మయుక్తము జగత్తు యొక్క సృష్టి స్థితి లయ కారణమైన ఈశ్వర చైతన్యానికి 'తత్' అనే పదం వాచ్యార్థంగా వస్తోంది. పరిచ్ఛిన్నత్వం, అల్పజ్ఞత్వం అవిద్యోపాధి గల, అల్పజ్ఞానం అల్పశక్తి గల జీవచైతన్యానికి 'త్వం' (నీవు) వాచ్యార్థంగా వస్తోంది. తత్, త్వం పదాలకు ఐక్యతను కలుగజేస్తున్న పదం 'అసి'. ఇవి ఈ పదాలకు గల అర్థాలైనప్పుడు ఆ వాక్యానికి అర్థం పొసగదు. 'తత్'కు 'త్వం'కు గల అంతరం అర్థంపొసగటానికి ఆటంకంగా ఉంది.

ఆలంకారికుల మతంప్రకారం వాచ్యార్థం పొసగనప్పుడు లక్ష్యార్థాన్ని గ్రహించవలసి ఉంది. ధ్వని భేదాలలో జహల్లక్షణ, అజహల్లక్షణ, జహదజహల్లక్షణ అని మూడు రకాల లక్షణాలను చెబుతారు. జహల్లక్షణ వాచ్యార్థాన్ని విడిచి విశిష్టార్థాన్ని తెలియజేస్తుంది. అజహల్లక్షణ వాచ్యార్థంతోపాటు విశిష్టార్థాన్ని కూడా చెప్తుంది. జహదజహల్లక్షణ వాచ్యార్థాన్ని కొంత విడిచి కొంత విడవక ఉంటుంది.

'ఆ దేవదత్తుడే ఇతడు' అనే వాక్యంలో దేశకాలాంతర భేదం వల్ల అర్థం బాధితమవుతుంది. ఒకానొక దేశకాలాలలోని దేవదత్తుడు, ఈ దేశకాలాలలోని దేవదత్తుడు ఒకడే అవాలంటే దేశకాలాల తారతమ్యాలను వదిలి దేవదత్తుడనే వ్యక్తిని గ్రహించవలసి ఉంటుంది. అదేవిధంగా ఈశ్వర చైతన్యానికి ఉన్న అపరిమితత్వ సర్వజ్ఞత్వాదులను విడిచి, జీవచైతన్యానికి ఉన్న పరిమితత్వం, ప్రతిబంధకాలను వదిలి రెండింటిలోను సామాన్యమైన చైతన్యాన్ని గ్రహించినప్పుడు

ఈ వాక్యానికి అర్థం బోధపడుతుంది.

ఇదే విధంగా 'అహం బ్రహ్మాస్మి' అనే వాక్యానికి కూడా అర్థం చెప్పడం సాధ్యమౌతుంది. ఈ వాక్యంలో ఉన్న 'బ్రహ్మ' అనే పదం సర్వజ్ఞాన లక్షణ రూపమైన బ్రహ్మమును తెలుపుతోంది. 'అస్మి' అనే పదం 'అహం' అనే పదానికి బ్రహ్మకు గల అభేదాన్ని తెలియజేస్తుంది. అందుచేత 'అహం' అనే పదం కర్త, భోక్త అని వ్యవహరించే జీవునకు వాచకత్వం వహించదు. అది బ్రహ్మానికి వాచకత్వం వహిస్తుంది. ఇది ప్రత్యక్ష జ్ఞాన ప్రకటనం కాబట్టి అహం - అస్మి అనే పదాలు చోటు చేసుకున్నాయి. లేనట్లైతే పరోక్షమే మిగిలి ఉంటుంది. 'తత్త్వమసి' ఉపదేశవాక్యం. 'అహం బ్రహ్మాస్మి' అనుభవ రూప వాక్యం. అందుచేత ఈ భేదం కనిపిస్తుంది.

సర్వనామాలకు సంబంధించి చేసిన చర్చ అంతా ఈ క్రింది అంశాలను తెలియచేస్తోంది.

1. సర్వనామాలు అంటే నామాలకు బదులుగా వాడబడే పదాలు
2. సర్వనామాలకు ప్రత్యేక శక్తి ఉంది.
3. సర్వనామాలు ఏయే సందర్భాలలో ఉపయోగపడతాయో ఆయా సందర్భాలను బట్టి వాటిని పరిగ్రహించడం పరిహరించలేకపోవడం జరుగుతుంది.
4. సర్వనామం ఏయే వ్యక్తులను సూచిస్తుందో ఆయా వ్యక్తుల నామ రూప గుణాదులను సమగ్రవంతంగా అభివ్యక్తీకరిస్తుంది.
5. ఈ అభివ్యక్తిలో సందర్భం, ప్రయోగ వైశిష్ట్యం తోడ్పడతాయి.
6. వాక్యార్థ బోధంలో కూడా స్వరము వాచ్యలక్ష్య వ్యంగ్యార్థాలు వెలువడేందుకు ప్రముఖపాత్ర నిర్వహిస్తాయి.
7. ఉత్తమ మధ్యమ ప్రథమ పురుషలలో సర్వనామానికి బదులుగా

నామవాచక ప్రయోగం క్రమంగా తక్కువ అవుతుంది. ఉత్తమ పురుషలో నామవాచక ప్రయోగం అత్యల్పం

8. సర్వనామాలు అసమాప్త క్రియలకు పూరకాలుగా ఉపయోగపడతాయి.
9. కొన్ని సర్వనామాలు నామాల ముందు విశేషణంగా ఉపయోగపడతాయి
10. కొన్ని చోట్ల సర్వనామాలు నామాలకు సహగాములుగా ఉపయోగపడతాయి
11. ప్రత్యేక విశేషణ తత్వ సర్వనామాలు అసమాప్త క్రియలకు పూరకాలుగా ఉపయోగపడతాయి
12. కి, కు మొదలైన ప్రత్యయాలు చేరినప్పుడు సర్వనామాలు కారకంలో సమానత్వాన్ని పొంది క్రియలతో అన్వయిస్తాయి
13. సర్వనామ పదం మంచినీరు లాంటిది. అది సందర్భంలో వివిధంగా ఉపయోగిస్తే అలా మారుతూ ఉంటుంది.
14. ఉత్తమపురుష ఏకవచనాన్ని Heartdive గా ఉపయోగించినప్పుడు బహువచనంలో క్రియ ఉండటం కనిపిస్తోంది.
15. తాత్త్విక పరిభాషలో సర్వనామాలు సందర్భానికి తగినట్లు గానే కాక అలంకారిక దృష్టితో ఉపయోగించబడ్డాయి.

సాహిత్య అధ్యయనం - భాష

సాహిత్య పరిశోధనలో ప్రధానమైన అంశం అధ్యయం కళారూపం యొక్క విలువను సరియైన అంచనా వేసి చెప్పాలంటే అటు పాండిత్యంతో పాటు ఇటు విమర్శనా సామర్థ్యం కూడా ఉండాలి. అందునా వైయక్తికం అధ్యయనం తోనే సాధ్యం అవుతుంది. సాహిత్య

కళారూపం మనకు భాషారూపంలోనే లభ్యమౌతుంది కాబట్టి అన్వయం-చడానికి మొదటి మెట్టు భాష. కళారూపం యొక్క భాగాలను విడదీస్తే, అవగాహన తప్పు దారి పట్టే అవకాశం ఉంది. అందుచేత సంపూర్ణమైన కళారూపానికి అన్వయనం చెయ్యవలసి ఉంటుంది.

కళాసృష్టికి ఆరంభం కళాకారుడి భావనలో జరుగుతుంది అది స్ఫురణ రూపంగానూ, స్థూల రూపంగానూ ఉంటుంది. ఒకప్పుడు అది అస్పష్టంగా ఉండొచ్చు. అది క్రమంగా ఆలోచనల వేర్వేరు రూపాలుగానో, అర్థవంతమైన ప్రతీకలుగానో రూపొందుతుంది. తరువాతి దశలో శబ్దాలుగా ఉన్న ఆ రూపాలు స్పష్టమైనవిగా ఒక నిర్మాణం పొంది సంపూర్ణత్వం పొందుతాయి. అంతర్వాణి (inner speech) లో ఉండే ఆ కళారూపం బాహ్య వ్యక్తీకరణకి మరికొన్ని భాషా నియమాలకు లోనై వ్యాప్తిని పొందుతుంది.

రచయిత సాహిత్య కళారూపాన్ని సృష్టిస్తే పాఠకుడు ఇక ఆ కళారూప సార్థకత పొందేటట్టు అవగాహన చేసే పద్ధతి వస్తుంది. సాహిత్యాన్వయనం చేసే పాఠకుడు సాహిత్యపరమైన అవగాహన పొంది అన్వయం చెయ్యాలంటే క్రమపద్ధతిలో పరిశీలించవలసి ఉంటుంది. కవిత్వం (కళారూపం) ఒక వస్తుస్వరూపం అనుకుంటే దానికి భిన్నంగా కళాకారుని మానసిక స్థితికి చేరుకోవలసి ఉంటుంది.

మొదటగా భాషారూపంలో మనముందున్న సాహిత్య కళారూపాన్ని (లౌకిక భాషానియమాలకు లొంగిన, లొంగని భాగాలను కూడా) బాహ్యవ్యక్తి స్థితి నుంచి అంతర్వాణి స్థితికి అనువదించుకోవలసి ఉంటుంది. అంటే బహిర్గతత్వం నుండి ఆంతర జగత్తుకు ప్రయాణించవలసి ఉంటుంది. ఇక్కడ పాఠకునికి కావలసినది రచయిత దృక్కోణాన్ని ప్రతిస్పందించే శక్తి.

రచయిత ఉద్దేశ పూర్వకంగా చేసే భావాంగీకృతమైన శిల్పాలను పాఠకుడు సరియైన విధంగా అవగాహన చేసుకోవలసి ఉంటుంది. ప్రయత్న పూర్వకమైన రచయిత కృషి వల్ల పాఠకుడు అనంతర్భూతంగానే ఆ సాహిత్య కళారూప శైలిని అందుకోగలుగుతారు.

తర్వాతి దశలో శైలిని గుర్తించిన విశ్లేషకుడు శిల్ప విశ్లేషణ ద్వారా సరియైన వివరణ ఇవ్వగలుగుతారు. ఈ క్రమప్రక్రియమైన అవగాహన ద్వారా పాఠకుడు కళాకారుని స్పందనతో, స్ఫూర్తితో ప్రేరణతో సమమైన సహానుభూతిని పొందగలుగుతారు. కవి ఆంతర జగత్తుతో అనుసంధానమైన పాఠకుడు మరల ఆ ఆంతర జగత్తుకు చేరడంతో అంతమయ్యే ఈ విధానాన్ని (processను) ఎమ్.ఎచ్.ఏబ్రమ్స్ సాహిత్య చక్రం అన్నారు.(10)

సాహిత్య చక్రం

రచయిత

1. రచయిత అనుభవాలలోని వస్తువు
2. కవికి స్ఫురించే బింబాలు ప్రతీకల సమ్మేళనమైన శిల్పం
3. స్పందనకు ద్వారా ప్రక్రియగా వస్తు మరియు సమన్వయాత్మక శైలి
4. సాకారంగా అంతర్భూతంలో మానసిక వ్యక్తిగత ముద్రల గల భాష

పాఠకుడు

9. కళారూపం యొక్క విలువను సరిగా అంచనా వేయడం
8. శిల్ప ద్వారా అవగాహన
7. ప్రక్రియను గుర్తించగల్గడం
6. లౌకిక భాషను అంతర్భూతంగా అనుభవించడం

5. లౌకిక ముద్రల కనుగుణమైన విన్యాసాల కళారూప అభివ్యక్తి (Text)

సాహిత్యశాస్త్రాలతో అధ్యయనంలో దీన్ని చెప్పిన ఈ సాహిత్య అవసరాన్ని పరిశీలిస్తే రచయిత కృషి వెనక అంతం లేనట్లుగా పాఠకుడి ప్రయత్నం వెనక విరంతం లేనట్లుగా తెలుస్తోంది. అది భాషాపరంగా-లో పొందుపరిచి ముందున్న శాస్త్రాలం. భాష ఈ అధ్యయనానికి ఆధారభూతమైన అంశమే. కానీ అదే సర్వస్వం కాదు. సాహిత్య అధ్యయనంలో అది ఒక మెట్టు మాత్రమే. భాషను శైలిలోను శిల్పంలోను సంతరించుక పోయినట్లైతే సాహిత్య శాస్త్రాలకు ఏ విలువ సార్థకత అందదు ఉండదు. భాష యొక్క సంపూర్ణమైన అధ్యయనం జరగదు. ఈ దృష్టితో "ఆధునిక కవిత్వంలో 'నేను'" అనే పరిశోధనాంశాన్ని పరిశీలిద్దాం.

ఏ కాలంలో వెల్లనైనా సాహిత్యంలో ఉన్న ఉత్తమ పురుష విశేషణం సందర్భాన్ని బట్టి, వస్తువుని బట్టి, శిల్పాన్ని బట్టి రచయిత కావచ్చు, సమాజం కూడా కావచ్చు. లేదా నేనే మనుషులలో మనలో ఉన్నతమైన అంశాన్ని చెప్పే పాత్ర కావచ్చు. ఆ వ్యక్తులలోనూ, పాత్రలలోనూ 'నేను' అనే పాత్రకు ఈ వైవిధ్యం ఉంటుంది. అది విస్తృతిని ఆధారం చేసుకొని విలువైనదిగా ఆవిష్కృతమై, ఉన్న వ్యక్తిత్వాన్ని చూపుతుంది.

భాషలో సర్వనామం యొక్క పాత్ర వర్ణించబడిన అయినా, సాహిత్యంలో ఉత్తమ పురుష విశేషణ సర్వనామం అయిన 'నేను' పాత్ర అనేకానేక మెరుగైన మెట్లు. అధిష్టానం. భాషా విజ్ఞానంలో సర్వనామ ప్రయోగం ఎంతో వైవిధ్యాన్ని సొంతం చేసుకొని కలిగి ఉండని ఈ కోణంలో చర్చించిన వారివల్ల తెలుస్తోంది. వైవిధ్యం అంటే కాకుండా పాటుగా, మనిషి మనిషి వచ్చిరాల జరిగే సాహిత్యంలో మరెన్నో విధాలుగా 'నేను' ప్రభావితమై ప్రయుక్తమౌతూ పరిశీలించడం ఎంతో అవసరం కావడంతో ఉంటుంది.

సాహిత్యంలో 'సీను' నిర్వహించే పాత్ర:-

"Work of literary art by its diction as well as other devices, provides an implicit set of directions concerning the distance from the object at which the reader must stand if he is to see it for what it is" – David Daiches (11)

భారత రామాయణాలను చదివిన దృష్టితో క్రైస్తవ తత్త్వాన్ని కాని పాశ్చాత్య ప్రణయ గాథలను కాని చదవము. డేవిడ్ డైచెస్ చెప్పినట్లుగా సాహిత్య కళారూపాలలోని శిల్పం, శైలి మొదలైన వాటిని పాఠకులను ఆ రూపాన్ని అనుభవించి ఆనందించ గలిగేటంతటి దూరంలో ఉంచుతాయి. అంటే సాహిత్య కళారూపాన్ని నిర్మించే కళాకారుడు ఆ దూరంలో పాఠకుణ్ణి నిలిపే బాధ్యత వహించవలసి ఉంటుంది. కళారూపానికి కళాకారుడికి మధ్య కూడా రచనావేళ ఒక దూరం ఉండి ఉంటుంది. ఈ దూరాన్ని "Aesthetic distance" (12) అంటారు. కళాకారుడు సరైన దూరంనుండి సృష్టించి, పాఠకుడు ఆ కళారూపాన్ని అనుభవించి, ఆనందించగల దృక్పథాన్ని అందించి సహాయం చేస్తాడు. ఈ విధంగా దగ్గరితనాన్ని, దూరత్వ గుణాన్ని చూపటానికి ఆధునిక కవి ప్రధానంగా వాడుకున్న సాధనం 'సీను'. ఈ Aesthetic distance అనేది కాలదూరాలకు సంబంధించినది కాదు. ఇది కేవలం మానసికమైనది. అందుచేత ప్రతి ఒక్కరికి ఆత్మీయమైన "సీను" Aesthetic distance ను నిలుపుకొనగలిగే ప్రధాన సాధనం అయింది.

సాహిత్యంలో వక్తగా ప్రవేశించే 'నేను' చరిత్ర చాలా విభిన్నమైనది. ఇద్దరు గ్రీకు తత్త్వవేత్తలైన ప్లేటో అరిస్టాటిల్ 'persona' అని పేర్కొన్నారు. కావ్యం మధ్యలో కవి స్వయంగా మాట్లాడటం, లేదా తాను సృష్టించిన పాత్ర ద్వారా మాట్లాడటం వీటిని persona అన్నారు వారు. The three voices of poetry అనే వ్యాసంలో టి.ఎస్.ఎలియట్ ఈ persona ను మరింత విశదంగా తెలిపారు.(13) కవి స్వయంగా మాట్లాడే ఉక్తులు 1. తనలో తాను స్వగతం మాట్లాడుతూ ఉండవచ్చు 2. నిజ జీవితంలోని శ్రోతలతో ప్రసంగించవచ్చు. అంటే అలంకారిక పరిభాష వాడుతూ ప్రబోధిస్తూ ఉండవచ్చు. ఇలాంటి కంఠం సిద్ధాంతాత్మక విప్లవాత్మక రచనల్లో ఎక్కువగా వినిపిస్తూ ఉంటుంది. టి.యస్.ఎలియట్ చెప్పిన ఈ కవి కంఠం సుప్త కర్త 'నేను' గా ఈ పరిశోధనలో చోటు చేసుకుంది.

అయితే ఎలియట్ వాదాన్ని కొందరు విమర్శకులు ఖండించారు. కవి స్వయంగా ప్రసంగించడం ('భౌతిక' 'నేను') వాంఛనీయం కాదన్నారు. కానీ ఆధునిక సాహిత్యంలోని 'నేను' కావ్యానికి అభివ్యక్తి ధోరణితో వచ్చి నిలిచిపోయిన ఒకానొక లక్షణం. అంతేకాక ఆరోపిత కావ్యానికి ఈ పాత్రల్లో కవితోపాటుగా పాఠకుడు కూడా పాల్గొంటాడని వీరి అభిప్రాయం.

సాంఘికమైనదైనా కానిదైనా కావ్యం రచయిత నమ్మకాలను దృక్పథాలను ప్రతిబింబింపచేస్తుందా లేదా అనేది అతని చరిత్రకు సంబంధించిన అంశమే కాని విమర్శకు చెందినది కాదు. అదీకాక పాఠకుడైనా, అత్యంత కర్తృత్వమైన రచనల్లో ఈ విషయం అంత తేలికగా తేలేది కాదు. ఒకవిధంగా అసాధ్యం కూడా. అలాగే

పలికించే అవసరం లేకుండా కేవలం ఒక పాత్రను అభినయిస్తూ persona ప్రవేశిస్తే కవి నిజాయితీని శంకించ వలసి వస్తుంది. అదీకాక కవిత కవితగా రాణించినప్పుడు కవితా నిమిత్తం. ఏమైనా పరిశోధించదగ్గ ఉత్తమమైన పద్ధతి.

Wayne C Booth మరొక సిద్ధాంతం తెలిపారు.(14) కవి నిజ జీవితంలోని 'నేను' - కవితలోని 'నేను' (Second self or persona) అని స్పష్టమైన విభజన చేయాలన్నారు. కవితలోని 'నేను' స్వతంత్రంగా వదిలేది. నాటకంలో పాత్ర వంటిది. నిజ జీవితంలోని 'నేను' ఎంత మారాలని ఆశిస్తే అంతమాత్రమే కవితలోని 'నేను' వ్యక్తం అవుతుంది. కవితలోని 'నేను' ఎంతటి మనిషినైనా నిర్మించవచ్చు. కాని అది కవితకు ఎంత అవసరమో అంత మాత్రమే. పాఠకులనుంచి ఎటువంటి స్పందనను రాబట్టాలని ఆశిస్తాడో ఆమేరకు, ఆ స్పందనను కల్గించగలిగే కవి కవితలోని 'నేను'ను నియోగిస్తాడు. Booth చెప్పిన ఈ persona మనం అంగీకరించ తగినది. ఇటువంటి అలౌకికమైన 'నేను' ఇలియట్ చెప్పిన పంథాలో పనిచేస్తుందనడం సబబు.

కవి ప్రయత్నపూర్వకంగా 'నేను' నిర్మించవలసిన పాత్రను కవితలో నిర్మింప చేస్తారు. ఇక్కడ మనం గుర్తించవలసిన అంశం మరొకటి ఉంది. కవితలోని 'నేను' రూపొందేది కవితలోని 'నేను' స్థాయికి చేరిన కవిలోని మనస్థితి. ఆ మనస్థితికి, లౌకిక కవికి, ఏలాంటి బంధం ఉంటుంది. అందుచేత ఏ స్థాయిలో కవితలోని 'నేను' వ్యక్తం అవుతుందో ఆ స్థాయికి చేరగల్గడం అనేది భావుక కవి సామర్థ్యాన్ని తెలియజేస్తుంది. ఏ స్థాయిలో ఎంత సమర్థవంతంగా 'నేను'ను వినియోగించుకుంటాడు అనేది కవి ప్రత్యేకమైన ప్రతిభను పట్టి ఇస్తుంది.

ఈ ప్రయోజనాలను ఉపయోగించుకోవడంలో కళాకారులు విభిన్న శైలులను పొందుతున్నారు. ఈ విధానంలోని వైశిష్ట్యం వల్లనే ఆధునిక సాహిత్యంలో 'నేను' పాత్ర ఎంతగానో పెరిగిపోయింది. తానుగా చెప్పలేని అంశాలను, కవి 'నేను' పాత్ర ద్వారా వ్యక్తీకరించ గలడు అంతేకాదు ఒకవేళ తానుగా చెప్పదల్చినట్లైతే కాల్పనిక కళాత్మక విలువలను కవితలోని అలౌకిక 'నేను' పాత్ర ప్రయోగం వల్ల నిలుపుకో గలడు. కవితా సృష్టికి సాధనంగా ఉపయోగించ గలడు. స్వీయ దృక్పథాల వల్ల, స్వీయ అభివ్యక్తి వల్ల ఏర్పడే పరిమితులను అధిగమించ గలడు. నిజజీవితంలో చేరలేని శిఖరాలను గుర్తించలేని లక్ష్యాలను ఈ స్థాయిలో చేర గలడు. మరో రకంగా చెప్పాలంటే తనను తాను సృష్టించుకొని, కనుగొని నిర్వచించ గలడు. అంతేకాక సాధకుని శక్తిసాల వ్యక్తి గల స్థాయిలో తన భావాలను అందించ గలిగే అద్భుత సాధనం కవితలోని అలౌకిక 'నేను' పాత్ర.

ఇరవయ్యో శతాబ్దంలో తెలుగులో విభిన్న కవితా ధోరణులు వచ్చాయి. కథ కవిత్వం విడిపోయాయి. పాత గత వస్తువ్యక్తి చిత్రణ, అనుభూతి చిత్రణలకు అవకాశం లేకపోయినా కవి బలీయమైన అభివ్యక్తికి 'నేను' శక్తివంతమైన, అనివార్యమైన సాధనం అయింది. అలా కవిత్వోద్యమాల లోను 'నేను' మారురూపాల్లో కనబడుతోంది. ఈ దృక్పథంతో చూస్తే ఇరవయ్యో శతాబ్దపు కవిత్వానికి 'నేను' నాయకత్వం వహిస్తున్నట్లు కనిపిస్తుంది.

'నేను' వివిధ కళారూపాల్లో అభివ్యక్తమవడమే ఆధునిక కవిత్వ స్వభావం అనుకుంటే ఈ 'నేను' వస్తురూప శిల్పాల్లో ఏ యే రకాలుగా రూపుదిద్దుకుంటుందో పరిశీలించడం అవసరం. ఒక్కోసారి ఒక్కదానికి

ఆత్మీయమైతే వస్తునిర్మాణం కనిపిస్తుంది. అందుచేత వస్తు శిల్పాలు ఒకదానితో మరొకటి పోటీపడి కవిత్వంలో 'నేను'ను రూపొందిస్తాయి. సాధారణంగా వస్తువును ఆశ్రయించడాన్ని 'నేను' రూపొందుతుంది. కాల్పనిక విషయమైతే, స్వాప్నిక అంశాలు కవి చిత్రించదలచుకున్నట్లయితే విషయానికి తగినట్లుగా ఆ కవితలోని 'నేను' రూపొందుతుంది. విషయం ఆధ్యాత్మికం అయినట్లయితే కవితలోని 'నేను' ఆధ్యాత్మికంగానే కనిపిస్తుంది. వస్తువు సామాజికమైనట్లయితే ఆ కవితలోని 'నేను' సమాజానికి ప్రతినిధి అవుతుంది. విషయం సర్వ కాలాలకు చెందే కాలాతీతంగా ఉన్నట్లయితే ఆ కవితలోని 'నేను' కాలాతీత అనుభవాన్ని అందిస్తూ కాలాతీతంగానే చిత్రితం అవుతుంది.

అలాగే ఒక ప్రయోగం చెయ్యదల్చుకున్న కవి ఆ ప్రయోగం వస్తువుకు సంబంధించినదైతే ఆ కవితలోని 'నేను'ను వస్తువుకు అనుగుణంగా మలుస్తాడు. ఒక్కోసారి వస్తువుకు అనుగుణంగా మలచిన 'నేను' శిల్పంతో తన ప్రభావం చూపుతుంది. (ఉదా: మార్మిక, అధివాస్తవిక) మరొకసారి శిల్పానుగుణంగా రూపొందించే 'నేను' వస్తువును modify చేస్తుంది. అయినా వస్తువును ప్రత్యేకించడానికి కవులు తరచు ఒకే శిల్పాన్ని అనుసరించడం యాదృచ్ఛికం కాదు. వస్తు శిల్పాలు ఒకదానికొకటి ప్రభావితం చేసుకోవడమే దీనికి మూల కారణం. ఈ వస్తు శిల్పాల సారాన్ని సమగ్రవంతంగా అందించే వాహిక రూపం.

ఆధునిక కవిత్వంలో కనిపిస్తున్న 'నేను'ను వస్తుగతంగా కాల్పనిక, స్వాప్నిక, కాలాతీత, ఆధ్యాత్మిక, తాత్త్వికమైన 'నేను'లుగా విభజించవచ్చు. అదే విధంగా శిల్పాన్ని ఆశ్రయించి గుప్తకర్తృక, [illegible] పరిణామాత్మక, వ్యంగ్యాత్మక, ప్రతీకాత్మక, ప్రతినిధి 'నేను'లుగా విభజించవచ్చు.

ఆధునిక కవిత్వం అంతటిలోను ప్రతీకాత్మక 'నేను' - ప్రతినిధి 'నేను' అనే విభజన సహజసిద్ధమైందిగా కనిపిస్తోంది.

ఆధునిక కవిత్వం - ప్రతీక 'నేను' - ప్రతినిధి 'నేను'

ఆధునిక కవితా సామగ్రిలో ప్రతీకలు కావ్యబింబాలు పదచిత్రాలు ప్రధానమైనవి. వీటన్నింటిలోను విస్తృతార్థ యోగంలో ఉన్నత శక్తిమంతమైనవి ప్రతీకలు. ప్రతీకకు ఉద్దేశించిన వాస్తవానికి ఏదో ఒక సంబంధం ఉండి, కవికి ప్రతీకలోని వాస్తవాన్ని దర్శించే శక్తి ఉన్నప్పుడు శక్తివంతమైన ప్రతీక పుడుతుంది. ప్రతీక ద్వారా వాస్తవాన్ని గ్రహించేందుకు పాఠకుడికి ఆ రెంటి మధ్య ఉన్న ఆ సంబంధం తోడ్పడుతుంది. వాస్తవానికి ప్రతీకకు మధ్య ఉన్న ఆ బంధం సాధారణంగా వ్యక్తం కాదు. సూచింపబడుతుంది. అందువల్లనే మెరుగైన ప్రతీకలలో అవగాహనా కాఠిన్యం ఎక్కువగా కన్పడుతూ ఉంటుంది. పాఠకుని భావుకత వల్ల ప్రతీకల అంతర్గత ప్రతీయమానం అవుతుంది. దీనికి కావ్యశిల్పం, పద చిత్రాల పరస్పర సహకారం, శబ్దాల మాధుర్యం సహకరిస్తాయి. కావ్యంలో ఎన్ని కోణాలున్నా అంశాలు ఉండాలంటే కవికి ప్రతిభ అవసరం. ఇది సామాన్యంగా ప్రతీకల స్వభావం.

కవిత్వంలో 'నేను' పాత్ర బహుచర్చితమైనది. 'నేను' అనే సర్వనామానికి ఒక రూపం లేదు. కవి ప్రతీకలుగా స్వీకరించే ఇతర వస్తువుల్లాగా 'నేను' ఒక నియత స్వభావానికి ఒదిగి ఉండదు. 'నేను' అనే అభివ్యక్తి ఇచ్చగల జీవి కేవలం మానవుడే. మానవుడు అనేక సందర్భాలలో అనేక బంధాలతో అనంత విధాలుగా ఉండవచ్చు. మంచి నీరు ఏ పాత్రలో పోస్తే ఆ రూపం, ఏ రంగునిస్తే ఆ రంగు సంతరించు

కుసుమించు - కవిత్వంలో 'నేను' కవి ప్రతిభ ననుసరించి తన స్వభావాన్ని కవి నియోగించినట్లు తనస్వరూపాన్ని మార్చుకొని వ్యక్తమౌతుంది. కవికి ఉండే మెలకువలతోనే ప్రతిభ తీర్పులు 'ఆనేను' ఎటువంటి రూపు దాలిస్తే దాని సార్థకత అనుభూతి పొంది అలా తీసుకుంటుంది. సమర్థుడైన కవిచేతిలో తన సర్వశక్తులను సామర్థ్యాలను చూపుతుంది. అందువల్ల 'నేను'కు తననుంచి విడిపోయిన పద్యంలో అది ప్రతీకగా నిలుస్తుంది. 'నేను' ప్రతీకగా నిల్చిన కవిత్వం కాని 'ప్రతీక'గా నిల్వలేని తగినట్లు విశిష్టంగా ఉంటుంది. ఎందుకంటే 'నేను' ఇతర ప్రతీకల వంటిది కాదు. దీనికి పరిమితి లేదు. ఇది ఒక నైరూప్య భావం. నైరూప్య చిత్రం. దీనికి రూపాన్నిచ్చేది 'పద్యం'లోని వస్తువు. పద్యంలో చెప్పిన శిల్పం అదే కనుక వ్యక్తమైతే 'నేను' భావనా స్వరూపాన్ని ఆధారంచేసుకుంటుంది గాని, కేవల ప్రతినిధి గాను నిలిచిపోతుంది. ఒక జాతికి ప్రతీక అయిన 'నేను'కు, అదే జాతికి ప్రతినిధియైన 'నేను'కు ఉన్న భేదం ఇదియే. ప్రతీకైన కవితల్లో కవి వ్యక్తీకరించిన, నిర్మించిన వస్తుశిల్పాల మీదనే ఆధారపడి ఉంటుంది. వస్తుశిల్పాలను విభజించి చూడటం సాధ్యం కాదు. ప్రతీకాత్మక కవితా శిల్పం ఉన్న కవితల్లోని 'నేను' ప్రతీకాత్మకంగా మారుతుంది, ఒక తాత్త్విక శక్తిని కలిగిన స్వరూపాన్ని ఆవిష్కరిస్తుంది. కాని ప్రతినిధిగా 'నేను' నిల్చిన కవితల్లో ఎక్కడైనా ఒకచోట మాత్రమే చెప్పుకోదగినదేమో భావనా గాఢత్వం లేకపోవటమో కారణంగా వీటిని వ్యక్తిత్వ ఆవిష్కారం దొరకదు. అదీ కాక సాధారణంగా వస్తుశిల్పాల లేనితనం నష్టకరం అవుతుంది. అందువల్ల ప్రతినిధిగా 'నేను' నిల్చిపోవడం కవితాశిల్పంలో స్పష్టతకు దోహదం చేసి కవిత్వానికి విలువను పెంచటం కూడా చూడవచ్చు.

పై కారణాలన్నింటి వల్ల కవితాత్మకమైన 'నేను' గురించిన అధ్యయనంలో వస్తుశిల్పాల చర్చ అనివార్యంగా చోటు చేసు కుంటుంది. అంతేకాదు పై కారణం వల్లనే వస్తువు ఏదైనప్పటికీ శిల్పం ఏదైనప్పటికీ కవితాత్మక "నేను" ఆధునిక కవిత్వంలో ప్రతినిధిగానో ప్రతీకగానో నిలిచి తీరుతుంది. అందుచేత ఆధునిక కవిత్వంలోని 'నేను' ఉనికిలో ఏదో ఒక వర్గానికి చెందటానికి సహజ విభాగంగా స్వీకరించడం జరిగింది. ప్రతినిధి 'నేను' - ప్రతీక 'నేను'ల మధ్యగల భేదాలను ఈ క్రింద పొందు పరచడం జరిగింది.

ప్రతీక 'నేను'	ప్రతినిధి 'నేను'
1. కావ్యశిల్పంలో 'నేను' వాచ్యార్థానికి ఒదగదు	1. కావ్యశిల్పంలో 'నేను' ఏదో ఒక స్థితికో, భావానికో, వర్గానికో ప్రతినిధిగా నిలుస్తుంది.
2. ఏదో ఒక స్థితికో, భావానికో, వర్గానికో ప్రతినిధిగా భావించబడినప్పటికీ అంతకు మించిన ఆలోచనకు అవకాశం ఇస్తుంది.	2. ప్రతినిధిగా తప్ప అంతకు మించిన వ్యాఖ్యానానికి అవకాశం ఇవ్వదు.
3. శిల్పాన్ని ఆధారంగా చేసుకుని ఒక తాత్త్వికాంశాన్ని తెలుపుతుంది.	3. తాత్త్వికతత్త్వ లోతులు ఈ నేనులో దొరకవు.
4. ప్రతీకాత్మకత శిల్పంలో చోటు చేసుకుంటుంది.	4. సాధారణంగా వాచ్యత చోటు చేసుకుంటుంది.
5. కవితలోని పదాలు, పదచిత్రాలు కావ్యబింబాలు ప్రత్యేక వాతావరణాన్ని సృష్టిస్తాయి.	5. పదచిత్రాలు, కావ్యబింబాలు సూటిగా, సరళంగా ఉంటాయి.

6. సాధారణంగా విశ్లేషించిన అనుభూతులు అనుభవాలు వస్తుపరంగా రూపు దిద్దుకుంటాయి	6. అనుభవాల తీవ్రత విశ్లేషించిన స్థాయిని అందుకోక మధ్యలోనే నిలిచిపోతాయి.

ఒక్కొక్కరి వస్తు శిల్పాలకు చెందిన అభిప్రాయం జరిగే ఉన్నారు. అయితే కవితలలోని 'నేను'ల విశిష్టతను తెలిపేటప్పుడు ప్రతీకాత్మక 'నేను'కు సంబంధించిన అభిప్రాయం ఈ వ్యాసంలో ఈ కారణం చేతనే ఆధిక్యతను పొందుతుంది. ప్రతినిధి నేను రెండవ స్థానాన్ని పొందుతుంది.

మార్మిక అధివాస్తవిక కవితారీతులు గురించి ప్రత్యేకించి చెప్పవలసి ఉంది. మార్మిక కవిత్వం మార్మిక అనుభవం మీద, అధివాస్తవిక కవిత్వం అధివాస్తవిక అనుభవం మీద ఆధారపడి పుడతాయి. ఈ అనుభవాలను సాధారణ మానసిక స్థాయిలో చెప్పడం సాధ్యం కాదు. అందుచేత వాటిని వెల్లడిస్తూ ప్రతీకాత్మక రీతులలో చెప్పడం జరుగుతుంది. ఈ రెండు రకాల కవిత్వాలను వస్తు శిల్పాల విభాగాలు రెండింటిలోను చెప్పవలసి ఉంది. ఇతర కవిత్వ ధోరణులలో విధానమైనా మరొక శిల్పంతో చెప్పి ప్రయోగం చెయ్యవచ్చు. కాని అధివాస్తవిక, మార్మిక కవితలకు ఆ అవకాశం లేదు. మార్మిక కవితను మార్మిక ప్రతీకలతోను, అధివాస్తవిక కవితను అధివాస్తవిక ప్రతీకలతోను చెప్పవలసి ఉంటుంది.

విభజన గురించి ఎంతగా చెప్పుకున్నప్పటికీ కళ విభజన రూపం కాదు. అది సమన్వయంలోనే ముడిపడి ఉంటుంది. ఒకానొక కవితలో వ్యక్తమైన 'నేను' స్వరూపాన్ని అంచనా వేసేందుకే ఈ విభజన. ఈ విభజన ప్రకారం ఒక్కొక్క వర్గానికి ఒక్కొక్క 'కవిత్వంలోని' నేను' ఉదాహరణగా నిలుస్తుందని తెలుపుతాము. ఈ వస్తు శిల్ప రూపాలు

కవిని ఒక కవితలో 'నేను' రూపొందుతుంది. కవితలో ప్రదర్శించే 'నేను' ఆ కవి, ఏ కవిత సమగ్ర వర్ణంగా ఉపయోగించుకున్నదో అన్న దేన్నడానికి ఈ అధ్యాయం తోడ్పడుతుంది.

ఒకో కవితలోని 'నేను' ఒక వ్యక్తిను, కవిని, ఒక కాలానికి చెందిన సాంకేతికంగా సరళంగా ఉంటుంది. ఒకో కవితలో విభిన్న కాలాల్లో విభిన్న వ్యక్తులకు చెందిన సంయుక్త రూపం కావచ్చు 'నేను' ధరిస్తుంది. కానప్పుడు భావం సంకీర్ణమై, అస్పష్టమై అయి, సమాధి భంగం చెందిన ఫలితం 'నేను' గా మారిపోవడమో, కల్ప సామర్థ్యం కుంటుపడటం వల్ల, అనవసరంగానూ, అస్పష్టంగానూ మిగిలిపోవడమో జరుగుతుంది. వీటన్నింటి పరిశీలన "ఆధునిక కవిత్వంలో 'నేను'" అనే ఈ పరిశోధనా వ్యాసపు పరిధిలో జరుగుతుంది.

Note:- ఈ అధ్యాయంలో Persona, Aesthetic distance లను గురించి చేసిన చర్చ ప్రధానంగా "Encyclopaedia of Poetry and Poetics" పై ఆధారపడటం జరిగింది. సర్వనామాలు చేసే పనుల గురించిన వివరణ కోసం వక్కల వెంకటేశ్వర్లు గారి "తెలుగు వాక్యనిర్మాణం" అనే గ్రంథంపై ఆధారపడ్డాను.

<u>కవిత్వంలో నేను - జ్ఞాపికలు</u>

1. బాలవ్యాకరణం ; ఆచ్ఛిక పరిచ్ఛేదం ; సర్వనామ ప్రకరణము.
2. బాలప్రౌఢ వ్యాకరణ సర్వస్వము; ప్రథమ సంపుటి, ఆచ్ఛిక పరిచ్ఛేదం.
"కొందరు " నామవాచకములకు బదులుగా వాడబడునవి సర్వనామములు" అని ఒక నిర్వచనము చేసిరి. ఇది ఆంగ్ల సంప్రదాయమును బట్టి Pronoun అను భాషా భాగమునకు చేసిన నిర్వచనము సంస్కృత సంప్రదాయమునకు గాని, ఆంధ్ర సంప్రదాయమునకు గాని యీ నిర్వచనము ఏ మాత్రము సరిపడదు. నామవాచకములకు బదులుగా వాడబడు వాడు, అది, వారు, అవి, వీడు, ఇది వీరు, ఇవి మున్నగునవి కలవు. అట్లే గాక పరిమాణమును తెల్పు అన్ని, ఇన్ని, ఎన్ని, కొన్ని మొదలగునవియు - పెక్కులు మొదలగు బహువచనములును. నేను, మేము, నీవు మున్నగు సంఖ్యా వాచకములును సర్వనామములే. ఇవి నామములకు బదులుగా కాక స్వతంత్రముగనే ప్రవర్తించును. కావున ఆంగ్ల సంప్రదాయానుసారముగ చేసిన నిర్వచన మెట్లును సరిపడదని తెలియును. సూరి చేసిన నిర్వచనమే, సర్వనామము- లన్నింటికి సరిపడి యున్నదను సమంజసము". పేజి: 333.
3. ఆంధ్ర భాషా వికాసము; పేజి: 458-459.
4. వాక్యపదీయము; రెండవ సంపుటము; తెలుగు అకాడమి; పేజి: 570-571.
5. బాల వ్యాకరణము - వివరణవ్యాఖ్యానసహితము; పేజి: 187.
6. తెలుగువారి కాంధ్ర వ్యాకరణం; పేజి: 51-52.
7. Linguistics and Literary Style (Essay Discriptive Lin-guistics in Literary studies; M.A.K Haliday; పేజి: 57 (1970)

8. తైత్తిరీయోపనిషత్తు (తెలుగుటీక) రామకృష్ణమఠం; పేజి: 55-56.

9 a. శ్రీమచ్ఛంకర శారీరక మీమాంసా, సంక్షిప్త భాష్యసార సంగ్రహము
పేజి: 224-226 (1985)

b. Vedantasara Of Sadananda; page. 89 (1987)

10. The Scholar-Critic; page 106

11. Quoted in Princeton Encyclopedia Of Poetry and Poetics page: 6; from 'A study of Literature for readers and critics.

12. Princeton Encyclopedia Of poetry and poetics; page 5.

13. "In 'The three voices of poetry' T. S Eliot has refined upon this distinction. When a poet is speaking in his own person, he may be either speaking to himself (his meditative voice) or addressing a real-life audience (his rhetorical voice) Ibid; page: 959-960.

14. Ibid; page: 1960.

★ తమిళ్, కన్నడ భాషలలో కూడా ప్రార్థనార్థకాలను (Heartative) ఉభయ వాచకమై ఉపయోగిస్తారు.

తమిళం: నాన్ వైబలికొట్టి పోలామ్ వస్తు నెనక్కి తెరి

కన్నడం: నాను వైబలిగె హోగోణ బందు అనుకొళ్ళ ఇద్దెని.

రెండో అధ్యాయం

కవి(త)గా "నేను"

2

కవి(త్రి)గా "నేను"

"నేను" అనే సర్వనామం ఉత్తమ పురుష ఏకవచన రూపమే కాదని కావ్యంలో సందర్భం బట్టి వివిధార్థాలతో ఉంటే ఆ వాచ్యార్థాలతో బహువచనమయి కవితలలో వైయక్తిక, సామూహికంగా ఉపకరిస్తుందని ఈ అధ్యాయంలో స్పష్టమైంది. అయితే ఈ అధ్యయన పరిధిలో చేరిన కవితలలో పదేపదే కనిపించే రీతిగా కవితలలో "నేను" కవిగా కూడా ఉపయోగపడింది. బహుళ్యంగా కవిగా ఆరోపింపబడింది. ఎటువంటి కవి, ఎటువంటి కవిత అనే అంశాల పట్ల ఉంటే ఎంతో సందర్భోచితంగా కొన్ని ప్రతిపాదనల్ని వెలిబుచ్చిన కవులు ఉపయోగించడం విశేషమైన విషయమే కాదు గుర్తించి పరిశీలించవలసిన అంశం.

కవిగా "నేను" వెలసిన కవితలలో ప్రవృత్తి సామాన్యంగా కవిత్వమే. అంతేకాని తప్పనిసరిగా కవిత్వం కాదు. కవిగా "నేను" కేవలం అనుభూతిని గానం చెయ్యడమే కాదు, అవ్యక్తమైన బాధను, కాలప్రవాహంలో ఆత్మీయ వ్యక్తిగానూ కూడా తెలిపింది. పాఠకునికి ఉండవలసిన లక్షణాలను నిర్దేశించింది. కవిత్వం రూపొందే విధానాన్ని, కవిత్వలక్షణాలను లక్ష్యాలను వివరించింది. కవిగా పొందిన సత్కారాలు పొందుపరచుకుంది. గాంభీర్యాలను పలికింది. ఈ విషయాలను సామాజికుడు ఆధునిక యుగపు గద్యకవులు కవిగా "నేను"ను పరిమితం చేసినా అంతే వైవిధ్యాన్ని పొందుపరిచారని తెలుస్తోంది. వీరి కవిత్వంలో ఆధునికత్వం పొందించారని స్పష్టం అవుతోంది. కవిత్వానికి, కవులకు ఆధారంగా ఉపమానంలో ఉన్న అనుబంధాన్ని ఈ విధంగా explicit చేయడం ఒక విశిష్టత చేస్తుంది. ఈ కారణమే కాక మరో పది సంవత్సరాలకు ఒక వెల్లువగా, వేగంగా కవిత్వంలో వచ్చిన మార్పులను - విమర్శించే, వివరించే, నిర్వచించే ప్రక్రియ కూడా ఒక

కారణం.(1) 'నేను' అనే పాత్రగా భౌతిక కవి మారిన స్థితి ఏర్పడినప్పుడు 'కవిని' అన్న లౌకిక స్మృతి వీడకపోవడం కూడా కవిగా 'నేను' ఇంత విస్తృతంగా ఉపయోగపడటానికి ప్రధాన కారణం. అందుచేతనే కొందరు కవుల రచనలలో 'నేను' పాత్ర ద్వారా వ్యక్తిగత కృత్యాలను, అభిరుచులను వ్యక్తం చేయడం సాధారణంగా కనిపిస్తుంది. ఒకానొక సారి కృత్రిమమైన భౌతిక 'నేను', 'నేను' పాత్ర విధ్యను తొలగించి అంతర్గతంగా తొంగి చూడటమూ కనిపిస్తుంది. కవిగా 'నేను' ప్రతినిధిగా వ్యవహరించిన చోట ఈ ప్రమాదం తరచు కనిపిస్తుంది. తీవ్రంగానూ చోటు చేసుకుంది. ఇతర వర్గాలకు చెందిన కవితలలో 'నేను'ను పరోక్షశిల్పంలో ఆరోపితం ద్వారా వ్యక్తీకరించడం గణనీయంగానే కనిపిస్తుంది. కాని కవిగా 'నేను' నిల్చిన సందర్భంలో పరోక్షశిల్పం ఇంచుమించుగా లేనట్లే. అతితక్కువ సందర్భాల్లో పరోక్షశిల్పం ఉపయోగించి, ప్రత్యక్షంగా 'నేను'ను కవిగా ఉపయోగించే దాన్ని చూసినా 'కవిని' అనే లౌకిక బంధం భౌతిక కవితో 'కవి' పాత్రను కట్టివేసిందని నిశ్చితంగా చెప్పవచ్చు. కవిత్వాన్ని గురించిన చర్చ చేయాలన్నా శిల్పయ జ్ఞానాన్ని, జనప్రియత్వాన్ని, చాటుకోవాలన్నా, వైఫల్యాన్ని దుఃఖిస్తూనా, కృతజ్ఞతని వ్యక్తం చేయాలన్నా తపిస్తూ కవితా రచనకు పూనుకోవడం వల్లనే కవిగా 'నేను' పాత్రలో భౌతిక కవి అంతే స్పష్టంగా ముద్రవేయడానికి అవకాశం చిక్కింది.

అయితే కవిత్వం రూపొందుతున్నప్పటి అనుభవానికి కవితారూపం ఇచ్చే కవితలలో భౌతిక కవి అలౌకిక మానసికావస్థ చిత్రితమై పాఠకులకు, అపూర్వమైన అందమైన అనుభవాన్ని సమర్థవంతంగా కవిగా 'నేను' పాత్ర అందించింది. కవుల ప్రతిభను ప్రతిఫలించిన కవితలలో, ముఖ్యంగా ప్రతీకాత్మకతను ఉపయోగించిన

కవితలలో కవిగా "నేను" కథాప్రయోజనాన్ని ఎంతగానో నెరవేర్చింది. వీటిలోనూ ఇతర కవుల అంతర్వేదన ఆశయాలు వ్యక్తం కాక పోలేదు. అయితే అవి కథాత్మకంగా, కథాప్రయోజనాన్ని సాధించే విధంగా వ్యక్తం అయ్యాయి. అలా వ్యక్తం కావడానికి "నేను" అనే సర్వనామానికి ఉన్న సౌలభ్యమే సహాయం చేసింది. ప్రతినిధి కల్పనను ఉపయోగించిన కవితలు తొలి దశకంలోని నలభై దాటిన కాలం, ప్రతీకాత్మక కల్పనను ఉపయోగించిన కవితలు నలభై రెండో కాలానికి పైగానే ఉన్నాయి.

గణాంక వివరాలను పరిశీలిస్తే దశాబ్దాలలో కవిగా (2) "నేను" అభివ్యక్తీకరణంగా ఉపయోగం పెరుగుతూ వస్తోంది. అరవైలలో చాలా వరకు అది తన స్వంత ముఖం చూపింది. కవిత్వరంగంలో దిగంబర కవుల కుదిలించిన దశాబ్దాలలో అనుభవం తరువాత ఈ దశకం "నేను" వ్యక్తి ప్రయోజనానికి కీలకమైన తోడ్పడింది. అదే కాలంలో దిగంబర విప్లవ ఉన్నది. విప్లవ చేతన పెరిగింది. వీటన్ని, పై దిగంబర కవులు తలలు తిప్పారు. అనుభూతి కవిత్వవాదం, కవిసేన కవుల వైజ్ఞానిక సామాజికత్వం కలవాలన్నీ నిరసించాయి. కవితా రంగంలోని పలు తెరలు అంతా కవిగా "నేను" రంగంలో ప్రతిఫలించింది. ఎనభైలలో ఇతర వర్గాల కవులు ఇతర మార్గాల కవులు తమ తమ అభివ్యక్తి మార్గాలను తీర్చిదిద్దుకుంటూ అనుసరించారు. నవ్యకవులు, ఉద్యోగ విద్యార్థులు ఉన్న స్త్రీలు అభివ్యక్తి మార్గాన్నివ్వగా, ఉమ్మడి స్థానస్థాపన ప్రాధాన్య లభ్యమౌతూ పోగొట్టుకున్నారు. అందువల్ల కవిగా "నేను"ను ఉపయోగించడం మొత్తం మీద ఎక్కువగా ఉన్నచోట ఇది.

కవి(త)గా ప్రతీకాత్మక 'నీవు':-

ఐహికానికి ఆధ్యాత్మిక సాధన ప్రాశస్త్యం చెందిన అనుభవాన్ని వాస్తవంగా తీసుకొని కవితాతత్వాన్ని గమనంగా చెప్పిన విలక్షణమైన కవిత విశ్వనాథ 'భ్రష్టయోగి'③. ఈ కవితలోని 'నీవు' తన కవితా తత్వానికి గల జన్మకు గల ఆధ్యాత్మిక బంధాన్ని సూచించిన కవి ప్రతీక. ముందు ఒక విధంగా, వెనుక ఒక విధంగా చెక్కిన Mephispophels and Margaretta* శిల్పం వంటిది ఈ కవిత ముందరి స్వరూపము దేవత్వంతో సాదృశ్యమైన సౌందర్యం ఉంటుంది. అదే భాగమే వెనుక వైపు చూస్తే 'సుకుమార స్త్రీమూర్తి' మనోహర భంగిమకు ఆధారంగా కనిపిస్తుంది. శిల్పకళలోని అదే శిల్పాన్ని విశ్వనాథ ఈ కవితలో ప్రతిబింబించారు. ఈ కవితలోని 'నీవు' సౌందర్యజన్మలోని యోగి. భ్రష్టుడైన యోగి. అందువల్ల ఆ భ్రష్టత్వం కలిగిందో ఒకవైపు 'నీవు'లో ఒకవైపు కారణం చెప్పాడు కవి. ఆయా కారణాలు కవిత్వంలోని ఆయా గుణాలను తెలుపుతాయి.

"నాగరికత యందున ప్రతిబింబించారి
స్వరుసంగం సౌకుమార్య మూర్తించు రాసిచు"

అన్నప్పుడు కవిలోని భావసౌందర్య పిపాస కవిత్వంలో వ్యక్తమవడం కనిపిస్తుంది. "నిర్మలమౌ ప్రకృతి భావించు కెళ్ళ

ఒప్పురాని సౌందర్య పిపాస లగిలి"

అన్నప్పుడు సృష్టిలోని సమస్త సౌందర్యాన్ని తన్లో కల్పించే పిపాసను వ్యక్తం చేస్తుంది. "బ్రహ్మ పదులగ కావ్యరూపంబు నెంచి

బ్రహ్మ కును మాత్రిక కథనిన భావమొంది"

అని కవి ఉద్దేశించిన వాక్శుద్ధి, భక్తులను తెలపడం జరిగింది.

"బ్రహ్మ జగతి తత్త్వము భావంబు లేక

ఈ జగత్తత్త్వమైన బ్రహ్మయోజన చేసి"

అనుభూతం చేసిన అద్వైత భావాలు కవికి సమాజం పట్ల గల బాధ్యతను, జగత్తులోని అంశాలతో కవికి ఉండే 'involvement'ను తెలుపుతున్నాయి కవిత్వానికి. కావ్యసృష్టిని యోగసాధనగా, పవిత్ర కార్యంగా, చిత్తశుద్ధి శ్రద్ధాభక్తులతో సమాజం పట్ల బాధ్యతతో నెరవేర్చే అతిలోక కవి ఈ కవితలోని 'నేను'. తన కవితా తత్త్వాన్ని కాక, కవిత్వ బాధ్యతను కూడా తెలుపుతున్న ఈ 'నేను' విలక్షణ విశిష్టమైన 'నేను' రెండువైపుల పదును గల కత్తి వంటిది. పైన పేర్కొన్న శిల్పంలో వినయశీలిగా కనిపించే త్రిమూర్తిని చూసినవారికి వెనకవైపు ధీరంగా నిలబడిన గురువులు కనిపడరు. అలాగే ఈ కవితలో కూడా త్రిమూర్తి గొప్ప మాట్లాడే 'నేను'ని చూసిన, ధీరోదాత్తుడైన కవి గోచరించరు. శిల్పాన్ని అనేక కోణాలనుండి పరిశీలించినప్పుడే శిల్పి ప్రతిభ తెలిసినట్లు ఈ కవితను సమగ్రంగా భావిస్తేనే కవి ప్రతిభ అవగతం కాదు. ఇంతటి శిల్పమూ 'శిల్పం ఇది' అని వివరించే పలక లేని చెక్కిన బహిష్కృతం చేయదు. కవిత్వానికి భాష్యం రాసేయదు అది మనకే వదిలేస్తాం. ఇంత ఉదాత్తమైన ప్రయోగంతో కవిగా 'నేను' ప్రతీకాత్మక శిల్పంలో ఆవిర్భవించింది. (4)

తప్పులేని కవితా కాంక్ష గల కవి "ఎదలూ ఎద ఎదలో" కృష్ణశాస్త్రి సృష్టించిన కవి. 'నీవు' కవితకు ప్రతీక. ప్రణయాత్మకత భావాన్ని వహించిన ఆ కాలంలోని వెలువడిన రచనలలోని 'నీవు' ప్రియుని అని కూడా అనిపిస్తుంది. కానీ. కవితా సఖి అని భావించి నప్పుడు కవితా సౌందర్యం ఇనుమడిస్తుంది

"నీ యాజ్ఞ కూడేనా, గొంతు మూసి వేదనా

హాయిగా యుగయుగంబుల కలల పంటగా

చిరగాథ నిధి మేల్కొలిపి సందేశాల

పరవశా దిక్కుదిక్కులకు చుక్కలకు" కాల్పనిక

ప్రవృత్తి ప్రధానంగా గల ఈ కవితలోని కవి కాల్పనిక కవి.

కవితను 'నీవు' గా ప్రేయసి భావనతో స్పృశించి, 'నేను' కవిగా నిలిచిన మరో కవిత శీర్షిక 'అద్వైతం' (5). ప్రతి పద్యం చివర మకుటాయమానం లాగా ఉపయోగించిన సంబోధనాలలో నీవు - నేను కలిసి ఏకంగా రూపొందింది. కవిత ఆద్యంతం క్రమాలంకారం చోటు చేసుకుంది. నిజ జీవితంలోని భేదం కవితలో అస్పష్టకరంగా పోతుంటుంది. అందుచేతనే అది మళ్ళీమళ్ళీ చదివింప చేస్తుంది. ఉపనిషత్తు వర్ణదృష్టితో తాదాత్మ్యం చెప్పడానికి కుదరదు. ఎందుచేతనంటే 'నీవు' వల్ల ద్వైతం కాక అద్వైతం చూపబడింది. అంతే కాదు అపర 'వర్ణం'లో ఆరాధన కూడా కనిపిస్తుంది.

"నీ మోవికి కావిని నేనై

నా భావికి దీవివి నీవై - ..... ఈ విధమైన చిత్రవృత్తితో కూడిన కవి-కవిత అద్వైతం ప్రేమించు భవిష్యత్తును రూపొందింప చేయడంలో ఆశ్చర్యం లేదు. అంతే కాదు 'మనం' అనే ఉభయవాచకం కూడా ఈ విషయాన్ని బలపరుస్తుంది. నిజ జీవిత సంఘర్షణం విస్మరించినప్పుడు కేవలం కల్పితమైన కవితా రూపంలో కవి వ్యక్తిత్వ ప్రతిబింబం పోతున్న తీసుకు రావడం జరుగుతుంది. ఈ 'నీవు' చుట్టూ ఉన్న పరిస్థితులు వాస్తవికమైనవి. ఇందులోని విశిష్టమైనది 'మనం' కాక 'మేము' అనే ప్రామాణిక వర్గం అనే అవకాశం కూడా లేదు. ఎందుచేతనంటే ప్రామాణిక వర్గానికి మనస్తత్వాన్ని

వాతావరణం చిత్రించబడలేదు. ప్రేమిక వర్ణానికి 'నేను' ప్రతీక అని భావించాలంటే ప్రతీకత్వం చివర 'మేము' గా వ్యక్తం అవవలసిన అవసరం లేదు. ఏకవచనమే 'సమష్టి'తత్వంగా ఉంటుంది. ఈ కవితను చదివేటప్పుడు సోలో పాడుతున్నట్లు అనిపించదు. యుగళగీతం వింటున్నట్లే ఉంటుంది. కవి కవితలకుగల అన్యోన్య బంధం ఈ కవితలో కళాత్మకంగా వ్యక్తీకరించబడింది. 'నేను' - 'నేను' ల ప్రతీకలకు తేడా మూలకారణంగా నిలిచింది.

ఉదయిని జ్యోతికి కవితా సంకలనంలో నగరగీతాలు-1 ⑥ భావం ⑦ అనే కవితలలో నారాయణబాబు 'నేను' ను కవికి ప్రతీకగా ఉపయోగించారు. నగరగీతాలు-1 లో స్థూల దృష్టికి అశ్లీలార్థం స్ఫురిస్తుంది.

"పండ్లటువంటి తెలిసి కూడా

వస్త్రాలు రాల్చుకుంటూ పోతూ

ఉయ్యాలే సరదా!

- -- . ....

ఏదో కీచక భావం

నాపై తుళ్ళి గీతాన్ని

చెరబడితే

చూస్తూ ఊరుకునే

నా తత్వం ధర్మరాజు" - - - ఈ కవితలోని 'నేను' కళారూపాలెన్నో గల కవికి ప్రతీక. ప్రౌఢ కవితారూపం తెలిసినా రూపం కోసం లేపించే ఈ నేనుకు ధర్మరాజుకు పోలిక. ధర్మరాజు జూద వ్యసనం - కవి రూపశిల్పాన్ని సాఫల్యం పొందుతాయి. రక్త గుణానికి ప్రతీక. పర్యాయం ఉత్కృష్టమైన భావానికి కవితారూపం నిక్షిప్తుందని

చెప్పే విచిత్ర కవిత 'భావం'.

"- ...... నా చిత్రం గాఢ నింత

నా రక్త స్రవంతి నది

హృదయ హాహాకారాన్నే

విగ భ్రాంతి

పట్టు జారి

క్రిందపడి

కట్టిన్నీ

నా ఆత్మవీణల

సరివెట్టు

నివురుకించి

నీకు చూపిన్నీ

వెకవెకనావ్!

కాంగా!! " ఈ కవితలోని నీవ్ భావాన్ని

ప్రతిక.

"ఆశిన్ని గంతకమ్ము నదీ ఘోషించు రాత్రి

విశ్వ ప్రశాంతి శాంతి తలితలా విచిదించి

నా ప్రకృతి - హృదంతరము కుంచించుతూ

నా కవ ప్రతులు పోసలు పొంగి పొంగుతూ

ఆతిలకింపుమి కిలి" (8) అంటున్న

శాంతిశ్రీ జనార్దనరావు 'ఆవాహన' లోని 'నేను' కవితా సారాంశం

సారం తెలిపే కవిత ప్రతిక.

నిత్యస్మరణ జాతిని మేల్కొలిపే ప్రగతివాద కవి అనిశెట్టి

'సృష్టించిన 'వచ్చాను వచ్చాను' (9) అనే కవితలోని 'నేను'. 'వాన్‌సంతతి' కవి జాతికి 'సంకేతం'. ఈ కవితలోని 'నేను' వానిసంతతి కాదని చెప్పుకోవాలరు.

ఆధునిక తెలుగు కవితా 'మహాప్రస్థానా'న్ని చెప్పిన కవిత్వ అబ్బూరి 'కవిత'(10). ఈ కవితలోని 'నేను' ఆధునిక తెలుగు కవికి ప్రతీక. అయితే ఈ కవి వివిధ కవితోద్యమాలతో పాటుగా మార్పు చెందుతూ వచ్చారు. అభ్యుదయ కవిత్వం చల్లబడిపోవటాన్ని విమర్శించిన ఈ కవిత

"పాతపాటే తిరుగుబాటు
తిరుగుబాటు తీరని దాహం" అని లోతైన కవిత్వం బోధించడం కూడా ఉంది. కవిగా తన 'నేను' కవిగా ఉండటానికే లోపలి కళలను ప్రబోధించటం, కవిత దశలో కవిత్వాన్ని వెల్లడించడం కనిపిస్తుంది. మార్క్సిజం వల్ల వెలువడిన చైతన్యం నిర్మాణాన్ని బాగా చూస్తూ 'సరళి' నిరాశక్తంగా మారిపోయింది. 'నేను' అనే కవితలో లోపలి కళలుగాను, కవితగాను కూడా ఉపయోగపడింది. అలాగే సామాజిక 'స్పష్టి దేవుడు' 'నేను' గా మారింది. ప్రబోధం సాగించే ఉద్యమ వికసనంలోనే ఉపయోగించారు.

మార్క్సిస్టు విమర్శకులుగా ప్రసిద్ధికెక్కిన కె.వి. ఆర్ కవిత్వం ప్రేమిస్తే కాక కమ్యూనిస్టుకు కూడా అవసరం అంటారు. 'కావ్యాన్ని కళ్ళను విప్లవ ప్రతీకగా అదిపేయు రాదు" అంటారు. 'కాలుచేతులలో క్రాంతికేది' కు మొదటి కవిత, 'కవి చెప్పింది అర్థం కావటంవల్లగాక 'సాధ్యమైనా నేన కారు సుపర్ణంగా చేయటం కావ్యం కాదు. ఇది లేనివారం అంటది. ఇంద్రజాలం అంటది. భ్రమగా ఉన్నదాన్ని నిజమని చెప్పే, ఆ భ్రమే ఉద్యోగానికి

యథార్థమని విశ్వసించే లొంగని రాజీని కవిత్వమౌతుంది." అంటారు. ఈన కవితాదృక్పథానికి నిలువుటద్దం లాంటి 'అగ్నిగీతి' అనే 'నిసి' (11) కళాదృక్పథాన్ని పలుకని వ్యాసాలైన కవిత ప్రతీక.

"గీతలో రీతిలో అతీత సాంగీతి
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] శ్రీశ్రీ —" అన్న శ్రీశ్రీ [illegible]

[illegible], సాగరకన్యా సమాహారానికి చిహ్నంగానే, 'శ్రీశ్రీ'-[illegible] [illegible] సంకేతంగా భావించవచ్చు. [illegible] కావ్యాలు [illegible] [illegible] రెండూ చాలు చేసుకుంటాయని భావం. [illegible] కవితా గానంగా [illegible] [illegible] [illegible] వ్యాసాలతో, [illegible] [illegible] [illegible] చేసుకున్నాయి.

[illegible] రచించిన "[illegible]" (12) అనే [illegible] కవితాస్ఫూర్తికి 'నిసి' ఆ స్ఫూర్తిని అందుకొనే కవిత ప్రతీకలు. ఆయనే రచించిన "[illegible] [illegible]" (13) అనే 'నిసి' కవితావేశం పొందిన కవిత ప్రతీక.

[illegible] అభ్యుదయ కవిత్వోద్యమానికి [illegible] వచ్చిన కవితా సంకలనం '[illegible]'. ఈ సంకలనంలో చోటు చేసుకున్న [illegible] రచన '[illegible]' (14) [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] స్వరూపాన్ని కనిపిస్తుంటే [illegible] [illegible], [illegible] కవిత్వ స్వరూపాన్ని కనిపిస్తుంది. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] అభ్యుదయ కవులతో [illegible] [illegible] 'నిసి' కు [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] అభ్యుదయ కవులతో [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. అందుచేత [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] కవిత్వ [illegible] [illegible]. కవితా [illegible]

సుందరంగా ఉంది. 'ఉద్యానికి' కవి వ్యక్తిత్వ ప్రతిబింబమే ఉద్యానం.

కవితా రచనా వేళ 'ఉద్యానికి స్థితి'లాగా కవి స్థితికి తేడా శాంటా క్లాజ్ ... రచించిన "నేను కాని నేను" (15). కవి వ్యక్తిత్వం కవిది. కాని లౌకిక స్థాయినుండి ఎగిరి వేరొక స్థాయిలో నించి రచన చేయటం జరుగుతుంది. అందుచేత లౌకిక వ్యక్తి, కవితా రచన చేసే వ్యక్తి ఒకరే అయినా మానసిక స్థాయి భేదిస్తుంది. రచనా వేళ రచయిత జాగృతుడు. సామాన్యుని కంటె భిన్నుడు.

" - - - -

కళ్ళు చెదిరే నేను కాని నేను నిలబడతాను
మబ్బు మీద కాళ్ళూ
గాలికెరటాలలో పోరాడుతూ వెళ్ళే రోజు
కుతూహలను

- - - .

ఒంటరిగా సాగరంలో నేను మొలకెత్తిన
ద్వీపంలాంటిదాన్ని.
నా హృదయ స్పందన మాత్రం వినిపిస్తూ
ఉంటుంది - . . . " కవిత

వ్యక్తి కాగానే 'విశ్వంగా వెలుగొంద దాఖలం' అంటే లౌకిక జగత్తులోని ఇతర సామాన్యులందరి వ్యక్తిత్వాని పొందటం అన్నమాట. అందుచేతనే

"- . . . జీవితేలాంటి నిరంతరం ప్రకృతిగా చలిస్తే
గలగలా నీళ్ళ కవిత్వంచెప్పు"

ఆత్మస్థైర్యం, ఆనందత్వం కవితల పరమార్థం అన్నాడే. అనుభూతి ఎటువంటిదో ఎలా ప్రోత్సాహించా కవి కంఠం దాన్నిరా వ్యక్తం అవుతుంది

ఈ అంశాన్ని 'కిటికీ' (16) అనే కవితలో అద్భుతంగా వెలిబుచ్చాడు తిలక్
కిటికీ వ్యక్తికి ప్రపంచానికి మధ్యన వారధి. అది వ్యక్తి ప్రపంచంతో
కల్పించుకునే సంబంధానికి సంకేతం.

"కిటికీ తెరిస్తే
కనబడుతుంది క్షితిజరేఖ
నాకూ అనంతానికీ మధ్య వారధిగ విరిసిన ఇంద్రధనుస్సు
నాలోంచి కిటికీ అవతలికి ఆగంతకులకి వెళ్ళివస్తున్న నేను
బయటినుంచి కిటికీ లోపలికి సంచరించుకు పోతున్న
నేను
ఒకే ఒక్క కిటికీలో కలుసుకున్న ఇద్దరి క్షణంలో
ఆ స్మృతిలో విచ్చుకున్న ఆకాశం రహస్యగానం వినబడింది"

వాటన్నిటి కవితగా 'ఇలా' మలిచారు విలసిల్లిన కవిత్రి శ్రీమతి గీత! (17)

"రగ మరణం కాదు హననం
క్షీణా నిధనం
క్రూరా మథనం" అన్నప్పుడు శాంతి కాముకత,
"కథనం
కథన కథా కథనం
అది నా మదిలో రగానం" అన్నప్పుడు రచయిత్రి యొక్క వ్యక్తిత్వం
వ్యక్తమయ్యాయి.

"నాలో ఆలోచనల ప్రవాహమెంత సంచలనం
రగిలే నిప్పుల ప్రవాహం
అది నా హృదయంలో మథనం జ్వలనం గీతా జననం"

అంటూ గీతాజనన వృత్తాంతాన్ని వివరించిన ఈ కవిత శ్రీశ్రీ మార్గాన్ని చూపుతోంది. అరవై దశకంలో వెలువడిన కవితలలో ఇంతటి శిల్ప వైభవాలు పొదిన కవిత మరొకటి కనిపించ లేదు. అయితే అరవై దశకంలో వెలువడిన కవితలలో అత్యంత శిల్పమైన రచనా శిల్పాన్ని ఉపయోగించిన కవిత్వం బుచ్చిబాబుది. గొప్ప కథకుడు కథా కారుడు అయిన బుచ్చిబాబు కవిగా చాలామందికి అపరిచితుడు. నాటికి నేటికి కూడా అనన్యమైన స్వంత బాణిలో కవిత్వం రచించి ఆధునిక తెలుగు కవిత్వంలో ఒక ప్రత్యేక స్థానాన్ని ఏర్పాటు చేసుకున్నారు.

1967 ఫిబ్రవరిలో వెలువడిన ఆయన ఏకైక కవితా సంకలనం 'అజ్ఞానం'. (18) 'అజ్ఞానం' అనే శీర్షికతో రచించిన కవితలోని 'నేను', మానవ సహజ స్పందనను ఆంతర జ్ఞానాన్ని వదలి విజ్ఞాన సంకేతాలు, కవితారంగంలో వాటి ఫలితాలను పోల్చుకుంటూన్న కవికి వ్యంగ్యాత్మక ప్రతీక. వ్యంగ్యాత్మకతను వర్తింపజేసి కవి అంతరంగాన్ని గమనిస్తే, ఈ 'నేను' అలాంటి కవులను నిరసించే కవికి ప్రతీక.

"అజ్ఞానం అనంతం
అదే నా విజ్ఞాన కుతూహలం" అంటూ మొదలయ్యే

వైన ఈ కవిత 'సుదీర్ఘమైనది'. అధివాస్తవిక 'పదచిత్రాలు, బహుముఖ భావ రచన, అభావ వస్తు శిల్ప భావం, కవిత అంతటా వ్యాపించి ఉన్న వ్యంగ్యాత్మకత భావంలోని తాత్విక గాఢత అనే లక్షణాలు ఈ కవిత, కవి అంతరంగాన్ని అందుకోవడంలో పాఠకుడికి చేతనావస్థను కల్పిస్తుంది. చేయిస్తుంది. అయితే కవి ప్రతీకల వల్ల ఏర్పడిన ధార కవితను సంక్లిష్టమయం చేసింది. పరిణతి వంటి ఈ కవితలో నేటి కవిత్వంలోని

ఒకక ఒకక విధానం విమర్శకుల ఒదిరింది. ఇవన్నీ ఒకక కవిత్వానికి ఒకొక్కక్క కవితా శిల్పాలను విశ్లేషణం చేయాలని బుద్ధిబాలు భావించి ఉండవచ్చు. ఈ కవితను అవగాహన చేసుకొని అనుభవించ-డానికి ప్రధానమైన 'కర్త' 'నేను' ఎవరు అనే ప్రశ్న. ఆ కవిత సెక్షన్ను దృష్టిలో ఉంచుకొని కవిత పొందుపర్చిన జ్ఞానం, అజ్ఞానం, విజ్ఞానం వీటన్నింటి గురించి చేసిన ప్రస్తావనను పరిశీలించాలి. అప్పుడే కవితలోని 'ఎంపథీ' పాఠకుడికి అందుతుంది

"... తెలుస్తూ తెలుస్తూ అజ్ఞానం
నా పచ్చని కాళ్ళకు చుట్టుకుంది ....
ఒకొక్కకటీ అవయవాల్నీ సమస్తయం
నా పచ్చని కాళ్ళకు చుట్టుకుంది - ...
ఒంటరి పక్షికి ఎగిరే పక్షుల గాంభీర్యం కానడం
అజ్ఞానం
నా పచ్చని కాళ్ళకు చుట్టుకుంది .....
అనకండి ప్లీజ్ అంతేనే అజ్ఞానం అంటేం...
కిరణ గుచ్ఛిక నా పచ్చని కాళ్ళకు చుట్టుకుంది
అంధులై అజ్ఞానాన్ని చెరగారా తాలా? ....
కలిపి కాదేలాను అజ్ఞానపుచీకటినలా .....
విజ్ఞానపు కళ్ళల్లో
అంధత్వపు సాక్ష్యం
కాంచనికే అంతేమ అజ్ఞానం
మురిపిస్తూ అజ్ఞానం లోపలం
నా పచ్చని కాలిపుష్పం.. ....

చక్రవర్తుల కంఠహారం

అంతిమ అజ్ఞానం

ఐనప్పటికీ అజ్ఞానం అనంతం

నా వచన కావ్య ఉద్యుక్తత్వం....

ఇదేకదా చెప్పింది నీలో మిగిలిన జ్ఞానం

అందరిని అడుక్కొని తినని విజ్ఞానం

అంతిమ అజ్ఞానం

నా వచన కావ్య విస్ఫోటం......" సంటూ దెబ్బ

పైగా పాదాలుగాని ఈ కవితలో పైన ఉదాహరించిన ఇరవై నాలుగు పాదాలు వచన కవితాంతరార్థాన్ని అందుకోవడానికి కవి ఇచ్చిన క్లూలు. వీటి మధ్య ఉండాల్సినవి, కథనాభావాలు, అనుబంధ ప్రస్తావనలు వగైరా చెప్పకపోయినా వీటి మధ్య అర్థవంతమైన పాదాలను ఎలా కుదించుకున్నారో చూడండి.

'....'అ'ని పాడినా 'ఆ' గా తగిలేయన్!

మీ చిత్రం, 'ఆ'లా జారిపోయింది జ్ఞానం

ఆత్మ, ఆశ, ఆకాశమంత, ఆకలి

ఆటవిస్తున్న, ఆరణ్యం, ఓ మీ చిత్రం

తెలుసుకొని ఉపమాన పొంగుతుంది

జ్ఞాన సంద్రం.

ఇదే ఆంగ్లంలో 'అపోకథ'

అవకతవకల అర్థాలన్నీ సమన్వయం

నా వచన కావ్య కుటుంబం

'అరవై' అని ముక్కుమీద కాలి బొటన వ్రేలు

'అబ్బబ్బ' అనుకుంటం

ఉండని పల్లకి పోని పల్లకుల గాంభీర్య జీవనం

అజ్ఞానం

నా వచన కావ్య కురుక్షేత్రం

అలసైనలో తల వాల్చిన యుగకర్త

అభం శుభం ఎరుగని ప్రజ

సర్వేజనా సుఖినో భవంతి ....." అభావ వర్ణనల్లో ప్రభావం అమోఘంగా కనిపించే ఈ కవిత విచిత్రమైన విలక్షణము అని చెప్పక తప్పదు.

ఎంతో లోతైన భావాన్ని క్లుప్త శిల్పంలో చెప్పిన కవి (19) ఆరుద్ర. ఆయన రచించిన 'వెంటిలేటర్' అనే కవితలోని 'నేను' కూడా కవిత ప్రతీక. ఈ కవిత 'స్వతంత్ర ప్రపంచం' లో (ఆగష్టు 1963) లో ప్రచురితమైనట్లుగా 'శైలూష విచ్ఛిత్తి' కవితా సంకలనంలో ఉంది. ఇదే కవిత ఇతర రెండు శీర్షికలతో 'లేఖా కారిక' అనే పేరుతో 'ఆరుద్ర రచన - కవితలు' లో ప్రచురితమైంది. 1972 లో రచింపబడినట్లు వివరం వ్రాసి ఉంది.

"ఇంత సేపటికి మళ్ళీ వెళ్ళిపోవాలనుకుంటావా?

ఎత్తి నా గొంతుక, ఏడ్చి ముంటావా?

పద్మాలకు లేని సౌందర్యంతో

పచ్చి పెరుగుతూ ఉంటాయి

ఓనమాలు రాని కాగితాల్లో

ఒంటరిగా నడవడం కష్టం

తల్లి పాదాల పరువిద్ద

కల్యాణం రాదా పదునై లేను

దారి తప్పిన బొట్టెక్కి
తల్లి తలచు కొనవచ్చును
భూలోకంలో లేనివాటికి
పాలపూరు లేందా
ఓడపోయిన కళ్ళాశీ లాగ
ఊహల్లో తప్పారు తనలిను
ఊపిరి తప్పింది
ఉపమానాలు కూడా లేని బికారిని
పాలబూరని (మారని) ప్రపంచంలోనికి
పొమ్మనా పోను
(బిడ్డను 'సముద్రం' పిలుచుకు తీసేసింది
గుడ్డెద్దుల కోసం నేను ఎదురు చూస్తోంది)" ప్రాతెల్ల

లోనిది 1985లో ప్రచురితమైన 'ఊపిరి' రచన కవితలో ఉన్నది. ఉత్తరమైనది 'పైలా పచ్చీసు' కవితా సంకలనంలో ఉన్నది. మెజారిటీ కష్టాల కూర్పుంకాక నేటికీ ప్రాణం పోస్తున్నది కవి ఈ 'నేను'. గుడ్డెద్దులకోసం ఎదురుచూసే నేనుకు ఈ 'నేను' నిరాశే మిగులుస్తాడు. 'ఉపమానాలు రాని పాళ్ళు'గా లోతైన కవులను భావిస్తే 'ఊపిరి'ని కవి నేపథ్యంగా కాంటెక్స్ట్‌గా ప్రతీకగా భావించ వచ్చు. కొత్తకవులని తేలని కోరిక గానీ, వింతకోరిక గాని 'నేను' కు సంబంధించినది కాదు. కవితాస్ఫూర్తి గల ఇతరులకు చెందిన కోరిక. 'నేను' కవిగా శిల్పనైపుణ్యం దాని కోరిక. కవితలో 'నేను' ప్రధానపాత్ర కావడం, కొత్తకే అందని చెందినది కాక పోవడం వల్ల ఈ కవిత లోపాల్లో కొట్టకు సార్థకత పెట్టడం సహజం. ఉద్ధతనే కాని 'ఉపేసం' లేదా చెప్పి

చెప్పి తీరత్వం 'పాలబాలిక స్వప్నకంబళిని

తొడుక్కొంటాను నేను' అన్నప్పుడు కనిపిస్తోంది 'సులభనైతికత' 'సుందరంగా' చెప్పి ఆవేశం ఉప్పొంగే కొత్తకెరటాన్ని వినిపించాలనుకున్న కవి. ఆయన స్త్రీభావం ఈ కవితలో స్పష్టంగా కనిపిస్తోంది. 'నేను' 'నీవు' లు వీరికి ప్రతీకలు తీవ్రంగా కవిత్వం అంతు చిక్కదు.

సినారె రచించిన 'ఉభయ వస్త్రాలు'[20] లోని 'నేను' కావ్యంలో విశ్వవిభావాలు రెండూ ఉన్న కవికి ప్రతీక. ఆధ్యాత్మికమైన తపస్సుకి ప్రాంతీయ కవితకు కవితా దృష్టి గల సాహిత్య కవిత 'ఆత్మాన్వేషణ'[21]. 'నీవు' సర్వేశ్వరుణ్ణి, 'నేను' సర్వేశ్వరుణ్ణి ఆరాధిస్తూ మార్గం చూపే తత్త్వం తెలియని కవికి ప్రతీకలు. తన కవితా మార్గం కోసం, కవితా తత్త్వం కోసం అన్వేషించడమే ఆత్మాన్వేషణ. కవికి కవితకు అద్వైత భావన చేయడమే ఈ విధమైన నిర్దేశకు మూల కారణం. కళ్ళు జ్ఞానాన్ని, కాళ్ళు మార్గాన్ని, సర్వేశ్వరత చేతిలోని దీపం ఉత్తమ కవిత్వాన్ని సంకేతాలు. 'నేను', 'నీవు' కు సమన్వయం చేసిన కవితా పాదాలతో గుబాళించింది. ఈ కవితలో 'నేను', 'నీవు'ల ప్రతీకల మూలంగా ప్రతీకాత్మక కావ్యాన్ని సమన్వయంగా నిర్మించడం జరిగింది.

లౌకిక జీవనంలోని విషాదం, స్వేచ్ఛ కవితా రూపంలో ప్రయోజనాన్ని సిద్ధింప చేస్తాయని, అందులో కవి పాత్ర నిమిత్త మాత్రమేనని చెప్పే కవిత ఇస్మాయిల్ 'ముసురు'[22]

"ఎవరూ ఎరగని
ఇదో కాయితం
బరువుగా నామొదలు పెట్టని

పెరుగుతోంది ఈ పొగరు...

ఈ బంధ ఫలమేమిటో

ఎందుకు పనికొస్తుందో తెలీదు

చివరికిది పగిలి

అవని అంతా

నేయని త్రాళ్లతో మెలిచినంతా

నేయి ఆకాశాలతో తెరతెరలు చాదినంతా" ఇందు

లోని 'నేను' నిమిత్తమాత్రుడై కవితారూప కల్పికర్తగా సాక్షీభూతమైన స్థితి. శబ్దార్థాలు రెండింటికీ సమ ప్రాధాన్యం ఇవ్వాలనే భావనకు రూపకల్పన కుదురుతుంది "అర్థనారీశ్వరుడు! (23) కవే అర్థనారీశ్వరుడు.

"... అర్థానికి శబ్దానికి నేను

అవిగతం కావడం లేదు

అర్థనారీశ్వరుడిలా యీమేను

సరి సగం పంచుతాను

అనేక శేషుడ్ని అయినప్పటికీ

ఈమేను యింకా పంచుతాను"

తన కవిత్వానికి తానే సాక్షిగా నిలబడే కవి రహస్యం 'సాక్షి స్వరూపం' (24) లోని 'నేను'.

"సాక్షిని అవహించని

నా మాటల తీరాల్లో

ఎదుటి మనిషి కరుణాల దొర్లిన దీపాలు

ఆరిపోవడానికి వీల్లే

అసాధ్యం కాదే

చేతుల్లో చెరబడ్డ
నక్షత్రాల అరణ్యాలు లేవు
మూన్నీ నా కళ్ళు
నిద్ర స్రవించి ఆరిన పళ్ళు
తెరిచీ నా గుడ్లు
వరివెన్నెల కన్న వర్లు
నేను గుండె పెట్టినా బిగాన్నికి నీడపట్టదు
నా యుద్ధాల పొగల్లోంచి
పద్యాల ముఖాలు పుట్టలేదు
నా గొంతు జలపాతానికి చెలిమె
చెలిమెలో లాంటి నాకళ్ళు

కాలాన్ని మింగలేని వీరుడి కన్నీళ్ళు .... ఈ కవితలో "మూన్నీ నా కళ్ళు" అనే పాదం మొదలు చివరిదాకా నాల్గు పాదాలు కవితలో ఒదిగాయి. చివరి పాదాల్లో ఛాతీ 'నేను' కనిపించి కవితలో ఏకాంతతకు భంగం కలిగింది. నిషేధిత కవిత్వంలో నిగూఢార్థం తరచు కనిపించేది. కల్పనలో సందర్భం లోపించడం కూడా ఆయన కవిత్వంలో తరచు కన్పిస్తుంది.

సి.నారె రచించిన 'ఇంకా ఎవరు చైతన్యం'[25] అనే సుదీర్ఘమైన కవితలోని 'నేను' ప్రజాస్వామికతకు జనప్రియుడైన కవి. 'నీవు' - 'నా హృదయం ఇదే ఇదిగా పిరాణిక ఇదే నా తండ్రి కవికి ప్రతీకలు. బాహిరంగా కనిపించని చైతన్యం అంతరంగంలో దాగి ఉందని కవితా వస్తువు. ప్రయోజనం చేకూర్చని వర్ణనలు అర్థబోధకు అవరోధం కల్పిస్తాయి. సాధారణంగా 'నేను'ను రెండుగా విభజించి

రెండూ మానసిక స్థితులనూ, భావతీవ్రతనూ వ్యక్తం చేస్తాయి. కాని ఈ కవితలో ఈ విభజనకు ప్రాధాన్యం కనిపించటంలేదు.

"జగతాల స్త్రీలు నడిచేస్తూ
నానరాల ప్రకంపనలలోంచి
అనుభూతి గీతాలు
ఆలపిస్తాను ..." అంటున్న ఈ 'నేను'

"స్వప్నలిపి"(26) లోని శ్రీకాంతశర్మ 'కృష్ణ'. హృదయానుభూతికి వెలకాన్యం ఇస్తూ శ్రీ కాంతశర్మ ప్రభావితమయ్యే కవిత్వాన్ని చెప్పే కవికి ఈ 'నేను' ప్రతీక. ఆ భావిసిన్ని మెరుపులుగా ఉన్న కాసింత కవితల "అంతర్ముఖం"(27) వీటిలు వ్యక్తం చేస్తున్న కవికి ఈ కవిత లోని 'నేను' ప్రతీక.

కవికి, కవితకు, కవిభావానికి అభేదం పాటిస్తూ సోమ సుందర్ చేసిన రచన "కాలం వేలుగాడు (28)"

"నను నీవు ఒంటరి చేస్తుంటావు
నను నీవు చెల్లుతుంటావు
కెరటై సాగరై ప్రవహిస్తానని, కానీ తడి
ముళ్ళపువ్వుల పొదల్లోంచి, ఆకుపచ్చని
ఆనందాల లోతుల్లో, మరిని స్వప్నాల నుంచి..." నవ్వుతూ

భావాలతో విలక్షణమైన సంబంధం పెట్టుకుంటూ కవితా రూపం ఇవ్వడం ఈ 'నేను'.

తన కవిత అర్థం కావాలంటే పాఠకుడికి కొన్ని లక్షణాలు ఉండాలని చెప్తూ, వాటన్నింటితో తన కవిత్వ రహస్యాలను గదుల్లాగా చెప్తున్న కవికి ప్రతీక "కళ్ళలో అక్షరాలు"(29) అనే సంపుటిలోని కవితలోని 'నేను'. కవితలోని 'నేను' పాఠకుడు.

"... నా కళ్ళని చదవలేనివానికి
నీ గుండె నిండా త్యాగం ఒలికి పోవాలి
విశ్వమంత విశాలంగా
పరచుకుని ఎగురుతున్న
నా ఏకాంత బాంధవాన్ని
కొలిచేయునా అందనా ఎల్లాలంటే
ఎత్తో లోతైనా
కొంచెం స్వేచ్ఛాత్మక్యం ఉండాలి
నా జ్వలనాన్ని
తేరిపార చూడాలంటే
ఆకలు వేదంటూ ఉండాలి నీలో".

నిషారెడ్డి రచించిన మరో కవిత "ఉదయం"[30] లాగే 'నేను' కాల్పనికుల్లో చైతన్యాన్ని కలిగించాలను కొనే కవికి ప్రతీక.

"నా కన్నాంగుళ్ళల్లో నిన్ను కీర్తిస్తున్నట్టు
చేసుకుని
నా అక్షరాల ద్వారా ప్రసరిస్తూనా
ఓ ఉదయమా! నీ శాశ్వత పాదాసనం చేసుకుని
నా జ్ఞానాలకు తెగనంత స్వప్నాన్నియ్యవే".

"ఆకాశం నాగరికలా"[31] అనే కవితలో సిపారె 'నేను' నా మీద త్యాగిని తన కవిత్వంతో మేల్కొలిపిన కవికి ప్రతీకగా నిలిచాడు. ఈ కవితలోని 'నేను' కవికి, గది కవి మనసుకు, గాంధీకి అతని కవితకు, ఆకాశం సమున్నతమైన సాహిత్యానికి ప్రతీకలు. రాగాన్ని కవితను ప్రతీకగా గ్రహిస్తే నేల రాగాన్ని కవిత్వ సారంగా గ్రహించవచ్చు.

సమస్త సాహిత్యానికి ప్రతీక అయిన ఆకాశమ్మే తనకు పుస్తకమని జారిపోయిన నీలిరాగాలన్నీ గదిలో ఉంటే కవి మనస్సులో తారకాయి అంటే 'ఆకాశం' అనే కవిత రాసిన కవిత్వంలో కెల్లా అద్భుతమైన కవిత్వం అనవచ్చు. కల్యాణసుందరీ జగన్నాథ్ కవితలలో ఆప్యాయతను కలగలిపింది. 1977లో నా మనస్సంతర కాలం వెలువడింది. 8 లో 'నన్ను నేనే బలవంతంగా పారవేసుకుంటున్నాను' అంటూ కవితారచనను కొనసాగించారు. 1978లో 'జనవాహిని' (32) అనే కవితలో జనశ్రేయ కవిత్వాన్ని. కవిత ప్రతీకగా నిజాన్ని స్పృశించిన 'నేను'

"బలవంతులకెప్పుడు నేను
కలం గొంతుక నుంచి ....." అంటూ ఒక

విధంగా కవికి, కవిత్వానికి, కవితకు అభివ్యక్తిని వర్ణించడం జరిగింది.

"సుందర రూపం కనిపించి
విత్తనం చేతికందించి
పలకరించా వెళ్ళిపోయింది
ఆ విత్తనాన్ని నాటి
మొక్కై మహావృక్షమై
విశ్వాంతరాళాలు
విస్తరించే నీడ
పంచి
అప్పుడు
పొద్దుపొడుపులోని
పొడిచే వెలుగు కాంతినిచ్చి
నేను వెలుగుతుంటా

యోగాఖ్యాలు వేడుచి పోతాను" — ఇస్మాయిల్
రచించిన 'కవిత్వం' (33) అనే ఈ కవితలో కవిత్వం గురించి, కవి గురించి
గాని నిర్వచనాలు లేవు ప్రత్యక్షంగా ప్రస్తావన లేదు. ఈ కవితలో 'నేను' కవికి,
విచిత్రమైన కవితాస్ఫూర్తికి, 'అంతరాంతరాళానికి' చైతన్యానికి ప్రతీకలు.
అప్రయత్నంగా లభించిన కవితాస్ఫూర్తి ఉదంచలు విప్పుకొని కవితా
రూపమెత్తే కవికి ఈ 'నేను' ప్రతీక. తెలిసి మాటలతో పొదుగుతున్న (34) శిల్పంలో
ప్రతీకాత్మకంగా వచ్చిన కవి ప్రతిభ వ్యక్తమౌతుంది. అదే ఇతని కవితలో
కూడా 'నేను' ఇంద్రియ కవిత్వం అనే కవికి ప్రతీక. ఇస్మాయిల్ రచించిన
ఈ కవితలో 'సాక్షి' కూడా తాను వ్యక్తిత్వం కల్పించబడింది.

"... ఉంటున్నది సాక్షి
ప్రతిరోజూ అక్షరాల్లో ఉదయిస్తుంది నన్ను
బతికిస్తున్న నీ ఉదయం" కవి "

సమకాలీన కవితా పరిస్థితులకు విభిన్నమైన (35)
మార్గంలో అజ్ఞాతంగా సాగిపోతున్న కవి 'నేను మీ కవిని కాను' అని నేను.
బైరాగి రచించిన ఈ కవితలోని నేను అంతర్ముఖుడు. వీరిలోని మంచితో
ప్రభావితుడైన వాడు. కాని ప్రజాకవి కాడు.

"మనస్సు పోయిన దిక్కు పాటలు ఛేదించి
కూర్చునేది
వేల వేల కిరణాల బాణాలు
సుషుమ్న విషమ నాడులను జీవానికి
నాటుకుని" అజ్ఞాతంగా

ఉండే ఈ నేను అంతర్ముఖం గలవాడు. వ్యక్తిత్వానికి నిలిచి ఉన్నతుడైనవాడు.
అందుచేత అతని అజ్ఞాతంగా సాగుతున్న జీవితం కాదు. నేను

స్త్రీలకు విలక్షణమైన సాంఘిక వ్యక్తిత్వం సంతరించుకున్న దృష్టి అవసరం అని నొక్కి చెప్పే కవితలివి. జయప్రభ రచించిన 'సాదల స్పర్శాలో నివసిస్తుంది' (36) లోని 'నేను' పర్ణశ్రుతి ఉన్న కవిత ప్రత్యేకత. అనంతమైన, అంతర్లీనమైన పోరాగా సంకేతించి అంతర్ముఖం చెందే విప్లవ కవిత (ప్రతీకగా) స్త్రీల శిశువులను 'నాగరంగపు వేసిన' (37a) కవితలు 'నేను' ప్రయోగించారు.

నీలి కవిత్వానికి 'నేను' గా రూపకల్పన చేసిన కవిత నిర్మల కృష్ణ (37b) 'శైలజ నీలి'. నేడు కవితా రంగంలో కనిపిస్తున్న కవితా 'విడియాలకీ' అనే పెంపుడు చరణం పెట్టిన, నిజాయితీ పటుత్వ పరంగా ఉన్న స్త్రీలను ప్రతిష్ఠించింది రెండో చరణం. ఈ రెండు చరణాల్లోను 'నేను' తల్లిగా స్త్రీలు బిడ్డలుగా వర్ణింపబడ్డారు.

"నా బిడ్డలకి జ్ఞాపకాలు కూడా లేవు
అయినా అంతర్జాతీయ వర్గాల తత్వాలు
పోరాటాల్లో ఎర్ర జెండాల గుర్తులు
'బ్రాకెట్టా' వెలియక్క
కాని పోరు పాట్లు పెట్టి లయ పాపులనే
ఆలింగనం చేసుకుంటారు

వీళ్ళు నా బిడ్డలే
కళ్ళు తెరిచి కాసేపయినా కాలేదు
వాళ్ళ చేతులాడిస్తున్నారు స్వేచ్ఛగా
నా శరీరం లోపల్నుంచి వెలువడ్డ బిడ్డల్లు
నా చేతి వేళ్ళకి కళ్ళు
నా కలలకి కాళ్ళు'

లోకం పోకడను తన 'సమిధలై (పోయిన) అక్షరాల' తో ప్రకటించిన కవిత

రచన చేసిన కవి సినారె 'కళ్ళు తెరుచుకున్న కాళ్ళు'(38) అని నేను.

దుఃఖసాగరంలో మునిగిన కవి తన కవితా స్ఫూర్తిని పోగొట్టుకొని, చివరకు ఆ దుఃఖానికే కవితా రూపం ఇవ్వడానికి పూనుకోవడం కవితా వస్తువుగా అద్దేపల్లి రచించిన కవిత 'సమాధిలో కలం'(39). 'నేను' అన్న కవికి ప్రతీక. సామాన్యుడు ఇటీవల రచించిన కవితలలో ఉత్తమంగా చెప్ప కవిత "గీతాన్వేషణ"(40) సీతను లక్ష్మిని ప్రతీకగా చేసి చేసిన ఈ రచనలోని 'నేను' అక్షర వెలిగించే సమకాలీన కవులకు ప్రతీక. నేటి కవులలో అధిక శాతంలో కనిపిస్తున్న అసమర్థ స్థితిని నిక్కమైనంతగా ప్రతీకాత్మకంగా వెలువరించిన ఈ కవిత

" ...... కాంతి మదలంకారుల మీద
తీవ్రంగా నిలచిన
శిల్పస్తంభం నా మస్తిష్కం ....
ఎక్కడున్నాడని చెప్పు సీత ....
దుగ్గాంతిపం వెన్నెలకే
ఎప్పుడెప్పుడని తెల్లవారు నాయది
ఎక్కడున్నాడని చెప్పు సీత?! "

ప్రతిస్పందనకు కవితారూపం ఇచ్చినట్లు నిక్కమైన కవి "నేటి కన్నీటి పాట"(41) అని సమసిత్రీ స్పందించిన 'నేను'. ఆధునిక యాంత్రిక జీవితంలోని మానవ సంబంధాల అపార్థాల ప్రభావాన్ని. ఈ అపార్థాల ప్రభావం కనిపిస్తున్న కవిత శ్రీ రచించిన "పట్టు నీకే ఉంటేగానా"(42). ఇందులో 'మాటలన్నీ మౌనం ఉంటేగానా వెయ్యాలని కవి సముద్రం లాంటి జీవిత క్షేత్రాన్ని కవితారూపంలో చెప్పాలని తన

చేసిన వర్ణనం అయింది. ఆత్మసంతృప్తిగా ప్రధానపాత్ర నిర్వహించే శ్రీశ్రీ
కూడా (ప్రభావం వల్ల) × పాఠక ప్రతిస్పందన వంటి ఈ పాదాల కవితలను వినిపిస్తారు.

"నేను కూడా

నా చేతుల్లో బందీ నేనని" అంటూ నిరాశా తత్త్వంతో

ముసుగులో కవిత ముగుస్తుంది.

కవి(త)గా ప్రతినిధి 'నేను' :—

రాయప్రోలు వారు వ్రాసిన 'సుకృతి' (43) అనే కవితలో ఈ వర్ణన 'నేను' ప్రారంభం అవుతోంది.

"... ఏను పెట్టిన వ్యధ సుకృతులని జాతి

ముత్యములను లోకము ముందు పోయుచుండి

వ్యర్థమై యొప్పారుచుండ నేరు కాదు

అభిరుచి కాలది నా ఆదర్శముల నడిపి" అనే ఈ

'నేను' తీర్థవృత్తితో ఉత్తమ పరిణామాన్ని చూపే కవి ప్రతినిధి. 'స్పందన

వేని ప్రవృత్తి ఉన్న కవులు అనుభవైనది కాదని ప్రకటించే ఈ కవి

విశ్వాసం కావ్యోక్తి.

"... తెలవిల్ల నీతి పోయి తరంగములకు

నిష్కలంకమైన ప్రకృతిలో నిలుపలేక

అల్ల తత్సంబంధమైన సత్యమెల్ల

నేను పాడిన పాట వేరై వదలెను"..... అనే 'నేను' విశ్వనాథ

'నా పాట' (44) అనే కవి. 'గిరిక మా రాణి స్వప్నగీతాలు-55' (45) అనే 'నేను' భావక

మధురానికి ఉద్దేశించి 'సహానుభవాన్ని' వెలువరించే కవి.

కవిగా 'నేను' ఏ ఏ విషయాలకు ప్రాతినిధ్యం వహిస్తుందో

ఉద్ఘాటిస్తూ, ఆయా అంశాలకు సంబంధించిన పూర్వాపరాలను ప్రస్తావిస్తూ, చేసిన రచన వేంకట పార్వతీశ్వరకవుల కవిత 'నేను' (46)

"...పలుకులా సత్యవాక్య సంభావనములు
తలపులా సత్యధర్మ సందర్శనములు
చేతలా కృత్యదీక్షమతి సంశోధనములు
అట్టి దేనా ? కవినా ! లోకమురయుగాక !" అని

ఆధునిక కవితా రీతుల్లో 'నేను' అనే కవితా లక్షణాలే కాక ఆదర్శ కవికి ఉండవలసిన లక్షణాలను కూడా ధ్వనింప చేయడం వీరి గడసరితనం. ధ్వనితో కూడిన శిల్పాన్ని రూపొందించిన మరో కవి కృష్ణశాస్త్రి. వారు రచించిన 'కృష్ణపక్షము' (47) లోని 'నేను' కవి కాక కృష్ణ ప్రియుడైన దేవభక్తుని కూడా ప్రతిబింబిస్తుంది.

సమకాలీన సందిగ్ధపరిస్థితుల్లో నవ్యకవులకు ఉన్న ప్రాధాన్యం స్పష్టం చేసే కవిత బసవరాజు అప్పారావుగారి 'నా కవిత్వ ఫలం' (48)

"...సుందర తారా మంటపం
కాల్చి నిప్పుగ నేతి
పండితుల దారి లే
పరుగు పచ్చ కావాలి
సనాతన్నిర్మాణ వీధి వీధులా
సాధారణ కోడ వీధి వీధులా ...." అంటూ ధిక్కారం

చేసిన కవి వాంఛ కాల్పనిక కవులకు ప్రతినిధి. 'పంట కాలు – పొంతన కాలము' (49) అనే కవితలో దుంపల్ని ఉపయోగించిన 'నేను' శ్రమజీవియైన కర్షకునికి ప్రతినిధి. కేవలం శ్రామిక వర్గానికే, ఆదర్శప్రాయ అభ్యుదయదృష్టికి తన కవిత్వాన్ని అంకితం చేస్తున్న కవితా దృష్టితో ప్రతిబింబిస్తాడు కవి

ప్రతినిధి శ్రీశ్రీ రచించిన 'ప్రతిజ్ఞ'[50] లోని 'నేను'. 'నేను' ప్రతినిధిగా అభ్యుదయ కవితలకు 'సంతకం'లా, భావావేశ తీవ్రత ఉద్యమ శైలిగా నిలిచి నిలిచాయి. శ్రీశ్రీ యే రచించిన 'మహాప్రస్థాన' కవితలు "కవితా! ఓ కవితా!"[51] జగన్నాథుని రథచక్రాలు లోని 'నేను' కూడా ప్రతిజ్ఞలోని 'నేను' వలె శక్తివంతమైన ప్రతినిధులే. కవిత్వ తత్త్వం, వస్తువు, శిల్పం వీటి గురించిన స్పష్టమైన కవితాత్మక వ్యక్తీకరణ గల కవిత 'కవితా! ఓ కవితా!'. ఆధునిక కవితాసాహిత్యాదర్శం చూపించిన ఈ కవితలోని 'నేను'. చిత్తశుద్ధి సహజ కవితావేశం గల కవిగా ఈ కవితలో 'నేను' సాక్షాత్కరిస్తాడు. శ్రీశ్రీయొక్క 'మనసే' ఇచ్చిన అనుభూతి అభివ్యక్తిగా నిలిచిన ఈ కవితలలోని 'నేను'. భావకవిత్వంలో వలె ఈ కవితలోనూ 'నేను' పొందుపర్చటం అభ్యుదయ సారధ్యం, కవి అనుభూతికి ఇచ్చిన ప్రాధాన్యతను 'నేను' శిల్పాన్ని ఆవిష్కరిస్తున్నది. తొలినాళ్లలో వెలువడిన ఈ కవితలు శ్రీశ్రీ కవిత్వానికి సాక్ష్యంగా నిలిచాయి.

"నగరగీతం"[53] లో నారాయణ బాబు ప్రయోజన-కరమైన విప్లవకవిత్వ రచించే కవిని 'నేను'ను ప్రతినిధిగా నిలిపారు. సుందరం, ప్రయోజనకరం, కళాత్మకతరం అయిన కవితలను రచించే కవికి ప్రతినిధి 'తిలక్' "నా కవిత్వం"[54] లోని 'నేను'. విశ్వకవిత్వంలో కవితాతత్త్వాన్ని చెప్పే అభివ్యక్తి కవికి ప్రతినిధి "గీతాంజలి"[55] లో నారాయణబాబు సృష్టించిన 'నేను'. చాలా వెరైటీ శిల్పం ఈ 'పద్యానికి' పలికింది. అలాంటి శిల్పంగల మరో కవిత ఆరుద్ర రచన 'నా పాటలు'[56]

"నా పాటలు

నీ విలువకే

పోలికి

లూదిబిళలు ---- " ఇందులోని 'నేను'

సమాజానికి అవసరమైన ప్రయోజనకర కవిత్వం రచించాలను కాంక్ష కవికి ప్రేరణనిచ్చింది.

1970 లో శ్రీశ్రీ రచించిన "ఝంఝ" అనే కవితలో (మానవత్వ - ఆరోహణ ప్రతీకాత్మక 'నేను') శ్రీకృష్ణుని వలె

"సంయుక్త విప్లవ వీథులన్ని సాంద్రతలై
భారత కురుక్షేత్రంలో
కలియుగ భగవద్గీతా ఝంఝూధానం ప్రసరిస్తాను" అని విప్లవ ప్రబోధం చేస్తే కుందుర్తి 1949 లోనే "ఆయుధమే వద్దనని" శాంతిని ప్రవచించారు.[57] 'యుగే యుగే' అవతారం కనిపిస్తుంది. 'శ్రీశ్రీ' 'నేను' ప్రతీకగా నిలిస్తే కుందుర్తి మానవత్వం 'నేను' ను ప్రతినిధి స్వరూపాన్ని ఉంచింది. ఆరోప శిల్పం ఆభాసగానే మిగిలిపోయింది.

"ఇది నా కవిత్వం గీత, వినరా నరుడా
చదువు సంధ్యలు కాని లొట్టపిడత పాపడా
- --- శ్రీకృష్ణా వినవోయి నరుడా!
నేను - సంభవామి యుగే యుగే" - ఇదే సందర్భం[58]

వెలువడిన అనిసెట్టి గీతం "మానవ సంగీతం" అనే నేను ప్రజలందరి తరఫున సార్వత్రికత్వం కోసం పోరాడే కవికి ప్రతినిధి.

నిలబడే కొత్త ప్రజ
విప్లవ కంఠం గానీతం
నేనెరుగని మొక్క పాడి
నాదే యని ఘోషిస్తా!"

విప్లవ వీరగాథలకు కవితారూపంలో శాశ్వతత్వం కల్పించి[59] సోమసుందర్ కవి "గెరిల్లాలతో ఒక నిముషం" లో గంభీర దేశభక్తిని

'నేను'. కవికొండల 'ఆత్మావలోకనము'[60] అను 'నేను' కవిత్వసారం కలుపుకొని వచ్చింది. "అదృశ్యత"[61] అనే కవితలో ఆయన స్పష్టించిన మరొక 'నేను' ఉనికి తెలిపే సందర్భానికి కవిత ప్రతీక.

"..... సాగియుం మీ కవనం
మీ ఖడ్గం సాగియుం
కు యశం పతలిన సత్యం
నా కిరణం క్రియాలోకం ..."[62] అంటూ కవితకు ప్రాధాన్య

తను నేనునని ఆవేదనంగా అంటున్నారు ఈ కవి 'క్రియాలోకా' స్పష్టి. శైలి వీరి మరో 'స్పష్టంగా' ఉంది. 'ప్రాణ వీణాగు'[63] కవితలోని కవి శాస్త్రీయ తత్త్వాలి రచనకొంతరావు రచించిన ఈ కవితలో చెప్పినట్లు కొన్ని 'అక్షరాలం' కనిపిస్తుంది. శైలి అద్భుతమైన కావ్యానికి శైలి.

"సాగిన పాట ని
రాగా మేఘముల జాడ
కోమలి! నీ కై
కోనలో సమర్పణములు"[64] అంటున్న ఈ 'నేను' నిజానికి

రచించిన "భావకవి ప్రకటన" లోనిది. జీవిత సమస్యలతో కవిత్వాన్ని నేరుగా చెప్పే భావకవి ఇందులోని 'నేను'. 'నేను' కవిత్వానికి ప్రతీక.

"పులకించిన లేదివెన్నెలు పువులు తోటను
నిద్ర మేల్కొలిపి విరావం కలకంఠ నేను" అనే ఈ 'నేను'

తిలక్ "కవితాశక్తి"[65] లోనిది. ఈ "నేను" ఒక విప్లవ ప్రతీక, శాంతి ప్రియుడు అయిన కవి. ఇంద్రగంటి రచించిన 'మెరుపులు'లోని 13వ గేయం[66] ఉద్యమాలు తెలుగును భక్తి, ప్రణయభావన, భావానందత్వం, జనామోదం గల కవిత్వ రచించే కవికి ప్రతీకగా 'నేను'ను ఉపయోగించుకొన్నది. నారాయణబాబు

రచించిన "కరుణ కురిసే రాగం"[67] అనే నేను యుక్తి(కం)యుక్తి కవిత ప్రతిసరి.

[illegible] మనసున కవితా [illegible] వ్యక్తిత్వం [illegible] భావాలను వెలువరించిన కవిత ప్రతిసరి [illegible] 'చీకటి యుద్ధం'[68] అనే నేను. [illegible] కలిగించే కవి [illegible] "అక్షర ప్రతిబింబం"[69] అనే నేను.

'నేను' కవితకు ప్రతిసరిగా నిలిచిన మరో కవిత [illegible] రచించిన 'కాల్చిన [illegible]'. [illegible] ప్రయాణాలు చేసి [illegible] మార్గం [illegible] కవిత [illegible] రచించిన కవిత [illegible] కవితలోని నేను ప్రతిసరి. [illegible] రచించిన '[illegible]'[71] అనే నేను [illegible] వ్యక్తిత్వం గల కవిత ప్రతిసరి. [illegible] రచించిన '[illegible]'[72] అనే 'నేను' [illegible] కవిత ప్రతిసరి. [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] కవిత ప్రతిసరి [illegible] రచించిన "[illegible]"[73] అనే కవితలోని 'నేను'. [illegible] రచించిన "[illegible]"[74] అనే కవితలోని 'నేను' [illegible] కవిత ప్రతిసరి.

"....[illegible]
[illegible] నేను - - -
[illegible]...
నేను [illegible] లేదు
నేను [illegible] లేదు
నేను [illegible] లేదు
నేను [illegible] లేదు"[75] [illegible] నేను

"సాహిత్య సాగరం-20" లో [illegible] ప్రచురింపబడిన [illegible]. [illegible]
కవిత [illegible] [illegible] [illegible] కవితలు [illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 'నీవు' నా [illegible] [illegible]. (76) [illegible] లో
కవితలు [illegible] ప్రచురింపబడిన 'నీవు' [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] కవిత [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] కవితలు
[illegible] కవిత [illegible] "[illegible]" (77) లో ప్రచురింపబడిన 'నీవు' [illegible].
[illegible] [illegible] '[illegible] [illegible]' [illegible] [illegible] కవిత [illegible]
[illegible] [illegible] "[illegible]" (78) అనే 'నీవు'. [illegible] [illegible]
[illegible] 'నీవు' [illegible] కవిత [illegible] [illegible] "[illegible]" (79)

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ...
[illegible]
[illegible]
[illegible] ... [illegible] కవితలు

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]
కవితలు [illegible] [illegible]

"[illegible]
[illegible]
[illegible]

అనేది ఇది " అంటూ కన్నీళ్ళతో ఉద్యమ నిర్ణయాన్ని తెలిపారు (వాస్తవిక ప్రతీకాత్మక చిత్రీకరణ "నీవు"). అక్షరాలతో ఉన్న విప్లవకారులకి అర్పించిన విప్లవ కవి శ్రీశ్రీ ప్రజాస్వామ్యం చెరసాలలో" 'ఖడ్గసృష్టి'[80]" లోని కవితలో కనిపిస్తుంది.

"ఈ రక్తపు కలం కాదు
ఈ కత్తి ఒక్కటే కాదు " అని ఉద్బోధిస్తుంది.

అక్షరాల తరంగిణి[81] ఎదురీగి యుద్ధ సాహసం చేసిన వెళ్ళిపోయిన మరో గాంధీకి కవి కనిపిస్తాడు

"...సామాజిక వాస్తవికతా కళ్ళజోళ్ళం నుంచి
కవితా తో యువకుల స్వేచ్ఛ గాలికి
సముద్ధరించే ఉద్యోగానికి నేను" (విప్లవ కవిత అని గాయం అని చెప్పి మారో నీవు "నేనూ - అన్నదే"[82]" అని కవి.

"...ప్రేమగాయం భూస్వేచ్ఛం కంటె
కత్తి గాయం ఖడ్గం కంటె
అక్షరం కంటె నీవే గాయం
శక్తిమంతమైన అంటూ ఉంటే". అని సినారె రచన.

"కన్నీళ్ళు కార్చిన
మంత్రాల వాక్కు
ఒకటి పాపం సామ్యవాదం చేసుకొని
ఎర్రని జెండాలతో
చంద్రశేఖరుని బందీలై
సత్య వీరులతో
సాధ్యమేనా వాడికి

[illegible] కవితలా" [illegible] కవి "[illegible]" (83) అని [illegible] కవితలో [illegible]. [illegible] కవిగా [illegible] '[illegible]' [illegible] చైతన్య కవిత "[illegible] - నక్షత్రాలు" (84)

"- - - - [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] గానం చేశాను.
[illegible]
[illegible]
[illegible] - - - - - "

[illegible] కవితలో [illegible]. [illegible] కవితకు [illegible] లేదు. [illegible]

సమకాలీన సమాజ సమస్యలు [illegible] కవి [illegible] "[illegible]" (85) అని [illegible]. [illegible] కవి [illegible] "[illegible]" (86) అని [illegible]. [illegible] కవి "[illegible] 23" లో [illegible].

"...సౌశీల్యం వెంట తీసుకొని

పరిపూర్ణం జీవితం సాధించే కవులెందరు, శ్రీపతి

శ్రీనాథ

బతికి సాధించాలి! సామాజిక అనుభవ

సాహిత్య సృష్టి -----" (87)

(కామేశ్వర) వర్మ పద్య వచనం చెప్పిన మరో కవి ప్రతినిధి అన్నట్టు జీవితం "అనుభూతి" (88) అనే "నేను". కవితాభిమానికి సౌందర్యానికి ప్రతీక 'సౌందర్యారాధన' (89) అనే "నేను" ప్రతినిధి. అనుభవం కవి "కాంతి శిఖరాలు" (90) అన్న ప్రయోగించిన నేను. "కవితలో లోపల విహంగాలు" (91) అనే [illegible] కవితలోని "నేను" [illegible] ★ సామాజిక [illegible] జీవితాన్ని [illegible] కవిని ప్రతినిధి. కవులకు [illegible] అంటున్నాయి, కవిత చరణాలు [illegible] వాక్యాలను ప్రయోగించారు [illegible]

"నేను, నిన్ను

నవతరం కవిని" అంటూ నవతరం కవిని 'కవి' (92)

అని కవితలో "నేను"ను ప్రతినిధిగా ప్రయోగించారు. (కామేశ్వర) [illegible] జాతీయతను అన్వేషించే కవితా ప్రవృత్తిగా కలకవి [illegible] రచించిన "నా దారి" (93) అనే "నేను". 'నేను'ను హృదయంగా సంకేతించి హృదయమే తనకు సర్వస్వమని, హృదయ స్పందన ఆధారంగానే కవిత్వం రచిస్తానని చెప్పిన కవి [illegible] 'హృదయకమలం' (94) అనే "నేను". సమాజ సమస్యలకు ప్రతిస్పందించే కవి "[illegible] ఆకాశం" (95) అనే [illegible] ప్రయోగించిన "నేను". ప్రజల [illegible] కవి ఎన్. గోపి రచించిన "కవి" (96) అనే నేను. విప్లవకారుడైన కవి చెరబండరాజు

"నేతి పాట"[97] అనే కవితలోని "నానీ". "ఆయుధ క్షేత్ర"[98]లో అక్షరాల్ని రచించిన "నానీ" విశ్లేషణకు ప్రతీక. విప్లవ భావజాలంతో రచనలు చేసిన కవి సాహిత్యంలో "అక్షరం"[99] లోని "నానీ". విశ్లేషణాంశాలలో పాఠకుల్ని మెప్పించిన కవి "సుగంధం"[100] లో సాహిత్యాన్ని రూపొందించిన "నానీ".

సునిశిత స్పందన కలిగి ఉండటం వల్ల జీవితంలో ప్రతిక్షణాన్ని కవిత్వంగా అనుభవించే కవికి ప్రతీక - చనిపోయిన [illegible] రచించిన 'నా జీవితమే నా కవిత్వం'[101] అనే "నానీ" కవిత రచనా ప్రయోగాన్ని వ్యక్తం చేసిన కవి ఆయన రచించిన "A poem experienced"[102]. "నానీ" కోణంలో కవికి ప్రతీక. సాధారణంగా కావ్యాలను రాసిన కవులకు ఆనందం ప్రత్యేకంగా ఉంటుంది. కాని ఆనందాన్ని ప్రత్యేకంగా చూపించి కవిత్వంగా రాసిన కవిత్వం. ఈ అనుభూతుల కవి చనిపోయిన "కవితాకేళి"[103] అనే "నానీ". "నానీ"లు తెలుగు సాహిత్యానికి (కవిత్వానికి) ప్రత్యేక ప్రతీకగా నిలిచి, పాఠకుల్ని ప్రత్యేకంగా రచించిన కవిత జనంలోకి తీసుకెళ్లారు. "నా ఊపిరిలో జనం జనం ఊపిరిలో నానీ"[104]. సాహిత్యానికి నేటి నానీ ప్రత్యేకంగా ఉంటుందని అభివ్యక్తీకరించిన [illegible] ఈ రచన. విశ్లేషణాత్మక విప్లవ కవి [illegible] రచించిన "యుగం"[105] అనే కవితలోని "నానీ".

కవి(త)గా ప్రాపంచిక ప్రతీకాత్మక "నానీ" :-

ఈ విభాగం రాయప్రోలు వారు రచించిన "కవిత" అనే రచనలో ప్రారంభం అవుతుంది. కొన్నింటిలో "నానీ" లక్షణం సాధించబడటం వల్ల ఇది ప్రాపంచిక ప్రతీక. "కవిత" అనే సామాన్య వాచకం ప్రయోగించబడినా కవిత్వం వ్యక్తం చేసినది భావకవిత్వం. భావకవిత్వం కోమలంగా సంభావించటం గమనార్హమైన విషయం.

"... బాలకృష్ణుడు నంటిన పాలమీగడ
మీగడ తెలినీడకు మెఱుగులమ్మెడు జాబిలి
మధుర లావణ్యమ్ము నవ్వుగా మల్లెమొగ్గలు
అడుగు పోకడ కడవెల్లు సమ్మోహములను తీ
లకించు తెలుగు తేనెలూరు కందమంటి
తాలకు ముందుకు భావతామంచల నేను
నెలవైన చిరుగాలి ఊహాపథపు జాలైన గుమ్మ (106)
రంగ స్వప్న కలంకమ్ము వెలుగు నేను ......"

కృష్ణశాస్త్రి ప్రణయము కవితా సంకలనంలో 'మేఘన' సావిత్రి-
(107) 'నమ్ము' అన్న "నేను" విరహగీతికగా ప్రారంభమై విరహగీతిక భావకవిత ప్రతీక. 'సౌందర్య' పొందిన భావం మనసు పొరలలో భావకవితను చదువుతూ 'అనుభూతి' కలిగే అనుభవం. కవి కవిగా కాక భావమాత్రంగా కావ్యంలో ప్రతిబింబిస్తారు. భావమే తానై తాదాత్మ్యంతో కావ్యాన్ని సృష్టిస్తారు.

"సౌందర్యమ్ము లావణ్య గంధర్వ లోక
మధుర సౌందర్య సుధాగాన మంజుల వాణి
వెలసే విరహగీతిక,

నేను

వెన్నెలల తారి నాక దీయు వెలుగు పోవి
నాకు నీ అందియ కందు మొలక తెలుగు...
నిండు ప్రణయోద్యానవనం నిలచే నేను
కనని పోయెడు సామ్రాజ్యమ్ములను
ఎన్ని నక్షత్రమ్ము పోలిక, ఎన్ని పూవు

బాధ్యతగా మలచు, ఒక గాఢ కాంక్ష తెగిన..." అనేయోగ
గీతిక అనే పేరుతో భావకవి పోకడలను పట్టించుకొని అభ్యుదయ కవిత్వం
వినిపించి ఉంది.

తెలంగాణ పోరాటాన్ని సిద్ధాంతాలకు అతీతంగా మానవత్వంతో
సమన్వయ దృక్పథంతో చూస్తూ కె.వి.ఆర్ "అగ్నిశ్వాసం"(108) అనే కవిత
రచించారు. ప్రజల బాధలను తెలిపే అగ్నిశ్వాసం కవిత. ఇలా చక్కగా
సాధించబడింది.

"....పండిన పత్తిక చేను అజ్ఞాన మనసు లేదు
ప్రతిదీ తీరాన లేదు చుక్క కూడ లేదు!
ప్రతిదీ గాలుల మంటల పొగల మాటు జీవులు
పాపాలు చేసిన పాపపు భారము మోసిన, బాధల
గతి యెరుగని కన్నీటి తల

దాశరథి నేటికి ఏలుబడి తోలుబడిలేని" అంటూ
ఆ "నేను" మార్గ మోహనుడు. ఆయితే అభ్యుదయవాది "సమాజ
వర్గాల రాజకీయ చైతన్యం కాదు. మార్క్సిజ్ఞ విప్లవ మార్గం. ఈ కవిత
పాఠకుల్లోకి కృష్ణశాస్త్రి రచించిన "ఎక్కడికి పోతావు నేస్తం" అనే కవిత
బాధా సమస్యలను తెలుగునంగా ఉదాహరణమైంది. "నేను"ను ఆత్మీయ
కవిత్వంలో "సమిష్టి" చింతనగా ఉపయోగించుకున్నప్పటికి కవితలో నేపథ్యాంబరం
మాటల్లో ఏమాని రహస్యభావాలకి అంతం కలిగిస్తుంది.

తెలంగాణా పోరాటకాలం ప్రతిష్ఠించిన సాహిత్య ఆ పరిస్థి-
తులకు సాక్ష్యం చెప్పేటట్లు మానవతా దృక్పథాన్ని చాటే కవిగా "నేను"ను
ఉపయోగించి రచించిన కవిత "గాయాల ప్రజా పాట"(109)
"తెలంగాణ ఆగ్ని పాట

కోటల గట్టిస్తివి గాని
పిల్లకి కట్టానిస్తి నీవు
నాకేటి ద్రోహం చేసి
నాకేటి ద్రోహం చేసి
మనిషి నా కల్లు తాగి
నాకేటి ద్రోహం చేసి
బతికింతో కాలంలో
ఆశ ఆశల తోలుకు
మోడు బలంతో ఇకా

పాటవసును కలిగిస్తా" వెంకటగిరిలు కరిమాటలు
చేసి సాంతి సామెతనైన ప్రాప్తిత ధృష్టాంతం గలకవి ఈ "నీవు" ద్రోహి.

"నీవు సమయాణిన
నీకు సాయిచేతు..........(110)" అంటూ ఆలోచన కలంకలను
వినియోగించిన పోకడలు రంగారావు కవిత "మనీకవిత-1" లోని నీవు
వివిధ కవితా లక్షణాలుగల కవి ద్రోహి. కవితా లక్షణాలను చెప్పటానికి
సాధనాలుగా ఆలోచనలను వినియోగించడం జరిగింది. సమస్త్రం
గాంభీర్యానికి ఆకారం వైరుధ్యానికి ద్రోహులు. అనాదిగా నీవు ఆయా
గుణాలకల కవిత్వం అందించే కవి ద్రోహి.

ద్రోహి కవిత్వాని ఆది రాంచి చెప్పినకవిత తీర్మానించినట్లు
"సాహిత్యం ఒక పిల్లనగ్రోవి (111)". "నీవు ఒక పాటవి" అన్నట్లు కవి, కవిత్వాని
అభేదం చెప్పబడింది.

"
అభిలాష
సరసమ్మలక్ష్మో

మబ్బుల గుండెల్లో పరుగులెత్తే

వాగుని" అని బాగా ఆలోచించి

చెప్పారు "నేను" సంకలనంలో కవిత రాసిన కవి శ్రీశైల్.

"నీలిమేఘం

మధురిమ చల్లుతూ

నెత్తుల మీద లేలేత

చినుకై" అంటున్నప్పుడు ఈ "నేను"

సంకలనం, శ్రీశైల్ ఉద్యమ కవి శ్రీశైల్.

"నేల మీద వసంతం

గుండెలో గ్రీష్మం

ఎండ పొలాల పై చల్లని

చిరుజల్లులు" అని ఈ "నేను" కావ్యంలోని

భావుకత అద్భుతం తెలియజేస్తుంది నా హృదయం మొత్తం పలుకుతున్నది.

"నా ఊపిరి

ఒక పిల్లన గ్రోవి

ఆ పాట గాలి తెప్పై కదులుతుంది" అని చెప్పడంలో తన

కవితలోని అనిర్వచనీయమైన అనుభవం తెలుస్తుంది.

"గాయపడ్డ మనస్సుం

ఎందుకు తీయగా ఉంటుందో తెలిసి

చిరునవ్వు పరిమళ పాటని" అన్నప్పుడు సహజ

సుందర కవితను ఆలపిస్తూ మనసుకు హత్తుకున్నారు. శ్రీశైల్ కాలంలో తెలిసి

పరిపూర్ణం కల్గినటువంటి కవిత్వం ప్రపంచానికి కల్పించి ప్రకటించడం.

ప్రేమించటంలో 'నమ్మకాన్ని' కోల్పోవటం. కొందరు కవుల ప్రతినిధి
లైన కవి శివారెడ్డి 'వచ్చేయ్' అని "నేను!!" నిజాల కోసం. "వచ్చే" యొక్క
నేను "నేను" ప్రాతినిధ్యం వహించింది.

"... మార్క్సిస్ట్ ని నేను జనం యొక్క నాడిని ...
నేను తెలంగాణ యొక్క, ఆంధ్ర గుండెల
పల్లె మార్గాలు, నిమ్మళ తీరాలు, శిలా యొక్కల
పైట సన్నాలు అంతరంగమైన శ్వాసలు
కష్టాలు, బాధలు, నగరాల సాంగత్యాలు
నేను సంపదలు, నిండు రాత్రిలు, సాకీ గీతాలు
నేను జననిలో వెలుగుతాను
నేను నిరంతరంగా వెలుగుతాను —" శివారెడ్డి

ఒక భావాన్ని ఒక అనుభవం కాదని శివారెడ్డి ఒక్క భావాన్నే వంద అనుభవాలు తెలియజేశారు. "నేను" బహు వచనంలో అనుభవించిన విశిష్ట కవిత ఇది.

కుందుర్తి రచించిన "తెలంగాణ నేను సాహిత్య విశారదుడను" (113) అని నేను ఉక్తిగా అనుభవ అభివ్యక్తి. వచన కవితా పితగా ప్రచారం పొందిన కవికి ప్రతీక. మట్టి కవితావేశాన్ని, మట్టి పరిమళించిన ఇతివృత్తాల అభివ్యక్తీకరణలకు ప్రతీకలు. వచన కవితా ప్రచారకుడైన కుందుర్తి జీవితం కవితా ప్రయోజనం ఈ కవితలో స్ఫురింపచేసినట్లే.

కవి(త్రి)గా అనుభవ ప్రతినిధి "నేను" :-

భావాత్మకంగా ప్రత్యక్షంగా చెందుతూ కళాకారుని స్థాయిలో భావమే "నేనే" కేవలం అనుభవ ఆరంభం చాలా చూపిన విశిష్టత రచన

"భావకవి"(114) లో ఈ వర్ణనం పొందికాన్ని అవుతోంది.

"కాంతుల నవ్వుల పక్కన పిల్లలెరుగని వా
కేవలము మెట్టెడ కాంతగాంచి సాడు
కాంతలంటూ రాళ్ళ పూజలుంబడిపోయి
వదబొబ్బిలు గలవాగుసాదు
తిరిగి గను పించరాని పొందువలె పుట్టినాడు
వెను గాలి వెలుగ (ప్రేమ)ంచు వెట్టు
లోయలలు వెంట పాయునోడు" ----- ఈ కవిత

కృష్ణశాస్త్రి 'ఆకులో ఆకునై పూవులో పూవునై' వంటి పాటలను పోలుస్తూ అనిపిస్తుంది. ఉదాహరణాల విస్తృతంగా వెలువడుతున్న భావ కవితలోని ఆత్మాశ్రయ భావాలు వస్తురూపత్మకంగా కవులను కలగలుపుతూ లక్ష్యపెట్టాలి. కొత్తగా వచ్చిన ఈ "నేను" ప్రతినిధిగా మిగిలి పోయింది. అయితే కవితా శిల్పానికి ఇది ప్రత్యేకమైనది ఉంది.

కవిత్వంలో "నేను"ను కవి ప్రతినిధిగాను (ఆత్మాశ్రయ కవిత) కవితలోని "నేను"ను (సంయుక్తవస్తు కవిత) కవిలోకం ప్రతినిధిగాను చెప్పిన విశిష్ట శిల్పం కుందుర్తి రచన 'నాగరికం' లో చూడగలం. వెల్లి విశేషంగా కుందుర్తి రచించిన మరొక ఆత్మాశ్రయ కవిత్వ సంబంధి రచించిన కవిత ఇది. విశేషంగా కవితా లక్షణాలు వివరించబడ్డాయి.

"నేను సేతాన్ని
వంటి పోయిన ఒంటరి (బ్రతుకు) పొలాలలో
సస్యాల పెట్టిపోతాన్ని
కుందుర్తి సుడి కొండ శిఖరాల నుండి
దుసుకు వెళ్ళిన భావ జలపాతాన్ని" (115)

ముదిగొండ శివప్రసాద్ రచన 'శిశిర' లో మరో కవిత
ఊహాపోహ విధానం అవలంబించ బడింది. శరీరం లోని భాగాలను ఒక్కొక్కదాన్ని ఒక్కొక్కటిగా ఊహించడమే కాదు, ఉద్దేశించిన అంశాన్ని బాహ్యం చెయ్యడం కూడా కనిపిస్తున్నది. కైతలో శ్రీశ్రీ ముద్ర ఉన్నది.

"నా మనసొక ధర్మాగారం
నా తనువొక కర్మాగారం
ఉత్పత్తిని చేస్తున్నాను
రస స్ఫూర్తికి రచనలు లక్షలు - - -
నా మనసొక విజ్ఞాన సంపద
నా తనువొక రుధిర వేదిక - - -
నా హృదయం కలలు నాకే!
ఆశాంధ్ర ప్రకాశిని శ్రీశ్రీ!!
నా జీవిక ఆనందోత్సవము
నా భూమిక సనాతనంబిది! . . . ." అన్నారాయన

ఊహాపోహ కాక, "దేశం" కు అన్వర్థ లక్షణాలను ప్రత్యక్షంగా ఊహించిన ఈ కవితలోని 'దేశ' సనాతన ధర్మ ప్రాధాన్యత ముఖ్య భావాలను కళ్ళకు కట్టించిన కవి ప్రతిభ. విస్తృత కవితావేశం కనిపించడం విశేషం.

"నేను వస్తున్నాను దిగంబర కవిని నా చేతిని
రాత్రి చేయుచున్నా ప్రతిభా రవిని
కలియుగం శ్రీ శ్రీ వెలుగు దీపములో
గరగర లేచుచున్నా తేజ దురవస్థల నిర్మాల్యం
రెక్కల్లో కూర్చి
మానవత్వ రెండు కళ్ళల్లో మానవుడు పోవాల్సింది

విప్లవోద్యమాన్ని కూడా కవినై

కాలం కాయలు కాసిన చేతుల కవినైనానే

కవిత్వ నిత్య సముద్రం మీద ఊగుతున్నానే...... (117)" అంటూ

ఆధునిక తెలంగాణను ప్రతిబింబించిన కవిత్వంలో "స్వాతంత్ర్యపు భారతి" లోని "సేన" సంకలన కవిత ప్రత్యేకత. ఈ ఆధునికతాల వాస్తవం ను కవిత్వ ప్రభావం వెలుగులోని చెప్పుకున్నది "సేన". సమకాలీన కవిత, కవిత్వానికి గల అభివ్యక్తి భావనను గమనించవచ్చు. సంకలనకర్తల అభిప్రాయం ప్రకారం "వెంటనే". ఈ ఉద్యమం ఆ విస్తృతిని సాధించింది.

పై రచయిత రచించిన "పెరుమాళ్ళ గీతాలు" (118) లోని "సేన" సామాన్యుని పక్షాన ప్రజాస్వామ్య కవిత్వాన్ని ప్రతిబింబిస్తుంది. కవిత్వం ఉద్యమానికి దారితీసిన సాహిత్య రూప ఉద్యమం నిజంగా పెరుమాళ్ళ గీతమే. నాటి కవుల కవిత్వాన్ని విశ్లేషిస్తే రచించిన ఈ ఉద్యమం ఆవిష్కృత ఉన్నతిగా తోచింది.

కవి(త)గా "నేను" జ్ఞాపికలు

1. వచన కవిత్వంలో కవిత్వ కవిత ; శాంతి. జి. ఎం.ఫిల్ సిద్ధాంత వ్యాసం.
2. చూ. అనుబంధం గణాంక వివరాల పట్టికలు
3. [illegible] : పేజీ : 1 ; (1916-26)
4. ప్రభవ ; పేజీ : 124 ; (1929)
5. మహాప్రస్థానం ; పేజీ : 70-71 ; (1936?)
6. [illegible] -1 ; [illegible] ; పేజీ : 141-145 (1941 [illegible])
7. భావం ; [illegible] ; పేజీ : 105-106 ; (1941 [illegible])
8. మహోదయము ; పేజీ : 219-220 ; (1949)
9. అగ్నివీణ ; పేజీ : 10-11 ; (1949)
10. [illegible] గానం ; పేజీ : 143-157 ; (1954)
11. [illegible] ; పేజీ : 73-74 ; (1955)
12. [illegible] ; పేజీ : 63-65 ; (1956)
13. Ibid. పేజీ : 9-10 ; (1957)
14. రాత్రి ; పేజీ : 12-13 ; (1964)
15. అమృతం కురిసిన రాత్రి ; పేజీ : 133-134 ; (1965)
16. Ibid. పేజీ : 137-138 ; (1965)
17. ఖడ్గసృష్టి ; పేజీ ; 48 ; (1966 [illegible])
18. అజ్ఞానం ; పేజీ : 1-10 ; (1966 [illegible])
19. [illegible] ; పేజీ : 53 ; (1967)
    [illegible] కవితలు ([illegible] 1985) పేజీ 284 (1972)
20. ఉదయం నా హృదయం ; పేజీ : 14-15 ; (1973)
21. [illegible] ; పేజీ : 26 ; 1975
22. చిలుకలు వాలిన చెట్టు ; పేజీ : 8485 ; (12-9-1975)

23. కుందుర్తి కృతులు; పేజీ : 590 ; (1975 జనవరి)

24. నాగేస్రా; పేజీ : 43-44 (1975 నవంబర్)

25. ఇంటిపేరు చైతన్యం ; పేజీ 1-9; (1976)

26. అనుభూతి గీతాలు ; పేజీ.45-46; (1976)

27. నాకెరుక కవిత ; పేజీ; 80-82; రచన1949; (1977)

28. కాలం విలువైనది; పేజీ : 109-110 ;(1977)

29. శ్రీశ్రీ ప్రస్థానం; పేజీ:48 ; (1978)

30. ఉద్యమం; శ్రీశ్రీ ప్రస్థానం; పేజీ ; 1920; (1978)

31. మృత్యుశ్రేణి సంచి; పేజీ ;34-35(1979 [illegible])

32. Ibid. పేజీ : 47 (1979 [illegible])

33. చిలకలు వాలిన చెట్టు ; పేజీ: 18 ; (16-1-1979)

34. మృత్యుశ్రేణి సంచి; పేజీ : 57 ; (1979 [illegible])

35. ఆగమ గీతి ; పేజీ : 104-106; (1981)

36. లయ ; పేజీ ; 5 ; (1982)

37a. లయ ; పేజీ : 6-7;(1982)

37b. నిరసన ; పేజీ : 25 ;(1983)

38. [illegible]; పేజీ ; 65 ; (1983)

39. రక్తసంధ్య ; పేజీ : 38-40 ;(1983)

40. ఒక్క [illegible] ; పేజీ :5-7;(1984)

41. గీతం పూరించిన సూర్యుడు; పేజీ ; 10;(1985)

42. వామపక్ష మహాకావ్యం ; పేజీ : 58 ; (1988)

43. జడకుచ్చులు ; పేజీ : 91-93 ; (1920-30)

44. కృష్ణపక్షము ; పేజీ : 9 ; (1916-1926)

45. గిరికుమారుని ప్రేమగీతాలు-55; పేజీ-?; (1920-28)

46. కాశ్మీరపట్టమహిషి; పేజీ: 85-86; ([illegible] 1924)

47. [illegible]; పేజీ: 3-4; (1925)

48. బసవరాజు అప్పారావుగీతాలు; పేజీ ?; (1934)

49. [illegible]; పేజీ: 33-34; (1935)

50. మహాప్రస్థానం; పేజీ: 38-41; (7-5-37)

51. Ibid. పేజీ: 31-37; (1937)

52. Ibid. పేజీ: 93-98; (1940)

53. [illegible]; పేజీ: 141-145; (Sept 1941)

54. అమృతం కురిసిన రాత్రి; పేజీ: 5; (1941)

55. [illegible]; పేజీ: 86-87; (26 [illegible] 1944)

56. [illegible]; పేజీ: 13-14; (24.9-44)

57. [illegible]; పేజీ: 205-209; (30-9-1949)

58. మాతృసంగీతం-3; అగ్నివీణ; పేజీ: ?; (1949)

59. ఉదయిని; పేజీ: 48-51; (1950 ఆగష్టు)

60. [illegible]; పేజీ: 86-88 (1952)

61. Ibid. పేజీ:, 93; (1952)

62. [illegible]; [illegible]; పేజీ: 38-39; (1953)

63. [illegible]; పేజీ: 81-83; (1954)

64. [illegible]; పేజీ: 29-30; (1955)

65. అమృతం కురిసిన రాత్రి; పేజీ: 46; (1955)

66. [illegible]; పేజీ: 36; (1957)

67. [illegible]; పేజీ: 45-47; ([illegible]?) ([illegible] 1972)

68. జి సంఘం జీవనది; పేజీ: 7-8 ; (1963)

69. దిగంబర కవులు ; పేజీ: 31-32 ; (మే 1965)

70. ఆధునిక రచన కవితలు ; పేజీ: 240-241 ; (1965?)

71. శిల్ప సృష్టి ; పేజీ: 10-18 ; (1966)

72. Ibid. పేజీ: 6-8 ; (1966)

73. నీతిసాహిత్యం ; పేజీ: 91-93 ; (1967)

74. సాగరిక ; పేజీ: 9-10 ; (1967)

75. కుంతుంది కృషులు ; పేజీ: 484-485 ; (1967)

76. అభ్యుదయ సంగీతం ; పేజీ: 30-31 ; (1970)

77. స్వర్ణ లహరి ; పేజీ: 8-9 ; (1971)

78. మున్నుడి ; పేజీ: 72-75 ; (1972)

79. ఇటీవల కొండేలు వెలుగుల ; పేజీ: 11-13 ; (14-4-72)

80. మున్నుడి ; పేజీ; 15-16 ; (1972)

81. ఆధునిక తరంగిణి ; సోమసుందర్ బృహత్ కావ్యాలు ; పేజీ 12-16 (1973)

82. ఉదయం సాహిత్యోదయం ; పేజీ 16-17 ; (1973)

83. వెలుగుల పిట్టలు ; పేజీ : 100-102 ; (1974)

84. సారస్వం ; పేజీ : 35-36 ; (1974)

85. జీవన్ సాహిత్య పత్రిక ; పేజీ : ? ; (1975)

86. నిశ్శబ్ద తరంగాలు ; పేజీ : 61 ; (1976)

87. సోమసుందర్ బృహత్ కావ్యాలు ; కాలం వెలుగు సాయం ; పేజీ : 132-134 (1977)

88. జీవనం ; పేజీ: 1-2 ; (1978

89. కవుల సాహిత్యం ; పేజీ : 85-93 ; (1976-78)

90. స్నేహం ; పేజీ : 3-4 ; (1978)

91. వెలిగేదారి ; పేజి : 64; (మే 1979)

92. అమ్మచెట్టు ; పేజి : 21; (1979)

93. [illegible] ; పేజి : 25; (1980)

94. [illegible] ; పేజి : 2-4; (1981

95. [illegible] ; పేజి : 15; (3.3.82)

96. మైలురాయి ; పేజి : 62; (1982)

97. చెరబండరాజు కవితలు పాటలు ; పేజి : 104-105; (1982)

98. [illegible] ; పేజి : 30-52; (1983)

99. [illegible] ; పేజి : 33-34; (1984)

100. [illegible] ; పేజి : 41; (1985)

101. [illegible] సంకేతం ; పేజి : 8; (1986)

102. Ibid. పేజి : 17; (1986)

103. Ibid. పేజి : 37; (1986)

104. [illegible] ; పేజి : 44-46; (?)

105. [illegible] ; పేజి : 45-46; (?)

106. [illegible] - [illegible] ; పేజి : 129-130; (1920-30)

107. [illegible] ; [illegible] ; పేజి : 103-104; (1929)

108. అడవి ; పేజి : 18-21; (1950-51)

109. [illegible] కవిత ([illegible]) పేజి : 214-217; (1961)

110. [illegible] ; పేజి : 51; (1973)

111. [illegible] ; పేజి : 25; (1974)

112. [illegible] ; పేజి : 65-67; (8-2-1976)

113. [illegible] ; పేజి : 30; (6-7-1977

114. శ్రీ కృష్ణ లీల ; పేజీ : 62 ; (1916-1926)

115. కుంతుమిత్ర కృష్ణులు ; పేజీ : 210-211 ; (16-11-53)

116. మహాగ్ని ; పేజీ : 31-32 ; (1964)

117. దిగంబర కవులు ; పేజీ : 21-23 ; (మే 1965)

118. Ibid. పేజీ : 76 ; (1966 డిసెంబర్)

★ ఎమర్జెన్సీ (అత్యవసర పరిస్థితి) విధించిన తేదీ : 26.6.1975

" సడలించిన తేదీ : 3.2.1977

" ఎత్తివేసిన తేదీ : 21.3.1977.

మూడో అధ్యాయం

వాస్తవిక "నేను"

3

వాస్తవిక "నేను"

ఆధునిక కవిత్వంలో "నేను" అనే అభివ్యక్తులతో కూడిన కవితలన్నింటిలో వాస్తవికమైన వ్యక్తిత్వాన్ని ప్రతిఫలించిన కవితల సంఖ్య అధికంగా ఉంది. సంప్రదాయంలో కూడా కవులు ఈ అభివ్యక్తులను ఉపయోగించి చోటు చేసుకున్నాయి. వాస్తవిక దృక్పథం గల కవులలో ఎక్కువ మంది ముఖ్యంగా కాలం ప్రతీకాత్మక నేనులను ఉపయోగించుకున్నారు. మరికొన్ని ప్రతినిధి నేనులను ఆశ్రయించారు. ఉద్యమాల కాలం కవులలో వ్యక్తిత్వ ప్రయోగం ఉపయోగించటం జరిగింది. అభ్యుదయ కాలం కవులలో ప్రత్యేకమైన శైలి కనిపిస్తుంది. విప్లవ కాలం మొదలైన దిక్కు మాలిన వ్యక్తిత్వాన్ని ప్రతిబింబిస్తున్నాయి. మరికొన్ని దళిత కాలం కవులలో 'నేను' అంటూ వివిధ సమస్యల వివిధ కృత్రిమాలతో చోటుచేసుకున్నాయి. ఈ కవులందరూ వాస్తవ పోరాటానికి తోడై. ఇప్పుడు మంచి కవుల ప్రేమ నేపథ్యాలు విస్తృతంగా చాటుతున్న కొత్తరకపు ధ్వనిని పండించారు. వాస్తవికంగా నిర్దేశించుకున్నారు ఆశ్రయించారు.

ఇక్కడ ఈ అంశాలన్నింటిని వాస్తవిక ప్రతీకాత్మక "నేను", వాస్తవిక ప్రతినిధి "నేను", వాస్తవిక ప్రతీకాత్మక సామాజిక స్థితి "నేను"; వాస్తవిక ప్రతినిధి సామాజిక స్థితి "నేను"; వాస్తవిక వర్గచైతన్య ప్రతీకాత్మక "నేను"; వాస్తవిక వర్గచైతన్య ప్రతినిధి నేను; వాస్తవిక ఆత్మీయ ప్రతీకాత్మక "నేను"; వాస్తవిక ఆత్మీయ ప్రతినిధి "నేను" అనే ఉపశీర్షికలతో ఈ అధ్యాయంలో పరిశీలించటం జరుగుతుంది.

వాస్తవిక ప్రతీకాత్మక "నేను" :—

ఈ కోవకి చెందిన రచనలలో శ్రీశ్రీ రచన "జయభేరి"[1] ముఖ్యమైనది. ప్రజాస్వామ్యకోసం పోరాటంలో ఆయన తన కర్తవ్యాన్ని నిర్వర్తించిన,

నిర్వర్తిస్తూ, తన శ్రామిక జాతికి అనంత కాలపు ప్రతీక ఈ కవితలోని 'నేను'. తన దుస్థితి, తన శక్తి, సామర్థ్యం రెండూ తెలిసిన శ్రామిక జాతి తన 'నేను'. అంతర్జాతీయ విప్లవ శ్రామిక భావనలు ఈ రచనకు 'నేను' ప్రయోగం చక్కగా తోడ్పడింది. ఈ పరిశీలనలోని రెండవ కవిత కూడా శ్రీశ్రీది కావడం విశేషం. '[illegible]'(2) అనే అద్భుత శీర్షికతో రచించిన చిన్న కవిత ఇది. ఒంటరిగా తిరుగబడిన విప్లవ కారునికి ఈ 'నేను' ప్రతీక. 'వీరు' చెప్పినట్లైతే సమాజానికి ప్రతీక. స్త్రీ సమాజం సాహసించిన విప్లవ కారుడు తిరుగబడితే ఆశ్చర్యపోయి చూస్తూ కూర్చుంటుంది. అతడు విఫలుడై నేలకొరిగినప్పుడు కూడా దయతో చూస్తూ ఉంటుంది కాని చేయూత నివ్వదు. స్త్రీ సమాజపు నిర్లిప్తత్వాన్ని విప్లవ కారుల భంగపాటులను ఊహించిన కవితలో సమర్థవంతంగా చెప్పడం జరిగింది.

1935 లో వెలువడిన "[illegible] చండమారుతం"(3) ([illegible]) లోని "నేను" కాంగ్రెస్ వాదులలోని అహింసా సిద్ధాంతాలకు [illegible] వ్యతిరేకి. భావకవితా యుగపు వ్యక్తిత్వాన్ని కనిపిస్తుంది. "నేను" రెండు మూడు సార్లు మాత్రమే కనిపించే ఈ కవితలో "మేము" పదానికి ప్రయోగించబడటం గమనార్హం. దీని రెండు విధాలుగా అన్వయించవచ్చు. "నేను" అనే సార్వజనీన [illegible] ప్రయోగానికి బదులుగా, సమాజ లోకంగా భావించడం ఒకటి. మనుష్యుల్లో [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] కవితలోని [illegible] [illegible] [illegible] కూడా తోస్తుంది.

శ్రీశ్రీ రచించిన "నేనే"(4) లోని "నేను" [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ప్రతీక. ముందుగా [illegible] [illegible] [illegible]

అనుకుంటే, కమ్యూనిస్టులు ఉద్దేశించిన "నీవు" ప్రతీక. చైతన్యానికి నడుస్తుంది లేదు. కవితలో ఆశ్చర్యకరంగా సమాజంపట్ల కవితాత్మక వ్యక్తీకరణ. ఈ రచన చదువుతుంటే సరిగా ఆంగ్లకవిత్వాల అనంతరం తెలుగున ఆవిష్కృత రచన "ఇదా సాధ్యం! సాధ్యమే" (5) అన్న "నీవు" అనుమానించే సమాజం కోసం ఆవిష్కరిస్తున్న కొండగుర్తు ప్రతీక. ఆ తర్వాత రచించిన "పాపం..." (6) అనే మరో కవిత లోని "నీవు" ప్రజలను విప్లవ నృత్యాలను చేసే చైతన్యానికి ప్రతిరూపమే సాధకుని ప్రతీక. సోషలిస్టు వ్యవస్థ సంపూర్ణాయకంగా ఉద్యోగస్తుల ప్రతీకగా చెప్పుకోవచ్చునని చూస్తాం. అయితే ఈ కవితలో ఇది వెల్లువెత్తే పాటలకు ప్రతీక.

తెలంగాణ విముక్తికి ప్రత్యక్షంగా తోడ్పడిన క.వి.ఆర్ 1949-50 సంవత్సరాలలో కమ్యూనిస్టు పార్టీ చేపట్టిన అనుభవాలకు వచ్చిన మలుపుకు స్పష్టత ఇవ్వడానికి ప్రతిస్పందనగా రచించిన "ఇల్లొంటి సంతలో" (7) అనే కవితలోని "నీవు" సమసమాజ స్థాపనాశయం గల జనసమూహానికి ప్రతీక. ఇక్కడ అనుభవము కాక, ఆచరణ, స్పష్టమైన సిద్ధాంతావగాహన ఉన్న జనసమూహానికి ప్రతీకగా "నీవు" వాడబడింది.

"---- నీవే రాజ్యాన్నేలాలి, పాలితులూ పాలకులు కావాలి
--- అందుకం కావాలి . . . . "

పాలకులు, పాలితులు ఒక్కటైతే అందరి కొరకు రాజ్యం ఏర్పాటవుతుందని కల్పిస్తోంది. సమత్వాన్ని ఆశించటమే కాక, రాజ్యాన్ని రద్దుచేసే సమసమాజ స్థాపన జరగడం, విప్లవానంతరం ఉత్పాదకశక్తుల సమాజపరం కావడం వంటి మార్పులను తెలియజేసే విధానంతో కవిత నడుస్తుంది. సమకాలీన రాజకీయాలను విశ్లేషించి చేయబడిన ఈ కవితలో కవితాత్మకత కూడా బలంగా ఉండటం విశేషం.

తెలుగు కవిత్వంలో నాస్తిక కవిత్వం ఉన్నతమైన స్థానాన్ని సంపాదించుకుంది. మానవతావాదాన్ని ఉద్యమంగా చేసిన వి.వి. రావు రచించిన "కన్నీరు" అనే గేయం నాస్తిక కవితా శైలిని తెలుపుతుంది. ప్రజల్లో చైతన్యం కోసం, సమాజ కుళ్ళును గాలిస్తూ, సమసమాజం నిర్మాణం కోసం కవి మాట్లాడుతూ రాసిన "నేను".

"... అలనై అలలతో పాటు నేను
అలరిస్తానురా!
... ప్రజనై ప్రజలతో పాటు నేను
ప్రజా మార్గాన్ని
... సూర్యగోళం చుట్టూ నేను కష్టాలలో
మారెదను
ఈ జాతి మతకలహ చితిమంటలో కాలిపోయిన మానవుడా
కరిగించు
చిన్నయినా కన్నయినా
చిన్నం కన్నను చూసినా
మత మానవుడను చెరుపేంటి" (8)

ప్రకృతి చైతన్యాన్ని జాతి చైతన్యాన్ని "నేను" గా మార్చి ధ్వనింపచేసిన కవితలు ఎక్కువగా కనిపిస్తాయి. ఇంకా కొన్ని గుణాలను భావాన్ని "నేను" మార్కెస్ట్ శక్తి పొందటం కాదని అనుకోని చెప్పాడు. ఇతను రచించిన (9) "ఆత్మమానవుడు" అనే కవితలు మానవజాతిని మరుగు పడిన మానవుడు 'నేను' ప్రతీకగా నిలిచింది.

'నేను మానవత్వపు చైతన్యం
నిద్రించిన మానవుడను

నాని మానవుని జయించి

నేను ఆగని మానవుడను . . . . . ."

'ఆగని మానవుడు' అనగానే జీవాత్మ అని తెలుస్తున్నది. నాని సాక్షాత్కారాలు జీవాత్మకు అందుతూ, 'పరిపూర్ణత్వం కొరకు జీవాత్మ అన్వేషణలో వస్తున్నాయి. అందువల్ల జీవాత్మస్వరూపం తెలిసిన పిమ్మట మానవత్వంలో మానవుణ్ణి కూడా జయించి వచ్చిన నాని మానవత్వం మానవుల వద్దనే మరుగున పడిపోయింది. ఈ అంశం వైపాశ్చాత్య కవిత్వంలో చేయబడింది.

"...మానవ పదం పాత్రని ఎద
మలకల మరుగు పడిన
అన్వేషిస్తున్నాను నేను, నీవే
నన్వేషిస్తున్నావు నేను ప్రభూ!"

ఇదే వింతైన మానవుడు మానవత్వం వెతుకుట. అతడే అపూర్వమానవుడు అవుతాడు. కవిత్వం ఈ అంశాన్ని ధ్వనింపచేస్తుంది. మానవులను విశ్వమయులుగా ప్రతిబింబించిన 'కాలాతీతంగా ప్రకాశిస్తున్నాడు' కవి.

ఈ కవితల 'ప్రత్యేకత' 'నేను' ను ప్రయోగించడం ఆధునిక కవిత్వంలో ప్రత్యేకత. అయితే ఈ ప్రయోగాలను ఇక్కడే కవి, వేదాంతికి ప్రతీకగా "నేను"ను నిలిపి . ఒక కవితను రచించాడు. విశ్వనాథ కవితా శిల్పం చెప్పే "విశ్వరూపం" (10) అనే కవితలో ఇలాంటి అద్భుతమైన ప్రయోగం జరిగింది. ఈ కవితాశిల్పం సంక్షిప్తంగా విశ్లేషిస్తే నాని "నేను" ప్రయోగం వల్ల వైశిష్ట్యాన్ని ప్రదర్శించిన తీరు. గంధర్వుడు 'ఇక్కడ ఒక ప్రత్యేకమైన స్థానం' తెలుసుకొని మాయ తెరల వెనక్కి. కవి విశ్వరూపం వైపు తిరుగుతూ పొంగి పొర్లుతుంది. ఇటువంటి సందర్భాలు ఈ కవితలో కవి మాధుర్యాన్ని

ప్రతీకగా ఉపయోగించుకున్నారు. గంధర్వయంత్ర శకలాలతో తర్కం తప్ప నిజాలన్నీ "మనుష్యులే దాచుకున్నారని" చెప్పింది. గంధర్వయంత్రం అంటే సమస్త సంక్లిష్ట మానవ సృష్టి యంత్రం శిలాక్షరాలు "బుద్ధిజీవులు" కృత్రిమత్వాన్ని భావించే వచ్చు. ఈ దృష్టి ఏమంత లేదా బలమైనది. జీవన మనుగడలో సమూహాల కన్న మానవుల సిద్ధాంతం చేతనా చేతనాలకు అతీతమైన జ్ఞానం చేసింది. ఈ తీవ్రం ఆలోచనలకుగాను 'వసుధైక కుటుంబ' ఆవిష్కరించింది. 'సర్వోన్నతమైన నేను' మానవుల ప్రశాంతి ప్రతీక. 'నేను' "నేను" ను చూపించింది. మానవుల ప్రశాంతం చూపించింది మీదకు వచ్చినదే చెప్పుకోవాలని. అందుచేతనే "నేను" ను అర్థంలేని ఒక్క వ్యక్తం కాదు (నేనుగల్ని) లభించలేదు. కాబట్టి అంతటా తత్వం మారింది ఉంది. తత్వం శాశ్వతంగా ఉండదు కదా! చివరకు "నేను"కు కావ్యాభిప్రాయాలు కూడా చూడలేదు. వస్తువు చూస్తుము అంటూ తప్పించుకోలేదు. కావ్యకుల్లో పైలోకాల వేదన మీద కురిసిన తీరు. 'ఈ జీవులకు రెక్కలు వేసి వేయాలి?' అని అందుచేతే అనుకుంటారు. వస్తువులు మనుషులను ఆక్రమించి బంధిస్తారు చెప్పబడినారు. 'ఉదయం' "నేను" ను ప్రకాశించింది. అయితే ఆ వెలుగుల అతని లోపాలను వెలిగించింది 'మనుష్య' (ప్రజల చైతన్యం) నవ్వింది. 'ఉదయం' ఉద్యమభావానికి సంకేతం. "వసుధైక అంది నేను" మానవుల ప్రశాంతం మీరందరి బాధ్యత ఉంది. ప్రశాంతి ఉంది. చిక్కటి ప్రతీకాత్మక శిల్పం నిండిన ఈ కవితలో "నేను" ఈ విధంగా పాఠకుల మానసాలను తాకే వైవిధ్యానికి కలిగిస్తుంది. వర్తమానంలో నీటి ఉన్న కవితలలో ముందు ముందు కూడా "నేను" కనిపిస్తుంది.

సినారె రచించిన "నేను" ను చేరువ అయితే రాస్తాం, ఆధునిక భావాన్ని మానవత్వాన్ని ప్రతిబింబించిన కవిత "విశ్వగీతం". మరో సామర్థ్య

కాని భారతీయ స్త్రీకి ఉండే ఆత్మాభిమానం కుటుంబాలున్న "నేను" ప్రేమ. కల్పనైనప్పటికి నేరాంజన ఆశల ఎదిరించిన ఆ కవిత మనస్సుకు హత్తుకుంది.

'— యుద్ధానికి వెళ్ళిన
ఓ మగడా!
మరచు యశస్సే విజ్ఞప్తిగ
నా ఆశీస్సులు పంపుతున్నా
నరాల తీగల నాదాల
కదనాస్త్రం గానం చేస్తూ
'జైహింద్ అంటా
మాతృభూమి మట్టిలో
గుండెల నిండా
జయహో' అంటూ
రాత్రి రాత్రి
గుండెం లోతుల' (11)

దేశభక్తి భావాలకు తోడైన మాతృత్వమంతా కలిసి ప్రేమగా "నేను" అనేదంతా చెప్పి చూపి మన ప్రభావం చేసిన కవిత ఇదే నంటుంటాను (12). మనసుకి హత్తుకునేలా భావవ్యక్తీకరణ చేయడంలో కవయిత్రి కృషి చేస్తూ నిజం అని విడివిడిగా చెప్పడం జరిగింది. 'స్త్రీ ప్రాధాన్యం, 'కవయిత్రులు నేటి సమాజంలో ఒకప్పటి మాతృకాలంలో మారాలి. ఆశయం మారాలి చెప్పే భావయుక్త కవయిత్రి కవిత్వంలో "నేను" ప్రేమ.

"— అన్యాయం కుదరని అంటూ అంటూ
అడుగుపెట్టాను – కాదు చెప్పు నేను
ఒకటే 'సమాజంలో దేనికి వెలుగుతో'

మానవతలో ప్రేమాంశంలో వున్న 'భక్తి'" "నేను" ను విలక్షణంగా, సమర్థవంతంగా ఆవిష్కరించుకున్న కవిత ఇది. బాష్పాల్ని తుడిచే "ఆత్మీయుడు" (13) అని "నేను" సాక్షాత్కరించి ప్రకటిత. "నేనూ - నా ఆత్మీయుడూ" (14) అనే శీర్షిక కవితలో "నేను" విశ్వరూపాన్ని చూపి సమన్వయం చేసి, "ఆత్మీయుడు" విశ్వ రూపిని ప్రకటించు.

శ్రీశ్రీ పూర్ణగా ప్రకటించిన ప్రేమ తత్త్వం. విశ్వ కవిత "ఓంకారం" (15) అని "నేను" "సాయంత్ర విశ్వ విశ్వదృష్టి సౌందర్య" ని ప్రకటిత. ఇందులో "నవయుగ భగవద్గీతాంతరార్థా" ని ప్రదర్శించేది గాని ఆకాశ ప్రయాణం కాదు. అలాగే "మంటలలోపల మొలకెత్తాను, రక్తంలోపల రాగాలాపన చేయాలను" అన్నట్లుగా కూడా శ్రీకృష్ణుడే గాని విశ్వరూపుడు కాదని స్పష్టమవుతుంది.

'యదా యదాహి ధర్మస్య గ్లానిర్భవతి భారత!...'

అనే భగవద్గీతా సూక్తిని దృష్టిలో వుంచుకొని 'ధర్మసంస్థాపనా' అంటూ ఎలాగో అర్థమయ్యే రీతిం. ప్రపంచంలో మంచికి అన్యాయం జరుగుతున్నప్పుడు, ఆకాశం పాలయిపోతే, మానవత్వం చెడి, మంచితనం నశిస్తే, సాంత్వనం చేసి వెలుగు చూపుతానని, నా ఉనికిని "నేను" ప్రకటిత. పర్ణశాలలోను మంచి పనుల కుటుంబాల్లో ఉపాదంగా 'బాహుళ్యంగా చిత్రించి, భావం పాఠకులకు హృదయాకర్షించేలా రచించడంలో కవి సఫలీకృతుడయ్యాడు. "నేను" శ్రీకృష్ణుడు విశ్వవ్యాపించిన తాత్త్విక నిర్వచించడం వల్ల, ఆ పూర్ణ ప్రకటిత "నేను" ను తాత్త్వికంగా నిర్వచించడం వల్లనే ఈ కవిత సార్థకత సాధించింది.

"శ్రీకృష్ణ (16) (విశ్వపుత్రులు" అని "నేను" పిలుచుకునే కవిత ప్రత్యేకత ప్రకటిత. శివతత్త్వం నేర్చుకుని, మానవత్వం సాధించిన శక్తుని మానవత్వాన్ని సాధన ద్వారా "ఉద్యమాలయాల పతాకమిది" (17) అని "నేను" ప్రకటిత. మానవుడు పూర్ణ మానవుడుగా మారవచ్చునని ఆశం ఇందులో కనిపిస్తుంది.

సాధారణంగా వెలుగును స్ఫూర్తికి, చీకటిని అజ్ఞానానికి ప్రతీకగా చెప్పటం ఆనవాయితీ. అస్తిత్వ బీభత్సంలో చీకటి మరింత చిక్కగా ఉంటుంటే సమస్యను ఆధారంగా చేసుకొని, నేటి ఆధునిక మానవుని అంతరంగంలోని శూన్య మనిషిని నిలబెట్టే చూపునిచ్చే భావంతో వెలుగును సమీకరించిన కవి ప్రతీకగా "నేను" ను చిత్రించాడు. అంటే ఈ "నేను" మానవుని అంతరంగ స్ఫూర్తిని అతడి "నేను" అన్నమాట.

"ఏదో ఒక్క గాని
మనిషి గుండెల్లో దాగిన్న ప్రొద్దు కలిగింది
సమాజంలో ప్రతి మనిషి నెత్తిన ఒక దీపం
పెట్టుకు నడుస్తున్నాడు
వాడి ముఖం నిండా చీకటి . . . .
అందుకని
ఈ నాడు
దీపం నాకు చూపిస్తుంది
వెలుతురు నేను నడిపించేను!"[18] ఇదేవిధంగా

అంతరాత్మను కోల్పోయిన మానవజాతికి ప్రతీకగా "నాలోని నేను"[19] అనే కవితలో అస్తిత్వ "నేను" ను చెప్పటం జరిగింది. వ్యక్తి జీవనాన్ని స్పృశించి, మానవుని ప్రయత్నిస్తున్న చైతన్యానికి [illegible] చిత్రించిన కవిత "మనిషి"[20] లోని "నేను" ప్రతీక.

సాధారణంగా ఆధునిక కవులు ఒక అస్తిత్వంగా "నేను" ను ఆశ్రయించి, ఆ అస్తిత్వానికి గల బహుముఖ స్వరూపాన్ని ఆధారంగా, "నేను" ను వేరు వేరు గుణాలకు భావాలకు ప్రతీకగా వాడుకొని కవిత్వంలో చూపిస్తారు. శివసాగర్ మాత్రం అస్తిత్వానికి ప్రతీకగా "నేను" ను చిత్రించాడు. అయితే ఈ కవి

ఈ ప్రతీకను విప్లవకారులకు అన్వయిస్తే సంగానికి చెప్పినట్లుంటారు.
హృదయ స్పందనైన విప్లవాన్ని ధ్వనించే "ఈ కొండచిలువలు"(21) అనే ఈ
కవితలో "నేను" అనేది ప్రతీక. తెల్లని వెన్నెల మీదకి కదిలేవాడు కాదు
కంటుందని అంటాడు. ఇదే విధంగా ఉద్యమకారుడైన నాయకుడికి ప్రతీకగా
"నేను" ను ఉపయోగించిన కవిత "ఇతరులకోసం"(22).. ఇందులో ఉద్యమకారుడు
రాజకీయ నాయకుడి ప్రతీక. ఇది వరవరరావు రచన.

"ఓ పుత్రులారా
ఏదో ఒక రోజున నాకై భావించి చూడవద్దు
నా జీవిత్వం మీది
మీ మార్గంలో తప్పు చేస్తా రాగలరని!"

సంకల్పం వల్ల ప్రతీక వ్యక్తమవుతుంది. ఈ తాత్విక వ్యక్తంగా
ఉన్నట్లుగా వ్యక్తి ప్రతీక మరింత వ్యక్తమవుతుంది. ఈ విధమైన దృష్టితో
ఉపయోగించిన కవిత శివారెడ్డి రచించిన "మళ్ళీ మళ్ళీ వస్తాను"(23) లో ఉన్నది.
ఇది ఆత్మీయ "నేను" కాదు. ఈ తాత్విక అన్వేషణ నేను "నేను".

"...... అప్పుడు నేను మళ్ళీ వస్తాను
ఎప్పుడు కాని నేల తల్లులను ఉదయిస్తాను
చీకటి మేఘాలు విరగ్గొడతాను
వేకువ కిరణాలు విరబూయిస్తాను ....
మళ్ళీ మళ్ళీ వస్తాను
ప్రతి ఉదయం కాంతి ఉగాదిగా
ప్రత్యక్షమౌతాను" ....

శివారెడ్డి

యిదేయిదే అంతర్లీనంగా ఉన్న ఈ కవితలో "నేను" స్పష్టంగా తాత్విక
ఈ భావన పోతుంది. ఉద్యమ భావాలకు ప్రతీకయైన వ్యక్తి ప్రతీకగా

నిలిచింది.

'నేను నమ్మినాను' అంటూ ఆత్మీయంగా సాగే గేయాలు
నేను'ను ప్రతీకను చేయడం వలన అర్థవంతంగా కనిపిస్తుంది. శివారెడ్డి (24)
కవిత్వంలో కొంచెం ఉన్నాయి చెప్పవలెను కాదు. అయిన తన 'గల్పిక'
లో కవితలు "నేను తల్లిని కాను, ఇంటిని కాను, సఖ్యతని కాను"
అంటూ అనుభవాలకు దూరంగా బతికేనట్లు చేసి చెప్పుకున్నారు
బలంగానే కనిపిస్తాడు.

"---- నీ కొంతవైన వేదన
తాగేందుకు వుండిపోగాడు
వదిలేసిన్నట్లే అవన్నీ చేయడం ....." అనుభవిస్తున్నట్టి
లోపలి వెలుగు కారణం విప్లవకారుడు కాదు. అతడు తన ప్రయాణం
మొదటి తెలివి చేయడం చేయరు. విప్లవమే తన గమ్యం. అందుకే తన పాటలను
ఇలా చెప్పుకున్నాడు

"....సాధించు ఆకలి
సాయుధం నా కలం
ఆకలే నా తెలివి
ఉద్యమం నా ఊపిరి
విప్లవం మా ఊరు" విప్లవాన్నే తన ఊపిరిగా స్వీకరించి
పోరు సాగించు విప్లవకారుడికి ప్రతీక ఇతనే".

ఇలాంటి కవితలు వచ్చిన ఆరంభ కాలంలో 'ఆత్మీయంగా చేస్తూ
ప్రతీకను మలిచే పద్ధతిలో రాసుకున్నారు, ఎత్తుగడలు కవితలు కూడా
వ్యక్తిత్వాన్ని ప్రతిబింబించుకున్నారు, వర్తమానంలోని అంశాలను
తెలుసుకొని ప్రజలకై కవితలు రచించడం. ఇటువంటి ఉద్యమాల

కవితలు పాఠం చేసుకోవటం వల్ల అనేకానేక వ్యక్తిత్వ విస్తృత పరిధిని అలంకరించుకొని ఉన్నవి.

<u>పునరపి జననం</u>

నేలా బతికాను
కత్తులకే నుంచి
చీకటి నుంచి
ప్రశ్నల నుంచి
తప్పి పోయిన నేను
నేలా బతికాను సూర్యుడా
నేలా! బతికాను నేడే
అగ్నిజ్వాలంగా (25)
సాంధ్యరాగంగా "

'సూర్యుడా!' అనే సంబోధన చేసుకుంటే ఈ కవిత అర్థం సాధ్యం అసంభవం. వాక్యనిర్మాణంలోని పొందుపరచినా కూడా అవగాహన లో కావలసిన సౌకర్యం చేస్తుంది. కత్తులకు పునరుక్తమైనా, చీకటికి వెలుగును, ప్రశ్నలకు జవాబును వ్యతిరేక భావాలుగా గ్రహించి ఆ యా గుణాలకు సూర్యుని ప్రతీకగా భావించి, ఆ సూర్యునికి ప్రత్యర్థంగా గ్రహించిన వ్యక్తి 'తప్పి నేను' అనే వాక్యంలోని సాంకేతికతను ఈ కవితా నిర్మాణంలోని విస్తృతమైన అర్థమౌతుంది. కత్తులు పాత్ర వహించడం ఎన్నో విధాలు. కాని కవిత పాఠకుని మెదడుకు పదును పెట్టే పదబంధ సాధనే అంతారు కవులు వ్యక్తులు ఉంటున్నారన్నదే ఆశ్చర్యకరమైన కవిత్వ విలువ ఉంది.

కవయిత్రి పాత్రను ప్రతీకగా "నేను"ను ఉపయోగించి

ఆకాంక్ష పరిణతి గతిని యెరుకను కవితాత్మకంగా చిత్రించిన ప్రతిభ శివారెడ్డి గారికే దక్కింది. "47లో నావయస్సు 25" (26) అనే కవితలో కొత్త కోణం గలదు. స్వాతంత్ర్యానంతరం అధికారంలోకి వచ్చిన కాంగ్రెస్ ప్రభుత్వం కమ్యూనిస్టు ఉద్యమం పైన నిర్బంధ ప్రయోగం చేసింది.

"కమ్యూనిస్టు మూక పేరుతో ప్రభుత్వం
తెలంగాణా మీద నిర్మమ నిర్బంధం
అనుకూలంగా ప్రయోగం చేస్తుంది."

తెలంగాణా ఉద్యమంలో పోలీసు యాక్షను తరువాత కూడా కొనసాగిస్తూ మను సాగించింది "

...అధికారులని మెరపు
భూమిని పరగడ్డ మీదుగ్గ పారిన ప్రజా
పోరాటాలు
నాఖడ్గం విరిగి పోయింది" - - - అని ఆ

సాహిత్య తపస్విని కవి కొనసాగించారు. పోలీసుల చర్యను, కమ్యూనిస్టుల అధికార కాంక్షను చిత్రించారు.

"... విరిగిన పెన్నిధి బతికించి వెళ్తాం
కుడి ఎడమలుగా చీలి నక్సలైటులుగా మారి
వాళ్ళిద్దరూ విడిపోయారు
ఇద్దరూ విమానాల్లోంచి నేలకు పొడిచేస్తారు.
- - - పెళ్ళిపొంకాల నౌకాలమీద మనుషుల్ని
ఖండించుకుంటూ సాగారు
నెత్తురు" ఇలా వుంది

పార్టీలల్లో కూడా విప్లవం రాకపోదనే ఆశాభావంతో కవిత ముగుస్తుంది.

"…నా కాదేటులు సాగుతూల మీంచి
నీ చూపులు పొడిగిస్తున్న నడుస్తోంది
నా గళం వెంటపోయిన పాడుతుంది
నీ లో విడువున్నం పొరపట్లో కుట్టుతాని
అప్పుడే మెల్లమెల్లగా కడితారు….." అన్న వాక్యం

లుంకాలు ఇలా కవితాత్మకంగా చిత్రించడం సాధ్యపడిందంటే దానికి కారణం 'నేను'ను వ్యక్తికి ప్రతీకగా కవి సమష్టి రూపంగా పరిగణించడమే.

సమాజ స్పందనలకు చాలించుక, జీవన విగ్రహాలతో అలసిపోయి లోని నిర్లిప్తంగా ఉన్నవారి కృత్రిమ మానసిక స్థితిని నుండి బయటపడేసి ఆధునిక మానసికతకి ప్రతీక "పిలుపు"[27] (శ్రీమన్నారాయణ) అనే కవితలోని "నేను". అలాగే రచించిన "ఆకురాలు బల్లపైన"[28] అనే కవితలో "నేను" ప్రతీకాల సమాజంలో కూడా ప్రగతిని సాధించే వ్యక్తికి ప్రతీక. ఈనాటి కవితలలోని జీవిత విలువల పతనాన్ని చిత్రించాడు కవి. చిత్రకారుడు చాలా మంది చిత్రించలేని వాస్తవంగా గీసింది, తనను కాదనలేని సమాజాన్ని వెల్లడి చేసినా ప్రయత్నాన్ని వ్యక్తం చేసిన కవిత సినారె రచించిన "చూపు"[29]. ఈ కవితలో "నేను" చిత్రకారునికి, సమాజాన్ని మార్చే వ్యక్తికి ప్రతీకలుగా కనిపిస్తుంది. చిత్రకారునికి "నేను" ప్రతీక. సమాజాన్ని మార్చే వ్యక్తికి ప్రతీక.

బహుశా ఉత్తమపురుష "నేను"గా మనిషి అనుభవించ చేసిన విలక్షణ కవిత సినారె గంగాధరం రచించిన "నేనే నీ జీవితం"[30] అంటే జీవన ఉత్తమపురుష అనిపించే ఈ "నేను" ఆధ్యాత్మిక మానవతావాదానికి ప్రతీక. కృత్రిమ జ్ఞాన సూత్రాలతో బతుకులను కట్టి 'వేరే' మానవ వ్యక్తిత్వం మంటకలుస్తుంటే బాధపడే మానవతావాదం ఈ "నేను". జీవితం

మానవత్వపు విలువలను పంచి పెట్టే ఆధునిక మానవుణ్ణి గురించిన ఈ కవితలోని "నేను".

సాహిత్యంలో వస్తువుగా అభ్యుదయవాదాన్ని గురించిగా ఈ విప్లవాత్మక ఆధునికకవులకు వారసుడు. నేటి దాకా ఉద్యమ ప్రభావంగా సాహిత్యాన్ని ఆయుధంగా వాడుకుంటూ, ఈనాటి ఉద్యమాల గొంతుకలో ధ్వనిస్తున్నాడు, చదువరులను గుర్తింపు చేశాడు. ఈ కవితలోని "నేను" విప్లవాలను అందించే పోరాటాలలో ప్రత్యక్షమవుతాడు.

<u>కవిత</u>

"... నేను ప్రజాకవిని మాట్లాడుతున్నాను ...
రాజ్యం లేని
పేదల ఆశల గొంతుక
జాగృత జ్వాల ....." (31)

అభ్యుదయ సాహిత్యవాది మధ్యతరగతి మేధావుల మానసిక స్థితిని అద్దంపట్టిన కవిత "నా (32) (సి.నారాయణ) లోని ప్రయోగాలను గుర్తించుకుంటూ లేమిలో జీవించే సామాన్యుల ప్రతినిధి "నేను" గురించి. రాజకీయ వాతావరణం వల్ల బతుకు తెరువు కోసం పోరాడే "నేను" గురించి. "ఉద్యోగం కోసం"(33), ఉద్యోగ పర్వం ఈ కవితను అందించింది.

ఆధునిక కవితాలోకంలో అన్నిటా విశిష్టస్థానాన్ని పొందిన అనంతా రచించిన 'నా బాట మానవత్వం చేరువ' (34) అనే కవితలోని "నేను" మానవత్వ విలువలను అందించిన వ్యక్తిగా గుర్తించాడు. కొత్త మలుపుతో వచన కవితలో ఆధునిక జీవితం ప్రతిఫలించింది.

మానవత్వానికి మానవునికి అవినాభావ సంబంధం. మానవత్వం గల వాడే మానవుడని తెల్పుతున్న కవిత అనంతా రచించిన "మానవత్వం మానవుడు" (35)

"....నీవు ఎంతో దూరంగా వెళ్ళినా దిగంతాంతర

రేఖమీద నిలబడ్డ నీవు

నన్ను నీవే పొడ్చుకుంటే నాకు నీవే సత్రం

యోజనాల దూరంలో ఉన్నను

నా హృదయాంతరం మీద నీవే మేఘమై వర్షించి

నా యెద

నిజరంగు పొంగులలో ఒడ్డు మీద నా వృత్తి నిలబడిన

నీవే ఒక్కటే ఉన్నావు"

పరాయిదేశంలో ఉన్న భర్తను కూర్చొని భార్య ప్రేయసి "నీవు" అనే పదాన్ని ఉపయోగించడం వల్లనే భౌతిక దూరాలను కవి అధిగమించి, ఎక్కువ తక్కువైన భావవ్యక్తులను చేయుటకు అవకాశం కలిగింది. "ఇంటిలోని[36] నీవు" ప్రేమ గీతాల స్పష్టం చేసిన ఆత్మీయతకు ఉదాహరణ వ్యక్తి ప్రతీక.

జాతి జీవన చిత్రాన్ని సాహిత్యంగా చిత్రించుకుంటున్న, స్త్రీ దుఃఖాలను అనుభవిస్తున్న ఆ జాతి చిన్న సంస్కృతి ప్రామాణ్యంగా సంతరించుకున్న సాహిత్యాన్ని నిరూపిస్తుంటుంది, కవి ఆత్మీయంగా తెలిపిన ఉదాహరణ "అక్షరం"[37]. ఆయా సందర్భాలలో ప్రేమ సంస్కృతిని వ్యక్తపరిచిన భారతీయ జాతికి ప్రతీకగా "నా కళ్ళు"[38] అనే కవితలో "నీవు" ను ఉపయోగించిన విధానం ఒక్కటే కవితలో లేని సంస్కృతిని తెలియజేసిన భారతీయ జాతికి ప్రతీకగా "నీవు" ను సమర్థవంతంగా తీర్చిదిద్దారు.

"....నన్ను నీవే చూడగా

చెప్పుకుందునని కన్నీరు

నన్ను నీవే నిద్రలో

నిలబెట్టి కునుకు కన్నీరు

ఊర్చు నా స్పంది రామాయణం

చిగురిస్తుంది భూతలం

చీకటి తొలగింది

పులకిస్తుంది భూగోళం

పూవులు పూసింది '' - . . . అంటూ కవితలు

రాసిన ఈ కవితలు కూడా ''నీవు'' ప్రేమిక [illegible] [illegible]

[illegible] సాక్ష్యం ఉంటుంది. ఇదే విధంగా ''నీవు''ను [illegible]

[illegible] [illegible] ప్రేమికగా [illegible] [illegible] [illegible] కవిత [illegible]

[illegible] ''అద్దంమీద [illegible]'' (39). సంప్రదాయకత [illegible],

[illegible] [illegible] [illegible] సంకేతాలు. సంప్రదాయం నుండి [illegible]

[illegible] ''నీవు'' [illegible] విధంగా [illegible] [illegible] చేసింది.

'' . . . కాంక్షించిన, అద్దంమీద, ఎవరి

కనిపించలేదు.

[illegible] నాట్యం [illegible] వెళ్ళి

పోయింది

సముద్ర సరిహద్దు, కొండ, సరిహద్దు అద్భుతంగా

నాలుగైదు కలిసిపోయింది . . . . . . ''

ఈ సంపుటిలో ''నా [illegible] -47'' (40) లోని ''నీవు'' ప్రేమ

ప్రేమికుల [illegible] [illegible]. [illegible] పక్షులను [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ''[illegible]-8'' (41) లోని

''నీవు'' ప్రేమిక. [illegible] [illegible], [illegible] సంకేతం. [illegible]

[illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] ప్రేమికలు.

'' . . . [illegible] [illegible] మీద

[illegible] [illegible] [illegible] . . . .

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ....

[illegible]

[illegible] ....."

(42)

"నీవు లేని నేను" అనే [illegible] [illegible] "నేను" [illegible].

"[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible].

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

నీవుంటే

[illegible]

ఉత్తరధ్రువం మీద పేరుకున్న మంచు
నిజానికి మాంసాన్ని కప్పుకున్నదా
భూమధ్యరేఖ మీద ఉండనీ నాకెంతో ప్రీతి
దక్షిణధ్రువాలంటే ఎందుకు?"

ఇలాంటి కవితల్లో మరో విధమైన స్వప్నలోకం లేదు. వీటిని సాధించగలిగే స్వప్నసత్యం. వీటి సాధించడానికి సంప్రదాయవాదం, విప్లవవాదం అనే రెండు మార్గాలున్నాయి. అస్తిత్వవాదం లాగా కవిత్వానుభవంలో, ఈ రెంటిలో ఏ మార్గాన్నైనా ఆధారం చేసుకొని నవీనమానవుడు సాధించడమే ఈ "నేను" లక్ష్యం. ఇలాంటి ఆలోచనలు చిత్రిస్తే సమష్టి కవితలు వస్తున్నాయి అవి అస్తిత్వవాద భావాను పొందించాయి.

తత్త్వదర్శనాలు కలిపిన ఆధునిక మానవుని ప్రతీకగా "నేను"ని ప్రయోగించడం వల్ల అస్తిత్వాలు అస్తిత్వ సాధన సాధించే కలిగిన కవిత రామారావుగారి "చేమ"[48]

"నా నాలుగో అర
కొత్త పిల్లలు
నా మూడో అర
పచ్చ వృక్షాలు
నా రెండో అర
తీగ బంధాలు
నా మొదటి అర
అంతా ఖాళీ"

చేమ కవితానికి, అంటు ఆత్మస్థితి స్వరూపాన్ని

ప్రతీకలు. తన్మయత్వం స్మృతిని గాఢతరం చేసి కాక మిగిలిన మనకు క్రియాశీలతకు కూడా నీడ స్థాయి కలిగింది. మొత్తంమీద ఆధునిక మానవుని జీవిత జీవన స్థాయిని కుటుంబంగా అభివ్యక్తీకరించటానికి తిలకవితలోని "నీడ" ముఖ్యోపకరణంగా ఉంది.

శివసాగర్ రచన "అది వసంతాలు"(44) లోని 'నీడ' విప్లవాభిమానికి విప్లవకారునికి ప్రతీక. "దారి"(45) అనే కవితలో ఆకాంక్ష మనోహరి హరిత శిల్పాన్ని ఉపయోగించుకున్నది. (సాహిత్యవిభాగం; తర్వాత; తేది: 30-8-1975). దారి ప్రక్కన పంథాకి, "నీడ" ఆ పంథాలలో నడిచే వ్యక్తికి ప్రతీకలు. విప్లవ మార్గ విప్లవకారిని, విప్లవకారి విప్లవ మార్గాన్ని ప్రభావితం చెయ్యటాన్ని ఇలా వివరిస్తాడు కవి.

"...నీవు దారిలో పడిక నీడ పంచుకున్నా
దారి నాలో పడిక నీడ సంచరం చేస్తుంది.
..... ఆ దారి ఎక్కడుంది - నాకళ్లలో
నాకళ్లల్లో దాగుంది - దారి ......" అభివ్యక్తి

వైచిత్రి కోసం కవి చేసే ప్రయత్నం మెచ్చుకోదగినదే. కాని, కవితను అస్పష్టత పాలు చేయటం మాత్రం అభినందనీయం కాదు.

"నీవు లేని నీడ" వంటి ఉత్తమ కవితను రచించిన కుందుర్తి "నేనంటే నీడలే"(46) వంటి ఆత్మాభిమాన వ్యక్తిగత కవితను రచించటం శోచనీయం. సామాజిక చైతన్యానికి ప్రతీక అయిన తిలక్ "నీడ" కాల్పనికతలోని విశిష్టతని సంతరించుకుని కనిపిస్తుంది. కవితా కుందుర్తి, స్థూలంగా భౌతిక స్పర్శను కలిగిస్తుంది

"సింగిలూ మెండి మేడల పచ్చి పూలల
తెల్లటి ఆకాశాల ధగధగ లంకా
మేడల గాలి తెల్లని పొత్తుల పెళ్ళలతల్లి

నేటి స్త్రీల నిర్భాగ్యానికి కన్నీరు కార్చి కాదు నేను
నీ మీద ప్రేమ జీవితం పొంగిపొరలు చూపులు పొదుగుతా
గాయపడిన హృదయాలలో వెన్నెలనై వర్షిస్తా..."

మానవ జీవనంలో కాలానుగుణం వికాసం. ఆధునిక జీవనంలో మానవ సంబంధాలలో నమ్మకమే లోపిస్తోంది. దీనిని రచయిత కవితలో చూపుతోంది.

"నా కావ్యాంశం నమ్మకద్రోహం....
ప్రేమించమని మనస్సునిండా నిండి పోతే
మనస్సునిండా ముళ్ళు నాటావు
ఆకాశపు వీధులలో తారలు వెలిగించి
చూపులతో నా హృదయానికి ముళ్ళు గుచ్చావు
ఒకటేమిటి వేదనా చేస్తావు
కాని ఒకటే —
నా కావ్యాంశం నమ్మకద్రోహం
నమ్మకంలోని చీకటి భాషలో గుండెల్ని తడిపావు
నమ్మకం లేని ఆశల ఊహలు లేని ఆనందాన్ని
నమ్మకంలోని ప్రేమకు కారణం గుండెల్లో ఊపిరి
అన్నీ ఉన్నాయి కాని నమ్మకమొక్కటే లేదు
నా కావ్యాంశం నమ్మకద్రోహం" (47) ఆధునిక మానవుని జీవితంలోని పోరాటం, మానవ జాతి అస్తిత్వం ఈ కవితలో "నేను" ఆధారంగా చిత్రితమయ్యాయి. స్త్రీవాద ఉద్యమంలో వచ్చిన కవితలని ప్రతీకగా "నా అంతరంగం" (48) అనే కవితలో నిలిచి పోరాడిన స్త్రీ "నేను" కనిపిస్తుంది. గాఢ రచయిత "అంతరంగం" (49) లో పై కవితలోని చూపే పై కవితలో ప్రతీకగా "నేను" నిలిచింది.

"అమ్మ ప్రాణం పోస్తే"(50) అనే కవితలో "నక్షత్రాన్ని" అనే పదంతో నీడలు లేని చిత్రం వేయడానికి "నిరీక్షణగా" చెప్పగలిగారు. ఈ కవితలో "నానీ"ని ఎలా చేయడానికి "సంక్షిప్తత" ప్రధాన ప్రత్యేకత గ్రహించారు. ఆకాశానికి మైలురాయి నిక్షేపించడానికి 'హృదయవిదారకం'(51) (నానీలు) అనే "నానీ" ప్రత్యేక. "ఆకుపచ్చ నీడ"(52) (గోపి) అనే "నానీ" కల్పనాచాతుర్యంలో పోలికైన ప్రతిభకు ప్రత్యేక.

"కన్నీటి కాలువ"(53) (నానీలు) అనే "నానీ" మానవత్వపు జాలికి ప్రత్యేక. సామాజికపరంగా శంఖారావం ఆచరించిన "సాంఘిక సమస్య"(54) అనే "నానీ" మంచి స్పందనలకు వేదిక ప్రత్యేక. "కవిత్వం రాయాలి"(55) అనే కవితలో కొత్తదనాన్ని సృష్టించిన "నానీ" కొత్తదనానికి ప్రత్యేక. సమన్వయించిన "నది ఒడ్డు"(56) అనే "నానీ" రావూరి 'సమన్వయ కోసం' ఈ విషయంలో ముగ్ధులైన వారికి ప్రత్యేక.

నానీ రచన "తెలుగు గజల్"(57) అనే "నానీ" కవిత అంటేనా దేశభక్తి ముఖ్యమైంది. ప్రతి గజల్ విశేషంగా ప్రాధాన్యతలో సంబోధన కూడా చూపిస్తుంది. ఇది తననుండి తనను వేరుచేసుకుంటూ సాగించే ఆత్మగత లోతైన విచారానికి ప్రోత్సాహం చేస్తుంది. అంతేకాక సమాజంలోని 'అసమానతలను అధిగమించి వ్యక్తిత్వ విలువల కోసం, దాంపత్య ప్రేమ కోసం చేసే జీవన పోరాటం' "నానీ" ప్రత్యేక. చిన్నతనంలో "ఏం కావాలనుకున్నావు ప్రశ్నించం కాలేజీలో"(58) అనే "నానీ" సమకాలీన బాల్యాన్ని జ్ఞాపకం చేసే ప్రత్యేక. కవితాలోకంలో చిన్నపిల్లల ఆనందాన్ని గుర్తుచేసిన ప్రత్యేకించారు

"......ప్రశాంతంగా ఒక ఉదయం ఉదా

మైదానం నావైపు

అమాయకంగా చూస్తున్నది. కవిత్వం

మిణుగురు వెళ్ళ

"సౌక్యం తమోమయంతో కలసి స్నేహాన్ని వినిపించింది"....

"సోపతి" (59) అనే కవితలో జయశ్రీ తిరుమలరావు అనుభవించిన శిల్పం చెప్పుకోదగినది.

"ఆకలి తిండిలా
ఆరాటం తీరాలి
ముళ్ళు చీకటి
ఆశల సాధించి
ఓపికతో ....
నెగడు రగిలి ...
సాధించి
అది

సోపతి — " నెగడు విప్లవానికి సంకేతం. చీకటిలోని ఒంటరితనపు దుఃఖమైన చీకటిని పోవా అంటే "నేను" మనిషితనమైన చీకటికి ప్రతీక. ఈ "నేను" కు సోపతి (అంటే స్నేహం) నెగడుతో. వెలుగు ఈ కవితలోని "నేను" విప్లవకారులతో చేయికలిపిన చీకటికి ప్రతీక. అభ్యుదయ ప్రతీకం చేసినవారు అభ్యుదయవాదులైన అందరూ అందులో కలిసి ఉన్నారు. ఈ కవితలో ప్రతీకాత్మకంగా వివరించిన "నేను - నీవు" (60) అనే కవితలో నేను ప్రేమికుని, అభ్యుదయ విప్లవకారుడు ప్రతీక. వీరిని అభ్యుదయవాది, "నేను" పోరాటానికి సిద్ధమైన అభ్యుదయవాదికి ప్రతీక.

"--- చీకటిని చీల్చుకుంటూ వెలుగు
పొలం బాట పల్లెల నుండి పట్నం
మట్టి మనిషి రాత్రి

స్వప్నం కలవని కంటిపాప
ఎక్కడో నా చేతులు ముడిచిన చోట
నేనే నా చేతుల చిరునామా."

ఆధునిక కవిత్వంలో వ్యక్తిగత ప్రతినిధిగా "నేను" ను కవితాత్మకంగా ఉపయోగించిన కవులలో స్వయం వ్యక్తిత్వాలకు ప్రాధాన్యమిచ్చారు, స్వయం వ్యక్తిత్వానికి ప్రాధాన్యం ఇచ్చిన కవులు ఎక్కువ మంది ఉన్నారు. "నేను" వ్యక్తి, వైయక్తికమైన ప్రతిబింబంగా కనిపించే మరికొంత కవులు ఉన్నారు. కాని కవులలో మాత్రం సామాజిక వైయక్తికంగా "నేను" ఉపయోగించారు. గుణాత్మక, భావాత్మక, ఆత్మాశ్రయ ప్రతీకగా "నేను" ఉపయోగించిన కవులు ఎక్కువగా ఉన్నా చూపు చేయవలసిన అవసరమైన విషయం.

<u>ప్రవాస ప్రతినిధి "నేను"</u> :—

ప్రవాస ప్రతినిధి వర్గంలో చేరే కవితాత్మకమైన "నేను" ప్రధానం కనిపించేది పింగళి కవిత "అంతర్ముఖం" (61) లో కనిపిస్తుంది. ఈ కవితలోని "నేను" ఆత్మ ప్రాతినిధ్య ప్రతినిధి. శ్రీశ్రీ రచించిన "ఆత్మకథ" (62) లోని కవితలో కూడా "నేను" ఆత్మ ప్రాతినిధ్య ప్రతినిధి. ఇంద్రగంటి వారి సంకలనాల్లో ప్రచురితం చెందిన "మాతృభూమి పరంపరం" (63) లోని కవితల ఆవేదన కవితలోని "నేను" ప్రవాసాంధ్రుల 'home sickness' కు ప్రతీకమైన మాతృ ఆత్మీయ ప్రతినిధి. అదే సంకలనంలో చెందిన "మాతృస్మరణం" (64) లోని కవితలో మాతృభూమిని చేరుకొనలేని "నేను" ప్రవాసి ఆత్మ ఘోషకు ప్రతీక. ఇక్కడి కవులు వ్యక్తపరచిన స్వదేశ ఆత్మీయ ప్రతినిధి. ఈ సంకలనంలో "మాతృభూమి పరంపరం" లోని "నేను" మాత్రమే వ్యక్తి వైయక్తికంగా కనిపిస్తుంది. మిగిలిన కవితలు జాతి వైయక్తికంగా ప్రతిబింబించాయి.

"కొత్త యుద్ధము"(65) అని కవితలో విజాతీయులైన వ్యక్తి లోకపు విప్లవాలకు గురవుతున్న వ్యక్తి "నేను" ను ప్రతినిధిగా వినియోగించారు. ఇంతేకాక శాంతంగా ఉండి, విరామం, వస్తువును గాననీ సమస్యని ప్రతినిధి తిలక్ "సమస్య కవిత్వం"(66) లోని "నేను". ఆయన రచించిన "మహాప్రస్థానం"(67) లో "నేను" వ్యక్తిత్వం భయంతో వణుకుతూ వ్యక్తులకు ప్రతినిధి. ఇదే వస్తువు ఇదే ప్రతినిధి "నేను" తో నిర్మించిన శివారెడ్డి కవిత "వృక్షాలు"(68), తిలక్ కవితను పోల్చిచూసినట్లయితే, తిలక్ కవితలోని ఆత్మీయత కలిగిన "నేను" కు కలిగించటం, విచ్ఛిన్నమైన వ్యక్తిని, శివారెడ్డి వినియోగించిన "నేను" లో పొందుపరచి ఆవిష్కరించటం చూడగలం. దీనికి కారణం భావసామ్యము లున్నప్పటికీ విభిన్న వస్తువు మాత్రమే కవి పరిధిలోకి పొందింది. వ్యక్తిత్వం పొందుపరచ సహజం. యోచనలు, కాలము, వాతావరణాలు, వ్యక్తులు పరిస్థితులు వేరు కనుక వ్యక్తిత్వం పాత్రంచినట్లుగా మారిపోవచ్చు. ఈ విప్లవకర సమస్యని తిలక్ కవిత ఆవిష్కరించింది. ఉద్యోగి వ్యక్తులకు ఆదర్శం లేకుండా పోవచ్చు. ఆత్మసంఘర్షణ కాలంలో వ్యక్తుల ఆవేదనలతో కూడిన అర్థాలు ఉండవచ్చు. అయితే ఇవన్నీ ఉద్యోగి వ్యక్తులందరికీ కాదు నిర్వచనాలు కావు. అందువల్లనే తిలక్ "మహాప్రస్థానం" లోని "నేను", శివారెడ్డి "వృక్షాలు" లోని "నేను" కూడా వ్యక్తులకు సామాన్య ప్రతినిధులే. అయినప్పటికీ తిలక్ సృష్టించిన "నేను" శివారెడ్డి లో విశదీకరణగా కనిపిస్తుంది.

శ్రీశ్రీ వచన ప్రధానమైన అభ్యుదయ కవితా పరంగా సమష్టి చింతనగా వినియోగించిన కవి కొందరు. ఆయన రచించిన "సర్పయాగం"(69) లోని "నేను" పదును నిర్మూలించి పాటుపడే వ్యక్తి విప్లవ కారుడికి ప్రతినిధి. అయితే శ్రీశ్రీలో సంఘర్షణగా కవనించే ప్రతినాయక శబ్దం ఇందులో కనబడదు.

1949లో వెలువడిన "మున్నేటివరద"(70) అనే "పాత్ర" (దాశరథి రచన) తెలంగాణా ప్రజలకు ప్రతినిధి. సుందర్రావు రచించిన "గంగు"(71) అనే "పాత్ర" ఉద్యమంలో ఖైదీల పాల్గొనిన భార్యలకు ప్రతినిధి. తెలంగాణ పోరాటంలో నిజాం సామ్రాజ్యం "మానవుడు"(72) అనే "పాత్ర" ప్రతినిధి. పరిపాలనలో వెలసిన జాతి క్రూర కృత్యాలను కాని ఖండించిన నిజాంయులకు దాశరథి రచించిన "చిల్లర దేవుళ్ళు"(73) అనే "పాత్ర" ప్రతినిధి. "సాధించెం"(74) (నిజాం) అనే "పాత్ర" నిజాం పాలనకు ప్రతినిధి. ఉద్యమంలో మంచిగ బతుకుతున్న వారి ప్రతినిధి వాళ్ళకి "నవ్వు నేను చూస్తాను"(75) అనే "పాత్ర". "వైతరణి"(76) అనే నవ్వు కవితలోని "పాత్ర" నిరంకుశానికి ప్రతినిధి. "నడుదనేను"(77) అనే వాళ్ళకి కవితలోని "పాత్ర" మానవత్వానికి అయిన మానవత్వానికి ప్రతినిధి.

ప్రగాఢమైన నిజాం ఉద్యమంలో పోరాట వాళ్ళకి "సంఘర్షణ"(78) అనే "పాత్ర" ప్రతినిధి. నిజాం ఉద్యమం, సామ్యవాదం అనే అంశాల కవితావస్తువులుగా రచింపబడిన కవితలు మరికొన్ని కనిపిస్తాయి.

"... అన్నదమ్ముల కలసి, కనబడదు ఓ
విషాదం
మనం కాలే వెనుకాయనా వినబడదు ఓ
విషాదం
మనలో వైరుధ్యాలా మరిచిపోయిందెవరా!
ప్రజల చైతన్యాన్ని మనలో రగిలించగలరా?
అలిశెట్టి · మనసాక్షి. (కా.వ)

[illegible] ఉద్యమంలో పాల్గొన్న "పాత్ర" కూడా నిజాం [illegible] పాల్గొన్న వర్గానికి

ఉన్నది. గోపాల చక్రవర్తి రచించిన "ప్రేమాయణ గీతం(80)" అనే "నవల" నిత్యం సాంఘిక [illegible] వ్యక్తం చేసిన నవలగా ఉన్నది.

'ప్రేమ ఒక వ్యామోహం
ప్రేమ జగతిలో [illegible]
ప్రేమ తెలిసింది జీవితం ఉంటుందనాని

[illegible]

నా బతుకే నీవై [illegible] సాధ్యం కావాలని" అంటూ గోపాల చక్రవర్తి కవితలు అనే "నవల" ప్రత్యేకంగా ప్రేమకు ప్రాతిపదిక [illegible] ఆదర్శంగా నిలుస్తుంది.

రాంభట్ల "విరిసిన పువ్వు(81)" అనే "నవల" సామాజికమైన [illegible] నవలగా ఉన్నది. [illegible], [illegible] సమస్యలకు ఉన్నది [illegible] రచించిన "సంసార ప్రేమగీతం(82)" అనే "నవల". [illegible] "ప్రేమ అంకితం(83)" అనే [illegible] కవితలు అనే "నవల" ఉన్నది. [illegible] "[illegible] నవల(84)" అనే "నవల" ఉన్నది. గోపాల చక్రవర్తి రచించిన "నిరుద్యోగి ప్రేమగీతం(85)" అనే [illegible] నిరుద్యోగ సమస్యను [illegible] కనిపిస్తుంది. ఈ కవితలు అనే "నవల" [illegible] నిరుద్యోగిగా ఉన్నది. [illegible] "[illegible](86)" అనే "నవల" [illegible] ఉన్నది. [illegible] "[illegible](87)" అనే "నవల". [illegible] రచించిన "నవల(88)" అనే "నవల" [illegible] ఉన్నది.

ఆధునిక కాలానికి, ఆధునిక జీవనానికి ప్రతిబింబమైన వ్యక్తికి అద్దం రచించిన "కాల్తే విజయాలు"[89] అని "నేను" ప్రతినిధి. మంగళకర్తృ విశిష్టమైన ప్రాముఖ్యత ప్రతినిధి రైతన్న రచించిన "ఉదయం నుంచి అస్తమయం"[90] అనే కవితలోని "నేను"

"నేను పరాజయం పొందిన చోట్ల

నీ కోసం నిరీక్షిస్తున్న ప్రతినిధిని" అంటూ

స్పష్టంగా చెప్పుకున్న ఈ "నేను" [illegible] రచించిన "[illegible]"[91] అని పలికిన "నేను". "మానవత్వంగా పల్లవించే బట్టలు విప్పి"[92] అనే కవితలో మహోన్నతమైన రచనలోని "నేను" విప్లవంలోని పోరాట ప్రేమికుని బట్టలు చించే వ్యక్తికి ప్రతినిధి. "నన్ను తన్నుకుపోండి బాబూ"[93] అనే చెరబండరాజు కవితలోని "నేను", ప్రేమలోని విప్లవంలోని ప్రజలను ఆత్మవిశ్వాసంతో ప్రేరేపించే వ్యక్తికి ప్రతినిధి. పాత జీవన విధానంలో తలమునకలైన వ్యక్తికి ప్రతినిధి "స్వేచ్ఛ"[94] అనే కవితలో తిలక్ ఉపయోగించిన "నేను". లా నాన్న పదునైన ప్రకటించు 'సమయం చేసే కాలం వ్యక్తికి ప్రతీక రచించిన "మాతృత్వం"[95] అని "నేను" ప్రతినిధి. శ్రీ రచించిన "మానవగీతం"[96] అని "నేను" మానవతావాదికి ప్రతినిధి. "ఆరాధన"[97] అనే శైలజ రాసిన కవితలోని "నేను" యుద్ధప్రియమైన ఆధునిక మానవునికి ప్రతినిధి. "నా ఆకలి నా పాట-18"[98] అని ముందుకి 'స్పష్టంగా' "నేను" జీవన విలువలు, తిరుగుబాటు తనం రెండూ తెలిసిన వ్యక్తికి ప్రతినిధి. ప్రకృతి సహజంగా తన పరిమితులను అధిగమించాలని కాని వ్యక్తి బాధ్యతకి "మహోన్నతం"[99] అని "నేను" ప్రతినిధి. దేశభక్తుడైన సామాన్యుడి వేదనలను స్పష్టించిన "నేను" ప్రతినిధి. "నేను రాజకీయ బానిసన్ని"[100] అనే కవితలో ఈ "నేను" కనిపిస్తుంది. దేవుళ్లలో 'స్వర్గాన్ని పోలి' మతోన్మాద మనుషులకు "మతోన్మాద మంత్రం" అని "నేను" ప్రతినిధి.

తిరుగుబాటు కవుల సంకలనమైన "తిరుగబడు" లో [illegible] రాసిన [illegible] "[illegible]" (102) అనే ఈ కవితను సంకేతాత్మకంగా [illegible] ప్రతీకాత్మకంగా [illegible] మానవతా భావనకు "నేను" ప్రతీకగా వాడబడింది. ఈ విధంగా ఒక [illegible], భావాన్ని "నేను"కు ప్రతీకగా చెప్పడం అరుదుగా కనబడే విషయం. [illegible] "నేను" [illegible] ద్వారా తెలుసుకుంటున్నది. ఈ విధంగా "నేను" ప్రతీకగా నిలిచి పోవడం ద్వారా [illegible] సాధించడం కూడా జరిగింది.

"... నేను మనుషులందరి ప్రక్కన మనిషిని
[illegible], మనిషిని
[illegible]
... [illegible] నేను
[illegible] నేను
... మానవతను నేను, మానవి నేను". ఇలాంటి

విశ్వమైత్రి, [illegible] కవితా పంక్తులలో [illegible] "[illegible]" (103) అనే కవితలో "నేను" ను [illegible] ప్రతీకగా [illegible]. [illegible] "నేను", [illegible] "[illegible]" అని [illegible] ప్రతీకగా [illegible].

[illegible] కవితల సంపుటి "[illegible] తిరగబడాలి" (104) లో "నేను" [illegible] ప్రతీక. ఈ కవితే [illegible] "[illegible]" (105) అనే [illegible] "నేను" ప్రతీక.

[illegible] రచించిన "[illegible]" (106) అనే "నీడ" [illegible] వ్యక్తికి ప్రతినిధి. [illegible] "[illegible]" (107) అనే "నీడ" ప్రతినిధి. [illegible] ప్రతినిధిగా "నీడ"ను [illegible] "[illegible]" (108) [illegible]. [illegible], [illegible], [illegible] ప్రతినిధి "[illegible] [illegible]" (109) అనే "నీడ".

ప్రతి మనిషికి ఓ [illegible] జీవనం [illegible]. [illegible] "నీడ" [illegible], [illegible], [illegible] "నీడ"ను ప్రతినిధులుగా [illegible] "[illegible]" (110). [illegible]. [illegible] ప్రతినిధి [illegible] రచించిన "[illegible]" (111) అనే "నీడ". [illegible] రచించిన "[illegible]" (112) అనే "నీడ" [illegible] ప్రతినిధి. [illegible] రచించిన "[illegible]" (113) అనే "నీడ" [illegible] ప్రతినిధి. "[illegible]" (114) [illegible] "నీడ" ప్రతినిధి. [illegible] "[illegible]" (115) [illegible] "నీడ" ప్రతినిధి.

1964 లో [illegible] రచించిన "[illegible]" [illegible] ప్రతినిధిగా "నీడ", "[illegible]" (116) [illegible]. [illegible], [illegible], [illegible] [illegible]

అలాగే ఈ ప్రేయసిని ఆకాశవాణిగా వర్ణిస్తున్నాడు. శిల్పాకృతుల్లోనైన వీడలేదని చెరబండరాజు "నా యుద్ధానికి నిప్పువి"(117) అని "నీవు" ప్రేయసిని. విప్లవ నిర్బంధ వాతావరణంలో ప్రేయసిగా నిలబెట్టిన రచించిన "కవాతుల నీడ"(118) అని కవితలో "నీవు" ను ఉపయోగించుకున్నారు. వరవరరావు తనాన్ని రచించిన "నిద్రలేని నీడ"(119) అని "నీవు" ప్రేయసిగా కవితలని చెప్పారు, ఆ చెప్పటం వల్లనే ప్రేయసిగా మారిపోయింది.

"... నిన్న సమాజ గతి రూపొంది
నీవు విప్లవ భావ ప్రేయసివి
తెలుపులు మార్చుకున్న
అబద్ధాల నడి క్రమించి
వచ్చి నీవు కలుస్తావు"

"ప్రేమ + ప్రేమ"(120) అని నగ్నముని కవితలో ప్రేమ, చేతు కలిగిన మానవుని ప్రేయసిగా "నీవు" ఉపయోగించింది.

"ఒక చేతిలో ప్రేమ విత్తనం పట్టుకుని
రెండో చేతి గాయంతో రంగుల్ని కురిపించి
నీ వెలుగు కనుపాప
వంతెనలు కట్టావు
ఎడారి తాగి కన్నీరు కురిపించి
చెప్పుకున్న దీర్ఘరాత్రి
నీతో ఉందామని" — "నీవు"(121) అని శివారెడ్డి కవితలో

ఈ సంపుటి కవితలలో "నీవు" శీర్షిక ఉన్న చోట నాయికగా ప్రేయసి. చెరబండరాజు రచించిన "నీవే నాకు"(122) అని నీవు ప్రియురాలిని ప్రేయసి. నగ్నముని "కుర్రతనం"(123) అని "నీవు" చెలిమిని ప్రేయసి.

కవితలో "మనిషిని మరచిపోయావా"(124) అని "నేను" ప్రశ్నిస్తున్నట్లు కనిపిస్తాడు. "చీకటి వెలుగులు"(125) అనే కవితలో సూర్యుని విడిచిన "నేను" చీకటి అనేక వల్ల గాయపడిన అమాయకుడైన ప్రేమికుడుగా కనిపిస్తాడు. "నేను చూశాను"(126) అనే కవితలో "నేను"ను ప్రత్యక్షసాక్షిగా కనిపించి చేసాడు. మానవత్వం వల్ల కలకాలం లాలించింది. ఆత్మగౌరవంతో జీవించడమే ధ్యేయంగా, అది లేనప్పుడు మరణంగా భావించే వ్యక్తి వాళ్ళకు "నేను బ్రతికి ఉంటాను"(127) అని "నేను". స్త్రీ హృదయాల సహజత్వం, సమానత్వం వ్యక్తిత్వం కలిగిన "ఆకాశంలో సగం నీవు"(128). "నేను" వ్యక్తిత్వం కనిపిస్తాడు. స్త్రీ వ్యక్తిత్వాన్ని "స్త్రీ స్వేచ్ఛ"(129) అనే మాటలతో ఆవిష్కరించిన "నేను" సమాజ ప్రతినిధిగా కనిపిస్తాడు. "అద్వైతం"(130) అనే కవితలో

"... నేనూ నాతో పాటే నీవూ ఉన్నపుడు
కాలమెప్పుడు మనల్ని విడదీయగలదు?" అంటూ

సమాజంలో పాతుకుపోయిన కులమత భేదాలను ఖండిస్తూ "నేను"ను ఆవిష్కరించారు కవి. కవి అంటే "స్నేహితుడు"(131) అని "నేను" వ్యక్తపరిచిన వ్యక్తిత్వం కనిపిస్తాడు. మంచి మనిషి కోసం వెతుకుతూ "కలకాలం నిలిచిపోయే"(132) అని ఆశించాడు "నేను".

"వెలుగు దారిలో నడుస్తూ ఉంటే
వెన్నెలై తాను నీ వెన్నెలై తాను
తలదించి నడిచే తలవంచి ఉండే మనసు
గాలిలా తాను నీ గాలిలా తాను
మంచి మనస్సుకు దారి నాతోనైన
ప్రేమతో కలిసి ఉంటాను"(133) అంటూ

స్నేహితుని కోసం ఎదురుచూస్తున్న వ్యక్తి ప్రేమికుడిగా కనిపిస్తాడు

సామాజిక "నేను" అనే పదంలోని "నేను"ను స్పృశించాలి. "సాంఘిక"(134) అనే పదంలోని నిర్మించి స్పృశించిన "నేను" వ్యక్తీకరించిన కవిత్వం. విశాలయోగం, విశ్వజనీన మానవతావాదాన్ని "నేను"ను కవిత్వంగా చూపి

"-- మనుష్యుడే నా సంగీతం

మానవుడే నా సందేశం" అని "మహాప్రస్థానం"(135) లో

సందేశం అందించాడు శ్రీశ్రీ. "నాగార్జునసాగరం"(136) అనే పదంలోని అభివృద్ధి కవిత్వం కవిత్వం అభ్యుదయ కవిత్వం కవిత్వం "నేను"ను తెలియజేసాడు కవిత్వం. మానవతావాది కవిత్వం చూపి పరిశీలన చేసి భారతీయ కవిత్వం స్పష్టం చేసారు "నిశ్శబ్ద గీతం"(137) లో "నేను". భగవంతుని స్థానం స్పృశించిన తర్వాత మానవతావాది కవిత్వం స్ఫురింపచేసే "కవిత్వ తత్వం"(138) లో "నేను".

"నేను ప్రేమిస్తున్నాను

గది

పాటగది

గోడల నిండా

పుస్తకాల వెనుక దాగున్న

నలుపు తెలుపు కాని రంగులున్నది

.....గది

మన భావన

ఊపిరి నిలిపిన మనసు

అంతరాన మిగిలిన జ్ఞాన సంపద

కాదని

పరిశోధకుల పగలురాత్రి

కవిసంకేతి

వివిధంగా ఉన్న మానవులందరం (139) "గతి" అని తెలిపేది [illegible] ప్రతీకగా "నేను"ను స్వీకరించిన శ్రీకాంతశర్మ, "మనిషి" అని సర్వనామాన్ని వాడి ప్రతీకగా ఉపయోగించారు. కవితలోని అస్పష్టతను తొలగించడానికి విశదంగా ఈ మనిషి అనే సర్వనామాన్ని ఉపయోగించటం జరిగింది.

సమాజాన్ని [illegible] ప్రతీకగా [illegible] "నేను ఉపయోగించడానికి" కన్నులు తెరిచిన (నేను) రాజ్యం (140)" అని మొదలు. విప్లవానికి శ్రీకారం చుట్టినవారికి ప్రతీక స్వరంగా "నిప్పుల వర్షం (141)" అను "నేను". దేశభక్తి కలిగిన సత్పురుషుల ప్రతీక అగ్నిపర్వతం (142) అను "నేను". [illegible] ప్రతీక "[illegible] (143)" అని [illegible] ఉపయోగించిన "నేను". [illegible] ప్రతీకగా [illegible] "[illegible] (144)" అను "నేను" [illegible]. [illegible] విప్లవకారుల ప్రతీకగా [illegible] "[illegible] (145)" అని కవితలో ఉపయోగించింది. [illegible] "[illegible] (146)" అను "నేను" విప్లవకారుల [illegible] ప్రతీక. [illegible] ప్రతీక [illegible] "[illegible] (147)" అను "నేను". [illegible] మానవత్వాన్ని [illegible] ప్రతీక [illegible] "[illegible] (148)" అను "నేను". [illegible] ప్రతీక "[illegible] (149)" అను "నేను". [illegible] "[illegible] (150)" అను "నేను". కవితలోని "నేను" [illegible]. [illegible] ప్రతీక "[illegible]

(151) చెప్పుకు" అని "నీవు".

"ఎవర్ని నేను?
తెల్సిన్ని కాను
నల్లబడుతున్న నా [illegible]
తెల్లగా ఉండుకుంటున్న
సామాన్యుణ్ని
నీ నాన్నని [illegible] [illegible]
ఎలా రంగులద్దుకునేవాని
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
చెప్పుల గాయాల్తో ...." (152) "స్త్రీని" అనే కవితా

సంపుటిలోని "నేను" సామాన్యునికి ప్రతినిధి. ప్రపంచ జీవనానికి దూరంగా [illegible] [illegible] ప్రవృత్తి గాక, ఇతరుల [illegible] గాని ప్రతిస్పందించే స్వభావం [illegible] [illegible] [illegible]. అలాంటి సామాన్యుడిగా [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. అలాంటి సామాన్యుడే ఈ కవితలోని "నేను".

[illegible] [illegible] [illegible] రచించిన "ప్రతిధ్వని" (153) అని "నేను" [illegible] [illegible] ప్రతినిధిగా [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ప్రతినిధి [illegible] "నేను" (154) అని "నేను".

"ఈ చిరుగాలి
నా తల వెంట్రుకల [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]

నేలమీద

బోర్లా పడుకున్న నాలోంచి ఊడలు లోతుగా
భూమిలోకి ఇగిపోతున్నాయి.
నేననుభవిస్తాను
నాలోని ప్రతి కణాన్ని అణువణువునుంచి కొత్త చెట్లు
మొలకెత్తి ఎదుగుతున్నట్లు
శరీరం నిండా
వేరుల రక్తనాళాలై కదులుతున్నట్లు
రాత్రి కింద పడవి
నక్షత్రాన్ని ఎర్రగా
వెలుగు జలపాతాలు ఆకాశంమీద దూకుతున్నట్లు
ఇన్ని యుగాలుగా ఉంచి
మట్టిలో పుట్టిన నేను
మట్టిలో పాతిపెట్టబడి
నా కాళ్ళు చేతులు భూమిలోంచి ఎదుగుతూ
నా బాహువుల మధ్య మేడలు మిద్దెలు
వీధులు, పట్టణాలు, నగరాలు
నా చేతుల చెట్లు నరకే బిడ్డలుగా పెరిగేస్తూ
మట్టిలోకి తిరిగి చేరుతున్న నేను
భూమి పొరల కింద పరుచుకుంటుంగా
జలప్రవాహంలా, బొగ్గు పొరల్లా
ఖనిజ నిక్షేపాల్లా, అమూల్య గనుల్లా
నేను మట్టికింద పాతిపెట్టబడి

మొలుస్తున్న చేతుల కాళ్ళ వాళ్ళు. ....

- - - - - - కార్మికుల్ని ఉద్దేశించిన "కలలేన్" (155) అనే

కవితలోని "నేను" ఎవరు అనేది ప్రశ్న. అక్షరాల్లో వైవిధ్యం కోసం

కార్మికుల్ని ఉద్దేశించిన ప్రస్తావనతో పాటు పాఠకుడు కలవారు వాళ్ళగా ఊహించవ

చ్చు. కానీ కవి స్వయంగా ఈ కవితలో ఉద్యమకారుల్ని ఆవిష్కరించేందుకు గానీ

రెండో భాగం రచించాడు.

".. ఇలాంటి నా నిరాశ భాగాన్ని నేడు
ఒక గాఢ ప్రళయంగా, రెండోగా కాల్చుకుంటోంది
యువత
నన్ను ఆగ్రభాగాన నిలబెడుతూ సంఘటించింది
ఇక ఉద్యమంగా వెలుగుతూ మిణుగురులా లేస్తా
నా ఉనికినే ఒక సముద్రంగా
ప్రేరణగా నిలుస్తుంది
నేను

కష్టజీవుల్ని, కార్మికుల్ని, విప్లవకారుల్ని." ఇలా

రెండు భాగాలుగా విప్లవకారుల ప్రతినిధిగా "నేను" స్వప్నం చేయబడింది.

ఈ విషయం స్పష్టమయ్యేట్టు కవిత్వం ప్రవేశం చేసినట్లే కవి ఉద్యమకారుల్ని

అక్షరాల్లో నిల్పిన అనుభవంలోని చూస్తాం. "నేను" అనే వ్యక్తిత్వంలోని లోతైన భావాలు

కలిగిన అభివ్యక్తిని ప్రతిబింబిస్తూనే, అందులోని సామాజికాన్ని కూడా

వ్యక్తం చేస్తూ అభివ్యక్తించిన సమష్టిభావంగా మారుతుంది కవిత ఇది.

ప్రతినిధి పాత్రం కూడా కార్మికుల వెలుగుల అంచనాలు పోరాటం చేయడం

కష్టజీవుల ప్రతినిధిగా ప్రకటించాడు ఆయన. 1969లో "తెలంగాణ" పోరాట

సందర్భంలో వెలువడిన సంకలనంలో "విజయగీతం" లోని కవి

సంకేతాలుగా, పేదింటి ఆడపిల్లల పెండ్లి బాధల చిత్రం మళ్ళీ కనిపించింది.

దుర్భాషలను చూసి కవితామౌళి హృదయం గాయపడితే "హృదయం" (156)
అనే పేరుతో కవితలున్న "నీవు" ప్రతినిధి. విభజనవాదుల మానవతా విలువల దిగజారిన స్థితికి ప్రతినిధి తెలంగాణ "చరిత్ర" (157) అని "నీవు". నిరాశ నైరాశ్యం ఆవరించిన కాలంలో వాడి అధ్యయనపు సాహిత్యం రచించిన "మిత్రులారా నిత్యం కళ్ళు తెరవండి" (158) అని "నీవు" ప్రతినిధి.

మనిషి సంతోషం అంటే ఊహలలో రాసుకున్న "ప్రేమ యుద్ధం" (159) అని "నీవు" రాసిన పద్యాలు ప్రతిఫలించిన భావాలకు ప్రతినిధి. "మీరు" చెప్పుడు మాటలకు ప్రతినిధి.

"నా శత్రు రాజ్యం
ఏం చెయ్యదలచినా నేను సిద్ధం!
నాకు కావల్సిన
నా తర్కం కలిగించిన పోరాటం
మీరు ప్రేమిస్తే
అందుకే మీకూ నాకూ యుద్ధం!" ఇదే అంశాన్ని

ఇదే విధమైన ప్రతినిధితో కవితాత్మకంగా రచించిన తెలంగాణ రచనలు కవిత్వ ప్రతినిధికి కవితాత్మకతను కలిగించింది.

"...నువ్వు నా నీడవు
నా వేదన గాథవు
అమ్మ - దీనురాలు మూలుగుతూ ---
నా ముందు గుండె మీద
కలం పట్టినయి నాలోని" (160) "వెన్నెలపాట" అనే కవి

కవిత జానపద శైలిలో సాగింది. ఇందులో వర్గ సంఘర్షణ సమగ్రంగా

చూపడం జరిగింది. కేవలం భావప్రకటనకు ఆధారంగా "నేను"ను ఉపయోగించిన సి.నా.రె. మరో కవిత "అల్లరి"(161)లో అంతర్లీన మానవీయత తనదైన శైలిలో ప్రతిఫలిస్తుంది. నిర్బంధంలేని ప్రేమానురాగాలతో పెనవేసుకొన్న విశ్వమానవునికి తార్కాణం రచించిన "నేనూ [illegible]"(162) లోని "నేను" ప్రతిఫలిస్తుంది. మహాత్మునికి రచించిన "కవిత్వ[illegible]"(163) లోని "నేను" కూడా నేడు [illegible].

"... [illegible] [illegible]

[illegible] వెళ్ళిన వాళ్ళు

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] వాళ్ళు

[illegible] "[illegible] వాళ్ళు" అంటూ [illegible] "నేను" [illegible] రచించిన "[illegible]" అనేది. [illegible] [illegible] "నేను" ప్రతిఫలిస్తుంది. [illegible] [illegible] రచించిన "[illegible]" లోని "నేను" [illegible] ప్రతిఫలిస్తుంది.

"నేనెవర్ని
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ....
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]"(165) - [illegible]

చివరిలో "నేను" ను స్పష్టం చెయ్యడం అనే పద్ధతిని ఉపయోగించుకున్న
మరో కవిత ఇది. గాంధేయ సిద్ధాంతంతో అహింసాయుతంగా సాధించిన పెద్దది
బాపూజీ "యుగపురుష ప్రవక్త"(166) అని "నేను". నీ కవితలోని "మట్టిమనిషి"(167)
అనే కవితలో "నేను" మట్టి పరిమళంతో పెరిగిన వాడిగా కనిపిస్తాడు. "ఆక్రందన"(168) అనే
శీర్షికగల కవితలో "నేను" కవి బాధితుడిగా కనిపిస్తాడు. నీ కవితలోని మరో
కవిత "నేనుకూడా నిన్ను కోరతా"(169) అని "నేను" ఆ కాలంలో ప్రపంచంలో పెట్టిన కనిపిస్తాడు.
మనసులో దాచుకున్న పెద్దది కనిపిస్తాడు "నీవు(?)"(170) అనే మరో పేరుతో స్వర్గంలోని
"నేను". తపాల ప్రయోగంలో కనిపిస్తాడు "ఎందుకు ముసుగేసుకుంటావు ఓ"(171) అని
ప్రేమని "నేను"ను ఉపయోగించాడు. ప్రకృతి ప్రేమని "కవితలోని మనిషిని"(172) అని
సమాజ ఉపయోగించిన "నేను" కనిపిస్తాడు. తాత్త్వికత సమస్యలను వివరించి
ప్రాణంతో కనిపిస్తాడు "మేలు"(123) అని "నేను". ఇది ప్రకృతి వర్ణనల స్పష్టి.
ఆత్మ కోసం స్వేచ్ఛ తెలిపిన అనుభవం ప్రతిష్ఠించిన సాగరం సముద్రాలు భావ స్ఫూర్తి
ఉద్దేశించి "ఎంతకాలం ..."(174) అనే కవితలో "నేను" కనిపిస్తాడు. ప్రజల
సంక్షోభంలో ఉన్న సమాజాన్ని ఉద్దేశించి "ప్రజలే తెలిపిన వారే"(175) అని
"నేను" కనిపిస్తాడు. ఉద్దేశించి రచించిన "పాలకులు సమాజం"(176) అని "నేను" స్పష్ట
చేయటం కనిపిస్తుంది. వాస్తవిక ప్రపంచంలో స్త్రీ విముక్తిని మానవ సంబంధాలు
నిర్దేశించి చూపిన పద్ధతి "బతికి ఉన్నట్టు మీద చావు"(177) అన్న శీర్షికల కవితలోని
"నేను" కనిపిస్తాడు. సృష్టికి కారణం తెలుసుకోని విప్లవకారుడు నిజ జీవితంలో
"ఆత్మ పరిశీలన"(178) అని "నేను".

"— అభ్యుదయ కవిత్వ ప్రయోగాలు
తెలుగు భాషల పరిణామం
సాంఘిక చైతన్యం
నాగభూషణం గారి వ్యాసం ..."

ఆత్మ మిత్రులైన నీకు" (179) ___ అంటూ ముగిస్తాడు

కవిత్వాత్మకంగా కవిత్వంలోని అనుభూతుల్ని ఆవిష్కరించటంలో నాదైన శైలిని ప్రతిబింబించా

వ్యక్తిగతమైన కవి "నీవు"ను కవిత్వంలోకి తీసుకొచ్చి స్పష్టంగా చూపారు. నవ్వేకవి ఉన్నప్పటికి

భావనలు తనదైన శైలిలో చిత్రించాడు. మనసున్న మనిషి తెలుసు ఇతర్ల అర్థాలను

చూసిన నిజం "నువ్వే" "ఆరాధనం" (180) అనే కవితలు మానవత్వానికి ప్రతీక "నీవు"

కావ్యాలకు అందమైన వ్యక్తిగా గల కవితలలో "నీవు" అనేకార్థాలలో

సంకేతంగా కనిపించినప్పటికి, నీవు అనే పదాన్ని వ్యక్తిగత భావాలను

ఆవిష్కరించి అక్షరమవుతుంది. మనస్సు (181) వ్యక్తి వైభవాన్ని సందర్భానికి తగిన

ఆర్ద్రత అని, వ్యక్తి వ్యక్తిగా కాక సందర్భం ఆగంగా మార్చే ప్రేమతత్వాలని

నవ్వు కూడిన భావాలను మనసుగా చెప్పిన కవిత్వంలో ఉన్న "ఆరాధనం"

అనే కవితలు "నీవు" వ్యక్తి వైభవానికి ప్రతీక.

"జాబిల్లి

మనసులోని "నీవు"

మనసు ప్రేమతో పిలుస్తున్నా

"నీవు"ని కలలో

అనుక్షణం తలచుకుంటూ ...

ఈ జీవం "నీవు" కనుక

తలచుకుంటూ ఆరాధిస్తూ నీలో

నేను వున్నాను నీవే నాలో

నీకు మనసిచ్చా -" (182) ఈ విధమైన ప్రేమతో కవిత్వ

కవితలోని కవిత్వం. "నీ ప్రేమ్ ప్రపంచమే నీవు" (183) అనే కవితలో కవి

"నా ప్రేమ నీలో నీవు నాలో ఉంటావు

నా ప్రేమ అనుక్షణం నీ హృదయం చూడాలని" అంటూ

"వెన్నెల" తారల కన్నెపల్లె 'స్పందనల' కొత్తదనాన్ని ప్రేమించే ప్రేయసిగా "నీవు"ను నిలిపారు. వెన్నెల పరిస్థితులలోని పరువాన్ని కొత్తదనాన్ని వెన్నెల వెలుగులను ప్రసరించిన ప్రకృతిలోని వెన్నెలకాంతిని ప్రేయసిగా 'ప్రేమగీతి' "వలపుతోట" (184) లోని "నీవు". "పూపొదరింట" (185) అనే కవితలోని "నీవు" ప్రకృతిలోని ప్రేయసి. "వేసవిలో వెన్నెలం" (186) అనే కవితలో వసంతశోభను వర్ణించిన "నీవు" ప్రకృతిలోని సౌందర్యానికి అందం తెలియజేసే ప్రేయసి.

ఈ విధంగా ప్రకృతిలోని సౌందర్యం పొందిన కవి హృదయంలోని ఊహల ప్రేయసిగా "నీవు"ను ఉపయోగించిన విధానాన్ని "రెండు కంటిపాపల దొంగ" (187) అనే కవితలో స్పష్టంగా కనిపిస్తుంది.

"... చక్కని వెన్నెలలో నిన్ను తలుచుకొనిరా-

ఆగి చూస్తే

నా అక్షరం నా మనసు పలుకుతున్నది ...

రెండు కంటిపాపల దొంగ, ఎవరో మొలిచింది

నా వంటి కాదు చెప్పు

అనంతమైనంగా నావంటి వాళ్ళను పోల్చను

నా వెంట రాలేని నేస్తం" "నీవు"కు

"నా అక్షరాలు" అనే పదం ఉపయోగించాడు. "ఆత్మీయం" (188) అనే కవితలో ఆ విధంగా ఉపయోగించిన "నీవు" ప్రత్యేకమైనది అయినా వెన్నెల కాంతి ప్రేయసిగా కనిపిస్తుంది.

"నేనే కాదు

నువ్వు స్పందించినా చిరిగానే

ఎంత అద్భుతమైన గంధపు పరిమళాన్నైనా

మంచిదే

వెలిగే నిప్పు అవుతుంది.!"

సామినేని ప్రకృతి ప్రతినిధి అంటు ప్రకృతి వచించిన "ఆదర్శనం, ఆకాంక్షల వెల్లువెత్తాయి"(189) అని కవితలోని నేను. ఆధ్యాత్మిక భావాలతో కవులెందరో రచించిన "అహ్వానిస్తుంది"(190) అనే "నేను" ప్రతినిధి. పెదబాబు రాజు "వెన్నెల"(191) అనే "నేను" వెన్నెలపాటకు ప్రతినిధి. "నేను" విశ్వానికి ప్రతినిధి అయిన సోమసుందర్ "సూర్యోదయం - నక్షత్రం"(192) అనే భావన అభివ్యక్తి బలమైనదిగా చెప్పాయి.

"....ఎలా విడిపోయే సమయం వస్తుందో
నీకూ తెలిసే ఎవరికి తెలుస్తుంది!
వెన్నెల నీడల్లో అంతా తెలుస్తుంది
నీరెండలో తేమ్మని సంభాషణలు
కొన్ని చూడ్డానికి సుఖమయమా?....." విశ్వం

ముగ్ధంగా పోతుంటే, ఆనందంలో, ప్రభావితం చేస్తుంది. అది నిరంతరం తెలుస్తున్న సందర్భం లా ఉంటే అవగాహన లేదు. జీవన నేపథ్యం అనుభవం ఉండేలేదు. రచన అంతటా ఇదే తీవ్రత చూడగలం. "నేను" విశ్వ భావ ప్రభావితానికి ప్రతినిధి. తెలంగాణా అభివ్యక్తిలో కాల సంధాన అనుభవం ప్రకృతి ప్రతినిధి అంతర్గత తెలుగులకు "నేను"(193) అని "నేను".

సాంస్కృతిక మానసిక స్థితి "నేను" :-

సాంస్కృతిక వర్గానికి చెందిన "నేను" ను ఉపయోగించిన కవితలు సాంస్కృతిక మానసిక స్థితి వర్గానికి చెందిన "నేను" ను ఉపయోగించిన కవితలకు తేడా చాలా స్పష్టంగా ఉంది. వర్గ స్వభావానికి పరిమాణ కాలానికి ఎలాంటి తేడా లేదు అనే అంతరం ఉంది.

వాస్తవిక వర్గానికి చెందిన కవితలు ఉత్తరార్ధకాలం అయితే వాస్తవిక మానసిక స్థితి వర్గానికి చెందిన కవితలు పూర్వార్ధ కాలం నాటివి. విప్లవ మానసిక స్థితి మాత్రమే వ్యక్తం చేయబడిన కవితలను ఈ వర్గంలో చేర్చడం జరిగింది. సామాన్యంగా మానసిక స్థితిని వాస్తవిక కవిత్వానికి జతచేసి చెప్పడం జరుగుతుంది. (ఉదా. వాస్తవిక "నేను") అయితే వాస్తవిక వాతావరణంలో నీ వ్యక్తులు విప్లవ మానసిక స్థితిని వ్యక్తం చేయడం కూడా ఆధునిక కవిత్వంలో కనిపిస్తూ ఉండటం వల్ల ఈ విభాగం ప్రత్యేకంగా ఈ అధ్యాయంలో చోటు చేసుకుంది.

<u>వాస్తవిక ప్రతీకాత్మక మానసిక స్థితి "నేను":—</u>

ఈ విభాగంలోని మొట్టమొదటి కవిత కుందుర్తి రచన "అంతర్యుద్ధం". ఆధునిక తెలుగు కవిత్వంలో ప్రస్తుత వరకు ఉన్నా కాలం ప్రత్యేకంగా తెలిపిన కవితలలో "నేను" అనే సర్వనామాన్ని కవిత్వ సాధనంగా ఉపయోగించిన మొట్టమొదటి కవిత ఇది. ఈ కవితా శిల్పం "ఆధునాతన భావకవిత్వపు ప్రయోగాలు కలిగిన రచించబడిన మొదటి నిర్మాణం ను మార్గదర్శకమైన"[197] దని పరిశోధకులు అభిప్రాయపడటం గమనార్హం. అందులో "నేను" ప్రయోగాలు ఉన్నాయి కూడా అంతర్ముఖ మార్గదర్శకత్వం, స్వేచ్ఛ కలిగించి ఉంటున్నవి.

"విరిగి పెరిగితి, పెరిగి విరిగితి
కష్టసుఖముల పాలబడితి
ఎందుకోసం ఇది ఆరాటం

మొదటంటూ లేని మాయవలె
అంతరాల వెళ్ళగొట్టేను
అన్నపూవిలె, నీలపాకన

పెళ్ళి పల్లకిని తెలవెలుగుచు
వెంట రక్షలు మునిగితివి
తెలి తెలిసిన పలుకు పలి శ్రీ
నాటి జాతకులు నీదు బంధి
టెంబి నవ్వితి , బుద్ధి చెప్పంత
కాల్తు జాతకుల తెగడితివి
దేవతలతో జగము నిండెను
రక్కసులతో కూడి ఇడెను
కాల్తు మనుజుల తెలివి తేటలను
నింపి పెద్దల మాన్పితివి
మాతా ! అని మానితివి , ఇది
పితా అని పిలిచితివి , ఇక
మొండి చేయగ రాని పంతము
చూపి కన్నుల కట్టితివి
కోట్ల మనుల కల్పనలను
నిలుపు బొమ్మని కాల్చగాంచిన
నాటి మనుల తలల నిండి
బైన తెలిసిన నిలిచితివి
పంచరంబున సుసర కల్పను
పగలు రేయి పిలక ప్రాణిని
నింగి తెల్లగ చిని జన ప్రేమ
నిల సంబరి లోపలి తివి
" దేవతలకు విశేషతలా? యుక్తము

కలయు, దీనము కాదు మోహము"

అదృశ్యమా? ఇక నేను లేనేమో!

చాలు! చాలును! అంగారవర్షము. (195)

మానవ సమాజమైన బంధీనతల చెన్నిరక్షిలికి, స్త్రీ స్వతంత్ర్యం, స్వార్థం, ద్వేషాలతో జీవితాన్ని అనేక కోణాలనుంచి అనుభవించి, తప్పు చేసి తప్పుకాని ఇక మరణాన్ని పొందనున్న జీవికి ఒక "నీవు" ప్రతీక. ప్రశాంతేను తప్ప మర్మాను మనుసాల్లినతీక కన్నిత్తు మిళితమైంది. అంగారవర్షం నిర్వేదమునకు, మరణానికి సంకేతం. వైతన్యస్వరూపానికి ప్రతీకగా సరస్సు ప్రయోగించాడు. చూపించుకు ఏకాంతమైన శాంతంగా నిరాశా పూరితంగా కనిపిస్తే జీవన మార్గానికి అనుకూలంగా ఉన్నదని ఇది. "నింగి వర్షిగ జీవి జన్మము నీరంబని దాని" అంగారవర్షాన్ని మరణం "నీవు". చైతన్యవంతం కాని జీవితం జీవితం కాదు. అందుచేతనే నిర్వేదము అవసరం. ఈ కోణం నుంచి చూచినప్పుడు జీవితాన్ని జీవించడంలో ఉండవలసిన ఒక అర్థం తెలుస్తుంది.

ఇంచుమించు అదే సంవత్సరాల అనంతరం ప్రచురించిన "కాంతిపుష్ప మధుర్యం" అనే కవితలో "నీవు" మళ్ళీ కవితామ కల్పనలో దర్శనమిచ్చింది.

"...అనాది మధుర్యం

ఆత్మస్వరూపంగా తిరిగే మాతృశక్తి

జీవ తంత్రీలనే తివంచి

బంధితగా నన్ను చూసింది....

స్వరాలూ శృతులూలూ

జీవనాలూ రాగాలూ

నెత్తుట్లో స్నానాలు

నెత్తి మీద పాలు పిడత

బిడ్డ పుట్టినా బతుకంతా వెన్నెల చుట్టుపక్కల

పల్లెల్లో నీళ్ళు లేక

మల్లె పూవులు వెల్లి

నిను పిలిచాను ” (196)

ఇదే విధంగా విప్లవ ఉద్యమంలో సాహిత్యంలోని చైతన్యం తెలంగాణ తల్లిని "తెలంగాణతల్లి" అనే పదాలు ఉపయోగించి వ్యక్తీకరించారు. పాటలు పాడి ఉద్యమ ఆధునిక కవిత్వానికి ప్రతీకగా 'నేను' ఉపయోగించారు.

----కవిత్వ సాహిత

కదలాడే పాటలు

పల్లెల్లో బతుకు

తెలంగాణ తల్లి

తన మాటలు పాటలు

తెగువలేని బతుకు - --

తెలంగాణ తల్లి పిలుపు

తెలంగాణ ఉద్యం — ” (197) కేవలం ఉద్యమ

కాలం పరంగా ఆధారంగా చేసిన విప్లవ ఉద్యమం అంటూ

చెప్పటం అర్థం చేసుకోవాలి విషయం.

"పల్లెల పాటలు నేను" అనే పదాలు విషయం నుండి

పల్లెకు ప్రతీకగా "నేను"ను చెప్పిన స్త్రీ సాహిత్యం ఆత్మీయతను

తెలిపే ఆలోచన చూడాలి.

...గోరటి

చెలంతో కాల్చాలి
గాఢ్ఢవేకత నేస్తం
ఉప్పొంగే ఉద్రేకాల్ని
వెన్నెల కంఠాలతో
కన్నీటి గాయాలని
మర్చిపో నాకోసం
కలకలా ప్రవహించి" (198). ఇక్కడ ఉపయోగించిన

"చెక్క" (199) అని "నేను" కూడా అడుగుల జీవితాన్ని అనుభవించాలనుకోవడం విశిష్ట ప్రతీక. ఇందులో కూడా కవిగారి మానసిక స్థితి అంతర్లీనంగా కవి వాక్యాలను స్ఫురింపచేస్తాయి.

"కుంచె ఇంట్లో ఒక్క పైన కూడా
ప్రయాణం చేస్తున్నారు
వెన్నెలంత మాత్రంతో చేసేటప్పుడు మనసు
పోయాను
నా ప్రక్క మీద ఉండి ప్రయాణం మొదలైంది
ఇక్కడి నుంచి మాట్లాడేటంత వంకర టింకర
గులకరాళ్ళదారంట.... (200)" అంటూ

"భయం" అనే కవితలో కుంచెని ప్రయోగించిన "నేను" ఆత్మగా ఉండి ఆనందం పొందిన మనిషి వ్యక్తిత్వాన్ని ప్రతిబింబిస్తుంది. ఇందులో కవిపాత్ర సాహిత్యమైన ఉండటం గమనించాలి.

<u>సాహిత్య ప్రతినిధి - మానసిక స్థితి "నేను":-</u>

ప్రతీకాత్మక ప్రయోగం కన్నా ప్రతినిధి ప్రయోగమే అధికంగా కనిపిస్తుంది. సమాజ వ్యక్తిత్వాల ప్రాతినిధ్యం వహిస్తున్న

ఈ అద్వితీయమైన కష్టాలను, బంధవిమోచనం స్వేచ్ఛ కోసం త్యాగపూర్ణం ఉండే ప్రవృత్తులు అధికంగా ఆకర్షించినట్లు తెలుస్తోంది.

గురజాడ 1914లో గడచిన జీవితాన్ని అవలోకించే ప్రవృత్తితో క్రైస్తవ మతంతో కవిత రచన శ్రీ ... 1919లో ప్రత్యేకంగా "నేను"ను వచ్చి ఆడే ప్రవృత్తితో ఉన్నవాడు రాశాడు. ఇది మానసిక స్థితిని వర్ణించేది.

"కాలాద్భుతమైన జంతువులతో
చంపగా ప్రకృతిసౌందర్యం
కాలం కరిగిపోతే నీవు లేనప్పుడే
ఆశ నిర్జీవంబు లేదే!
మోడువారిన వెన్నెల వృక్షాలు
లోయలో గాని తొలిరంగా
నీడలో వాడిన పక్షులు పాటలు
వెంట విడిచియున్న
తొలుతారిన్ని వెంబడి కృష్ణుడు
నీ ధ్యానమునకు చూపే
కూరుకొనియు, నింగిలో పరితపించి
లోపలి వెలిగా
చేయనీయక చేతులు పంచు
వచ్చి పుట్టుకయై యుండగా
తిరుమల, అద్భుత మార్గమయి
వచ్చితినాలు గాంధారి" (201) గురజాడ

"లంకావత్సరము" లో జీవితాన్ని సంస్కృతమైన భాషలో గడపడం కవిత్వ

"ఆవేదన" అనే పై కవితలు విమర్శకులను కదిలించేవిగా ఉన్నాయి.

"బతుకమ్మ"(202) అనే కవితలు జీవన పోరాటంలో చెప్పిన వ్యక్తి మహోన్నతమైన వ్యక్తిత్వం వారు శ్రీశ్రీ. 1934లో రచించిన "జైకిసాన్"(203)లో సందేశ సాహిత్య [illegible] వ్యక్తిగత ప్రతిభగా శ్రీశ్రీ "నేను"ను చూడగలుగుతాం. ఇదే పద్ధతిలో ఇదే ప్రతిభతో రచించిన కవితల్లో [illegible] అనుభవం కనిపిస్తుంది. ఆ తర్వాత రచించిన "ఒక్కడినే [illegible] కాదా"(204) [illegible] వ్యక్తిగా "నేను"ను చూడగలిగిన వారిగా [illegible] కనిపిస్తారు. [illegible] "[illegible] నేను"(205) అనే కవితలో ఆ ప్రభావం చూసి [illegible] "[illegible]"(206) లో [illegible] "నేను"ను చూడగలుగుతాం. [illegible] రచించిన "[illegible]"(207) అనే "నేను" [illegible] ప్రత్యేకత.

[illegible], [illegible] వ్యక్తిత్వం [illegible] "[illegible]"(208) అనే కవితలో [illegible] "నేను" [illegible] మనస్తత్వం గల వ్యక్తి ప్రత్యేకత.

1958లో [illegible] రచించిన "[illegible]"(209) లో "నేను" [illegible] వ్యక్తి ప్రత్యేకత. [illegible] [illegible] కనిపించలేదు. [illegible] 1974లో రచించిన "[illegible]"(210) అనే "నేను" మనస్తత్వం కూడా ఇదే [illegible] కనిపిస్తుంది. [illegible] కనిపిస్తుంది. [illegible] "[illegible]" అనే "నేను" [illegible] ప్రత్యేకత(211).

1965లో [illegible] రచించిన "[illegible]"(212) అనే "నేను"

1970లో "[illegible] నీడ" (213) [illegible] [illegible] [illegible] "నీడ", 1976లో [illegible] రచించిన "[illegible]" (214) లోని నీడ" అని [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] కనిపిస్తాయి.

[illegible] ఒంటరితనాన్ని వర్ణించిన కవితలు కనిపిస్తాయి. "[illegible] నీడ [illegible]" (215) అనే కవితలో [illegible]

"నేను [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ప్రతీక [illegible] [illegible]" అని [illegible]

అనుభవించే [illegible] ప్రతీకగా "నీడను" ఉపయోగించారు.

"... ఒంటరితనాన్ని [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
అయినా అంతా అయిపోయింది
[illegible] [illegible]
ఒంటరితనం [illegible] నీడ" (216) [illegible] [illegible]

రచించిన "[illegible]" అనే కవితలో "నీడ" [illegible] [illegible] ఒంటరితనాన్ని అనుభవించే [illegible] ప్రతీక.

"... కాలం [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ...
[illegible] [illegible] [illegible] ఒంటరితనం ...
[illegible] ఒంటరితనాన్ని
[illegible] [illegible] [illegible] ...." (217)

చెందుతూనే ఉంటుంటారు. చిరునవ్వుల కవితలో ప్రతినిధిగా "నేను"ను దర్శించవచ్చు.

"...నిత్యమూ పాడిన ఉంటుంటున్నట్లు
మరో మనిషి ప్రాణం లేని [illegible]
ఆకలితో నిత్యమూ నలిగిపోయే
నదిలా ఎండిపోయి, ఎడారిగా, అలసిపోయి... (218)" అంటూ

ఆకలితో ఉంటుంటారు [illegible] "నేను" [illegible].

ఈ సమాజంలో [illegible] అని కాలంగా ప్రశ్నించే [illegible] "బతుకు [illegible] (219)" అని "నేను". [illegible] [illegible] "[illegible] (220)" అని "నేను". [illegible] "[illegible] (221)" అని, "[illegible] (222)" అని [illegible] "నేను" [illegible] ప్రతినిధులు.

"[illegible] (223)" అని [illegible] "నేను" [illegible] [illegible] ప్రతినిధి. [illegible] "[illegible] (224)" అని "నేను" [illegible] ప్రతినిధి. [illegible] "[illegible] (225)" అని "నేను". "[illegible] (226)" అని [illegible] "నేను" [illegible] ప్రతినిధి. "[illegible] (227)" అని [illegible] ప్రతినిధి. [illegible] ప్రతినిధి [illegible] "[illegible] (228)" అని "నేను".

<u>[illegible] "నేను" :—</u>

[illegible]

ఈ కవితలలో ఎక్కువభాగం విమర్శిస్తాయి. "నీవు" వస్తుగా ఉన్న కవితలలో సాధారణంగా పాఠకుడు "నీవు" తో తాదాత్మ్యం చెందే విధంగా రచన సాగుతుంది. అయితే ఈ దీర్ఘకావ్యంలో ఉన్న కవితలలోని [illegible] [illegible] వ్యక్తిత్వంతో [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] జాతికి, వ్యక్తికి ప్రతీకగానే, ప్రతినిధిగానే "నీవు" ను ఉపయోగించడం గమనించగలం. అందువల్ల ఈ దీర్ఘకావ్యంలో ఉన్న కవితలలో ఉపయోగపడిన "నీవు" తో (చాలాభాగం) పాఠకుడు తాదాత్మ్యం చెందలేకపోగా ఆ రకమైన వ్యక్తిత్వం [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ఈ విధంగా "నీవు" దీర్ఘకావ్యంలో ఉన్న కవితలలో [illegible] [illegible] (Nagativerde) [illegible].

<u>సార్వత్రిక దీర్ఘకావ్యంలో ప్రతీకాత్మక "నీవు"</u>:-

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] అనే భావం [illegible] [illegible] రచించిన "[illegible]" (229) అనే కవిత ఈ విధంగా సాగుతుంది.

"[illegible] ? [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ......
[illegible] ?
[illegible]
[illegible].
[illegible]
[illegible] ....."

భావుకత్వం ఉట్టిపడేటట్లు వ్రాయగల

ముకుంద రామారావు

ఎక్కడున్నది నల్లగొండ గాలివల్లు? ....." నేటి సమాజంపై
ముకుంద రామారావు 'సహజంగా ఎప్పుడూ ఓ "నేను"తో పాటు
తానూ కుర్రి పొందగలడు.

ఇంచుమించు పది సంవత్సరాల అనంతరం "గ్రీన్ హౌస్ ఎఫెక్ట్" (230) వెలుగులో
వెలువడిన రచనలో 'సంవత్సరాలుగా' మాపై (ప్రయోగాలు) ఉపయోగిస్తున్న ఇతరులకు
మానవ జాతికి ప్రతీకగా "నేను"ను ఉపయోగించారు (ప్రపంచానికి) తెలిపేది,
అనంతరంగా చేసిన చేయవలసిన ఇతరుల జీవన విధానానికి గుర్తుగా ప్రతీకగా
ఉపయోగించారు. ఇదే విధంగా విషయాన్ని గుర్తించి ఆధారంగా వర్ణించగా వ్రాశారు.

"-- మనిషి మనం చూపుతూ మాయలకు
పచ్చదనం మనసు మాయ్చేసి
వెచ్చని పలుకుల్లాలు తీర్పు తాళ్ళను ...
గాలి వద్ద ఏమీ కాదు
ఊపిరులాడలేని ప్రకృతి బిడ్డ
మెరుగా సువర్ణ తాకిడాలు
మొక్కలన్నీ మట్టిగుల తోరణాలు
అడవంతా ఎవరూ లేని ఊరు
అయినా ఇప్పటికీ ఎక్కడో మూలనెక్కడో" మనసు పొద్దులు
కన్నులకు గల వేదనను 'సమస్త సందర్భంగా చిత్రీకరించారు. దీనికి ఇచ్చిన
శీర్షిక సరిపోయేటట్లే "నేను" ఈ కవితలో పాలు చేసుకుంది.

సరళంగా రచయితగా, పండితుడుగా, విమర్శకుడిగా ప్రసిద్ధి
పొందిన యార్లగడ్డ వంటి 'సంవత్సరాలు ప్రచురించిన "మూలాల వేట" (231)

ఈ కవితలు వ్యంగ్యాత్మకమైన శైలితో పాటు అభూతకల్పనల్లో, ప్రతీకాత్మక ధోరణి, కులాల కవిత్వ ప్రభావం అనేక కవితల్లో ఉన్నాయి. ప్రతీకల ద్వారా బీసీలు [illegible] ఈ కవితలు రాజ్యాధికారం వైపు [illegible] కవిత్వాన్ని [illegible] తీరు అర్థం [illegible].

"నాకు జన్మనిచ్చింది
నిజంగా [illegible]
సాక్షాత్తు [illegible]
[illegible]

[illegible] (231) అంటూ [illegible] కవితలు [illegible] వ్యంగ్యాత్మకమైన [illegible] గమనించగలం. ఇది అభూతకల్పన ప్రభావం. [illegible] అంటున్న [illegible] ఇలా చెప్పారు కవి.

"...కన్నుదెరిచిన [illegible]
నా [illegible]?
[illegible]...." అంటూ [illegible] వ్యంగ్యంగా

"...అంటే పిల్లలున్నాయి, ఉండని పిల్లలున్నాయి
పెద్దన్న [illegible], [illegible]
నాన్న [illegible], [illegible]
వాడు

పెదవి పెదవితో ఏం చెప్పుకుంటుంది?" — ఈ కావ్యశీర్షికలో

పెరిగి పెద్దైన భవిష్యత్ మానవత్వానికి అనుమానపు ఛాయలు, కీడు శంకలు

చెలరేగే జీవితంలో ఆశ్చర్యం వేస్తాయి. ఇందుకు మానవత్వపు సామాజిక

పరిస్థితులను, మానవ మనస్తత్వాలను సునిశితంగా చెప్పగలిగే కవిత కనిపిస్తుంది.

జాతీయంగా, అంతర్జాతీయంగా, కుటుంబపరంగానూ, వివిధ స్థాయిల్లోని

సమాజ పరిస్థితులను క్లుప్తంగా చెప్పగలరు. గుండెకు మానవ అనుభూతులు

సంకేతంగా ఉపయోగించి ఆ గుండెకు 'పదిలపరుచుకున్నాం' అనే

మానవజాతి మనుగడకు ధోరణితో అర్థం చేస్తాడు. ఇందులోని 'నేను"

నేటి సమాజంలోని దుర్భర పరిస్థితుల్ని చిత్రం గుండె నిబ్బరంతో వివరిస్తాడు

మానవుడు. ఇతడే నేటి సమాజానికి అవసరమైన వాడు.

వెంకటరావు రచించిన 'ఆవిష్కార్' కవితా సంపుటిలోని "నేను",

నగరపు మనిషికి ప్రతీక. విశ్వమానవత్వపు ప్రతీక

"... కులం కుళ్ళు కత్తులో పొడుచుకొని

నాతో అంటుకుంటుంటే

ఎంత కాలం అణిచేస్తారు?

ఎన్ని రక్తాలు కళ్ళజూస్తారు? ..." (232) సమాజంలో

అసమానత్వం కాని 'నేను' కోరుకునేది. మానవ విలువల్ని

నగరం తీర్చిన అద్దంలో మానవత మార్పులను చెప్పాడు కవి. "నేను"

నిజమైన మానవతావాదాన్ని ప్రతిబింబించే మంచి కవిత ఇది.

సమకాలీన సమస్యలను వెలుగులోకి తెస్తూ మానవత్వానికి

ప్రతీకగా ఆకుపచ్చని నిలిపి, ఆ ఆకుపచ్చగా "నేను"ను ప్రతీకంగా

ఉపయోగించి 'ఆవిష్కార్' కాదని చెప్పిన "ఆకుపచ్చ

ఆత్మకథ" (233)

"బొమ్మ వెయ్యనీకలేదు
ఆకాశం అంచులూ
నేల నలుదిక్కులూ
వెంటపడేటి మనసుల జాగా
నన్ను తట్టి పలకలేదు ..." తాత్త్విక దిగ్గజిత్తుల ప్రకృతి

వర్గంలో పోరు చేస్తున్న మన్నెంలో తనను అనుభవించే భావితత్వం, ఈ సంకల్ప కవితలలో స్పష్టమైన శైలి, ఒక్కటి కనిపిస్తాయి.

"కృతజ్ఞత" లో 'సంపద్యమైనా' మానవ జీవితంలోని సామాజిక పట్టీ, ఆ సంస్కృతి పెరిగి, వెలిగే మార్పుకాని ప్రయత్నం చేయని సామాజికుని ప్రతీకగా పలకరించి "అందరూ చెప్పుకోలేనిది"[234] అని "నేను" చెప్పుకొంటుంది.

"... నన్ను నిజం చెప్పేద నాయన్నా నడిచే నాకు
తెలుసా
నేను నిజాన్ని చెప్పేద నాకన్నా మనిషిగా
నాకు తెలుసు
నాలాగ సాగిపోయే మనిషి చెప్పేది
నాకు ఎవ్వరూ చూపరు?
నేను మనిషిగా వెళ్ళిపోయిన ఆయన చెప్పిన
సాక్షిగా నాతోనే అది చెప్పాలి పోయింది"

"జననం నాంది"[235] అనే "నేను" ని పలుకుబడైన ప్రజాసామ్యమునకు ప్రతీక.

"... కన్నీరుగా నన్నుం గలిపిన నాటికి
పెళ్ళిని నాకు లభించు శ్రీమంతురాల్ని

..వెన్నెల్లో సముద్రంలోంచి, మిత్రులారా రాత్రివేళ

మనసులో పైశాచికంగా అస్పృశ్యతకుల వెర్రి (236)

కత్తులు" ....అంటూ

[illegible] "[illegible]" లాంటి కావ్యాలు వెలువడిన కవులు. [illegible] అనుభవాలు, స్వప్నాలు కూడా [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] "[illegible]" [illegible] [illegible]. అదే కవులు [illegible] "[illegible]" అనే "[illegible]" [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

"...సాగరం ఇది

సాగరం అది

సాగరం అది ఇది కలిసిన

అదే ఇది ---

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

నా [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] ...." (237)

[illegible] [illegible] [illegible] కవులకు

[illegible] [illegible] "[illegible]" (238) అనే "[illegible]".

"...నీళ్లలో నీళ్లుగా కలిసి

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] ... [illegible]"

ఇదికూడా [illegible] 'నేను'".

[illegible] ప్రతిబింబించిన "నేను":—

ఈ కవితలోని "నేను" క్రమంగా 1942లో [illegible] కనిపిస్తుంది. [illegible] "[illegible]" అనే ఈ కవితలోని "నేను" [illegible] సంస్కారాన్ని [illegible]. ఈ కవితలోని [illegible] [illegible] వివరిస్తాం.

"... [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ....

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ..." [illegible]

[illegible] కవితలో [illegible] ప్రత్యేకంగా కనిపిస్తుంది. [illegible] చిత్రించడం [illegible].

[illegible] ప్రతిబింబించడం [illegible]

[illegible] లక్షణం. [illegible] వ్యక్తీకరించిన "(240) [illegible]" అనే "నేను".

"[illegible]

[illegible]

[illegible] upto-date culture

This far and no farther

[illegible]

[illegible]"

[illegible] "[illegible]"(241) [illegible] "నేను"

"... [illegible]

[illegible]

... [illegible]

[illegible]"

[illegible] "[illegible]"(242) [illegible] "నేను" [illegible]. [illegible]"(243) [illegible] "నేను" [illegible]. "[illegible]"(244) [illegible] "నేను" [illegible] "నేను" [illegible].

"[illegible]" [illegible]. [illegible] "నేను" [illegible].

అతివాదం అవుతున్న
ఎంతో తీయని ప్రేమైనా
చేస్తున్న అనుకోలు
ఒప్పుకుంటా చెప్పి
ఒప్పుకోలేనం చేయవాడు
చెప్పింది చెప్పి
వాక్యం అవుతుంది" (245)

తిలక్ రచించిన "మంత్రం" (246) అనే కవిత్వంలో "నేను" మానవత్వ ఉత్తమ పురుష ప్రయోగించే వ్యక్తికి ప్రతీక. శివారెడ్డి, ... ప్రతీకగా ఉపయోగించిన ఈ కవితలో "కెరటాలు" మానవత్వానికి ప్రతీక. కవిత ... గాలిబ్ ... "నేను" కూడా. ... చేసింది. సుగుణ బాబు రచించిన "విప్లవ్యం చెప్పు" (247) లోని "నేను" విప్లవకారునికి ప్రతీక. నారాయణబాబు "అతను నేను" (248) అనే కవితలో "అతను" ను, "నేను" ను కూడా ... భావకవుల ప్రతీకగా ఉపయోగించారు.

"నేను వెళ్లిన రంగు
నేను మునిగిన గంగ ....
నన్ను కొండవీటి గా చేసుకొని
నేను విశ్వమంతటా విస్తరించాలని చూస్తావ్" (249) "విశ్వనాథ
రథ్" అనే ఈ కవితలో కాకపోతే "స్మరించిన తర్వాత" ... నేను గోళంగా
చేసుకొని ఆధిపత్యం చేసే వ్యక్తికి ప్రతీక.

"కాలం పద్మంలో వెలా
కులం కాదు బలం
"మతం" అనేది ఒక మానవత్వం ఉండాలి

మనం సాంకేతికం" అని ఒక సంస్కృత్తుడు

కెలినది" (250) అని కవులకు గాంధీ కి ప్రణామించిన "నీకు". భారతీయసమాజంలో

ఆర్థికంగా ముందు కొనసాగుతూ ఉన్న ప్రజలకు దూరమయ్యే అణగారిన వర్గాలను

"ఆల్పాడు" (251) అని కవులందరూ ప్రకటిస్తారు.

"నేను నీకు కానరాని
నేను అద్దమృత్యుసంద్రి
పరిశ్రమల ప్రొడక్షన్స్
దివ్య సంకల్పాల జాతరలో
సొంతమైయాక విరాచారితనంలో" (252) అని అన్న కవుల గురించి "నీకు"

అని కవులను ఒక "నీకు" దీనిస్థితిలో ఉన్న భారతదేశపు సంస్కృతిని

ప్రకటిస్తారు. ఒక వ్యక్తులు అనేక తరాలు పలు కష్టాలు ఎదురించి నిర్మిస్తూ-

వంగా తెలిసే కవిత వంగాలపై రచించిన "రక్తపుస్మృతి" (253) అనేక తరాలకు నీకు "నీకు"

ప్రకటిస్తారు. ప్రపంచ వ్యక్తులు ఆర్థికంగా కొనసాగుతూ దేశాభివృద్ధి

పరిస్థితులో రచించిన "ప్రపంచం" (254) అని "నీకు" ప్రకటిస్తారు. సమస్యలు పరిష్కారాలు

చేస్తూ పరిశీలనలో ప్రకటిస్తూ సమాజం "దేశాభివృద్ధి పరిష్కారాలు" (255) అని "నీకు" ను

చేరువగా చూపాలి.

"... దేశంలో భూస్వాముల సమస్య పరిష్కారాలు
తెలుగుదేశాలు ఉద్యోగులు వ్యవసాయరంగం
బంతిపూలతో నిండినవి
మిత్రులు దేశానికి భారతదేశపు
బండలాక్క బరువు తలాల
గుర్తుపెట్టుకుని చేయూతతో నిలవాలి"

"ఎరుపు అంతం -16" (256) అని "నీకు" ప్రకటించి కొత్త చైతన్యం కలిగించారు.

ప్రతీకగా నేను పలికింది ఉపయోగించారు.

సాధారణంగా "నేను" కవిత్వంలో ప్రస్తావించే కొత్త సామాజిక కొత్త అనుకుంటే విప్లవ కవిత్వం కొంత వరకు కవితలలోని "నేను" ల వ్యక్తిత్వ భాగం ప్రత్యేకమైనదిగా ప్రస్తావిస్తారు. కవిత్వం కవులు వస్తువైన నింద, లోపాలకి తెలిసి పలుకు ప్రత్యేకంగా చూపి చేసుకుంటే వారికి తెలుస్తుంది. ఈ ప్రత్యేకతని అధిగమించడం కోసం "నేను"ను కొత్త సాధనంగా ఆధునిక కవులు ఉపయోగించుకున్నారని ఈ అభిప్రాయం వల్ల వెల్లడవుతుంది. ప్రతిరంగంలో అనుభవాల "నేను" ను ప్రత్యేకమైన విప్లవ కవిత్వంలో చెప్పారు, స్త్రీవాద సమస్యలకు కవితా రూపం ఇచ్చారు. ఈ విధంగా విప్లవ కవిత్వం కొంత వరకు కవితలలో "నేను" ప్రస్తావించిన కొత్త విలక్షణంగాను, సాధారణ ప్రయోగాలకి భిన్నంగాను ఉంది.

ఆధునిక కవిత్వంలో ఆధ్యాత్మిక "నేను":-

ఆధునిక కవిత్వంలో విరివిగా ఈ ఆధ్యాత్మికత్వం ఉపయోగించబడుతోంది. ఇక్కడ కూడా వివిధ అభిప్రాయాలతో ఆధ్యాత్మికత్వానికి సంబంధించిన అభివ్యక్తిని ప్రస్తావించడం జరిగింది. సాంప్రదాయ వేదాంత విషయాల్ని ఉపనిషత్తులు, పురాణాలు, ఇతిహాసాలు వంటి గ్రంథాల్లో ఆధ్యాత్మిక సందర్భాలలో ఆధ్యాత్మికత్వం, భక్తి, ఆత్మ పరమాత్మల సంబంధిత వివరాలు, ప్రస్తావనలు చూడవచ్చు. కొన్ని కవితలలో ఆధ్యాత్మిక ప్రయోజనం అధికంగా ఉంటే, వ్యక్తిత్వంతో ఉంటే, ఇంకా కవులు ఈ ఆధ్యాత్మిక "నేను" కొన్ని రకాల అభివ్యక్తులు చూపుతున్నారు.

నేను ఒక చైతన్యంగాను, అచేతనంగాను "నేను"ను ఆధ్యాత్మిక వ్యక్తీకరించే ఆధ్యాత్మికత్వం అనే ఈ అభిప్రాయంలో ప్రస్తావించడం జరిగింది. ఈ అచేతనాన్ని, చేతనాన్ని ఉన్న సంబంధాన్ని

అనేకసార్లు "నీతి" కి అనుకూలించే ప్రయోజనాలు కథలు సాధారణంగా ఈ ప్రయోగం చేశాయి. అదేవిధంగా జంతువుల ద్వారా ప్రత్యక్షంగా, ప్రతినిధులుగా "నీతి"ని బోధించే కథలను సృష్టించారు. అయితే "నీతి" పరోక్షంగా జంతువుల ద్వారా ప్రత్యక్షంగా 'ప్రతినిధులుగా' నిర్వహించారు. అందుచేత ఈ కథలోని పాత్రలు 'పరోక్షంగా' అవి ప్రవర్తించడం జరుగుతుంది. కాని కథలలో నీతికి మారుతూ అంతర్గతం కనిపిస్తుంది. ఇది కూడా 'పరోక్షంగా'నే. అయితే కథా కథనం 'వ్యక్తిత్వం' అనుకూలించే విధానాలు ఇది జరిగింది. అంతర్గతాలను వ్యక్తంగా, పరోక్షంగా కూడా ప్రతిబింబించడం ఆధునిక కవిత్వంలో కనిపిస్తుంది. ఆధునిక పరంపర "నీతి" కి విశిష్ట గుణాలను ఆపాదించటమే కాదు, ఆ జాతి యొక్క ఒక గుణానికి బలమైన ప్రతీకలను కూడా సృష్టించింది. కనుక చేతనానికి, భావానికి, అచేతనానికి ఉన్న గుణాలు వ్యక్తం చేయటం ద్వారా రచించే రచనలలో ఉండేది అంతర్గత శిల్పం కాక అంతర్గత భావన వ్యక్తమే. అయినప్పటికీ ఇది కూడా 'పరోక్ష శిల్పంగానే' పరిగణించబడుతుంది. చాలా అరుదుగా అంతర్గతం అంతర్గతం అయినా కాని, దీనికి కావలసిన ప్రతిబింబించే పోకడం కూడా కనిపిస్తుంది. నాలుగవ కవిత్వం సాధారణంగా ఈ విధమైన అంతర్గత "నీతి" కనిపిస్తుంది.

పౌరాణిక అంశాల ప్రతీకాత్మక "నీతి":—

సాధారణంగా ప్రతీకాత్మక శిల్పం క్లిష్టమైనది. ఎందుకంటే భావనా శక్తి, ప్రతిభ, సామర్థ్యం ఆధారపడి ఉంటుంది విధానానికి చెందిన "నీతి" లను పాటించేవారు ఆధునిక కవిత్వంలో ప్రతీకాత్మకమైన "నీతి"లు సంఖ్య పరిమితంగా కనిపిస్తుంది ప్రతీకాత్మక "నీతి"ల వినియోగంలో వొప్పించే ప్రతినిధుల సంఖ్య అధికంగా

కనిపిస్తుంది. ఒక్కొక్కసారి ఒకటికి రెండింటిలో ప్రేమికుల కవిత్వం ఒక్కొక్కచోట మూడు పాత్రలలో 'సంకల్పం' ప్రేమికుడి "నేను" ల వినియోగం కన్న ప్రేమికి "నేను" ల వినియోగం అధికంగా కనిపిస్తుంది. అయితే పాత్రల ఆలోచన పాత్రానికి చెందిన "నేను" ల ప్రయోగం ఇంతకు తక్కువగా కనిపిస్తుంది. ప్రేమికుల 'సంకల్పం'లో కన్పిస్తున్న ప్రేమికుడి మీద "నేను"ల 'సంఖ్య' అధికంగా కనిపిస్తుంది. మొత్తం మీద ఆలోచన ప్రేమికుడి "నేను"లు, ప్రేమికి "నేను"ల కంటె ఇంచుమించు మూడింటిలో కనిపిస్తాయి. ఆలోచన కవిత్వ ప్రయోగంలోని కవి "conscious effort" దీనివల్ల 'స్పష్టం' అవుతుంది.

శేషేంద్ర శర్మ రచించిన "ఋతుఘోష"(257a) అనే కవితా సంపుటిలో "నేను"లలో వెంటనే: ఋతువులు ప్రథమపురుష గా ఆలోచించినప్పుడు "నేను" వ్యక్తంచేయటం ప్రేమికి. "వసంతం" గా ఆలోచించినప్పుడు "నేను" వ్యక్తి కవిగా ప్రేమికి. ఇక్కడ కవి, కవితావస్తువు అభేదం కనిపిస్తుంది. దాశరథి రచించిన "ఇల"(257b) అనే కవితలోని "నేను" స్త్రీగా ఆలోచించబడింది. ధ్వనిలో ప్రేమిక. నేల్పుడు సంబోధించబడుతున్నప్పుడు 'అనుకొన్న' ఆలోచనం ఉంది

"గాలి కంటె తేలికగా
తేలిపోతున్నానేను
చాలా బరువైనానేను

'గాలియాత్ర' యాత్ర నాది. ప్రేమికుడ్ని ప్రేమించింది కాసిస్తే కల్పం ఇది. శేషేంద్ర 'అంతరంగ' సంకల్పాలు అనంతం [illegible] రచించిన "శివం"(258) అనే కవితలో ఆలోచనా అనేక ఉపమానాలే సంకేతాలు. శివుని అనేక విధాల "నేను" ప్రేమిక. నాగరం, కొండలు, కృష్ణం అనే ఆలోచనా ఉపమా మొదటితే [illegible] దేవుడు సంకేతంగా మారి ఆగుపడ్డ "నేను"ల

ప్రతిబింబించారని చెప్పవచ్చును.

(259) వేదుల "మృత్యుచక్రం" అనే "నీడ" రూపంగా చిత్రించిన తీరు ప్రశంసనీయం, సాహిత్యలక్ష్యసాధన దాని ప్రత్యేక ప్రతిభగా నిలిచింది. 1968 మేలో వెలువడిన "చరిత్రకళ్ళు" కవితా సంకలనంలో పరిమళాలతో రచించిన "నీడ" అనే కవితలో "నీడ" అస్తిత్వస్పృహగా అంతర్గత ఆవేదన కలిగించింది. ఈ అస్తిత్వస్పృహ మనిషికి మరణం కోసం ఎదురుచూస్తూ, తన రచనల ద్వారా తెలియజేసే కవిత్వ ప్రతిభ

"... అస్తిత్వమైన స్వప్నాలను ప్రసవిస్తాను
అంతర్యామి శాశ్వత పరిమళాలు కురిపిస్తాను
... అక్షరాక్షరాల కలల దీపాలు వెలిగిస్తాను
అర్థమైన కొండ కళ్ళల నీళ్ళను తీస్తాను
అంతటా జ్యోతిర్మయి దీపాలు వెలిగిస్తాను"

(నీడ 71-72)

(260) "కలకాలం జ్ఞాపకాలు" అనే కవితలో సినారె ఉపయోగించిన "నీడ" కలకాలానికి ప్రతీక. స్వప్నాల సాఫల్యం చేసిన జీవనం, మృత్యువు తెచ్చిన శూన్యం ద్వారా ప్రతిబింబించిన "నీడ"ను, విశ్వాత్మకమైన మానవత్వంతో గుర్తులు కవి అంతరంగాల ద్వారా ప్రతిబింబించడం జరిగింది.

(261) 1984లో రచించిన "ప్రకాశపర్వం" అనే కవితలో ఆధునిక అర్థం చూడవచ్చు. కవి "నీడ"ను "మనిషి" యథార్థతగా భావించి, చైతన్య పరిణామక్రమంలో ఈ కవితలో ప్రతీకగా ఉపయోగించడం వల్ల అర్థవంతమైంది. అందువల్ల "నీడ" ప్రస్తుతం ఎలా ఉపయోగం పడుతుందో తెలిపే సత్యాలను చెప్పడానికి ప్రయత్నించింది. విశ్వకావ్యాలలో, విశ్వ భాషాలు అన్నీటి ప్రతిభావంతంగా "నీడ" ఉపయోగం ఎంతైనా ఉందని చెప్పవచ్చు.

కేశవ మాట నా మాటగా కలిసిన కలయిక

పదముల కాంతిలా వెలిగి

ప్రేమించు మనిషి కలకాల ప్రేమ కావ్యంలా

కలిసిపోదాం"

ఈ లక్షణాలు ఆశీస్సులు ఇలా ఆశాపాశాలతో నలిగిపోతే.

"మనిషి ఎంతటి [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]"

ఇన్ని విధాలుగా ఆశాపాశాలను ప్రయోగించినప్పుడు ఆ పద్యాలలోని "నేను" చైతన్యరూపుడు కాలేక [illegible].

"నేను మీ లక్ష్మణుని

మీ పాలన వరాల్లోను మరిపోయాను

మీ యుద్ధభూమిలో ఉన్నాను" అని ఆశాపాశాల వల్లనైన విప్లవ ప్రభావాలు "నేను"గా ఆవిర్భవిస్తాయి. దీనికి మొదటిస్థాయి "నేను" వల్లవ భావం. [illegible] "మీరు" ను, "నేను" [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] "నేను" [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] "నేను" [illegible] [illegible] [illegible] "నేను"కు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] "[illegible]"[262] [illegible] "నేను" [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] "[illegible]"[263] [illegible] "నేను" [illegible] [illegible], [illegible]

లేదా ఇంకా ఒకరిని ప్రతిపాదించే సన్నివేశంలో ప్రేమికులు. ఈ విధంగా "నేను" పాత్ర లో ఆ విధంగా ప్రధానమైన ప్రేమికుడు.

264 సమకాలీన జనసామాన్యం రచించిన "భవిష్యద్దర్శిని" అనే కవితలో ఆ భావం కనిపిస్తుంది. ఇక్కడ కవి మానవ జాతులను కలిపించి, భవిష్యద్దర్శనం చూపించి కృష్ణుడిగా కవితలో కలిపిన భావం ఉన్నది. అందువల్ల సందర్భంలో "నేను" పాత్ర ప్రేమికుడి అనిపిస్తోంది.

265 గుంటూరు శేషేంద్రశర్మ రచించిన "మండే సూర్యుడు" అనే కవితలో కూడా ఈ భావం కనిపిస్తుంది. సందర్భానుసారంగా వివరించటం అవసరం.

"నేను పద్మం వికసించిన
కొలను గట్టున కూర్చుని ఆలోచిస్తున్నా" అన్న

వాక్యాల లో పరిసరాల వర్ణన కవితలో మనకు చూపించిన విధానం వల్ల "నేను" ప్రేమికుడి ప్రేమికుడు అనిపిస్తోంది. సందర్భం చూస్తే ఈ ప్రేమికుడి తన ప్రేయసి గురించి చెప్పినట్టు అనిపిస్తోంది. సౌందర్యం చూసిన ప్రేమికుడు భావన చేసి ఆ ప్రకృతిలోని కొలను వైపు చూస్తాడు. అందువల్ల అతడు ఆ ప్రేమికుడైన సూర్యుని చూసి వాడు అతడు పద్మాన్ని పిలుస్తాడు.
"వాళ్ళ కళ్ళ కలల్లోని వెలుగు ఇద్దరినీ కలుపుతుంది"

"సూర్యుడు
ఒక కిరణాన్ని
మోహం వెదజల్లి పద్మం
పై కి పంపి వికసింపజేసి
సూర్యుడు ఆకాశం లోకి పోతే
మళ్ళీ రాత్రంతా వేచి
దాని మీద వాలతా

౨౬౫

నా కవితలు

ఎండలు కాయునో - . . " అని సౌందర్యాలను ఆరాధిస్తూ కె.వి.యస్.ఆర్. శర్మ తన 'ఒక్కొక్కటి వర్ణించి చెప్పారు. (266) "పిల్లల మనస్సు లాంటి 'సాహిత్యపు మనుషుల అనేకులు ఉద్యమాలను ప్రోత్సహించి ఉంటుంది. అటువంటివారి ఈ కాలపు వారికి అభినందనలు!"

శిష్టగారి ఆద్యుల అనేకులు ఉద్యమాలను ప్రోత్సహించడం మానవత్వం జరిగింది. పిల్లల మనసుకు, అనేకులకు కూడా ప్రపంచపు 'ఆంగ్ల క్రైస్తవ. ఏజెన్సీ 'సాహిత్య కంటలు కొండల్ని దర్శించారు. శిష్టగారు ఆలోచనాత్మక విశ్లేషణగా మానవత్వం ప్రదర్శించారు. 'ఆంగ్ల క్రైస్తవ అనే ఆలోచన గుర్తించలేదు.

అయితే ఈ కవితలు కవి చేసిన ప్రయత్నం కూడా ఈ దేశ చరిత్రకు ప్రయత్నం చేసింది. ఆ దేశాలు ఆరంభించిన మానవులను "సాహిత్యం" వాస్తవంగా 'సాహిత్యం. అందుకు ప్రపంచపు క్రైస్తవుడు కవి శక్తితో అనే నాటకం, అనేక 'సాహిత్యంలోని వారి మార్గం ఇచ్చినవారి 'మనుషులను మానవత్వపు 'నేటి" చేత అభిప్రాయం. ఆ కవితలు ఆ ప్రపంచపు అనేకులకు, 'సాహిత్యం అనే పేరు మానవుల అనేకుల 'ఆంగ్ల క్రైస్తవులు, మనకు 'మనిషి సాహిత్యంలను ప్రోత్సహించడం ప్రయత్నం కృషిని అందించి. ఆలోచన. అక్షరాలకు అందంగాని కాక, అనుభవ భావన అనే అనుభవాలు కలిగిస్తుంది. ప్రజల ఈ కవులు దేశపు భావనాలోకం కాదు. కవులను ప్రయత్నం. కవితలను "నేటి" కు 'సంబంధించి చేసిన తర్వాత పైన పేర్కొన్న గ్రంథాలు, మానవ కూడా కవిత్వానికి ప్రయత్నం చేసింది.

శ్రీశ్రీ(?) రచించిన "ఊరగాయ" (267) అనే కవితలో "నేను" ఇందాగా, రహస్యంగా ఆవిష్కరించబడింది. ఇందులో [illegible] సామాజిక [illegible], రహస్య [illegible] మార్క్సిస్టు [illegible] "నేను"ను ప్రతిపాదించడం జరిగింది. ఈ విధంగా ఈ కవితలో "నేను" [illegible] మార్క్సిస్టుయైన సామాజికుని ప్రతీకగా నిలిచింది. "[illegible] (268) సమరం" అనే కవితలో [illegible] [illegible] [illegible] చేసుకొన్నారు. ఈ [illegible] [illegible] మార్క్సు కాదే, మార్క్సు [illegible] [illegible] ప్రతీకగా "నేను"ను [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] రచించిన "[illegible] తల్లీ" (269) అనే కవితలో "నేను" [illegible] ఆవిష్కరించబడింది. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ప్రతీకగా చేసుకొన్నారు.

ఇందిరాగాంధీని "నేను"ను ప్రతీకగా చేసుకొన్నారు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ఆవిష్కరించబడిన "నేను" ఇందిరాగాంధీ ప్రతీక. అయితే ఈ కవితలో [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. "[illegible] తల్లీ" (270) అని [illegible] [illegible] [illegible] ఇందిరాగాంధీ [illegible]. "[illegible] - [illegible]" [illegible] ఈ కవిత సాగింది

తల్లీ - గండభేరుండి

ఓ తల్లీ! నిన్ను [illegible] గండభేరుండము

[illegible] [illegible] [illegible]! [illegible]!" [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ఈ కవితకు [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] కవితల ప్రధానం [illegible]. [illegible] [illegible] ప్రచురించిన [illegible] "[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]" అని [illegible] ప్రధాన [illegible] ప్రతీకను [illegible] [illegible] [illegible] రచించిన కవిత "[illegible] (271)"

"...నేను కావాలి కాని పరిమళాన్నైనా
నేను కావాలి కాని వివేకాన్నైనా
నేను కావాలి అక్షరాన్ని కానూ
నేను కావాలి బాల శిక్షణానూ" స్పష్టంగా ప్రకటించిన

ఈ "నేను" కూడా ఇందిరాగాంధీకి ప్రతినిధి చిత్రమే. సమకాలీన కవిత్వంలో సమకాలీన రాజకీయ పరిస్థితులు కూడా ప్రతిఫలించడం చూస్తున్నాం. ఈ కవిత ఏ రంగు వదులుకున్నా. సమకాలీన కవిత "ఓ గాంధీ జ్ఞాపకాలు" (చూ. వాస్తవిక దృక్పథంతో (ప్రతిభతో) ఈ విప్లవ కవి "నేను" ను ప్రతినిధిగా చేసుకొని ఈ కవితలు రాస్తున్నట్టుంది అని తెలుస్తుంది.

సంఘం "నీవు" అనే కవితలో "నేను"ను అన్యాయంగా ప్రతిఘటించే ప్రతీకాత్మకంగా చిత్రించాడు. "నేను" అన్యాయానికి, "నీవు" సంఘాన్ని ప్రతీకలు.

"నా కనుపాపల్లో కన్నీటి చుక్కలు చూస్తూ
కాస్తున్నావు క్రూరంగా ఎందుకో మన్నించాలని" అంటున్న

ఈ అన్యాయానికి కవితలో చివరగా

"నేను చేసుకొని తెలుసుకొనీకు
కానీ
నీవే నిజానివి
నీవే కావ్యానివి
తెలుసుకొనీకు" అని చెప్పడంలో తన "నేను" పట్ల

అనిర్వచనీయం కల్పింది. అన్యాయానికి తలవంచని కాలప్రవాహాలు వాస్తవం అయితే ఆ కావ్యానికి ప్రతీకగా "నేను" ఆవిర్భవిస్తుంది. కెల్లంలో చూడు చేసుకున్న అనుభవాన్ని అన్యాయ నిర్మూలనకు నేను తిరుగుతుంది.

సంపత్తి రచించిన "నాకవిత్వం"[273] అనే కవితలో కవిత వస్తుత్వంగా కల్పనలు ఆరాధిస్తున్నది. ఈ కవితలో నవీనం, నిత్యనూతనం, నిరంతరం 'నేను' అంతరంగా ప్రతిఫలించబడింది. వైయక్తికత, సామాజికత అయిన ప్రధానమైన ఈ ప్రతిబింబాల ద్వారా "నేను" వ్యక్తిగా నిలిచింది

"నేను నవీన
నా కల్పం సుందరి సౌందర్యం
నేను నిత్యనూతన
నాలో కల్పం సుందరి సౌందర్యం
నేనే భావాన్ని
నా సుందరి నేనెంత ప్రేమించినా - - -
వైయక్తిక నా భావం
సమష్టి లో నుండి నా కవిత్వం
తొలుదొలుతే"

కల్పం అనే నవ, నిత్యనూతనం అనే కల్పం, వైయక్తికత నేను ప్రతిబింబి-స్తాయి. తొలుదొలుత వ్యక్తిగతంగా ఉండే ప్రేమ సమిష్టిగా, సామాజిక వ్యక్తి. ప్రతిఫలించే వ్యక్తి ఈ "నేను" సామాజిక వ్యక్తి అయింది.

'వెంకటేశ్వరరావు' కవితా సంకలనంలో ఉండే రచించిన "నేలమ్మకొడుకు"[274] అనే "నేను" ప్రధానంగా ప్రతిఫలించబడింది. ప్రధానంగా ఉద్యమకారుడు వ్యక్తి. ఈ కవితలో "నేను" ఉద్యమకారుడిగా సామాజికంగా వ్యక్తిగా చేయబడింది. అదే విధంగా ఆదే కవితా సంకలనంలో ఉన్న శివరాత్రి రచించిన "వజ్రాయుధం"[275] లో "నేను" చెప్పుగా ప్రతిఫలించబడింది. ఇక్కడ ఉద్యమకారుడు సామాజిక వ్యక్తిగా నిలిచింది. సింహం రచించిన "నేను"[276] అనే "నేను" వైయక్తికంగా, ఆకారంగా, ఈ విధంగా ప్రతిఫలించబడి, ప్రజా సమస్యలను

ఉన్న ప్రజలకు అతను ప్రతీకగా చిత్రింపబడింది.

"వ్యక్తి"[227] అనే కవితలో కవిగారు ఈనాటి పరిస్థితులను చిత్రీకరించారు

భూస్వామి ప్రతీక ఈ "నేను"

నా పరువు హక్కు భూస్వామి

కత్తి పట్టిన్నప్పుడు జమీందారులు, సంపన్నులు జమీందారులు

నా పొలాల మీద పేదలు కష్టిస్తారు.

పెట్టుబడిదారీ వ్యవస్థ ప్రతీక

నేను ముదిరిన పెట్టుబడిదారును - అంటే

నా ఇనప్పెట్టెల్లో ఖజానాల్లో నిండిన డబ్బు ఆ దానికి ప్రాణం పోసే వారెవరు

కాలం నా దాసి - నాకే కులం

రాజకీయ నాయకుల ప్రతీకలు

మీ ప్రభుత్వంలో నా పలుకుబడి ఎక్కువ ప్రభుత్వం నాదే.

మీ నేతల పదవుల కుర్చీలు నా చేతిలోనే

శ్రామిక వర్గ ప్రతీక

గుడిసెల కింద బతుకు సత్యం కాదు, కూలి కష్టం చేస్తే సత్యం కాదు

... నేతల కతలకు నేను

కష్టాలు కన్నీళ్లు నావి కష్టాలు కళ్ల ముందు నావే

కర్షక వర్గ ప్రతీక

నా కష్టం మీద నా పంట నా దానికి

నా కడుపుకి అన్నం పెట్టే నాయకుడు కష్టిస్తాడు

దానికి పని ముఖ్యం పోరాటం

ఈనాటి సమాజంలో భిన్న వర్గాల ప్రతీకలను చూపి కవి సాధించినది

[illegible]

[illegible] "[illegible]" (278) [illegible] "[illegible]" "[illegible]" [illegible]. [illegible] "[illegible]" [illegible].

"[illegible]" (279) [illegible] "[illegible]" [illegible] ([illegible]) [illegible]. [illegible], [illegible]. [illegible]. [illegible]. [illegible]. [illegible].

"... [illegible]" [illegible]

[illegible]

... [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] - [illegible]

[illegible]

[illegible]

నా కన్నీటిని తుడిచే ఆత్మీయ హస్తంగా [illegible]
[illegible] [illegible] ఉంది
[illegible] [illegible] "నీవు" [illegible]
[illegible] [illegible]
ఉంది"

"మనిషి వెతుకులాట ఇదే" (280) అనే కవితలో కవిగారు ఈ విధంగా [illegible] కష్టాన్ని [illegible]. కష్టం కనుక, "నీవు" కష్టానికి [illegible]. [illegible] [illegible]. [illegible] "నీవు"ను కష్టానికి [illegible]. [illegible] "నీవు"ను కష్టానికి [illegible] నా "నీవు" మాత్రం [illegible]. [illegible] కవిత [illegible] అనేది [illegible]! "మనిషి కష్టం" [illegible] "నీవు" [illegible] [illegible] [illegible]' అనే [illegible] కవితలు రావటం చాలా కష్టం. [illegible] [illegible].

[illegible] కష్టం [illegible]	మనిషి కష్టం - మనిషి [illegible] కష్టం [illegible] కష్టం
"నీవు" [illegible] [illegible]	మనిషి చేతుల నీవు, మనిషి చేతుల [illegible] నీవు
	మనిషి చేతుల స్పర్శ నీవు
"నీవు"ను కష్టానికి [illegible]	కష్టం జ్వలిస్తూ ఉంటుంది నీవు జ్వలిస్తూ ఉంటావు
	నీవు కష్టిస్తూ - నీవు కష్టానికి [illegible]
నీవు కు కష్టానికి [illegible]	[illegible] కష్టం [illegible] - [illegible] కష్టం [illegible]

భావనలో క్లిష్టత ఉండటం, [illegible] అనేది కవితలు [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]. "రియాల్టీ" (281) అనే కవితలో [illegible] "నీవు" ను [illegible] చెప్పారు.

అవన్నీ అనావృష్టి [illegible] ప్రతీకలు. నాలుగు ఋతువుల కవిత "శిశిరం" (282) లో [illegible] "మృత్యు" ప్రతీక. [illegible] ఆవిష్కరించాయి. [illegible] ప్రతీకలుగా కనిపిస్తాయి. [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] [illegible]. [illegible] ప్రతీకలు. [illegible] "[illegible]" (283) [illegible] "[illegible]" [illegible] ప్రతీకగా [illegible]. [illegible] "[illegible]" (284) [illegible] "[illegible]" [illegible]. [illegible] ప్రతీక. [illegible] "[illegible]" (285). [illegible] "[illegible]" [illegible]. [illegible] ప్రతీక.

[illegible], [illegible] "[illegible]" (286) [illegible]. [illegible] ప్రతీక. [illegible].

"... కాలం [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
[illegible]

బాధ నా మొదటి చిత్రం

బాధాగ్నిలో పుటంపెట్టిన మనిషి కొండ ధైర్యంలో

మంగళాశాసనం నీవు కాదే నీ ప్రేమకిరణాల వెలుగు

అద్భుతే నా అక్షరాలకు నాడి

అని కృష్ణం ప్రేమతో రాసిన "నీవు మహామనిషివి." అనే ఉపోద్ఘాతంలోని వాక్యాలు కవిగా అన్నారం "మంగళాశాసనం నీవు కాదే" అన్నట్టు మంగళం "నీవు" అనే కావ్యం. భయానికి నాలుగవ మంగళం. కాలంతో పాటు ఆకాశ భయానికి లొంగని మనిషి కూడా మారతాడు. బాధాగ్నిలో పుటంపెట్టిన మనిషి వెంట ఉన్నవాళ్లు తోడు. నల్లకాంతి మంచితనం కాలాన్ని జయిస్తాడు. మనిషి కాలం విలువైనది. కవి నాలాంటి వాళ్ళ ఎందుకో కాలం ఉంటుంది అని భాషా చెప్పడానికి గాను కాలాన్ని "నీవు" గా భావించాడు కవి.

కుందుర్తి రచించిన "నాన్నగారు"[287] లో "నీవు" నాయకుడిగా ఉండిపోయింది. నాయకుడు తెల్లని భావాత్మకంగా నడిచిన వెళ్ళిపోయాడు. ప్రేమికుడు ఆయన మంగళంలో కాలాన్ని చెంది అందరి వేదన నాయకుడు తెల్లని కవిత్వ మార్గంలో ఉద్యమం ప్రేమించి ఉన్నట్లు, వెళ్ళిపోయాడు కవిగా మంగళంలో తెల్లని భావాత్మకం వలెనే భావనా దూరంగా ప్రేమికుడు ఉంటాడు. సినారె రచించిన "విశ్వంభర"[288] లో "నీవు" కవిత్వంలో ఏకాంతంగా ప్రేమికుడు ఉంటాడు. "నీవు" ఒక మంగళ ప్రేమ. విశ్వంభర.

ప్రేమతో తిలక్ రచించిన కవిత్వం సంధ్యాభ్రకుడు సౌందర్య ప్రేమలో ఒక స్వప్నం దేవత చెప్పే భావం కాదు "ఒంటరి దీపం"[289] కవిత్వంలో కూడా ప్రేమ తత్త్వం ఉంది.

నాస్తికవాది ఆలోచనాపరుడు పొందిన కవిత "నీవు" ను ప్రేమికగా చేసిన తలపోత తత్త్వం "నీవు నిత్యాన్వేషణ..." అన్నట్లు

ఆ కవితా సంకలనం (1979) లోని ఈ కవితలు శిల్పంలో ఆధునికతకు కవితలో ఆధునిక రూపాన్ని కల్పిస్తాయి.

సమాజం గాలి పటంగా మారి
గగన వీధుల్లో ఎగిరి
ఎగిరి నేల ప్రవాహమవుతుంది!
వితంతు వా
సమాజం తన్నుకొని పోతున్న చీకటి
ఈ ఆకాశం ప్రవాహం!
వితంతువు
సామాజిక ప్రవాహం చరిత్రలో

ఎదురు చూస్తున్నాను (పేజీ 39) అనే ఈ కవితలో సామాజిక వాస్తవికతను కవిత్వీకరించాడు. 1984లో వెలువడిన మరో కవితా సంపుటి దిక్కులు చూస్తాడు. ఈ సంకలనం పేరు లోనే తెలుగు కవిత్వ రంగంలో కొత్త ఒరవడి సృష్టించిన 290 "దిగంబర" అనే సంపుటిలోని కవితలు ఈ తరహా పంథాను అనుసరించి ఆధునికతను ప్రతిబింబించింది. సంకలనంలో వర్ణించబడిన అనుభవాలు ఆ అనుభవం కేవలం కవిగా కాకుండా జీవితం లోని ఎలా ఎదుర్కొంటాడో ఆధునికంగా వివరించాడు.

"నా నేస్తాలు నిజమైన ప్రాణాలు!
నీవు దినం దినం నీకోసం ఎదురుచూస్తున్న పిల్లలు
నీ మనోహర సౌందర్యాన్ని
కలల కలల అనుభవించు చూడు!
నా కలలు సంపాదించి"

[illegible] ---'' [illegible]
[illegible] ఉంటుంది. [illegible]
[illegible], [illegible] "మినీ" గా [illegible] "మినీ" [illegible].

[illegible] ''[illegible]
'[illegible]'' అనే [illegible] "మినీ" [illegible]
[illegible] ([illegible] "మినీ" [illegible] 70;1950-1951)
"[illegible]'' అనే [illegible] "మినీ" [illegible]
[illegible] ([illegible] "మినీ"; [illegible];90; (1970) [illegible]
[illegible]
"[illegible] (291)''. [illegible] "మినీ" [illegible]
ఉంటుంది.

"[illegible] మినీ

[illegible]

[illegible]'' అనే [illegible] "మినీ" [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible].

(292) "[illegible]'' అనే [illegible] "మినీ" [illegible],
[illegible], [illegible], [illegible], [illegible], [illegible]
[illegible]
[illegible]. [illegible] "మినీ" [illegible].

సామ్యవాద ఆశావాద ప్రతీక "నేను" :—

కొనసాగు-1 లో అనేకచోట్ల ఉపయోగించిన "నేను" కవితల్ని చదివి తెలుసుకుందాం.

"తెంచేశాం

కాలాన్ని కూలదోస్తాం

సామ్యవాద భవిష్యత్తు" (293) అని చెప్పటంలో "నేను"

కాలజ్ఞానిలా విప్లవించే భవిష్యత్తుగా ఆలోచింపబడింది. తెల్లవారని

చీకటిగదుల్లోను నిద్రపోయింది, అంతేకాని వ్యధ నిండిపోయిన తల్లి భవిష్యత్తు

సామ్యవాదం వచ్చి తీరుతుంది. కవిత చివరలో "నేను" తీవ్ర నిరాశ తొలగి ఆశాభావం,

ప్రతీకగా మారిపోయింది. సామ్యవాదంగా ఈ వ్యక్తులు చేసిన కవితలు

వలె కొత్త చరిత్రనిస్తుంది. కొండూరి రచించిన "అనాథ పక్షి" లోని "నేను"

అభ్యుదయ ఆశావాదం ప్రతీక కూడా. నిర్భయంగా తన కవితలు ద్వారా

"నేను" ఆశావాదాన్ని చేయబడింది.

"నేడు నేను కష్టాలుగా కలిసిన సత్యం

ఒక్కటే రేపటికి చేసిన వెలుగుబాటలు" (295)

అన్నప్పుడు లోపల (ఆత్మవిశ్వం) "నేను"కు వెలుగుదారి ఆరాధించడం

మనది, వెలుగుదారి విశ్వాసంగా చెప్పి ఆశావాద చేయటం వల్ల "నేను"

ప్రతీకగా మారింది. ఆరుద్ర రచించిన "(296) సంఘర్షణ సాహిత్యం" లో "నేను"

సంఘర్షణలో ఆశావాదం, సంఘర్షణకి ప్రతీక. శ్రీశ్రీ రచించిన "(297) ధూర్జటి"

లోని "నేను" ధూర్జటి మార్పుకు ప్రతీక. ఆరుద్ర రచించిన "మార్పు(298) చెప్పు" లో

నేను సాహిత్యంలో ఆశావాదం, సాహిత్యానికి ప్రతీక.

"— — ముందుకు సాగదీసుకుని

నేను సాహిత్యం చేశాను"

ఎర్రబంటి రాజు రచించిన "నేను భారతి విజ్ఞానాన్ని" (299) అనే శీర్షికతో కవితను కూడా ప్రత్యేకంగా చెప్పుకోదగిన "నేను" ఆ భారతి విజ్ఞానాన్ని ప్రకటించిన.

"స్త్రీరంలాంటి పచ్చని పొలాన్ని స్త్రీనాన్ని పెట్టిన వాడ్ని
గడచిన కాలాన్ని, రాబోయే కాలాన్ని
భావి తరాలన్ని, నేను ప్రేమిస్తాను" "నేను ప్రేమిస్తాను"

అని కీర్తికెక్కిన కవితలు అనుసంధించిన కావ్యంలో (సాగరఘోష, జనవరి:35 (1974) ప్రేమికుడైన "నేను"ను ప్రకటించిన పేరాలు.

"నేను భారతీయుణ్ణి" (300) అనే కవితలో రాముడు "నేనే మానవుణ్ణి" అంటూ చెప్పిన ఈ కవితలోని "నేను" సామాన్య భారతీయుని ప్రతినిధి. నేనంటూ సామాన్యుణ్ణి కాదని ప్రకటించిన నేనే మానవుణ్ణి అని భావంతో చెప్పాడు

"...ప్రపంచానికి ప్రజాస్వామ్యాన్ని
బోధించిన భారతీయుణ్ణి
వేదాంతిని కాను నేను
వైజ్ఞానికుడను కాను నేను
కాని నేను
మానవుణ్ణి ...." (300)

ప్రతీకాత్మక శిల్పం ద్వారా ఆధునిక స్పృహతో కవిత చివరలో మానవీయత కలిగించిన కవితను (విముక్తగానం) (301) సాధించిన నేనే ప్రధానం. ఇందులోని అనేక భావాలు సామాన్యుని మానవీయ జీవన భావాలకు ప్రతినిధులు. "నేను" జీవన భావాలకు ప్రతీక ప్రకటించిన

"...సామాన్యుని గుండె లోతుల్లో బంధింపబడిన
మానవత్వం
విముక్తి గానాన్ని నేను".

[illegible] రచించిన "[illegible] [illegible]" (302) లో "నీరు"ను ప్రతీకాత్మకంగా
చెప్పటం, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ఇలా ప్రతీక
[illegible] [illegible]. '[illegible]' "నీరు" [illegible] [illegible] ప్రతీకగా
నిలిచింది. [illegible] [illegible] రచించిన "[illegible]" (303) లోని
"నీరు" [illegible] [illegible], [illegible] ప్రతీక. [illegible] రచన
"[illegible]" (304) అనే కవితలో "నీరు" [illegible], [illegible] [illegible]
కూడా చెప్పబడింది. నీటి [illegible] ప్రతీకగా నిలిచింది. [illegible]
రచించిన "నీరు" (305) అనే కవితలో "నీరు" [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], నీటి ప్రతీకత్వాన్ని [illegible].

కవిత [illegible] "నీరు"ను ప్రతీకాత్మకంగా [illegible] [illegible]
[illegible] ప్రతీక [illegible] [illegible] లక్ష్యంగా కనబడుతోంది.
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] కవితలు [illegible]
[illegible]. [illegible] [illegible] కవితలు [illegible] [illegible]
కవితకు [illegible] [illegible] కూడా [illegible] [illegible]
[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] లక్ష్యం [illegible]
[illegible] [illegible] సాధనం చేసింది.

ఆధునిక కవిత్వంలో [illegible] "నేను"

జ్ఞాపికలు

1. మహాప్రస్థానం ; పేజి 21-22 ; (2.6.1933)
2. Ibid ; పేజి. 59 ; (2.2.1935)
3. వైతాళికులు ; [illegible] ; పేజి: 213-215 ; (1935)
4. మహాప్రస్థానం ; పేజి 52-53 ; (26-6.1939)
5. అగ్నిధార ; పేజి: 63-64 ; (1949)
6. Ibid. పేజి: 72 ; (1949)
7. [illegible] ; పేజి : 12-17 ; (1950-51)
8. [illegible] ; కల్పన ; పేజి : 261 ; (1953)
9. [illegible] ; పేజి: 47-51 ; (1956)
10. ఖడ్గసృష్టి ; [illegible] పేజి : 81 ; (1966)
11. [illegible] ; పేజి : 18 ; (1967)
12. [illegible] ; పేజి : 16-17 ; (1968)
13. [illegible] ; పేజి : 31-32 ; (1968)
14. మంటలూ మానవుడూ ; పేజి : 54-55 ; (4.10. 1970)
15. [illegible] ; పేజి : 50-51 ; (1970)
16. [illegible] ; [illegible] ; పేజి : 20-21 ; (1970)
17. మంటలూ మానవుడూ ; పేజి : 15-17 ; (1970)
18. [illegible] ; అంతర్జ్వాల ; పేజి : 42-43 ; (1970)
19. అంతర్జ్వాలలు ; పేజి ; 85-87 ; (1970)
20. మనిషి ; [illegible] ; పేజి : 108-109 ; (1970)
21. [illegible] ; [illegible] ; పేజి : 30-32 ; (1971[illegible])
22. [illegible] ; [illegible] ; పేజి : 59-60 ; (1971)

23. [illegible] ; పేజీ : 30-32 ; (1973)

24. [illegible] ; [illegible] ; పేజీ : 52 ; (1973)

25. [illegible] ; [illegible] ; పేజీ ; 35 (1975)

26. 47 [illegible] 25 ; [illegible] ; పేజీ : 46-48 ; (1973)

27. [illegible] ; [illegible] ; పేజీ : 63-64 ; (1974)

28. Ibid. పేజీ : 71-72 ; (1974)

29. [illegible] ; పేజీ : 47-48 ; (1974)

30. [illegible] ; పేజీ : 16-18 ; (1974)

31. [illegible] ; [illegible] ; పేజీ : 49-50 ; (1974)

32. [illegible] ; [illegible] ; పేజీ : 7 ; (5-7.1975)

33. [illegible] ; [illegible] ; పేజీ : 12 ; (1975)

34. [illegible] ; పేజీ : 120 ; (1975)

35. Ibid. పేజీ 137-139 ; (1975)

36. [illegible] ; [illegible] ; పేజీ : 4-6 ; (25.1.1976)

37. [illegible] ; పేజీ : 34-35 ; (1976)

38. [illegible] ; పేజీ : 10-13 ; (1973)

39. [illegible] ; పేజీ ; 35-36 (1976)

40. [illegible] ; పేజీ : 191-195 (1977)

41. [illegible] ; పేజీ : 64 ; (1978)

42. [illegible] ; [illegible] ; పేజీ : 29 ; (11-2-80)

43. [illegible] ; పేజీ : 92-93 (అక్టోబరు 1980)

44. [illegible] ; పేజీ : 56-58 ; (1980)

45. [illegible] ; పేజీ : 33-34 ; (31.3.1981)

46. [illegible]; పేజీ: 7; (25.8.1981)

47. [illegible]; పేజీ: 51-52; (1981)

48. [illegible]; [illegible]; పేజీ: 6; (1982)

49. [illegible]; పేజీ: 17-18; (1982)

50. [illegible]; [illegible]; పేజీ: 46-47 (1982)

51. [illegible]; పేజీ: 47; (1982)

52. [illegible]; పేజీ: 8-9; (1982)

53. [illegible]; పేజీ: 25; (1983)

54. [illegible]; పేజీ: 25-26 (1984)

55. [illegible]; [illegible]; పేజీ: 95 (1984)

56. [illegible]; పేజీ: 38-39; (1985)

57. [illegible]; 12, 14, 15, 30, 33; పేజీ: 12, 14, 15, 30, 33.

58. [illegible]; పేజీ: 10; (1986)

59. [illegible]; పేజీ: ?; (?)

60. [illegible]; పేజీ: 30; (??)

61. [illegible]; పేజీ: 110-111; (1924)

62. [illegible]; పేజీ: 17-20; ([illegible] 1962, 1979)

63. [illegible]; పేజీ: 8-9; (9.2.1984)

64. [illegible]; పేజీ: 60-64; (1984)

65. [illegible]; [illegible]; పేజీ: 195-198; (1935)

66. [illegible]; పేజీ: 25-27; (1943)

67. Ibid. పేజీ: 22-24; (1943)

68. [illegible]; పేజీ: 27-28; (1986)

69. సర్వలోకం ; సర్వలోకం ; పుట : 1-3 ; (1943-53. ప్ర.ము 1957)

70. కాశీరత్న కవిత ; పుట : 79 ; (1949)

71. కొండచిలువ, కృతులు ; పుట : 218-219 ; (3.9.1949)

72. శ్రీశ్రీయుగం ; పుట : 11-13 ; (1949)

73. కాశీరత్న కవిత ; పుట : 121-122 ; (1950)

74. సాహిత్యం ; పుట : 29 ; (1950-60)

75. నాగార్జున ; పుట : 81 ; (1953)

76. కల్పన ; కత్తి ; పుట : 43-44 (1953)

77. నాగార్జున ; పుట : 65-67 ; (1953)

78. Ibid. పుట : 69-70 ; (1953)

79. మంచిమాట ; మాట ; తెలుగు సాహిత్యం ; పుట : 320-321 (1959)

80. చిరం చిరం ; పుట : 65-67 ; (1976)

81. కవితాసంగం ; పుట : 46-49 ; (1954)

82. కవిత - 1 ; పుట : 23-25 ; (1954). 1954 లో ఈ సంకలనంలో చూడ

" పేర్కొన్న కవుల రచన, వచన భాగం పత్రికా సంకలనాల సాహిత్యానికి సంబ

మొత్తం తెలుసుకుంది. ప్ర.ము 1960 - ద్వి.ము 1965 పుట : 95"

83. గాయాలు గేయాలు ; పుట : 75-76 ; (1954)

84. నవ్యలోకం ; పుట : 5-6 ; (1957)

85. కలం కలలు ; పుట : 36-39 ; (1958)

86. అమృతం కురిసిన రాత్రి ; పుట : 61 ; (1958)

87. నంద సాహిత్యం - 3 ; పుట : 18-19 ; (జూన్ : 1962)

88. నంద సాహిత్యం - 5 ; పుట 1-4 ; (జూన్ : 1963)

89. తెలుగు వెన్నెల ; పుట 44-45 ; (1964 జనవరి)

90. రాత్రి ; పేజీ : 53-56 ; (1964)

91. Ibid. పేజీ : 5 ; (1964)

92. [illegible] ; పేజీ : 35-37 (మే 1965)

93. Ibid. ; పేజీ : 17-20 (మే 1965)

94. [illegible] రాత్రి ; పేజీ : 151-152 ; (1965)

95. [illegible] ; పేజీ : 10 ; (1965)

96. Ibid. పేజీ : 1-3 ; (1965)

97. రా, [illegible] ; పేజీ : 27-29 ; (డిసెంబర్ 1966)

98. [illegible] ; [illegible] ; పేజీ : 481-482 ; (1967)

99. [illegible] ; పేజీ : 69-72 ; (1968)

100. [illegible] ; [illegible] ; పేజీ : 35-36 ; (మే 1968)

101. [illegible] ; పేజీ : 1-3 ; (1968)

102. [illegible] ; [illegible] ; పేజీ : 33-34 (1969)

103. Ibid. పేజీ : 26-28 (1969)

104. [illegible] ; [illegible] ; పేజీ : 22-24 ; (1970)

105. Ibid [illegible] ; పేజీ : 11-12 ; (1970)

106. [illegible] ; పేజీ : 8-9 ; (1970)

107. [illegible] ; పేజీ : 63-64 ; (1970)

108. [illegible] ; పేజీ : 28-29 ; (1970)

109. Ibid. పేజీ : 54-56 ; (1970)

110. [illegible] ; పేజీ : 50-54 ; (1970)

111. రా ; పేజీ : 51-52 ; (1970)

112. [illegible] ; పేజీ : 107-108 ; (1970)

113. యుగ సంకీర్తనం ; పేజీ : 63-64 ; (1970)

114. [illegible] ; పేజీ : 53-54 ; (1970)

115. ముఖాముఖి ; పేజీ : 30-31 ; (1971)

116 ఉద్యమం వెలుగులో ; పేజీ : 56-62 ; (జ. 1972)

117 [illegible] ; పేజీ : 19-21 ; (1972)

118. [illegible] ; పేజీ : 11 ; (1972)

119. [illegible] ; పేజీ : 6-7 ; (1972)

120. ఉద్యమం సాహిత్యం ; పేజీ : 50-51 ; (1973)

121. [illegible] ; పేజీ : 574-575 ; (ఆగస్టు 1973)

122. కాంతి యుద్ధం ; పేజీ : 53 ; (1973)

123. ఉద్యమం సాహిత్యం ; పేజీ : 39-40 ; (1973)

124. [illegible] ; పేజీ : 53 ; (8-1-1974)

125. [illegible] ; పేజీ : 97 ; (28-8-1974)

126. [illegible] సాహిత్యం ; పేజీ : 50-51 ; (1974)

127. నా గొంతుక ; పేజీ : 33-34 ; (1974)

128. ఉద్యమం వెలుగులో ; పేజీ : 124 ; (డిసెంబర్ 1974)

129. [illegible] ; పేజీ : 62-64 ; (1974)

130. [illegible] ; నా గొంతుక ; పేజీ : 38 ; (1974)

131. జనం [illegible] ; పేజీ : 5-6 ; (జనవరి 1974)

132. జనం పాటలు ; పేజీ : 13 ; (1974)

133. నా గొంతుక ; పేజీ : 22-23 ; (1974)

134. [illegible] ; పేజీ : 47-48 ; (1974)

135. [illegible] ; పేజీ 2-5 ; (1975)

136. సాగర దేవుండు ; [illegible] ; పేజీ : 49-50 ; (1975)

137. నెత్తుటి బొట్టు ; ఆంధ్రజ్యోతి ; పేజీ : 47-50 ; (1975 జనవరి)

138. మహా సంకల్పం ; పేజీ : 121-122 ; (1975)

139. కవి ; అనుభూతి గీతాలు ; పేజీ : 32-34 ; (1976)

140. వీరగాలి ; పేజీ : 37 ; (1976)

141. స్మృతి తంత్రం ; పేజీ : 119-120 ; (1976)

142. ఏకాంతం ; పేజీ : 17-19 ; (1976)

143. చిలకల వాలిన చెట్టు ; పేజీ : 23-24 ; (24.10.1977)

144. కొండ దీక్ష ; పేజీ : 41-43 ; (1977)

145. సుప్రభాత కవిత ; స్రవంతి ; పేజీ : 53-54 ; (1978 ఏప్రిల్)

146. జన్మభూమి ; పేజీ : 62-64 ; (1978)

147. మధనం ; పేజీ : 71 ; (1978)

148. ఓ కాముడు - ఉత్సవాలు ; పేజీ : 37-45 ; (1978)

149. కలంలో సామ్యం ; పేజీ : 116-117 ; (1976-78)

150. మధనం ; పేజీ : 18-19 ; (1978)

151. భూపాల పాటలు ; పేజీ : 4-5 ; (1979)

152. కవిత ; వృత్తి ఒక సంచి ; పేజీ : 53 ; (1979)

153. మా ఊళ్ళోకి వెన్నెల ; పేజీ : ? ; 13 వ సంచిక ; (1979)

154. అమ్మ చెట్టు ; పేజీ : 58 ; (1979)

155. రక్తం మాట్లాడు ; పేజీ : 15-16 ; (1979)

156. వృత్తి ఒక సంచి ; పేజీ : 52 ; (1979)

157. అమ్మ చెట్టు ; పేజీ : 6 ; (1979)

158. వెన్నెల ఉదయం ; పేజీ : 18-19 ; (1980)

159. విప్లవ కవితా విశ్లేషణం ; పేజీ : 13-14 ; (1980)

160. వెన్నెల పాట ; మహాకావ్యం ; పేజీ : 30-32 ; (1980)

161. మహాకావ్యం ; పేజీ : 39-40 ; (1980)

162. Ibid. పేజీ : 22-23 ; (1980)

163. ఓటమి , పోరాటం ; పేజీ : 44-45 ; (1980)

164. జీవన్మరణాలు ; పేజీ : 8-9 ; (25-8-1981)

165. రక్త త్రిశూలం ; పేజీ : 34-37 ; (1981)

166. ధర్మక్షేత్ర కురుక్షేత్ర ; పేజీ : 58-59 ; (1981)

167. జలపాతాలు ; పేజీ : 40 ; (1981)

168. కలానికి కళ్ళెం ; పేజీ : 29 ; (1981)

169. జలపాతం ; పేజీ : 23-24 ; (1981)

170. మండే మార్గాలు ; ఆవేశం ; పేజీ : 82 ; (1981)

171. ఆకలి గీతి ; పేజీ : 86 ; (1981)

172. రెక్కలు ; పేజీ : 27 ; (1982)

173. నిరసన ; పేజీ : 5 ; (1983)

174. రక్త సంధ్య ; పేజీ : 81-83 ; (1983)

175. పాలు పోసిన మీద నిప్పు ; పేజీ : 22-23 (1983)

176. రక్త సంధ్య ; పేజీ : 53-55 ; (1983)

177. పోరాటాల నీ పోరాటం ; కవితా రెక్క ; పేజీ : 15-18 ; (19-7-1984)

178. కవి గాంధీ ; నిప్పుల కర్త ; పేజీ : 36 ; (1984)

179. విప్లవ యోగం ; పేజీ : 12-13 ; (1984)

180. చిక్కని గాయాలు చెలియలి కట్టలు ; పేజీ : 88-91 ; (1984)

181. మధు ; పలం ; (1961) ఆధునిక తెలుగు కవిత్వంలో 'నేను'

182. [illegible]; పేజీ: 54; (1984)

183. [illegible]; పేజీ: 52-53; (1985)

184. [illegible]; పేజీ: 30-31; (1985)

185. [illegible]; పేజీ: 222-226; (1961)

186. [illegible]; [illegible]; పేజీ: 6; (1986)

187. [illegible]; పేజీ: 52-53; (16.9.1986)

188. [illegible]; [illegible]; పేజీ: 25; (1987)

189. [illegible]; పేజీ: 56; (1988)

190. [illegible]; [illegible]; పేజీ: 94-96; (?)

191. [illegible]; పేజీ: 6-9; (?)

192. [illegible]; [illegible]; [illegible]; పేజీ: 253-258 (?)

193. [illegible]; పేజీ: 49; (?)

194. [illegible]; పేజీ: 242; (1962)

195 [illegible]; [illegible]; పేజీ: 69-70 (1914)

196. [illegible]; పేజీ: 135-137; (1970)

197. Ibid. పేజీ: 69-71; (25.4.1972)

198. [illegible]; పేజీ: 14-15; (1974)

199. [illegible]; పేజీ: 20-21; (17.1.1979)

200. [illegible]; పేజీ: 9-10; (8.2.1982)

201. [illegible]; [illegible]; పేజీ: 251; (1919)

202. [illegible]; పేజీ: 54; (12.8.1933)

203. Ibid. పేజీ: 64-66; (9.6.1934)

204. [illegible]; పేజీ: 43-46; (1983)

205. నాగావళి; పేజీ: 71-72; (1953)

206. అమృతం కురిసిన రాత్రి; పేజీ: 43-45; (1955)

207. నాగావళి; పేజీ: 11; (1953)

208. నా దేశంలో తెల్లని గోడలు; పేజీ 69-71; (1955)

209. కలంకలలు; పేజీ: 13-16; (1988)

210. నాగావళి; పేజీ: 23-25; (1974)

211. మిణుగురు; పేజీ: 51; (1980)

212. అక్షరాల తోరణాలు; పేజీ: 4-6; (1965)

213. వెడగోలి; పేజీ: 55-56; (1970)

214. ఓ సగటు ఊరు; పేజీ: 12; (1976)

215. విశాలాంధ్ర కృష్ణం; పేజీ: 72-73; (1966 దీపావళి)

216. మనిషి; పేజీ: 25-27; (1969)

217. వెన్నెల్లో మంచు; పేజీ: 29-30; (1979)

218. తెల్లవారక ముందే సౌరభం; పేజీ: 84-85; (1983)

219. మాతృదేశం; పేజీ: 17-29; (1971)

220. వెలుగు బాటలు; పేజీ: 11-13; (1974)

221. కుంభవృష్టి; పేజీ: 546-547; (1975)

222. మేఘసందేశం; పేజీ: 45; (1978)

223. నైజాం కలలు; పేజీ: 38; (12.4.1976)

224. ibid. పేజీ. 52; (5.11.1976)

225. అక్షరపూర్తి; పేజీ: 51-54; (ఆగస్టు 1978)

226. ఆనందభైరవి; పేజీ: 97; (1981)

227. కొండ ఎదురు నీడలు; పేజీ: 27-29; (1982.

228. కొండ వెన్నెల మీద సంతకం; పేజీ: 27-29; (1982)

229. కుంకుమ కన్నీళ్లు; పేజీ: 279; (1958 ఆగస్టు)

230. [illegible]; పేజీ: 51-53; (1967)

231. మారుతున్న మనం ([illegible]); [illegible]; పేజీ 48-63; (1967)

232. తిరగబడు; పేజీ. 1-3; (1969)

233. [illegible]; పేజీ: 37-39; (1971)

234. జీవనాడి; పేజీ: 39-40; (1971)

235. జనం పాటలు; పేజీ: 45-46; (1974 ఆగస్టు)

236. నిరసన; పేజీ: 23; (1983)

237. Ibid. పేజీ: 8-9; (జూలై 1983)

238. [illegible]; పేజీ: 65; (1984). ఈ కవితలోని "నీవు" ను ఉద్దేశించి [illegible] కనిపిస్తుంది.

[illegible] [illegible] అలాగే [illegible]

[illegible]

[illegible] కదలాలంటే [illegible] అలవాటైన

[illegible]

నీవు కదలాలంటే [illegible] చూడాలి

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] గా [illegible]." ... [illegible].

[illegible] మూలం [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]

కవిత్వాన్ని [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

భావం [illegible] కవితలో [illegible] అయింది.

239. పైలా పచ్చీసు; పేజీ: 5-8; (1942)

240. [illegible]; [illegible]; పేజీ: 23; (1953)

241. మల్లారెడ్డి గేయాలు; పేజీ: 60-63; (1961)

242. ఖండ కావ్యము - 3; పేజీ: 37-39; ([illegible] 1962)

243. ఖండ కావ్యము - 6; పేజీ: 47-48; ([illegible] 1962)

244. అమృతం కురిసిన రాత్రి; పేజీ: 135-136; (1965)

245. [illegible]; పేజీ: 75-78; (1968)

246. అమృతం కురిసిన రాత్రి; పేజీ: 166-174; ([illegible] 1970)

247 [illegible]; పేజీ: 30-33; (1970 [illegible])

248. [illegible]; పేజీ: 97-99; (1972) ([illegible] 1959 [illegible])

249. [illegible]; పేజీ: 69-70; (1975)

250. [illegible]; పేజీ: 63-64; (1976)

251. ఖండ కావ్యము-4; పేజీ: 20-22; (1980)

252. [illegible]; పేజీ: 22; (1983)

253. [illegible]; పేజీ: 28-29; ([illegible] 1983)

254. [illegible]; పేజీ: 41-43; (1984)

255. [illegible]; పేజీ: 66-67; (1985)

256. [illegible]; పేజీ: 273-276; (??)

257a. [illegible]; పేజీ. 5-6; (1946)

257b. [illegible]; [illegible]; పేజీ: 97; ([illegible] 1949).

258. [illegible]; పేజీ: 1; (1960)

259. [illegible]; పేజీ: 1-6; (1968)

260. [illegible]; పేజీ: 4-6; (1969)

261. వరికిపిడతలి; పేజి: 54-61; (1969)

262. అంతర్జ్యోతి; పేజి: 72-73; (1970)

263. ఆయు గ్రంథాలయం; పేజి: 1-2; (1970)

264. చేతనావర్తం-2; పేజి: 75-77; (1970)

265. సారస్వతం; పేజి: 23-24; (1974)

266. "శ్రీశ్రీ సాహిత్యం – అనుశీలనం", పి.హెచ్.డి. థీసిస్; ఎస్.వి. విశ్వవిద్యాలయం తెలుగు శాఖ, తిరుపతి; పేజి - 247-251; (1988)

267. సారస్వతం; పేజి: 68; (1974)

268. యువ దీపిక; పేజి: 80-82; (జనవరి 1975)

269. తెలుగు స్వతంత్ర; పేజి: 24-25; (1975)

270. ఆంధ్రజ్యోతి; దీపావళి; పేజి: 35-36; (14-1-1976)

271. Ibid. పేజి: 32-34; (14.1.1976)

272. విదూషి; పేజి: 40; (1976)

273. Ibid. పేజి: 36; (1976)

274. మన తెలుగు; పేజి: 54; (1980)

275. Ibid. పేజి: 10; (1980)

276. మరో కవితా విప్లవం; పేజి: 58; (1980)

277. భారతి; పేజి: 41-42; (8.12.1980)

278. విప్లవ సాహిత్య ప్రత్యేక; పేజి: 39; (1981)

279. తెలుగు రథం; పేజి: 6-7; (1981)

280. భారతి; పేజి: 75-77; (29.9.82)

281. ఉదయం; పేజి: 9; (1982)

282. Ibid పేజి: 4; (1982)

283. వెన్నెల; పేజి: 44-45 (1982).

284. రెక్కలు; పేజీ:59; (1982)

285. Ibid. పేజీ: 69; (1982)

286. ఆకాశం యొక్క కవిత; పేజీ: 59-60; (1982)

287. ఉడు; పేజీ:10; (1982)

288. నదీతీరాల్లో; పేజీ: 47; (1983)

289. వసంత వెన్నెల కవితలు; పేజీ: 6-7; (1983)

290. ఒక్క కాంతుల వేయికళ్ళలు; పేజీ: 69-70; (1984)

291. విశ్వయోగం; పేజీ: 20-21; (1984)

292. పల్లవి; పేజీ: 31-32; (?)

293. అగ్నివీణ; పేజీ: 67-68; (1949)

294. కంఠశ్రీ కృతులు; పేజీ: 288-290; (26.10.53)

295. అద్భుతం...; పేజీ: 49-51; (1956)

296. తెలుగు వెన్నెల; పేజీ: 46-50; (1967)

297. మహా కావ్యం; పేజీ: 71-73; (1969)

298. మనిషి-మంత్రం; పేజీ: 19-24; (1972)

299. గమనం; పేజీ: 13-14; (1973)

300. కాలం కవితలు; పేజీ: 16; (1979)

301. అమ్మ చెప్పు; పేజీ: 17; (1979)

302. మహాద్భుతం; పేజీ: 64-65; (1980)

303. మనిషి కవితా విశ్వం; పేజీ: 86; (1980)

304. ఆకాశం యొక్క కవిత; పేజీ: 5; (1982)

305. రక్తసంధ్య; పేజీ: 41-42; (1983)

నాలుగో అధ్యాయం

కాల్పనిక "నేను"

4

కాల్పనిక "నేను"

ఆధునిక కవిత్వంలో వ్యక్తిత్వం ప్రవేశించాక కవి తన భావాలు వ్యక్తీకరించటానికి ఆలంబనగా "నేను" అనే సాధనాన్ని గ్రహించాడు. ఆధునిక కవిత్వోద్యమాలలో మొదటిదైన కాల్పనికోద్యమంలో "నేను" విరివిగా దర్శనం ఇస్తుంది.(1) అందుమూలంగా వ్యక్తుల పేరొచ్చింది.(2) ఐరోపాలో అందుమూలంగానే ప్రజల్లో వెలుగు చూసి వ్యాపించింది. కాల్పనిక కవిత్వంలోని "నేను" సాధారణంగా మూడు అంశాలను చెప్పేదిగా ఉంటుంది. ఒకటి మానసికావస్థ (Mood), రెండవది ప్రకృతి (Nature), మూడవది దృక్పథం (Attitude). ఇవి పరస్పరాశ్రితం అయినవి. దృక్పథంవల్ల ప్రకృతి, ప్రకృతివల్ల మానసికస్థితి ఏర్పడుతున్నాయి.(3) దృక్పథం ప్రకృతిని అధిగమించవచ్చు. లేదా ప్రకృతి దృక్పథాన్ని అధిగమించవచ్చు. ఇవి పరస్పరం ప్రభావితం చేసుకుంటాయి. కాబట్టి మానసిక అవస్థ ఆధారంగా ప్రకృతి సాధనంగా, ఒకానొక దృక్పథ ప్రతిపత్తిని చేయటం కూడా కనిపిస్తుంది. భావకవులుగా ప్రసిద్ధి పొందిన వారందరూ మానసికావస్థ ప్రధానంగాను, ప్రకృతి ప్రధానంగాను కూడా రచనలు చేశారు.

కాల్పనిక ప్రకృతి కాల్పనిక కవిత్వానికి ఉత్తేజం చేసింది. మానసిక స్థితి అందులో వచ్చిన ఒకటొకటిగా మారింది. కాల్పనిక ప్రకృతి అనేది కాల్పనిక కవిత ఉద్యమంలో భాగమైపోయింది. అదే కాల్పనిక కవితను కాల్పనిక కవితగా నిలబెడుతున్నది. మానసిక స్థితి కేవలం ఒక అవస్థగా మారినప్పుడు చాలా బలహీనమైనది. ఆ మానసిక స్థితి ఆధారంగా చిత్రించబడిన అనుభవాలు కవిత్వానికి బలమైన పునాదినిస్తే అది సార్థకం అవుతుంది. మానసిక స్థితిని తెలియజేసే ఇష్టం రచించబడిన కవితలలోని "నేను" కాల్పనిక మానసికస్థితి

"నీతి". అని ఉపశీర్షిక కింద చూపిస్తుంది. కావ్యానికి ప్రకృతి ప్రధానంగా ఆశ్రిత కృత్యాలు చేసే కవులకు "నీతి" "కావ్యానికి ఆశ్రితమైన "నీతి" అని ఈ ఉపశీర్షిక కింద పరిశీలించబడుతుంది. ఆశ్రిత కృత్యం ప్రధానంగా కావ్యవస్తువం ప్రయోజనంగా అనే "నీతి" "ఆశ్రిత "నీతి" అని అధ్యాయంలో చూపిస్తుంది. ఇదికాక కావ్యానికి ప్రకృతికాశ్రిత "నీతి" కావ్యానికి ప్రకృతి "నీతి", కావ్యానికి ఆధారప్రకృతి "నీతి", కావ్యానికి ఆధార "నీతి" అనే విభాగాలు వెంటనే ప్రయోగాల అనుశీలనం ఈ అధ్యాయంలో జరుగుతుంది.

కావ్యప్రయోజనంగా చెప్పినట్లు ఈ అధ్యాయంలో కావ్యానికి కవిత్వంలో "నీతి" నిర్వహింపబడిన విధానం పరిశీలించబడుతుంది. అన్ని విధాలైన కవితాలక్షణాలు వివరించబడ్డాయి. "ఆధునిక కవిత్వంలో "నీతి" " అనే ఈ పరిశోధనలో ప్రధాన కవిత్వతత్త్వం తెలుపుతున్న అధ్యాయం ఇది అవుతుంది. కావ్యానికి ప్రకృతి ఆధారిత ప్రకృతిసిద్ధం స్వభావంగా నిలువబడ్డ కావ్యప్రయోజనం కారణం. కావ్యానికి కవిత్వతత్త్వం ఆధునిక కవిత్వసౌందర్యంతో వెల్లడవుతుంది. వెలుగు చూపగా కవి "నీతి" ఉండటం కంటె ప్రకృతిసిద్ధం వెల్లడించటం తప్పనిసరి. ఈ "నీతి" ఉండటం కృత్రిమం అవుతుంది. విమర్శకులకు విమర్శలు చూపిస్తుంది. ఎటువంటి ఎటువంటి వెలువడిన కవిత్వప్రయోజనంగా "నీతి" గురించి అభిప్రాయాలు నిరూపించటం కవిత్వంలో కాదు గాఢమైన అనుశీలన చేసి కనబడింది. ఇంకా వివరాలలో ఇటువంటి విషయాలు సందర్భానుసారం కూడా చూపిస్తుంది.[4]

ఇలాంటి కవిత్వంలో వివిధ విధాలుగా ఉన్న "నీతి" కావ్యానికి కవిత్వంలో ఎంతగానో కనిపిస్తుంది. కాని ఈ కవిత్వానికి పూర్తిగా వెలువడ వెంటనే ఇటువంటి విధానం వెల్లడించి నిర్వహించబడింది. అయితే

తరాల అనుభవాన్ని వినియోగించుకుంటూ అభివ్యక్తి సాధనంగా "నేను"ను ఉపయోగి-స్తుంది. ఇంతే కాకుండా సంప్రదాయకమైన "నేను" మార్పులకు, కవిత్వంలో కనిపించే "నేను" అనేది కవి సామాజిక కవిత్వ దృక్పథాన్ని పొందుపరిచే ఇమేజ్ తో ఆధునిక కవిత్వంలోని "నేను" ఉండవలసిన గుణాలేంటి. ఈ "నేను" అంటే ఏమిటి? సామాజిక విలువ ? involvement ఏంటి? అనే ప్రశ్నలు ఆధునిక కవిత్వ అధ్యయనానికి ఎంతో అవసరం. ఈ ఆధునిక కవిత్వంలోని "నేను" సమాజానికి మధ్య ఉన్న సంబంధాన్ని వ్యక్తిగతంగా వ్యక్తీకరించడం ద్వారా కవిత్వ ఉద్యమంలో "నేను" ఎప్పుడూ, సందర్భాన్ని బట్టి, కవిత్వ భూమిక కావాలి నేటి సమాజంలో వంటి సాధనంగా మారిపోయింది. దీనికి కారణం "నేను"ను ఉపయోగించే సామాజిక ప్రయోగ దృష్టి అభివ్యక్తిగా మారడం. అయితే నిజమైన అభ్యుదయ మార్గాలకు ఎంతో దోహదం ఆధునిక కవిత్వంలో కనిపిస్తాయి.

భారతీయ వ్యక్తిత్వ స్వేచ్ఛ ఇక్కడ భావకవిత్వంలో "నేను" ఏమిటో మార్పుగా ఎలా ఏర్పడిందో చూద్దాం. "గావిస్తున్న, నేను కల్పిస్తున్న పాటను" వంటి వ్యక్తీకరణలు ప్రత్యక్షంగా విశేషంగా సర్వాంతర్యామిగా అభివ్యక్తంగా "నేను" అనే మాటను తెలుగు ఉపయోగించుకున్నాడు ఈ కవి కూడా ఆధునిక కవులకు దిశా నిర్దేశంగా తోచింది. ఏకాత్మ దృక్పథంతో ప్రకృతి తననుతాను ఉపయోగించుకునే క్రమంలో లోకానికి, భావప్రపంచానికి విలువలుగా "నేను"ను వినియోగించారు కాని. స్వాతంత్ర్యం, ప్రయోగ దృష్టి, వ్యక్తిగత మనుగడ, కాల్పనిక చెప్పాలనే ఉద్యమం ద్వారా కవులు తమ సాధనానికి వ్యక్తిగతంగాను, విశేషంగాను ఉపయోగించుకొనడానికి తోడ్పడ్డాయి.

ఆధునిక కవిత్వంలో "నేను" ఏమిటి మార్పుగా ఎలా ఏర్పడిందో ఈ విధంగా కవిత్వ భూమిక కాక, సామాజికమైన కారణంగాను

లేదయ్యింది. స్థూలంగా చెప్పాలంటే [illegible] కాలం గడచిన కొద్దీ కవులకు [illegible] పరంగా [illegible]. అందువల్ల మొదట్లో ఆధునిక కవిత్వ [illegible] అందువల్ల ఈ కవిత్వంలో 'నేను' వ్యక్తీకరించిన పద్ధతి భిన్నంగా ఉంది. ఇప్పటివరకు విశ్లేషించిన అనుభూతి కవిత్వంలో కూడా కూడా [illegible] 'నేను'. కానీ కారణం ఆ కవిత్వ స్వభావం. కాల్పనిక కవుల్లోని ఆధునిక [illegible] అనుభూతి కవిత్వంలో అనుభూతి [illegible] గాని [illegible] కాదు. అందుచేత కవుల [illegible] [illegible] 'నేను' వ్యక్తీకరించే పద్ధతి అనుభూతి కవిత్వంలో [illegible] ఉంది. అందువల్లనే ఈ అధ్యాయంలో కాల్పనిక ప్రవృత్తి ప్రధానమైన అనుభూతి కవిత్వ పరిశీలన కూడా చోటు చేసుకుంది. కాల్పనిక కవిత్వ [illegible] ప్రవృత్తి [illegible] కవులు సహజంగానే ఈ అధ్యాయంలో చర్చించబడ్డాయి.

కాల్పనిక కవిత్వంలో 'నేను' వ్యక్తీకరించే పద్ధతి ఎలా ఉంది అని [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] వల్ల తెలుస్తుంది. ఆధునిక కవిత్వంలో అంతకుముందు పరిశీలిస్తున్న ఈ పరిశీలన వల్ల [illegible] ప్రయోజనం ఇది. ఈ [illegible] వల్లనే కాల్పనిక 'నేను' ను అధ్యయనం చేసి ఈ అధ్యాయంలో 'నేను' [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] చోటు [illegible]. ఎందుకంటే [illegible] [illegible] [illegible] 'నేను'.

కాల్పనిక ప్రత్యేకత 'నేను' :-

లభించిన [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ఈ [illegible] [illegible] 'నేను' ను క్రమంగా [illegible] తెలుస్తుంది.

వారు రచించిన "[illegible]"(6) అనే కవితలోని "నేను" [illegible] భావంతో రచించబడినది. [illegible] కవితలోని "నేను" [illegible] కవి, [illegible] ప్రతీకగా నిలిచింది.

"..[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible].." అన్న [illegible] "నేను" [illegible] "నేను" [illegible]. [illegible] "నేను" [illegible]

(7) [illegible] "[illegible]" అనే కవిత [illegible]. [illegible] "నేను" [illegible] అనే రచించిన "[illegible]" అనే కవితలోని "నేను" [illegible]

"..[illegible] నీ!

నేను [illegible]

నేను [illegible], నేను [illegible]

[illegible] !" [illegible] "[illegible]"(9) [illegible] "నేను", [illegible]

[illegible].

"[illegible]
[illegible]
... [illegible]
[illegible]" (10) [illegible]

[illegible] "[illegible]" [illegible] "[illegible]" [illegible], [illegible]. [illegible], [illegible] "[illegible]" (11) [illegible] "[illegible]". [illegible], [illegible]. "[illegible]" [illegible], [illegible] "[illegible]" [illegible] "[illegible], [illegible]" (12) [illegible].

[illegible] "[illegible]" (13) [illegible] "[illegible]" [illegible]. [illegible].

"... [illegible], [illegible]
[illegible], [illegible]
.... [illegible], [illegible]
[illegible]
[illegible]" [illegible]

[illegible]. [illegible] "[illegible]" (14) [illegible] "[illegible]" [illegible], [illegible], [illegible].

ఉన్నప్పటికీ వీరిలో, శివారెడ్డి కవిత్వంలో ఎదుగుతుంది నగరం కాల్పనిక ప్రవృత్తిగల కవులలో ఎక్కువ. నగరం లోనికొచ్చిన సామాన్యుల ఆర్తి, ఆర్తి కవిత్వం ఎంత వ్యక్తమైంది. సినారె కవిత "ఎంత మానవుడు"(15) లోని "నేను" ఆధునిక కవి మనస్సుకి ప్రతీక. ఓలేటి రచించిన "అరుణారుణాలు"(16) అనే కవితలోని "నేను" ప్రజల ఆశయాల యుద్ధభేరికి ప్రతీక. అద్దేపల్లి "నిరాకార నీడలు"(17) లోని "నేను" ప్రజల ఆశయాన్ని ప్రతిబింబిస్తుంది. 1965లో సినారె రచించిన "విశ్వగీతం"(18) అనే కవితలో మానవత్వం అద్భుతమైన భావకవిత్వ ముద్ర ఉండి సామాన్యుల గొంతుకగా కనిపిస్తుంది. "శిథిలాలయంలో గుడిసెగా మారిన సామాన్యుని సంకేతం నేను" అని తెలియజేశాడు. మానవతకు దారిలో మానవ విముక్తి మార్గం చూపాడు. ఈ కవిత "నా ప్రయాణం విశ్వం" అంటూ ఆరంభం అవుతుంది. అందులో "నేను" మానవతకు ప్రతీక అని భావించవచ్చు. యుద్ధ ప్రియుల్ని పరిహాసం చేస్తూ కనిపిస్తుంది. ఇంత ప్రశాంతత కూడా చాలు లేదంటాడు. "గాంధీ, క్రీస్తు" వంటి గొప్ప వారిని కూడా తెలియజేశాడు.

శేషేంద్ర మండే సూర్యుని ఆశయాలు "ఆధునిక మహా కావ్యాని ఒకటి నేను"(19) అనే కవితలోని "నేను" ప్రతీక. ఇంకా ఎందరో ఇదే పోలికతో మరో కృష్ణశాస్త్రి మాయావాలు "ఊరేగిన ఉప్పెన"(20) అనే కవితలో చిత్రించాడు. స్వార్థ జీవితంలోని చీకటి కోణాన్ని (Negative angle) చిత్రించి, మాయావాలు మానవ జీవితంలోని వెలుగుల కోణాన్ని (positive angle) చూపాలి. ఇద్దరి "నేను" కవితలను పోల్చి చూస్తే, మాయావాల "నేను" మానవ జీవనానికి సార్థకత కలిగించే ఒకటి తప్పక ఉంటుంది. ఇవే నాలుగు రెండు ముఖాల ఈ కవితలు.

జీవితంలోని మధురానుభూతులను ప్రాచీన దృష్టితో చెప్పటం చేయటం
వల్ల, అన్నియాయకలిత ప్రాచీన కవిత అయింది. మానవ జీవితాని
ఆత్మీయమైన వ్యక్తిజీవన విధానంతో సంబంధంలేని వేరొక కవిత ప్రారంభం
అయింది.

<u>సామ్యవాద ప్రతినిధి "నీవు"</u>:—

రాయప్రోలు ... అని "నీలవేణి" (21)
అనే కవితలోని "నీవు" పెట్టుబడిదారీ ప్రతినిధి. శ్రమజీవులను దోచుకొనే
భూస్వామి ప్రతినిధి అయ్యారు "అభ్యుదయ..." (22) అని "నీవు"
... అని "నవ్వీ నవ్వరాదు" (23) అని "నీవు" ... ప్రతినిధి
ప్రతినిధిగా రూపొందించారు. ... "దేశచరిత్ర" (24)
అని "నీవు" ... ప్రతినిధి. ...
... "..." (25) అనే కవితలోని "నీవు" ...
... ప్రతినిధి. "... నీవు..." (26) అనే ...
"నీవి" ... ప్రతినిధి. ... "సామ్రాజ్యం" (27) అని "నీవు" ...
... ప్రతినిధి. ... "...
సామ్రాజ్య" (28) అని "నీవు" ... ప్రతినిధి. "...
..." (29) అనే కవితలో ...
... ప్రతినిధిగా "నీవు"ను ... "..." (30)
అనే కవితలో ... కూడా ... ప్రతినిధిగా "నీవు"ను ...
... "..." (31) అని "నీవు" ...
ప్రతినిధి. "..." (32) ...
"నీవు"ను ప్రతినిధిగా ...
... "..." (33) అని "నీవు". ...

రచించిన 'భగవద్గీతాసారం'[34] అనే "గేయం" భగవద్భక్తిని ప్రతిబింబిస్తుంది.
వేంకటేశ్వరుని రూపాన్ని వర్ణించిన శాంతకుమారి రచించిన "శ్రీ"[35]
అనే "గేయం" ప్రతిబింబిస్తుంది.

కరుణశ్రీ రచించిన "కృష్ణవిలాసం"[36] అనే గేయంలో కవిత్వం సంపూర్ణంగా కావ్యానికి ప్రకృతి ప్రధానమైన ప్రతిష్ఠమైన, విశిష్టమైన రచన అనుభవాలను, కవిత్వం వేదాంతం కాక కావ్యానికి చిత్రకళ చిత్రాల రూపం ప్రతిబింబం చేసిన ఈ అద్భుత రసికులు చేయగలరు. కృష్ణవిలాసం అనే "గేయం" కృష్ణుని లీలలను వర్ణించిన కావ్యానికి అనుభూతిని అందించే ప్రతిబింబం ప్రతిబింబిస్తుంది. అందు కృష్ణుని వివిధంగా వర్ణించినారు అతిశయంగా చెప్పినాడు. కృష్ణుని కూడా ఆధ్యాత్మికతలో భక్తిని సంతరించుకొని సంపాదించారు. కాని అది ప్రకృతి వర్ణన పరిపూర్ణం కాదు. కరుణశ్రీ రచించిన "కరుణామయుడు"[37] అనే "గేయం" కరుణారసాన్ని ప్రతిబింబిస్తుంది. "శివ"-"శివ" అను పవిత్ర అనురాగంతో అంతగా ఆలపించిన వారు సంపూర్ణ కావ్యానందాన్ని పొందగలరు (భక్తి)[38]. కాంచన కావ్యకవితాన్ని, గాఢ ప్రకృతి సౌందర్యాన్ని వర్ణించే ప్రతిబింబంగా "ప్రకృతి సౌందర్యం"[39] అనే "గేయం"ను చెప్పవచ్చును. కాదంబరి ఆంధ్రులకు "అమరావతి"[40] లో ప్రత్యేక అనుబంధంగా చూపించే ప్రతిబింబంగా "గేయం"ను చెప్పుకోవచ్చును. "శివ-శక్తి" అను పవిత్ర అనురాగంతో ప్రత్యేకంగా ఆవిష్కరించిన "గేయం"ను ఆధ్యాత్మికత పొందిన ప్రేమికునిగా చెప్పిన వారు కరుణశ్రీ (అర్ధనారీశ్వరుడు)[41]. ప్రకృతి సౌందర్యాన్ని అనే కవిత్వ విశిష్టతలను ప్రతిబింబించే కాంచనాన్ని "ప్రభాతం"[42] అనే "గేయం" ప్రతిబింబిస్తుంది. మనస్సును ప్రతిబింబంగా "గేయం"ను చెప్పుకోదగిన కవిత పేరు "సంధ్యారాగం"[43]. ప్రియురాలి ప్రేమ, జీవన సౌందర్యమైన కవిత "నీవు నేను..."[44] అనే అనుభూ

కవితలోని "నీతి". ఆయన రచించిన "వేదంలోకిదీపు"[45] లోని "నీతి" ప్రాముఖ్యం కల దృష్టిని ప్రతిబింబిస్తుంది. "కన్నుల లోయలు"[46] లో "నీతి" అంతరంగ భావాలు గల దృష్టిని ప్రతిబింబిస్తుంది. "చెప్పనిది"[47] అన్న కావ్యంలో గూఢ రహస్యంలోని "నీతి" వివిధ సందర్భాల దృష్టిని ప్రతిబింబిస్తుంది.

వారి "విశ్వ జిజ్ఞాస"[48] లోని "నీతి" భావుకత్వాన్ని ఉన్న దృష్టిని ప్రతిబింబిస్తుంది. ఆయన రచించిన "సుకృతిక్ సౌందర్యం"[49] లోని "నీతి" ప్రత్యేక దృష్టిని ప్రతిబింబిస్తుంది. అన్యాయాల పట్ల ప్రతిఘటన చేసేందుకు "వేదాంత సత్యం"[50] లోని "నీతి" ప్రతిబింబిస్తుంది. సరిగా ఆలోచించి ప్రతిబింబించే "సామాన్యం"[51] అని పిలువబడి... "లోకానుభవం"[52] లోని "నీతి" ఆయా కాలాల్లో జీవించే దృష్టిని ప్రతిబింబిస్తుంది. నాటకాల ప్రభావంతో వచ్చిన నిజాయితీ గల దృష్టిని ప్రతిబింబిస్తూ వచ్చిన "గమనాన్ని"[53] లోని "నీతి".

కాల్పనిక మానసిక స్థితి ప్రతిబింబించే "నీతి" :—

ఈ విభాగం కొన్ని కావ్యాలకు చెందిన కవితలోని కాల్పనికత్వం చర్చిస్తుంది. ఆయన రచించిన "పిలుపు"[54] అనే కవితలోని "నీతి" విశేషమైన ప్రభావం. నాటకాల "మాధురి"[55] లో సౌందర్య భావన పొందిన దృష్టిని ప్రతిబింబిస్తుంది. ఇంకొక కాలంలో రచించిన "అద్భుత కల్పన"[56] లో చెప్పిన సంబంధాలు బాధ పెట్టే సామాజిక వ్యవస్థలోని "నీతి" ప్రతిబింబిస్తుంది. కృష్ణశాస్త్రి "మనసు నిండినా"[57] అనే కవితలో ఆనంద విషాదం పొందుపరిచిన దృష్టిని ప్రతిబింబిస్తూ 'నీతి'ని వివరించారు. సంధ్యా "చెలికి విన్నపం"[58] లో ప్రియురాలి ప్రేమం గురించి ఆలోచించే ప్రత్యేక "నీతి" ప్రతిబింబిస్తుంది. "సౌందర్యాన్వేషణ"[59] లో సౌందర్య ప్రియత్వం కలిగిన మానసిక స్థితిలోని "నీతి". ఆనంద విషాదమైన దృష్టిని ప్రతిబింబిస్తూ కృష్ణశాస్త్రి "సాహిత్య యాత్ర"[60] లోని "నీతి". కృష్ణశాస్త్రిగారు కల్పనను ప్రతిబింబించిన ఉన్న సౌందర్య ప్రియత్వం

[illegible] "[illegible]"[61] అని "నీవు" [illegible] కనిపిస్తుంది. [illegible] కనిపిస్తుంది [illegible] "[illegible]"[62] అని "నీవు". [illegible] "[illegible]"[63] అని "నీవు" [illegible] కనిపిస్తుంది. [illegible] "[illegible]"[64] అని "నీవు" [illegible] కనిపిస్తుంది.

[illegible] "[illegible]"[65] [illegible] కనిపిస్తుంది [illegible] "[illegible]"[66] అని "నీవు". [illegible] "[illegible]"[67] అని "నీవు" [illegible] కనిపిస్తుంది.

[illegible] "[illegible]"[68] [illegible] "నీవు" కనిపిస్తుంది. [illegible] "నీవు"[69] [illegible] కనిపిస్తుంది. [illegible] "నీవు" [illegible] కనిపిస్తుంది.[70] [illegible] "[illegible]"[71] అని "నీవు". [illegible] "[illegible]"[72] అని "నీవు" [illegible] కనిపిస్తుంది. [illegible] "[illegible]"[73] అని "నీవు" [illegible] కనిపిస్తుంది. [illegible] "[illegible]"[74] అని "నీవు" [illegible] కనిపిస్తుంది. "[illegible]"[75] [illegible] "నీవు" [illegible] కనిపిస్తుంది. "[illegible]"[76] [illegible] కనిపిస్తుంది[illegible] "నీవు" [illegible]. [illegible] "[illegible]"[77] అని

"నీతి" [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] కనిపిస్తుంది.
"[illegible] [illegible] (78)" అని [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
"నీతి"కి [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] "[illegible] (79)" అని "నీతి" కనిపిస్తుంది.
"[illegible] (80)" అని [illegible] [illegible] "నీతి" [illegible] [illegible] కనిపిస్తుంది.
"[illegible] [illegible] [illegible] (81)" అనే [illegible] [illegible] "నీతి" ([illegible])
[illegible] [illegible] కనిపిస్తుంది. [illegible] [illegible] "[illegible] (82)" అనే "నీతి"
[illegible] [illegible] [illegible] కనిపిస్తుంది. [illegible] [illegible] "[illegible] (83)" అనే [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] "నీతి" కనిపిస్తుంది.
[illegible] [illegible] [illegible] "[illegible]" అనే [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] "నీతి" కనిపిస్తుంది.

[illegible] [illegible] [illegible] కనిపించే "నీతి":—

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] "నీతి"కి [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] – 33

"[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] –"

"[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] "నీతి" [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] "నీతి" [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ప్రసిద్ధ కవి కృష్ణశాస్త్రి "చీకటి లోకం"(86). అయితే అంతకుముందే నిర్వేదపూరిత కాదు. చీకటి లోకంలోని వ్యక్తిగతానుభూతి 'నేను' వెల్లడి చేయటం జరిగింది. అంతే కాని "చీకటి లోకం" అని లోకాన్నంతటినీ నిరసించటం. చీకటి కాలంలో లోకానికి వెలుగు రావటానికి ఒక ఆశాకిరణం చూపించాలని చెప్పటమే. అందువలన కృష్ణశాస్త్రి సెంటిమెంటలిజం కాదు, ఆదర్శవాదాన్ని కూడా చూపుతుంది. నేను తెలుసుకున్నాను కొంతకాలం కొంచెం కన్నీటితో చెప్పటం ద్వారా "నేను" అనేది ప్రకృతిలో లీనం చెందిన భావాన్ని వెల్లడించేది కవికి ప్రకృతి ద్వారా లభించింది. ఆయన రచించిన "కృష్ణపక్షము-2"(87) లో కూడా దేవులపల్లి వారి ఈ భావమే కనిపిస్తుంది.

"..ఆకాశమున నెలవంక నేను
మంచు తెరలలో చందమామ నేను
మేఘములలో మెరుపు తీగ నేను
అలలలో చిరుగాలి నేను ..." అంటూ

ప్రకృతి 'నక్షత్రంలో' 'నేను' కావాలనే తపనతో కనిపిస్తుంది, కాని అనంతమైన, విశాలమైన ఆ ప్రకృతిలో తాను కొంత భాగమని భావించటాన్ని వెల్లడి చెయ్యటం జరిగింది. నక్షత్రం, చంద్రుడు, గాలి, అంతా కలిసి 'అద్భుతం, చందమామ, చిరుగాలి' మొదలైనవి ప్రకృతిలో. సామాన్యంగా "నేను" ప్రకృతి ప్రకృతే. ఇదే ఒక భావం ఆలోచనం తోడి కవులకు విశ్వజనీనమైన గాఢ భావం చేసిన కవి కూడా కృష్ణశాస్త్రి. "వెంకటేశం"(88) అనే ఈ కవితలో "నేను కొండలు కృష్ణానది నక్షత్రం" అని ఆలోచనం ద్వారా మనకు తెలియజేస్తుంది.

ఆలోచన కలిగించే దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రి కవిత "మీరు దొరకలేదు"(89).

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] (౧౦) [illegible]

[illegible] (౧౧) [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] (91)

[illegible]

[illegible] (92) [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] - [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] (93) [illegible]

[illegible]

అంకితాల విశ్వేశ్వర రచించిన "బ్రతుకే ఒక పాట" (24) లో కనిపిస్తుంది.
"ఓ ప్రియా నీవు" అంటూ సంబోధించారు, "నా ఊపిరి చక్రం లోన" అని చెప్పినారు
మొక్క లైనా ప్రేమను "దంపతులకోసం" (25) అన్నది. ఇందులో "నీవు"
సంస్కారవంతురాలైన సౌందర్యవతి ప్రేయసి. ప్రేమికుడు రచించిన "అంతరంగిణి" (26) లోని
కవితలో "నీవు" అంతరంగిణిగా, ఆత్మసౌందర్య రూపిణిగా సంబోధించబడింది.
ఇదివరకటి ప్రేమకవిత్వంలోని భావకవిత్వ తేజస్సు కనిపించే విశిష్టరూపంగా
లభించే ప్రేయసి. నీవు లేని, సౌందర్యం లేని జీవితం శూన్యం
అనుకుంటున్నారు. మైమరపించే సౌందర్యలహరి ఉత్తమ
వ్యక్తిత్వం ఆమెది. ఆమెను తలచుకుంటే కవిమనసు
పరవశించింది. అనుభూతి రచించిన "స్వప్నలిపి" లో "నీవు" స్వప్నలిపిగా
కనిపిస్తుంది. ఆత్మసౌందర్యాన్ని కలిగిన ప్రేయసి తలపులు
కనిపిస్తాయి. ఒకవైపు, కలలో కనిపించే సౌందర్యరాశి ఆదర్శప్రాయంగా
కనిపిస్తుంది. నీలకంఠ 'స్వప్నలిపి'లో కనిపించే ప్రేయసి ఆదర్శ
జీవనసౌందర్యం నిలిచి ఉంది ఆమెలో సౌందర్యం ప్రతిఫలించింది.

<u>కొల్లూరి భాస్కర్ ప్రేయసి "నీవు"</u>:—

ఆధునికంలో కొంత కవితలు ఉన్న మాత్రమే, ప్రేమకవిత్వ
వచ్చాయి. మొదటిది రాధా రచించిన "మధుశాల" (27). కవితలో
జీవితంలో, భావనల సౌందర్యాన్ని ఈ కవితలో "నీవు" ను ప్రేయసిగా
పలికారు. ఆమె ప్రేమావేశం కనిపిస్తుంది. ఇది మధుశాల లోని ప్రేయసి.
రెండవది కృష్ణశాస్త్రి రచించిన "మెరుపు-మైనము" (28). ఈ కవితలో ప్రేయసి
ఉజ్జ్వలంగా మెరుపు రూపంలో, మౌనంగా ఉన్న కవి వివరించి
ఉంటుంది. ఆమె "నీవు" ప్రేయసిగా కాక ప్రేమికగా నిలిచి ఉంటుంది.
మెరుపులో భావనలు అనేకం కలిగి ఉంటుంది. రూపం, భావం

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] [100] [illegible] [101] [illegible] [102] [illegible] [103] [illegible]

[illegible] [104] [illegible] [105] [illegible]

[illegible] [106] [illegible] [107] [illegible] [108] [illegible]

అనిపించక మానదు.

కాల్పనిక సాహిత్య ప్రతీకాత్మక 'నేను':—

కాల్పనిక ప్రవృత్తి ప్రధానంగా ఆధునిక సాహిత్య సృష్టికర్త అంతర్ముఖ కవితల్లో తన అనుభూతులను వెల్లడి చేస్తున్నాయి. నాయని రచించిన "నేను-నేను" (109) అనే కవితలో తన అనుభవం వెల్లడవుతుంది. ప్రియునిపై ఆరాధన భావంగా నేను ఆరాధనను తెలిపే కవిత ఇది. అభివ్యక్తీకరణ, కాల్పనికత ప్రధానంగా వెల్లడించిన కవిత ఇది.

"...నీ ఉనికే కాలము సాగెడి ప్రాణము
నీవే జీవితానందమైన జీవనము
నేను నీవై పోయితి, నేను నీవై
నేను నీవుగా సాగిపోయిన కృష్ణుడు....." కృష్ణశాస్త్రి

రచించిన "ప్రియ సంభాషణ" (110) అనే కవితలో ఆధునిక మానసిక వ్యక్తి స్వేచ్ఛగా సాహిత్య సృష్టిని వ్యక్తం చేయడానికి నమ్ముతారు. సంభాషణ కేవలం వెలుగు చేసి నాటకీయంగా వివరించే 'నేను' కాదు అందు నుండి విడివడటానికి ఉపయోగించిన సాహిత్య వ్యక్తిగత ప్రతీక. పఠాభి రచించిన "ఫిడేలు రాగాల డజన్" (111) లో కూడా కవి ప్రియునిపై ఆరాధనలో 'నేను'ను ప్రతీకగా చూపి, సమకాలీన సమాజంలోని జీవనంలో మానవుడు ప్రతీకగా వ్యక్తీకరణ చేయడానికి నమ్మకం ఉన్నది. వ్యక్తిత్వాన్ని ఆవిష్కరించే ఈ సాహిత్య శక్తి ఆధారంగా ప్రతీకలు, సమస్య జీవితాలు, ఆత్మాశ్రయ మొదలైన జీవిత వ్యక్తి ప్రతీక సందర్భాలు తెలియజేస్తుంది. రచించిన "ఆ విలయం వెలుగు" (112) అనే కవితలో 'నేను'. వీటన్నిటి వలన కవితల్లో కూడా జీవన వ్యక్తి ఆత్మాశ్రయ భావనను అందించడానికి ప్రధాన కారణంగా కవుల సంవేదనను తెలిపిన ఆత్మాశ్రయ 'నేను'ను ప్రతీకగా చిత్రీకరించారు. మొత్తానికి

ఈ విధమైన "శివ" శబ్దంతోపాటుగా స్త్రీలింగం చాలా ఉంది. వీటన్నింటిలో "శివ" కు స్త్రీలింగత్వాన్ని, ప్రత్యేకంగా ఏకవచనం విశ్లేషించబడింది. చాలా ఆధారాలు ప్రాచీనకాలం నుండి ఉన్నాయి కనిపించుచున్నాయి.

కాల్పనిక "నేను"

వ్యాఖ్యలు

1. భావకవిత్వం కాల్పనిక కవిత్వం అనే [illegible] పదయుగం ఒకటి కాని రెండు పదాలని, నాయని కృష్ణకుమారి గారి ప్రతిపాదన. కవి వ్యక్తిగతానుభవం వెల్లడించేదిగా ఉండేది భావకవిత్వమనీ, [illegible] భవం కలది కాల్పనిక కవిత్వమని వారు పేర్కొంటారు. (చూ. తెలుగు [illegible] 2-6) [illegible] భావ కవిత్వాన్ని, కాల్పనిక కవిత్వాన్ని అనుభవంలో [illegible]. [illegible] అది [illegible] కాల్పనిక [illegible] ఉంది. కవిత్వం "నేను"గా వ్యక్తీకరిస్తున్న వాడు చెప్పిన భావ కాల్పనిక భేదాల విశ్లేషణ చూపడం లేదు. భావకవిత్వాన్ని [illegible] కవి జీవితానుభవం అనే అభిప్రాయం ప్రకారం కవి 'వ్యక్తి'గా 'నేను'గా కనిపించే [illegible] అవుతుంది. కాని కవితల [illegible] 'నేను' కవి [illegible] "నేను". అందుచేత కాల్పనిక కవిత్వం అంటే [illegible] ప్రత్యేక [illegible] కవిత్వ అనే [illegible] 'నేను' గమనించాలి. కాల్పనిక కవిత్వాన్ని [illegible] భావకవిత్వం అనే [illegible] [illegible].

2. "[illegible]
- . . . . . [illegible], [illegible]
[illegible] నేను
- . . . [illegible] నేను" అని
అంటూ [illegible] కృష్ణ [illegible] [illegible] ఉంటుంది. — [illegible] కవిత్వం. పే. ౨: 26-27

"... యాతనను "నేను" అని ఉత్తమ పురుషలో
చెప్పటం కాక్త అని అంటారా? చెప్పలేకపోయాను. అది
సాంప్రదాయం. ఇక్కడ "నేను" ఉత్తమ పురుష చిత్రాలం
నుండి పుట్టింది. (కేతవరపు రామకోటిశాస్త్రి)

ibid. పేజి: 36-37-38-39.

"... ఇదివరకు కృష్ణశాస్త్రి భావకవిత్వం
ప్రకృతి. ప్రాచీనంగా కాక భావ కవిత్వం
ఉద్యమంగా వచ్చిన ఇక్కడ చెప్పుకోవటం పరిచయం
కాదు. ప్రేయసి మాటలు కవిత్వ గానాలు
"నా మనసుకెక్కిన కన్నీటి గీతాలు" అని నేను
అన్నాను. చిన్నప్పుడు వేదాంతం మొదలైంది
కృష్ణశాస్త్రి "ఓం! నేను ఎందుకు" అని ఉచ్చరించి
మొదలైన వెంట అని "నేను అన్వేషి గాదా"
అన్నప్పుడు వ్యక్తిత్వం ప్రకటించింది."

ibid. పేజి: 83-84.

నిర్దుష్టంగా ఈ మాణిక్యాలు చూసిన కవితలను అన్నింటికి నాంది. "నేను" అనే ఉత్తమ పురుష ప్రయోగం కాల్పనిక కావ్యానికి. పాశ్చాత్యులు, కేతవరపు అంతర్ముఖత్వం కలిగిన కవిత్వంలో అదే ప్రయోగాన్ని వారు అంతరంగిక ప్రపంచాన్ని వెలువరించారు. తెలుగులో "నేను" కూడా కవితాత్మకమైన "నేను". అందుచేతనే ఆ నేను ఒక వ్యక్తిత్వ ప్రకటనగా మారింది.

కవి ఆవేశాన్ని, ఆత్మాశ్రయ ధోరణిని వెల్లడించే ప్రతీకగా "నేను" అని వాడిన కవులు ఆధునిక యుగంలో ఎక్కువగా కనిపిస్తారు. అంటే నా భావన ప్రతిబింబిస్తున్నాడు. అందుకే నేను అనే

ఉత్ప్రేక్షితాలు. కృష్ణశాస్త్రి కవిత్వం సంప్రదాయం కానీ అత్యున్నత
భావకవిత్వ ధోరణి నిదర్శనం.

3. 3.9.89; 10-9.1989 ఆదివారం ఆంధ్రప్రభ అనుబంధాలలో శ్రీ.శ్రీ.వి
సుబ్రహ్మణ్యంగారు చేసిన విశ్లేషణ ఈ అధ్యాయ అనుశీలనకు ప్రేరణను
ఇచ్చింది. వారు మానసిక అవస్థ (State of mind)ని, భావావస్థ
(Mood) ని, స్వభావావస్థ (Attitude) ని విభజించారు. సాహిత్య
పరిశీలనానుభవం చేస్తూ వారు విశ్లేషించిన సందర్భంలోనే. ఈ వ్యాస
రచనలో నేను విశ్లేషణ చేసిన సందర్భంలోనే. ఆధునిక కవులు అంతగా
తెలియని భావకవిత్వ కవులలో ప్రసిద్ధమైన అవస్థలను వారు విభజించారు.
సాధారణంగా కవితా సృష్టిలో వారు చేసిన అంశాలను నేను వివరించాను.
ఈ వివరణను ఆధునిక కవిత్వానికి అన్వయిస్తే ప్రస్తావించ వచ్చు.
భావకవిత్వం కేవలం "mood"ను (మానసిక అవస్థను) వివరించేదే
అంటున్నారు ఈ అనుశీలనను ఈ అధ్యాయంలో చేస్తున్నాం అనిపించింది.
పైన పేర్కొన్న వ్యాసంలో ఆచార్య సుబ్రహ్మణ్యంగారు

"స్వభావావస్థ కవులు అనేకానేక అనుభవాల దృష్టిలోంచి
చూస్తారు. భావకవులు ఒకే దృష్టితో చూస్తారు" అన్న

మాటలు ఉపయోగించాను. నేను ఈ వర్గాన్ని వ్యక్తం చేశాను.
భావకవిత్వంలో ఆంగ్ల ప్రభావం కనిపించిన గతితార్కిక దృష్టి కోణాలు
లేని ఆధునిక భావం కొత్తగా "నేను" అను వ్యక్తీకరణ అధ్యయనం
చేసుకుంటే భావ కవులు చేసిన కృషికి నిదర్శనం. భావకవి
ప్రకృతి వర్ణన ఆధునిక దృక్పథంతో కూడిన ఆత్మాశ్రయ కవిత్వానికి నిదర్శనం

4. ఆధునిక సాహిత్య కార్యక్రమం; ఉదయం దినపత్రిక; సాహిత్య వేదిక;
ఆం.జ్యో.; 19.11.1982; సంపుటి 16; సంచిక 36.

చేరాతలు; ఆంధ్రజ్యోతి సచిత్ర వారపత్రిక, అంతరంగం అనుబంధం.
[illegible] కవిత్వం [illegible]! (10-9-1989)

5. [illegible] కవిత్వంలో [illegible]; [illegible], ఎం.ఫిల్ సిద్ధాంతవ్యాసం; అముద్రితం; హైదరాబాదు కేంద్రీయ విశ్వవిద్యాలయం; (1989)

6. [illegible]; పుట: 94-95 (1922-25)

7. కృష్ణపక్షము; పుట: 30 (1925)

8a. Ibid. పుట: 9 (1925)

8b. Ibid. ప్రవాసము; పుట: 108-109; (1929)

9. [illegible]; పుట: 44-44; (1938)

10. [illegible]; పుట: 273; (1946)

11. [illegible]; పుట: 24-25 (1953)

12. [illegible]; పుట: 288; (1954)

13. కవిత-1; పుట: 26-28; (1954)

14. [illegible] గానము; పుట: 160; (1954)

15. [illegible] గేయాలు; పుట: 47-48; (1955)

16. [illegible] గేయాలు; పుట: 69-70; (1954)

17. [illegible]; పుట: 17; (1968)

18. [illegible]; పుట: 16-18; (1965)

19. [illegible]; పుట: 17-18; (1968)

20. [illegible]; పుట: 11-18; (1967)

21. [illegible] పుట: 42-43; (1910-1920)

22. [illegible] గానము; పుట: 62; (1918)

23. ఆంధ్రావళి జడకుచ్చులు ; పేజీ:102-105 (1810-1920)

24. [illegible] ; పేజీ: 25-28; (1921)

25. నాయని సుబ్బారావు కృతులు ; పేజీ:5; రచనాకాలం: 1922-25)

26. కృష్ణపక్షము ; పేజీ: 79; (1925)

27. ఎంకి పాటలు ; పేజీ:11; (1925)

28. Ibid. పేజీ : 2; (1925)

29. [illegible] ; పేజీ : [illegible] (1927 [illegible])

30. ఊర్వశి ; కృష్ణపక్షము ; పేజీ : 106-107 ; (1929)

31. Ibid. Ibid ; పేజీ : 144 - 147 ; (1929)

32. [illegible] ; [illegible] ; పేజీ : ? , (1932)

33. బసవరాజు అప్పారావు గీతాలు; పేజీ: 126; (1934)

34. [illegible] ; పేజీ:23-27 ; (1935)

35. [illegible] ; పేజీ: 1-6 ; (1938)

36. [illegible] ; పేజీ: 62-65 ; (1944)

37. Ibid. పేజీ : 37-39; (1944)

38. [illegible] ; పేజీ : 2-3 ; (1944)

39. మహాంధ్రోదయము ; పేజీ : 217-218 ; (1946)

40. Ibid. పేజీ : 107-108 ; (1946)

41. Ibid. పేజీ : 287 ; (1946)

42. [illegible] ; పేజీ: 30-31 ; (1954)

43. [illegible] గేయాలు ; పేజీ: 45-46; (1955)

44. [illegible] గేయాలు; పేజీ : 25 ; (1954?)

45. Ibid. పేజీ : 71-72; (1954 - 57?)

46. పాటల మంజరి ; పేజీ : 11-14 ; (1957)

47. [illegible] ; పేజీ : 18 ; (1954)

48. అమృతం కురిసిన రాత్రి ; పేజీ : 82-84 ; (1962)

49. Ibid. పేజీ : 139-141 ; (1965)

50. [illegible] ; పేజీ : 83-84 ; (1970)

51. [illegible] ; పేజీ : 4 ; (1971)

52. [illegible] ; పేజీ : 75-77 ; (1974)

53. [illegible] ; పేజీ : 40-41 ; (1983)

54. [illegible] - [illegible] ; పేజీ : 97 ; (1920-30)

55. [illegible] ; పేజీ : 23 ; (1921)

56. భారతి ; పేజీ : 27-28 ; (1923)

57. కృష్ణాపత్రిక ; పేజీ : 62 ; (1925)

58. [illegible] ; పేజీ : 22-23 ; (1925)

59. [illegible] ; భారతి ; పేజీ ? ; ([illegible] 1927)

60. [illegible] ; కృష్ణాపత్రిక పేజీ : 134-135 ; (1929)

61. [illegible] ; భారతి ; (1932)

62. వైతాళి ; పేజీ : 22 ; (1932)

63. కవితా కదంబము ; పేజీ : 40 ; (1935?)

64. వైతాళికులు ; పేజీ : 224 ; (1935)

65. Ibid. పేజీ : 97-98 ; (1935)

66. కవితా కదంబము ; పేజీ : 37 ; (1935?)

67. [illegible] ; పేజీ 1-23 ; (1947)

68. [illegible] ; పేజీ : 18-19 ; (1953)

69. కేతకి - 1 ; పేజీ : 35-36 ; (1954)

70. కేతకి - 2 ; పేజీ : 57 ; (1955)

71. కాంచనపల్లి గేయాలు ; పేజీ : 52 ; (1955)

72. గాంధారం - గేయాలు ; పేజీ : 73-74 ; (1957)

73. నవీన కావ్య సంపద ; పేజీ : 94-95 ; (1959)

74. నిరీక్షణం ; పేజీ : 62-63 ; (1962)

75. చిలుకలు వాలిన చెట్టు ; పేజీ : 155-156 ; (1964)

76. అమృతం కురిసిన రాత్రి ; పేజీ : 153-156 ; (1965)

77. బాలక్రీడ గేయాలు ; పేజీ : 5-6 ; (1968)

78. దీపశిఖ స్వప్నం ; పేజీ : 48-49 ; (1968)

79. ఆకాశవల్లి ; పేజీ : 7-8 ; (1970)

80. నా కథ ; పేజీ : 115 ; (1970)

81. చిలుకలు వాలిన చెట్టు ; పేజీ : 86-88 ; (12-8-73)

82. Ibid. పేజీ : 57 ; (5.10.1977)

83. ఇంటాయిటిక ; పేజీ : 42 ; (1981)

84. సర్వశ్రేష్ఠ సంకీర్తనం ; పేజీ : 11 ; (1986)

85. నవ్యసాహిత్య పత్రికలు ; 33 ; (1920-28)

86. కృష్ణపక్షము ; పేజీ : 1-2 ; (1925)

87. Ibid. పేజీ : 5-7 ; (1925)

88. Ibid. పేజీ : 98 ; (1929)

89. ప్రవాసము ; పేజీ : 10-11 ; (1945)

90. ఆధునిక గీతాలు ; పేజీ : 43-44 ; (1946)

91. కన్నీళ్లు ; పేజీ : 33 ; (1954)

92. సాంయుగాద్ది గేయాలు; పుట: 42; (1955)

93. శ్రీ సంధ్యం శ్రీ వేల; పుట: 12-13; (1963)

94. శ్రీ పల్లి స్వాతంత్ర్యం; పుట: 6-8; (1968)

95. శ్రీ గుమతి; పుట: 83-84; (1981)

96. Ibid. పుట: 92-93; (1981)

97. నివృత్తి సంగీతం; పుట: 8; (1986)

98. వైతాళికులు; పుట: 198-199; (1935

99. పల్లకి; పుట: 89-90; (1975)

100. కిషోరశ్రీ; పుట: 8-9; (1946)

101. పూర్వ గేయాలు; పుట: 89; (1968)

102. అభ్యుదయ గేయాలు; పుట: 61-62; (1976)

103. విప్లవ గొంతెత్తితే; పుట: 31; (25.10.77)

104. నా ఉద్యమ గీతాలు; పుట: 121-123; (1977)

105. Ibid. పుట: 157-161; (1977)

106. విప్లవ గొంతెత్తితే; పుట: 54; (10.11.1978)

107. కంటక పాటలు; పుట: 52-53; (1976-78)

108. ఉదయశ్రీ; పుట: 276-281; (1979?)

109. నాయని సుబ్బారావు కృతులు; పుట: 61-62; (1922-25)

110. కృష్ణ పక్షము; పుట: 57; (1925)

111 ఐదు పాటలు; పుట: 49; (1925)

112. శ్రీ కాంతా; పుట: 83-86; (1973)

113. బాష్పం; పుట: 78; (1975)

ఐదో అధ్యాయం

తాత్త్విక "నేను"

5

తాత్త్విక "నేను"

తాత్త్వికత అనే 'ఫిలాసఫీ' కి పర్యాయార్థం ఉంది. తాత్త్విక దృక్పథం ఉన్న ప్రతి కవిత ఈ కోవలోకి చేరుతుంది. ప్రతీకాత్మకత ఉన్న ప్రతి కవితలోను తాత్త్వికాంశ చోటుచేసుకొనక తప్పదు. కాని ప్రత్యేకంగా తాత్త్విక భావాలు అధికంగా ఉన్న కవితలనే ఈ కోవలోకి చేర్చడం జరిగింది. తాత్త్వికానికి దరిదాపుల్లో ఆధ్యాత్మికత కూడా నడుస్తుంటుంది. ఆధ్యాత్మికమైన ప్రతి అంశం తాత్త్వికమైనదని చెప్పవచ్చు, కాని తాత్త్వికత అంతా ఆధ్యాత్మిక మైనదని చెప్పలేము. అందువల్ల తాత్త్విక కోవలో ఆధ్యాత్మికతను చేర్చడం జరిగింది. ఆధ్యాత్మిక అనుభవాలని మరొక 'సగుణ'మైన విభాగం మార్మికత. నారాయణరెడ్డిగారు చెప్పినట్లు తెలిసీతెలియని అనుభవం ఆధ్యాత్మికానుభవం అయితే తెలియని (మిస్టిక్ ఎక్స్‌పీరియన్స్) పొందే అది అనుభవం మార్మికమైనది. అందుచేత మార్మిక కవితలు కూడా ఈ విభాగంలోనే చోటుచేసుకున్నాయి. వీటిని తాత్త్విక ప్రతీకాత్మక "నేను"; తాత్త్విక ప్రత్యక్ష "నేను"; ఆధ్యాత్మిక ప్రతీకాత్మక "నేను"; ఆధ్యాత్మిక ప్రత్యక్ష "నేను"; మార్మిక ప్రతీకాత్మక "నేను" అని ఉపవిభాగాలు ఈ అధ్యాయంలో చోటుచేసుకున్నాయి.

తాత్త్విక ప్రతీకాత్మక "నేను":-

తాత్త్విక ప్రతీకాత్మక కోవలోకి చేరిన "నేను" కవితలలో ఒక అంశం బోధపడుతుంది. యాంత్రికత మరణభయం, జీవితం పట్ల ఆసక్తి, ఆధునిక జీవితంలోని అభద్రత ఇవన్నీ కవులను కలవర పెడుతున్న సమస్యలని చెప్తాయి. ఈ కవితలన్నింటిలోను తాత్త్వికాంశం ప్రతీక రూపాల మీదనే నిర్మించబడటం గమనార్హం.

తిలక్ 1962 లో రచించిన "అమృతం కురిసిన రాత్రి"[1] ఈ కోవలో మొదటి కవితగా కనిపిస్తోంది. ఆధునిక కాల్పనిక సంప్రదాయ వాతావరణంలో

జీవితం పట్ల అనాసక్తి కలిగియున్నా, అనంత శక్తినిచ్చే ఆశావాద దృక్పథాన్ని సంతరించుకున్న విలక్షణ వ్యక్తిత్వానికి ఈ కవితలోని "నేను" ప్రతీకగా నిలవడం జరిగింది. సంతర కవితాసంపుటాలలో దాదాపు జీవనతత్త్వానికి ఈ "నేను" ప్రతీకగా నిలవడాన్ని సాక్షాత్కారం చేసింది. అయితే రెండో సంపుటంగా అనంతరం 1964లో ప్రచురించిన "అగ్నిశ్వాసగమనం" (2) లో ఈ బాధను లోకం బాధను కలబోసుకుంటూనే, సామాజిక జీవనం ఆధారంగా సంఘర్ష వ్యక్తిత్వాన్ని చేసే ప్రబోధకునికి "నేను" ప్రతీకగా ఉద్బోధిస్తు పలికింది. రైతు, కూలి, గడ్డి, గవాక్షం మొదలైన చిన్న చిన్న సాధనాలకు గూడ ప్రతీకలుగా నిలిచి మనుషులతో సంఘర్ష వ్యక్తిత్వాన్ని మనసుపై నిలుపుతాయి. 1962లో ప్రచురించిన కవిత కంటే దీనిలో సామాజిక దృక్పథం అధికం కావడం గమనార్హం. కాలువలో ఆరంభం నుండి అభివృద్ధిచెందుతూ గమనించిన తెలుగు, వ్యక్తి మైత్రీపాత్ర ఈ కావ్యంలో కవితలలో ప్రతిబింబింపజేశారు.

ఇప్పటి కాలంలో ప్రచురించిన "నిశ్శబ్దం" (3) సంపుటిలో ఆధ్యాత్మిక ప్రభావం కనిపిస్తుంది. వైరాగ్యపు మార్గాలు తొంగిచూస్తూ ఉన్న సమాజంలో మానవుడు మానసికంగా ఎదగని అవకాశం లేదు. అందుకే, ఆధ్యాత్మిక మానసిక స్థాయిని పొందుతున్న మానవ జాతికి ప్రతీకగా ఈ కవితలోని "నేను" కనిపిస్తుంది.

""నేను" "నేను"గా మిగిలిన వాణ్ణి
"నాకు" "నేను"గా తెలిసినవాణ్ణి
రక్తాశ్రువుల్ని - విమల గానాన్ని
నిర్మాల్యాన్ని - వైరాగ్యగానాన్ని
నిశ్శబ్దాన్ని - అవిరామ సంగీతాన్ని"

సామాజిక ప్రయోజనాన్ని సాధిస్తూనే "నేను" కు గల

ని ఆధారంగా ఉపయోగించుకుని కవి కళాత్మక విలువను కూడా నిలబెట్టడం అభినందనీయం. ప్రతి పాదంలో మానవజాతికి గల ఆయా లక్షణాలను ప్రతిబింబించే విధంగా ఒక సూత్రాన్ని పట్టుకుని కల్పించడం కాబోలు కవి "నీవు" కు గల పేరుల్ని సమర్థవంతంగా ఉపయోగించుకున్నాడు. 'నీవు', ఆ విధంగా జాతికి ప్రతీకగా నిల్చి వ్యక్తి చైతన్యాన్ని స్ఫూర్తిమంతమైన తో లీనం చేయు గలిగిన కవులలో ఈ శతాబ్దికి చెందిన రచన చేసిన వారు మరి కొందరున్నారు. వీరందరిలో మొదటివారిగా శాస్త్రీయ ప్రతిభాత్మక జాతి ప్రతీక 'నీవు' సృష్టించిన ఘనత వారికే దక్కింది. ఆధ్యాత్మిక రాతి "సమున్నతం-2"(4) కూడా ఈ కోవలోనిదే ఉంది. ఈ కవిత 1966 లో ముద్రిత మైంది.

అనుష్ఠానం ప్రయాణంలో ఎందరో మానవులు జన్మిస్తుంటారు. మరెందరో మరణిస్తుంటారు. అయితే మానవజాతికి, తన శాశ్వతత్వాన్ని తెలియజేసి గలిగిన మానవజాతికి ఆధ్యాత్మిక చిహ్నంగా "నీవు" ప్రతీక. "నీవు" కేవల ప్రతీక మాత్రమే కాక ఈ సత్యాన్ని అనుభవించి ఆనందించడం సాధ్యమౌతుంది.

"అనాదినుంచీ క్షణక్షణం మరణించే నాలోనం
అనుక్షణం ప్రతి దినమూ జీవించే సమున్నతి
ఎలా ఉన్న చెందినా మానవ్యపు పరిపాకం
లేదా మానవుని నీవు నిలువరుమి నీ విజయయాత్ర"

మరణానుభవించి ఆధ్యాత్మిక చిహ్నంగా మానవజాతి ఇలా ఛేదించి, మరణాన్ని జయించి, జీవితాన్ని అనుభవించే శాశ్వతంగా మానవుని వ్యక్తి చైతన్యాన్ని మూర్తీభవింపజేసిన "మానవలోకం"(5) లో రచనలు

"... నిత్యం నీవెటుగనూ, నీవు మాత్రం
ప్రతిరాత్రి మరణిస్తావు.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] (7) [illegible]

[illegible] (8a) [illegible]

[illegible]. ఈ కథానాయకుని ముక్కు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. కథానాయకుడు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] "ముక్కు"ను [illegible]. "ముక్కు" ఇలా అంటుంది. "You are mistaken my good sir... There cannot be any close relations between us, for to judge by the buttons of your uniform you must serve in another department" (86). ఈ విధంగా [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] "[illegible]"ను [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. 1960లో [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], '[illegible] [illegible] [illegible]!' [illegible] [illegible] [illegible] "[illegible] [illegible]" (9). [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] "[illegible]".

"... [illegible]
[illegible], [illegible]
... [illegible]
[illegible]
[illegible] —"

[illegible] [illegible], [illegible] [illegible]

కవితల ఇతివృత్తంలో కూడ మార్పు కనిపిస్తుంది. వేదాంతులకు సంబంధించిన విషాదం వ్యక్తమై జీవితపు అశాశ్వతత్వం గురించి భీతి చెందే "నేను" వైరాగ్య "ప్రమాదవీచికలు-2" (10) లో కనిపిస్తే, పైన ఉదాహరించిన మానవతావాదులు జీవన్మరణాల సమస్యను లెక్క చేయక జీవితాన్ని ప్రేమించే "నేను" అభ్యుదయ భావాలతో జీవితం సాగించాలనే అంశం ఆశయంగా చేసుకుంటూ, భక్తియుగము [illegible] చెప్పి [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] చూస్తుంది ప్రతిబింబించే "అభ్యుదయ కవియుగం" (11) లోని "నేను".

సర్వసామాన్యుల ప్రతినిధిగా "నేను"ను మానవతావాద దృక్పథంతో "మనుష్యుల మధ్య" (12) అనే కవితలో చెప్పిన, సామాజికమైన మానవత్వ ప్రతినిధిగా భావించి "సామ్యం" లో [illegible] కవితలో "నేను" ను ఉపయోగించారు. ప్రతిభా వంతులైన గాంధేయవాద సామాజిక దృక్పథం అవలంబించే మానవుడిగా, సామాజిక ప్రతినిధిగా చెప్పిన "నేను" (13a) కవిత "నేను". (13b) ఈ కవిత కర్తవ్యాలు ప్రతిబింబించేందుకు సంకల్పించుకున్నది. వ్యక్తిలో మార్పుతో సమాజంలో అంతర్గతమైన ఈ కవితాతత్త్వం వినిపిస్తుంది.

<u>సామాజిక - ప్రతినిధి "నేను"</u>:-

సామాజిక ప్రతినిధి ఉద్యమానికి చెందిన "నేను" మొదటిసారిగా 1961లో ప్రచురించిన "సుధ" అనే కవితా సంకలనంలో కన్పిస్తుంది. (14) సత్యమార్గాన్ని అనుసరించే ఆదర్శవాదులకు ఈ "నేను" ప్రతినిధిగా నిలుస్తుంది. ఆ తరువాత "జీవనసంఘం" (15) లోని "నేను" జీవితంలోని సంఘర్షణలు స్పష్టంగా చెప్పడానికి ప్రయత్నించిన ప్రతినిధి. సమకాలీన "ఉద్యమస్ఫూర్తి" (16) లోని "నేను" కాలంలో చెందిన వ్యక్తిత్వ ప్రతినిధి. జీవితపు లక్ష్యం సాధించాలని భావించే వ్యక్తి ప్రతినిధి భావన "అంతరంగ శోధన" (17) అనే కవితలోని "నేను". జీవన్ముక్తి సాధించే భావుకులైన వ్యక్తిత్వానికి ప్రతీకయైన "అహం

[illegible] (18)" [illegible] [illegible]

[illegible] (19)" [illegible].

[illegible]

[illegible] (20)" [illegible] (21)" [illegible]

[illegible]

[illegible]

"[illegible] (22)" [illegible]

[illegible]

"[illegible]" [illegible].

[illegible] :—

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] 1916-20 [illegible] 1986 [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] "[illegible] (23)" [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

"...పాదనుల పొట్టకొడుతున్న నా జనకుని

జనని కుత్తుకలను కోసి నను కదిలిన

ఏండ్ల 'నీ దయాంబుధి నిజమా? యంటుయు

ఓ ప్రభూ! యను 'నంబ పాడిక యుండి"

గాంధీజీని హత్యచేసిన మతోన్మాదుల ఆలోచనల్ని చేస్తున్న సంఘటనగా "గరికపాటి ప్రేమసాగరం-2 (24)" లోని "నీవు"కు సంబంధించిన [illegible] కవిత్వం ఉదహరించవచ్చు.

"ఈ మహాత్మ నీ నామ జయంతి

చేసేటప్పుడు పెంచిన నిజక్రమబద్ధం

నా లక్ష్యం విలువ ప్రేమించుట మన

కలలు మునిగి పోని రాగాల పెంపుడు ...."

విశ్వంభరను ప్రేమించుట సాధన. జ్ఞానం పొందే మార్గంలా మారినట్టి సాధన. విశ్వంభర రాగాల పెంపుడు చేసే లక్ష్యం విలువ ప్రేమించుట కలలు మునిగి. అంటే జ్ఞానమార్గ పరమావధి అయిన అద్వైత భావనకు ఆలోచన ఉంటుంది.

మానవ ప్రేమతో పరితపించే ఆనందం, మానవత్వ జీవితంలోని సుఖదుఃఖాలకతీతం, పెంచిన అనుభవించిన, కన్నతల్లైన దేవుడు గరికపాటి "ప్రేమసాగరం-12 (25)" లోని 'నీవు'

"...ఈ కట్టెల్లోన్నికైనా పంచిన సంధ్య

దేవుడు మనసు "నీవు" చెప్పే భవన

వేద సంపాదనకుల్లో క్షణ యుండి

తెలిసినది నాకు నాడు తన్మయత చాలు

ఈ ప్రాణం ఎవరిదో ఆడు ప్రేమనము

బోధ చేసెదవె సాక్షి"

ప్రముఖ సాధకుడు, పతి ఆధ్యాత్మవాది, కేరళకు చెందిన ప్రేమికులు (ప్రేమ్)చంద్, ఎందరో క్రైస్తవుల గుర్తింపు పొందిన రచయితలు "ప్రేమగీతాలు-13"[26] లోని "నేను" అన్నది ఆత్మ సాధకుని ప్రేమికి.

"నిన్ను పొందుటకై నా ప్రేమ
అనంతంగ యుగాంతం వరకు
ఆశ యదె కన్నీళ్ళతో వెదకెను
శ్రుతియై మధురమై యుగాంతమై"

జీవాత్మను స్త్రీగా, పరమాత్మను పురుషునిగా సంభావించటం భారతీయ సాంప్రదాయం. ఈ సాంప్రదాయానికి భిన్నంగా పరమాత్మను స్త్రీగా, జీవాత్మను పురుషునిగా సంభావించిన "గీతాంజలి ప్రేమగీతాలు-35"[27] లో "నేను" అన్నది భావన గల జీవాత్మ ప్రేమికుడు. 'స్త్రీ ఒక్కటే నాయిక ప్రేమాస్పదురాలు' అన్న మాటను అనుసరించి స్త్రీగా భావించినట్లు అర్థమౌతుంది వెలికి వస్తుంది.

"నీ జడ పువ్వులతో అల్లి కావించి వెంట
నిన్ను ప్రేమించినవాడ వెదకి వెదకి
కాదు నా హృదయంలోని నీ చెంత
చెంత సాన్నిధ్యమే నాకు నీ వెన్నెల
నీవు వెలిగించిన దీపం నీకే కాంతి
ఆశ నిండు హృదయాన నిన్ను గాను
మరువని నా సఖీ! నా భావనలో
నిత్యమై నిలచిన నీ ప్రేమ కిరణములు"

భగవంతుని ప్రేమికుడైన కవి, సమస్త ప్రపంచాన్ని ఆవరించిన ప్రేమను పొందాలని ఆరాధించిన భక్తి అనుభూతి కవితలలో 54వ [28]

కలంలోని "నేను" ప్రేమిక. "నేను"ను ఉన్నతంగా భావించింది, ఆ ఉన్నతను జీవనబంధ విముక్తికి చేసింది. ఆ కావ్యము ప్రేమికగా తీర్చిదిద్దిన వ్యాఖ్యానం "నిరీక్షణలోని [illegible] - 56" (29) అని చెప్పింది. ఆత్మ[illegible] జీవ బంధ బద్ధురాలు. ఆ నవలలోని [illegible] రెండుగా ప్రేమికాత్మగా తీర్చిదిద్దబడింది. అంతే [illegible] ఆ కావ్య "నేను" అనే అంశం భావన్నే [illegible] ప్రేమికాత్మ [illegible] విస్తరించింది. [illegible] బంధం వల్ల [illegible] అనుభవించింది. [illegible] ప్రేమ [illegible] ఆ కావ్యానికి [illegible]. అంతే కాదు "నేను" ఆ కావ్య అనే [illegible], స్వప్నంగా [illegible] నీవు "నేను" ప్రేమికగానే నిల్చింది. [illegible] "నేను"ను ప్రేమికగా [illegible] ప్రేమికగా [illegible] చేసింది.

"ఇది ప్రేమ [illegible]
నన్ను [illegible] బంధములు [illegible]
[illegible]
నీవు నన్ను బంధించు [illegible]
ఇది [illegible] బంధము [illegible]
గాని [illegible]
[illegible]
నన్ను [illegible] బంధములు [illegible]
[illegible] ప్రేమలో [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible], నాకు [illegible]!"

లేదంటూ అత్యాధునికత్వం కొనసాగుతున్న సందర్భంగా అత్యాధునిక కవులు చేపట్టిన ప్రయోగాలుగా "నీడ"ను ప్రతీకగా వినియోగించారు వెల్చేరు నారాయణరావు "త్రికాలం" 75 లో.

"అది మా తోటల్లోకుండా వచ్చే నడిచిపోతుంది
మైనపు వెలుగు నాకు తెలియకుండా
గాలిలా పచ్చని పూల వాసనలు
నీడ నాలుగు ఇది తెలియకుండానే"

కవితలోని అపూర్వ భావ చిత్రాలు కొత్తవాళ్ళలో సంస్కారం అందిస్తూ ఉన్నప్పుడు 'నీడ'ను కూడా ప్రతీకగా చూపెట్టింది. దీని కారణం కొత్తవాళ్ళలో సంస్కారాన్ని కవిత్వం అద్దంలో చూపెడుతూ. నాటకీయంగా చిత్రించిన ప్రతీకలు జీవితం వల్ల అనుభవం, విశేష సందర్భాల మధ్య కవిత్వం కొనసాగింది విశిష్టంగా చెప్పింది. కవిత్వం సాగిన తీరులోనూ నీడ అయిన కూడా ఆ సందర్భాలు వెలుగొందుతుంది. అందువల్లనే కవిత్వం క్రొత్తదని చెప్పినప్పుడు 'నీడ' ప్రయోగమే కవిత్వం; కవిత్వానికి కొత్తదనం కూడా ఇచ్చినట్లు అనుభవాలు విస్తరించి చెప్పింది.

(31)
నాయని "కవిత్వం - 18" లోని 'నీడ' అనే కావ్య ప్రతీకను కొత్తవాళ్ళకు సరిక్రొత్తగా చేసి చూపుతుంది ప్రతీక. అలాగే వాకాటి 'పల్లెటూరు' (32) లోని "నీడ" కూడా. ప్రకృతిని చిత్రించిన ప్రతీక ప్రతీకగా, కొండలోయల్లో నీడ చేయడాన్ని "అద్దాలు" (33) అనేకోణంలో వెల్చేరు "నీడ"ను వర్ణించారు.

ఇస్మాయిల్ గారి కవిత్వం లోని చెట్టు కవిత "చెట్టునా" (34) కవిత్వంలోని 'నీడ' ప్రతీక. "నాగార్జున" (35) అనే కవితలో కూడా కొత్త కవితాశిల్పం చెప్పదలచారు. వారందరి 'నీడ' ప్రతీకల ద్వారా కొత్త రూపం అందించిన విధంగా. కవితా ప్రయోగాలు సాగిన ప్రయోగం కనిపిస్తుంది.

పుంఖిని పొంగిని యూంతి యూంతి వెదకి
మనస్సు ఆరాటంతో దిక్కులేని నీవు
ఇక కు సాంత్వనము! నీ పరిమళమైన నీవు
కలలో మాయమై వెల్లువైన కలగా"

"పుంఖిని పొంగిని" అనే ఉపమానాల ద్వారా కవి తనకున్న ఆరాధనాభావాన్ని చక్కగా వ్యక్తం చేసింది. పుంఖి పొంగులా ఉపమించిన "నీవు" అంతా కోసమే.

సాక్షాత్తు భగవంతునికి "నీవు"ను స్త్రీలింగంగా చేసిన విలక్షణ కవిత శక్తి గలది "స్త్రీలు"(28). ఆనందంతో నిండి ఉండాలని కోరుకుంటే ఆశ్చర్యం ఈ కవితకు మూలం. ఈ ఆరాధ్య దైవాన్ని కోరుకుని "నీవు". మాతృత్వం నీడలో ఆనందిస్తుంది. నీవే నీడగా ఆవరించిన తర్వాత, ఆరాధ్య దైవమైన ఆనందం నిండి, సర్వమూ నీవుగా భావించి అనుభవించే ఆనందం అంతా నీవే పూర్తిగా నిండిన వ్యక్తిత్వం సమర్పించుకున్న ఆరాధనా భావంతో విస్తృత ఈ కవితలోని "నీవు". ఈ కవితలో ఆరాధనాభావం ఆనందం పరిపూర్ణంగా ఆవిష్కరించింది. సంపూర్ణ స్త్రీత్వంతో నిండిన ఈ కవితలో "నీవు" స్వరూపం ఆద్యంతం నిండియున్న కవితాభావం అనంతం కావడం విశేషం కాదు.

"నీవు యువగా చెంచిత యువగా
త్రాయువుకు ఆరాధన! ఆర్ద్రత లక్ష్మి
కవిత నాలుక్ష్మి!
- - - - . ఎవరులోని చిక్కుల మనస్సులో
పూల వాడలు, భావమున్న ప్రేమను
పదాలు నిండుగా, నా

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] . . . . . "

[illegible] "నేను" [illegible] "నేను" [illegible]

[illegible]

"ఆకాశం

నిన్ను ప్రేమించాలని

[illegible]

బందీని నేనై

బందీఖానా నేనై" [illegible]

[illegible] "నేను" గా "నేను" [illegible]. నిన్ను ప్రేమించాలని [illegible] "నేను". [illegible]

[illegible]

[illegible] "నేను" [illegible] "నేను" [illegible]

[illegible] "నీవు" [illegible] (38) [illegible] "నీవు".

"[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]" [illegible]

"నీవు" [illegible] "నీవు" [illegible].

[illegible] (39) [illegible] 72 [illegible] "నీవు" [illegible] "నీవు" [illegible] (40) 88, 89, 91, 94 [illegible] "నీవు" [illegible].

"[illegible]" (41) [illegible] "నీవు" [illegible] "నీవు" [illegible] "నీవు" [illegible]

విప్లవం చేయాలంటాడు. "శివ"ను శరత్కాలపు శ్రీకారంగా చిత్రించారు.

"విప్లవ యజ్ఞ హోమాగ్నివి
నిత్యం నీ నవ్వు హాసము!
నవ జీవం నీదే కాలం,
నవ్య బాటలో నీ కల,
శాంతం నీవే శాంతం ....."

ఇలాగా విప్లవం పొంది పోరాటానికి పిలుపునిచ్చే కవితలో ప్రేమికుల జీవనంలో 'సంఘర్షణలోని "అంతర్నాదం"(42) అని "నీవు" చెప్పింది.

"నీవున్నావు నేను నీవలెనే ఉంటాను.
విప్లవ వీర భావం నేలపై నిత్యం నిలుస్తుంది
నవ్వు నీ బాటా పరిమళించాలి
నీవు నాది కాదు మంచూ
నవ్వు నాలో అందం పాడేయండి" —

"(43) ఆకాశం" అనే కవితలో నీకెందుకు నాకు ఏమిటంటే "నీవు"ను ప్రతిబింబించారు. ఇప్పటికి ఆయన ప్రేమికుల బాధలు అర్థమయ్యాయి. ప్రేమికుల్ని కవితలను రచించిన మూర్తికంటే కవితాశిల్పం విశిష్టమైనది. "యుగయుగాలదీ", "ఆలోచ", "ఏంటి లక్ష్మీ" "(44) సాగరతీరం" అన్నవి ఈ పద్యాలలో చేసిన మూర్తికంటే రచనలు. అవన్నీ శిల్పాన్నాను అవసరంగా భావించడం 'సమాజాన్ని మార్చగలవని' అంటాం. ఆయన మూర్తికంటే ఈ అవన్నీ 'ప్రేమికులను చేసి సార్థకంగా భావిస్తాడు, "సాగరతీరం" కవితలను విలక్షణంగా చెప్పిన "నీవు". రెండు యుగాలు మొత్తమైన అనేకమంది అంతం లేకపోయాక 'అన్నిటి ప్రేమికులతో జీవితాన్ని సంఘర్షణలతో ఉన్నది దేశంలో వ్యక్తులకు ఈ కవితలని భావం విశిష్టతను విశదంగా ఉంది. ఇప్పటివరకూ చెప్పిన జీవితం "సాగరంలో"

లోని "నేను" గ్రంథిక. సందేహ తృష్ణలకు నిలయమైన సందేహ గ్రంథిగా చెప్పుకోవచ్చు.

"... నా ఆనందము, నా బ్రతుకు
నా జీవితకల, భయం పోవాలనియు పాట్లపడి
బాధించెదన్ని నా బ్రతుకు"

ఇంతటి ఉన్నతమైన భావాన్ని వ్యక్త గ్రంథిగా ప్రదర్శించిన కవిత 'శాంతిలబ్ధి'. జ్ఞానాన్ని పొందిన సాధకునికి ఈ కవితలోని "నేను" గ్రంథిక. జ్ఞాన సాధన గ్రంథికాభ్యసనంగా చెప్పబడింది. పూలు జీవనకాంక్షలు. నది ఆధ్యాత్మిక మార్గం. నదిలో మునిగినప్పుడు పూలు అరుపుల వినిపించవు. ఆధ్యాత్మిక మార్గంలో ప్రవేశించాలంటే జీవనకాంక్షలు మరచిపోవాలి. మునిగిపోగానే జ్ఞానం. మునిగి పొందే నదిలో దేవుని దర్శించడం జ్ఞానం పొంది దేహవిముక్తి పొందడం.

"... ఎలా తెలుసు నా కాలే మునుపే
అంతలోనే చేరి దగాలను.
ఆ ఆనందము, ఆ నీడలు శాంతి
ఆ పూలుల వెనక నాదైన కాంక్షలు
శాంతి లబ్ధి, శాంతిని కోరు
వరి వరిగా గ్రంథి విప్పెదను - - - -
జీవన దేహము నదిలో వదిలి
పోయిన చలిలో ముక్తియు గాని . . . . ."

శివసందేశం కవితలో ఆధ్యాత్మికత సరిగా చెప్పబడింది. అద్వైతం చెంది, తన్మయ స్థితిలో సందేహించుటను అర్థించుకునే సాధకుని గ్రంథిక 'జ్యోతి' అని కవితలోని "నేను". సాధన ద్వారా జ్ఞానం అల్లుకుని తన వెలుగు శివసందేశం. అద్వైతం కాదు నిరీక్షణమైన దివి. సంది పోరాటంలో

సమయంలో విరాజిల్లి, టాగూరు కవిత్వానికి, అటువంటి భావకవులకు ప్రతీకలు.

ఆత్మ చైతన్యానికి సంకేతమైన భావకవిత్వం [illegible]

అనంత ప్రియాలింగనం (45)" అని "నీవు" ఆత్మజ్ఞానం పొందిన వ్యక్తికి ప్రతీక.
ఆత్మజ్ఞానం అంటే సాధించాలి. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ఆధ్యాత్మికతను తెలియజేసింది.

"... నిన్ను ఆలోచనా లాగించి
సద్వివేకపు స్మరణా స్ఫూర్తించినట్లు
నాలో విశ్వమం - సంచలనం
దివ్యచైతన్య తరంగ సంచలనం
నాదనం లయించిన నాడు
అదే 'నీవు' నీ ఆత్మ వికాసపు స్ఫూర్తి ...
పొందుతున్నాను ప్రియాశ్లేషంలోనా
నిలుపునిండు అనంత ప్రియాలింగనాలు" అంటాడు అని

ఆత్మజ్ఞాని జగత్పర విశ్వజనీన ప్రేమతత్వం చేస్తున్నాడు.

"నీవు" నిరాకారుడు, నిరాకార ప్రతీక కాని నిర్గుణుని సాధించటం ఎవరికైనా సాధ్యమేనా? (46) "నీవు" అనే [illegible] ఉపయోగించి [illegible] [illegible] [illegible] చూడండి.

"నా ఏ [illegible] [illegible] ఉంది
ఆకాశపు [illegible] చేరలేను
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ప్రియాలింగనం [illegible]"

గాలి, దీపం, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ప్రియాలింగనాలు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] "నీవు"కు

నిష్ఠతో 'ఆత్మస్థైర్యంగా అంగీకరించిన "నేను" జీవితంలో పార్శ్వాల్లో మనసుకు మానసిక ప్రతీక. 'పని'కిరాదు. ప్రయాణం మొదలవుతుంది. గోడకు కొట్టిన మేకు. అంతేగా కవుల కలలు పార్శ్వాల్లో బంధాల్లో. చిక్కిన మనస్సుని జీవితైక్యంగా అంతే వరకు కలదు. 'ఆత్మస్థైర్యం వల్ల మేకు','మేకు' గాదు – "నేను" గానూ కూడా చిన్న పొరలను పరిష్కరించు కలిగింది.

శ్రీమన్నారాయణ "విలయవిభవం" [47] అని "నేను" సాధనకు మాధ్యమైన జీవసిద్ధాంతం శక్తి ప్రతీక. "శక్తి" [48] అనే ఉపనిషత్ మంత్రప్రయోగం చేస్తూ జన్మాంతరాలు ఏనాటివో "నేను"కు ప్రతీకగా ఉపయోగించారు శ్రీరామచంద్రు. "కంటకీయం" [49] అని "నేను" (కృష్ణశాస్త్రి) మనస్తత్వాన్ని కొండలు గాలి జీవితం, అవిశ్రాంతంగా 'దీక్షాకంకణ' [50] అనే పదంలో "శక్తి" ఆరాధిస్తూ, "నేను" జీవాత్మ, ప్రతీకలు. "అంతర్వాణి" [51] అనే పదంలో మనిషి మనసుకి ప్రతిష్ఠించిన "నేను" ఉపయోగించి 'నిరంతరమైన' పర్యవసాని "నేను" ప్రతీకగా వివరించారు.

జీవితాన్ని ఉద్యమంగా మలచుకొని, సాహిత్యసృష్టి చేసి సాధకుని ప్రతీకగా "నేను"ను ఉపయోగించిన వినుకొండ నాగరాజు "పదార్థం" [52] అనే పదంతో చిన్న ప్రతీకాత్మక రూపంలో మలిచాడు. 'సమాజప్రయోజనాన్ని విస్మరిస్తున్న కవులంటూ అస్తిత్వాన్ని జీవించే తపస్సు, జీవితంలో ఆ సాధకుని పోరాటాన్ని సమష్టి తత్వంగా మార్చేస్తాడు.

నా ఊపిరి, "నేను" సాక్షిగా అయిన సాధకుని సమస్త జీవితాన్ని, సంఘర్షణ జీవితంలోనే ఉన్నప్పటికి, అనేక కవితా ప్రతీకలు.

"... అన్నీ అయిన ఆ జీవితం ఆ సాధకుని
సాయంతో పరిశీలిస్తుంది ..." అన్నప్పుడు కవి

ఆత్మవిశ్వాసాన్ని సూచిస్తున్నాడు. దానికి కొంత విజ్ఞానం అయితే

జీవిత గాయాలను జ్ఞాపకం. జీవితం మొత్తం పోయినా మాత్రం ఉంటుంది ఆ_గా పోరాటంలోని (కన్నుబంధం) మనసు ఎన్ను ఇచ్చికలు.

"... నాకు వరకు పోతుంది శిథిలం కూడ
పోతుంది
అన్ని వరకుపోతుంది
నా జీవితసత్యం మాత్రం మిగిలుతుంది
ప్రేమానురాగాలతో
నిరంతరం ప్రవహిస్తూ ఉంటుంది ...."

<u>అనిశెట్టి రజిత - "నీరు"</u> :-

ఈ కవయిత్రి రచించిన "నీరు" అను 'వరకట్నంపైన' కవిత అనేక విధాలుగా జీవిత సత్యాలను తెలియజేసేలా ఉన్నట్లు కనిపిస్తుంది. ఈ కవయిత్రి రచించిన "నీరు"కు కూడా పర్యావరణ అంశాల ప్రస్తావన. (53) "నీరు" అని అనేక కవితలు రాసిన రజిత భావాలు అంతర్లీనంగా మనసుకు తాకేలా ఉన్న జీవితం కవిత సందర్భంలో "నీరు" రజిత. ఆ కాలంలో ఆనాటి పాటలను సమకాలీన జీవితంలో "సమకాలీన కవిత్వం -3" లోని "నీరు" రజిత. (54) జీవితం కొంత కాలం జీవించే ప్రయత్నంలో 44 వ సంకలనంలో "నీరు" రజిత. (55) నా కవిత ఆలోచించే స్త్రీవాద కవిత్వం "నావరజిత" అనే కవితలు (56) "నీరు" రజిత. కవి కవిత్వంలో "ఆశ పోరాటం" అని అన్నారు "నీరు"ను భావించి (57) రజిత గారు అన్నారు. "స్త్రీవాదకవిత్వం" అనే గ్రంథంలో స్త్రీవాదాన్ని చర్చించారు (58) గారు అంతరంగం కవితలో చెప్పినారు. నా భావం మనసులో వర్ణించారు "నీరు" కవితలో భావవ్యక్తీకరణం చేయడానికి పోరాటము రజిత. ఇంకా కవిత్వంలో "నీరు" కవితలో వస్తువులోని జీవ ప్రాధాన్యతను తెలిపిన రజిత. "నీరు" వర్ణన ఒక భావ వ్యక్తీకరణ విస్తృతంగా చూపింది కవయిత్రి.

[illegible] (59) [illegible]
[illegible] (60) [illegible]
[illegible]
[illegible]

"[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]".

[illegible] (61) [illegible]
[illegible]
(62) [illegible]
(63) [illegible]
[illegible]
(65a) [illegible]
[illegible] (64) [illegible]
[illegible] (65b) [illegible]
[illegible]
[illegible] (66) [illegible]
[illegible] (67) [illegible]

[illegible] (68) [illegible]

[illegible] (69) [illegible] (70) [illegible] (71) [illegible] (72) [illegible] (73) [illegible] (74) [illegible] (75) [illegible] (76) [illegible] (77) [illegible]

[illegible] (78) [illegible] (79) [illegible] (80) [illegible]

"నేను" అనగా జీవనం గురించిన ఆ స్పృహ సాధకునికి ఉంటుంది.

భావకవిత్వం మీద విప్లవం లేవదీసిన 'శ్రీశ్రీ' సాధ్యమైన కవితా శిల్పంలో "బండి" (81) అని వ్రాసిన గురించడం, అందులో భగవంతుని పై భారం వేసిన భక్తునికి ఉండవలసిన "నేను"ను ఉపయోగించడం, ఆలోచనలోని కూడా గమనార్హ మైనవి.

"ముద్దుకు ముద్దు పాటలలో
పిల్లల చిత్రాలలో
పాట బతి పాట బతి
పోతున్నది నా బండి
ఉయ్యాలలూగే బదిలి రెక్క
వాడి నడక భగవంతుని
కరుణా జ్యోతి ప్రకాశించు
వెన్నెలను సాగించి.
సాగిపోవు నక్షత్రముల
నీడ క్రిందను నడుచుచున
వెలుగులు చిత్రములు
భక్తి కాంతి సాధించి".

"నవరసు" (82) అన్న కవితలో సుబ్రహ్మణ్యం గారు అద్వైత భావన పొందిన వ్యక్తికి "నేను"ను ప్రతీకగా ఉపయోగించారు. బాపూజీ రచన "వంశీ కృష్ణ" (83), కృష్ణశాస్త్రి రచన "విడుదల" (84) లలో ఉపయోగించిన "నేను"లు భగవంతుని ప్రేమించే భక్తునికి ప్రతీకలు. ఇంకా బాపూజీ రచనలోని "నేను" అంతర్యామి యైన జీవాత్మకు "నేను" ప్రతీక. కేవలం భగవంతుని నిరీక్షించే "వంశీ కృష్ణ" లోని నివేదన, కృష్ణశాస్త్రి

కవితలు వెంటాడుతూ కనిపిస్తుంది. తన్మయులను చేసేటంత శక్తి కలిగియున్న "నీవు" తనయందుంటూ తన భక్తునిగా చూస్తాడు. శాశ్వతో "నీవు" భగవంతుని ఉపాయమైన "నీవు" గా కనిపిస్తాడు.

కృష్ణశాస్త్రి తెలుగులో భగవద్విషయము గురించి ప్రాచీన పెరగాని వ్రాసిన "ఊర్వశి" (85) కవితలోని "నీవు" ప్రేయసి. పరితప్తా "ప్రవాసి" లోని "నీవు" మార్మికంగా ప్రేయసి.

ఆధ్యాత్మిక ప్రతీకాత్మక, ఆధ్యాత్మిక ప్రేయసి "నీవు"తో సంబంధించిన ఈ విరహాద్వైత కవులు అంతర్ముఖుని, ప్రేమ వైతన్య ఆయా కవితలను ప్రతిబింబం చేసినట్లు తెలుస్తుంది.

<u>మార్మిక ప్రతీకాత్మక "నీవు"</u> :-

మార్మిక కవిత గురించి పరిశీలించేటప్పుడు ముందుగా మార్మిక కవిత్వ నిర్వచనాన్ని సంబంధించిన చర్చ అవసరం. మర్మ కవిత్వం గురించి మార్మిక సాహిత్యాన్ని విశ్లేషించారు. (87) "ఆధునికాంధ్ర కవిత్వము - సంప్రదాయములు ప్రయోగములు" (88) అన్న గ్రంథంలో సి.నారాయణరెడ్డిగారు ఈ అంశాన్ని చర్చించారు. ఆధునికాంధ్ర కవితా సిద్ధాంతాలు ... (89) చర్చించారు. ఆధ్యాత్మికత, ప్రతీకాత్మకత మొదలైన వాటి మర్మ కవిత్వము మార్మికత ... . కావున ... నారాయణరెడ్డిగారు పరిశీలించాలి. మార్మిక ... నారాయణరెడ్డిగారి ... . అయితే Mystic Poetry కి సమానార్థకంగా వాడు భక్తి కవిత్వ ... ప్రతిబింబించే సమంజసంగా లేదు.

భక్తి సంప్రదాయానికి చెందిన అంశం. మార్మికత

అతీంద్రియానుభవానికి చెందిన అంశం. భక్తునికి అతీంద్రియానుభవం కలగవచ్చు. కాని Mystics అందరూ భక్తులు కాలేరు. పరిశోధనాత్మకంగాను నిర్మాణాత్మకంగాను కూడా జరగవచ్చు. అదేకాక అతీంద్రియానుభవం క్రైస్తవులకు అనేక మతాలకు చెందినది. మతాల చరిత్రలు పరిశీలించినట్లే అనేక రూపాలను పొందుతుంది. అతీంద్రియానుభవం సహజాతీతం మార్మికత మార్మిక శక్తి లభిస్తుంది. అలాగే అనుభవ సాంకేతికతో చెందిన శక్తి అతీంద్రియ క్రియల ద్వారా వెలువడుతుంది. ఇవి మార్మిక శక్తులు ప్రత్యేకంగా ఉంటాయి. ఆ కారణాలవల్ల క్రైస్తవ సాంప్రదాయంలో మార్మిక శక్తిని పొందడానికి భక్తి శక్తులతో ముడిపెట్టలేరు. కాని మార్మిక శక్తులకి దేవుని మార్మికానుభవం - అతీంద్రియానుభవం అని చెప్పగలం. ఈ శక్తులు ఉపయోగపడే విధం మార్మిక క్రియాత్మక విధం.

అతీంద్రియానుభవం భక్తికి సంబంధించినప్పుడు కాంతి మార్మికత శక్తులు చూపిస్తుంటుంది. దేవునికి దేవదూతలు గల అధికారాలు అంతర్గత దృష్టులు ఉండటాని కొన్ని శక్తులు మార్మిక శక్తి అనడం సాధ్యంకాదు. సాధారణంగా తల్లిగారు "మర్మం" ఉపనిషత్ భావ ప్రక్రియ మనకు "సంబంధించిన సామాన్య పూర్తి" అనేది కూడా సమన్వయం కాదు. అయితే తల్లిగారు "దేవుని మహిమ మర్మం" అనేది కూడా సాధ్యం కాదు. మార్మికమైన అనుభవం మార్మిక జ్ఞానంతో వెలువడటం మార్మిక శక్తి క్రియలే. ఆ క్రియలే దేవుని సంకల్పంతో మార్మిక శక్తి అనే అర్థం సాధ్యం అవుతుంది.

భక్తి భగవంతునికి, దేవునికి మధ్యగల అంశం. ఈ అంశాన్ని అంగీకరించే మార్మికులు కావాలని శక్తుల్లో భక్తి చూపించినవారు ఉండవచ్చు.

స్వప్రకాశమైన తత్వం చేయబడింది. మార్మికానుభవం సాక్షాత్కారానుభవం కన్న భిన్నమైనది. అందుచేత ఆ మార్మిక అనుభవ దృష్టిగల మార్మిక కవిత్వ మనం గ్రహించే విధంగా ఉంటుంది. రెండూ కూడా మార్మికం అవుతుంది. అందుచేతనే మీరు జ్ఞాన దృష్టి అనుభవంలో స్వప్నకల్పం సామరస్యంగా సాక్షాత్కారం. అనుభవం అనుభవంగానే కవితారూపొంది పొందుతుంది. ఒకవేళ కవి అభివ్యక్తి ప్రతీకాత్మకంగా ఉన్నా కల్పనలు మర్మం లేకపోతే ఆ ప్రతీకలు ఒక మార్మిక కవిత్వం అవుతుంది. కాబట్టి వారి అభిప్రాయం ప్రకారం "సాక్షాత్కార మార్గం" అన్న పదం కూడా సరిపోదు కాదు. కేవలం రూపానికి "సాక్షాత్కారం" అన్న పదం సరిపోతుంది. అనుభవం అనుభవించబడుతుంది. సాక్షాత్కరించబడదు.

మార్మిక కవిత్వ లక్షణాలు - పరిధులు:-

మార్మిక కవిత్వంలో అలౌకికానుభవ వర్ణనంగాని, అలౌకిక సత్యదర్శనంగాని ఉండి తీరాలి.

మీరు జ్ఞానదృష్టి ఆధ్యాత్మికానుభూతి కవితారూపం పొందితే అది మార్మిక కవిత్వం కావచ్చును. కాని జ్ఞాని పొందిన ఆధ్యాత్మిక అనుభవం వివిధ కారణాలతో పాటుపడ్డంగా వ్యక్తమైతే అది ఆధ్యాత్మిక కవిత అవుతుంది కాని మార్మిక కవిత కాదు. దీనిని బట్టి ఆధ్యాత్మిక కవిత అంతా మార్మికం కావలసిన అవసరం లేదని, మార్మిక కవిత్వంలో ఆధ్యాత్మికాంశం ఉంటుందని స్పష్టం అవుతోంది.

సాధారణ వ్యక్తులకు అతీతమైన ఆధ్యాత్మిక, అలౌకిక అతీంద్రియమైన అనుభవం పర్యవసానంగానే ఉంటుంది. అందువల్లే అది మార్మికంగానే వెలువడుతుంది. అనుభవం పర్యవసానం కావడం చేత దాన్ని ఆకారం చేసినా కవితావ్యక్తి మార్మికం అవుతుంది.

నిజమైన మార్క్సిస్టే అవుతుంది. అలాగే అట్టి కవిత్వం మార్క్సిస్ట్ కవిత్వం అవుతుంది.

మార్క్సిస్ట్ కవిత్వం - "నీవు" :-

ఇతర కవితలలాగే "నీవు" మార్క్సిస్ట్ "నీవు" అవుతుంది. సాధారణంగా అభ్యుదయ మార్క్సిస్టు దృక్పథం పొందిన వ్యక్తి ప్రేమిక అవుతుంది. కమ్యూనిస్టు మార్క్సిస్టు దృక్పథంతో మార్క్సిస్ట్ కవులు తెలుసుకుంటున్న ప్రేమిక అన్ని అవసరం లేదు. ప్రేమికుల వ్యక్తిగతాలు మార్క్సిస్ట్ ప్రేమికులు అనే ప్రత్యేకతల వల్ల కొందరు మార్క్సిస్ట్ కవులు ప్రాంతీయ తమ ప్రేమికుల కోసం పాటుపడుతున్నది కాదు. అందుకే మార్క్సిస్ట్ కవులలో బాధాకర మానసిక స్థితి వర్ణించడం కనిపించదు. ఇతర మానసిక స్థితులకన్నా ఇది భిన్నమైనది. విలక్షణమైనది. ఆధునిక కవిత్వంలో "నీవు" అన్వయించుకుంటున్న మార్క్సిస్ట్ "నీవు" పాత ప్రేమికుడు కొంచెం భిన్నంగా ఉంది.

బాధాకర సామాజిక అనుభవాన్ని శివసాగర్ "నా ప్రేయసి" (30) అనే శీర్షికతో రచించిన మార్క్సిస్ట్ కవితలో వ్యక్తిత్వంలో సాధారణ మార్క్సిస్ట్ "నీవు" చిత్రణ కనిపిస్తుంది. మార్క్సిస్ట్ ప్రేమికుడు "నీవు"ను కూడా వ్యక్తిత్వ పరంగా వ్యక్తం చేసిన తీరు విప్లవానికి చెందింది.

"ఒక మహా తీరమైన యువతీ సౌందర్యంగా
చిందించిందు మనస్సు చిత్త తరలి
ఒక మంచు బిందు పాటిక చల్లనైన భా
వంచించే రాత్రి లో అలలు కాచి
కవితించు చున్న వెన్నెలకాయము నే నాకై
సుందరాకృతి మనస్సును జూచి
ఒకానొక పూల వెంటా పరంపర గూండ్ల

మెడకే యుద్ధమిది మొండితో మొండి పోరిది - - - -"

వర్తమాన్య సమాజంలో మార్క్సిజం చేస్తున్న సాధనకు ప్రతీకగా "అరుణతారల త్రిపురనేని-70 (91)" అనే "గేయం" ప్రకటించింది. ఈ "గేయం" సాధారణ కవిత్వం కాదు. అభ్యుదయ మార్క్స్ సిద్ధాంతాల్ని పొందుపరచిన జీవితం. నిత్య సమస్యల ప్రేమ కాదు, శాంతి కాదు కాదు. ఈ నవ మార్క్స్ సమాజాన్ని ఏర్పాటు చేయ్యడం ఆదర్శాన్ని. అభ్యుదయ కవి. ముక్తి కోసం "విశ్వాత్రేయ (92)" అనే "గేయం" కూడా మార్క్సిస్ట్ ప్రతీకాత్మక "గీతి". శాస్త్రం సరిక్రొత్త సాధికారత ప్రపంచ ఉద్యమ జీవితాన్ని చేసింది అనే సమాజాలకు పరిచయం చేసింది ఇక్కడ వర్తమాన్య సంఘర్షణం నుండి అక్షర కలిసి ఉంది. ప్రపంచ ప్రయోజనాలకు సంబంధించిన ఈ కవితలను "గేయం" జీవితానికి ప్రతీక. అభ్యుదయ కవిత్వ సమస్యలను పరిష్కరించిన సాధనకు "శ్రీమన్నారాయణ (93)" అనే ముక్తి కోసం అనే "గేయం" ప్రతీక. జీవితం సమాజం చేయవలసినది లేదు చిన్న చిన్న ఈ ప్రయోజనం, ఎవరూ తోడు లేని పేదల అభ్యుదయ కథలు సాధన. సాధన విధానాల్ని శిక్షణా సంకేతం. ఈ విధంగా "గేయం" అభ్యుదయాన్ని సాధనకు ప్రతీక అవుతున్నది. మనిషి నాలుగు దిక్కుల "అరుణోదయ (94)" అనే "గేయం" వర్తమాన్య సంఘర్షణం కలిగించిన ఉద్యమ జీవితానికి ప్రతీక.

భావకవిత్వం అభ్యుదయ కవిత్వ సమస్యలు జీవితానికి కొత్తగా "సాహిత్య సంకేత...... (95)" అనే కవితలను "గేయం" ప్రతీక. సామాజిక "సృష్టి" "అది (96)" అనే "గేయం" అభ్యుదయ సంస్కృతిని వర్ణిస్తుంది. "అది" మార్పుకు ప్రతీక. "గేయం" జీవితానికి ప్రతీక. జీవితం వర్తమానానికి అర్థం చేసిన శ్రీశ్రీ మహాప్రస్థానం "నా కాలమున (97)" అనే "గేయం" ప్రతీక.

మమకార బంధాలను చిన్న నిర్లక్ష్యంగా తెంచుకున్న
జీవాత్మకు అద్దం పట్టే "మలినాత్మ" (98) అని "నీవు" ప్రేమికే. జీవాత్మయే పరమాత్మను
మరిచిపోవడం మహాపాపమని తెలుస్తుంది. కాని పరమాత్మనే జీవాత్మ. ద్వైతం
విశిష్టాద్వైత పరమాత్మ తెలుసుకోవలసిన (సామాన్యం వరులేని)
అనే జ్ఞానం మరుగునపడ్డ ఈ జీవాత్మకు "ఈ నీవు" ప్రేమికే. ఈ అనుభవాలన్నీ
ఉన్నతమైనవి, సామాన్యులకు అందనివిగా కన్పించవచ్చును. ప్రాయ ధ్యాన
ఆధారంగా పరమాత్మను విశ్వరూప దర్శనం పొందిన జీవాత్మకు ప్రేమి
ని సాయని "విశ్వరూపిణి" (99) అని "నీవు"! పరమాత్మ జీవాత్మల మధ్యగల
ప్రణయం కొత్తది. విశ్వరూప దర్శనంతో అన్నింటిని తన స్వరూపాలుగా
పొందిన జీవాత్మ, ఈ కవితలోని "నీవు".

"... ప్రణయానికి విశ్వరూపమైనా
మనసు సంధ్యాదీప నీవు మూలమూలా
ఉంటున్నావని పొత్తుమంటి స్పర్శతో
తెలుస్తున్నది తనలోని కలవరపాటు" ...

బలం. రసజ్ఞుని మాన్యతలను పొందగల్గే పాత్రలే అనిపిస్తుంది.
"మనసువాలు" (100) అనే కవితలో పరమాత్మతో అద్వైతానుభవం పొందిన భక్త
సాధకుని "నీవు" ప్రేమికే సందర్భానికి తగినట్టుంది. "అంతరంగ మంటం" అనే
కవితలో సాధకుని ఆవాయలేని ఆలోచనలుంటాయి. ఏకాంత బంధాలనుంచి
విముక్తి కోసం తపించే జీవాత్మకు ప్రేమికగా "మనసువాలు-నే" అని "నీవు"
ప్రేమికే. కన్నీరాల అంతరంగం. విశ్వమంతా, ప్రసన్న వదన రాధప్రేమాల
"వెలుగు" పరమాత్మ. తన అస్తిత్వాన్ని పరమాత్మలో లీనం చేసిన
సాధకుని అనుభవాల విశ్వ తనన "అమలు" (102) అని "నీవు" ప్రేమికే.
మాన్యతానుభవానికి లొంగిన సాధకుని ప్రేమికగా "నీవు"ను

విలక్షణమైన కవితలు వెలువరించారు. 'సమ్మోహనం' పొందుపర్చబడిన కవితలు[103] -12 లో, వస్తువు తన 'ఆత్మకథాత్మక' శిల్పం. ఆత్మీయత్వాన్ని పొందిన అనుభూతికి అద్దం పట్టేది 'నీవు' కవిత. స్వప్నంలోని భావం 'సంపూర్ణ కవితల' రూపంలో చెప్పబడింది. అందమైన కవిత్వ ప్రయోగం కనిపిస్తుంది.

"నా జీవితం మీద వెన్నెల కురిసిపోయింది" - సంపుటం కన్నీటి ... పోయింది. "కరిగిపోయాను నా చుట్టూ ఉన్న నా చుట్టూ నా కళ్ళలో" అన్నప్పుడు స్వప్నంగా కరిగిపోయినట్టు. సంపూర్ణమైన జీవితం నుంచి ప్రేమాంతరంగా ... ప్రేమాంతరంగా సఫలమైన ఆ తన్మయత్వం కనిపిస్తుంది.

"నా నా భావ సంపూర్ణమైన సగాన్ని కాలిపోయి నాకు
ఆమెలోనా అమృతం ఎందుకు పెనవేసింది
నేనున్నుంచి అదేదే ఉన్నానా
ప్రేమతం తప్పిన సంకేత స్వప్నికత..."

ఇదే స్వప్నంలోని పెదవి[104] కూడా అనుభూతికి అద్దం పట్టిన కవితగా ఇదే కవిత్వం ఆవిష్కరించారు 'సమ్మోహనం'. ఇందులో 'నీవు'కు అంతగా పోలికలు కనిపించే కల్పనలు ఆవిష్కరిస్తాయి ఈ కవితలు మనకు కనిపిస్తాయి.

స్వప్నలోకపు 'కల్పన'[105] లోని 'నీవు' వర్ణనల్లో సంయోగం అని చెప్పవచ్చు కవిత. కల్పనే మనసావాచా సంకేతం. 'నీవు' కే ప్రతిరూపమైన దాని చెప్పిన కవిత.

పెంపొందించే వాస్తవిక 'నీవు'కు చెందిన అనుభవం ప్రతిబింబించే నిర్దిష్ట కల్పనలతో కలవలసిన ప్రేమకు ... స్పష్టం అవుతుంది. మొత్తంగా 'నీవు' ను ఆవిష్కరించిన కవితలో ఉన్న విశిష్టతావాదంతో పాటు ఇతివృత్తంలోనూ భావాల ప్రభావం కనిపిస్తూ స్పష్టమవుతుంది.

శ్రీశ్రీ "నేను"

జ్ఞాపికలు

1. అమృతం కురిసిన రాత్రి ; పేజి : 95-96 ; (1962)
2. Ibid. పేజి : 125-128 ; (1964)
3. ఇంకా ఏమిటనుకొంటున్నారు ; పేజి : 28-31 ; (29.3.1965)
4. ఆత్మ గానము ; పేజి ; 216 ; (1966)
5. ఆగమగీతి ; పేజి : 17-18 ; (1981)
6. క్రైస్తవ - కృతజ్ఞత ; చిరంజీవి ; పేజి : 83-84 ; (1970)
7. అజంతా - III ; మోహనవేదం ; పేజి : 40-42 ; (1971)
8a. ఉదయం నా హృదయం ; పేజి : 10-13 ; (1973)
8.b. Nikolai gogol selected stories ; trans : Christopher English Raduga publishers . Moscow (1989) page 165.
9. ఛీ ఛీ దొంగ ; పేజి : 4-5 ; (1965)
10. ఆగమగీతి ; పేజి : 25-26 ; (1981)
11. కలాంతరిత ; పేజి : 20-21 ; (1981)
12. మహాప్రస్థానం ; పదునెక్కిన ఉదయం ; పేజి : 34-40 ; (1973)
13a. జాబిల్లి ; పేజి : 75 ; (1975)
13b. నా దేశం ; పేజి ; 92-94 ; (1970)
14. 55 ; పద్య ; పేజి : 59 (1961)
15. పాలంకి మహాకవి గీతలు ; పేజి : 23-24 ; (1962)
16. అధ్యాయం ; పేజి ; 5-6 ; (1964)
17. రాజీలు ; పేజి : 111 ; (1971)
18. చిలుకల కొలిచిన చెట్టు ; పేజి : 107-108 ; (24.7.1972)
19. సరిగంగ పాలిపోతున్నది ; పేజి : 52-53 ; (1973)

20. మహాసంకల్పం ; పుట: 91-95 ; (1975)

21. అనుభూతి గీతాలు ; పుట: 29-31 ; (1976)

22. విశ్వనాథ సంకీర్తనం ; పుట: 20 ; (1986)

23. (శ్రీ)కృష్ణపక్షం ; పుట: 20 ; (1916-20)

24. గిరికుమారుని ప్రేమగీతాలు ; పుట: 7 ; (1920-28)

25. Ibid.

26. Ibid.

27. Ibid.

28. Ibid.

29. Ibid.

30 Ibid.

31. ఫలశ్రుతి ; నాయని సుబ్బారావు కృతులు ; పుట: 122 ; (1925-26)

32. విశ్వరూపం ; కవికేళి ; పుట: 11-12 ; (1954)

33. శివాజ్ఞ ; తెలంగాణ ; పుట: 12-14 ; (1932)

34. గజేంద్ర ; ముక్తి ; శ్రీనాథకవులు ; పుట: 203-204 ; (1935)

35. సాంధ్రభాషా ; మహోదయం ; పుట: 170 ; (1946)

36. ప్రేమ ; తిక్కన ; కల్పన ; పుట: 44-46 ; (1953)

37. వెంకటరమణ కుండేటి ... ; చిలకల ...
పుట: 144-145 ; (8.3.1960)

38. విశ్రాంతం ; పుట: 19-20 ; (1959-61)

39. సాక్షి ; పుట: 77 ; (1961)

40. Ibid. పుట: 96-97-99-102 ; (1961)

41. [illegible] ; పుట: 68 ; (1964)

42. చేతనావర్తం-1; పుట: 60; (1967)

43. అతీతం; చితి-చింత; పుట: 24-25; (1969)

44. చిరంతన; పుట: 85-87; 56-57; 99-100; 54-55; 90; (1970)

45. చేతనావర్తం-2; పుట: 103-104; (1970)

46. చిలుకలు వాలిన చెట్టు; పుట: 50; (1977)

47. వెలుతురు పిట్టలు; పుట: 37; (1974)

48. అనుభూతి గీతాలు; పుట: 49-51; (1976)

49. అగ్నివృష్టి; పుట: 41-42; (1976 నవంబర్)

50 Ibid. పుట: 39-40; (1978 నవంబర్)

51. ఏకాంతం; పుట: 4; (1981)

52. శబ్దేతర సంగీతం; పుట: 66; (1986

53. కృష్ణవేణి; పుట: 58; (1916-20)

54. [illegible] గీతాలు-3; పుట: ?; (1920-28)

55 Ibid. -44; పుట: ?; (1920-28)

56. గీత మాలిక; పుట: 16-19; (1921)

57. శ్రీ [illegible] కృతులు; పుట: 260-262; (1925)

58. బసవరాజు అప్పారావు గీతాలు; పుట: 45; (1934)

59. Ibid. పుట: 55; (1934)

60. [illegible]; పుట: 20-21; (1940 జనవరి)

61. [illegible]; పుట: 60; (ఫిబ్ర. 1943)

62. [illegible]; పుట: 79-80; (1945)

63. [illegible]; పుట: 5-6; (1954)

63. [illegible] సంచిక ; పేజీ : 5-6 ; (1954)

64. [illegible] ; పేజీ : 1-21 ; (1958)

65a. తెలుగు నాట్యప్రదర్శనలు ; పేజీ : 208-209 ; (1959)

65 b. నాట్యం ; పేజీ : 31-32 ; (1959-61)

66. కథ ; పేజీ : 56-57 ; (1961)

67. విమర్శిని ; పేజీ : 34-39 ; (1966)

68. [illegible]-1 ; పేజీ : 14-16 ; (1967)

69. Ibid. పేజీ : 48 ; (1967)

70. [illegible] ; పేజీ ; 1-3 ; (1968)

71. [illegible] ; పేజీ : 2-4 ; (1970)

72. ఆంధ్రశ్రీ ; పేజీ : 1-4 ; (1971)

73. [illegible] ; [illegible], పేజీ : 114-119 (1920-30)
[illegible] : (1972)

74. [illegible] ; పేజీ : 32-33 ; (1973)

75. [illegible] ; పేజీ : 54-56 ; (1974)

76. ఆనందవాణి ; పేజీ : 12-14 ; (1975)

77. పల్లకి ; పేజీ : 97-98 ; (1975)

78. ఆంధ్రశ్రీ ; పేజీ : 37-38 ; (1975)

79. ఆనందవాణి ; పేజీ : 4-6 ; (1975)

80. [illegible] ; పేజీ : 463-64 ; ([illegible] 1967)

81. [illegible] ; పేజీ : 48 ; (1976-78)

82. నాట్యం ; పేజీ : 33-34 ; (1959-61)

83. [illegible]-2 ; పేజీ : 46-48 ; ([illegible] 1962)

84. [illegible] ; పుట: 369-371 ; (1967)

85. [illegible] , పుట: 156-157 ; (1981)

86. [illegible] ; పుట: 32-33 ; (1983)

87. [illegible] (సంపుటి 4 ; పుట: 71-88 ; (1935-1967)

88. [illegible]

పుట: 432-35 ; (1962)

89. [illegible] , పుట: 117 ; (1982 [illegible])

90. [illegible] ; పుట: 58 ; (1916-20)

91. [illegible] 70 ; పుట: ? ; (1920-28)

92. [illegible] (సంపుటి-2 ; పుట: 137-138 ; (16.12.1922)

93. Ibid. పుట: 136 ; (3-12-1922)

94. [illegible] ; [illegible] ; పుట: 35-38 ; (1923)

95. [illegible] ; పుట: 63 ; (1925)

96. [illegible] ; పుట: 9 ; (1954)

97. [illegible] ; పుట: 3 ; (1930-1940 ?)

98. [illegible] ; పుట: 25-26 ; (1947)

99. [illegible] ; పుట: 86 ; (1922-25)

100. [illegible] ; పుట: 270-272 ; (1959)

101. [illegible] ; పుట: 43-44 ; (1963)

102. [illegible] ; పుట: 25 ; (1868)

103. [illegible] -12 ; పుట: 12 ; (1975)

104. Ibid. పుట: 7 ; (1975)

105. [illegible] ; పుట: 33-34 ; (1975).

ఆరో అధ్యాయం

కాలాతీతమైన "నేను"

6

కాలాతీతమైన "నేను"

"కాలాతీతము" అన్నప్పుడు సాధారణంగా (త్రికాలాబాధితము అని) భూతభవిష్యత్ వర్తమాన కాలాలు అనే త్రికాలాలకు అతీతమైన వస్తువు గురించిన కవితలు ఈ పరిధిలో చేరుతాయి. ఈ వాస్తవంగా అనే వివిధ అభివ్యక్తులలో కూడా కవితలలో "నేను" త్రికాలాల చేత బాధింపబడక నిలవటం చూస్తాము. అయితే ఇలాంటి కవితలలో నిర్మాణపరంగా అధిక ప్రాధాన్యత వహించినప్పుడు ఆ సందర్భంలోని ఇతర అంశాలు ప్రాధాన్యత వహించినప్పుడు ఆ సందర్భంలోను సాధన అభివ్యక్తం చేయటం జరిగింది. కవిత ప్రారంభం నుండి చివరి దాకా "నేను" కాలాతీతంగా నిలిచిన కవితలనే ఈ అధ్యాయంలో ప్రత్యేకించి పరిశీలించటం జరుగుతుంది. వస్తువు కాలాతీతమైనప్పుడు దానికి తగిన "నేను" కనిపిస్తుంది. కవి భావనాబలం వల్ల లేదా ఒక సందర్భంలో కాలాతీత స్థితి పొందిన కవితలను అధ్యాయాలలో ప్రస్తావించటం జరిగింది. ప్రత్యేకించి ఇక్కడ కొన్ని కవితలలో మొదట ఒక వ్యక్తిగతంగా "నేను" వ్యక్తమైనట్టు ఉంటుంది. అది క్రమంగా విస్తరించి కాలాతీతమైన కవితలను ఇలాంటి సందర్భాలలోనే పరిశీలించటం జరిగింది.

ఇక్కడ కవిత్వంలో "నేను" అనే ఈ పరిశోధనలో ఎంపిక చేసుకున్న కవితలలో కాలాతీతమైన వస్తువు గురించిన కవితల రెండు కాలం పరిధి. వీటిలోని కాలాతీత ఆత్మ ప్రతినిధి "నేను", కాలాతీత ఆత్మ ప్రతీకాత్మక "నేను", కాలాతీత ప్రతినిధి "నేను", కాలాతీత ప్రతీకాత్మక "నేను", కాలాతీత ఆత్మ పరంపర "నేను" అంటూ వివిధ ప్రయోగాలు జరిగాయి. ఇంత అతీతమైన వస్తువును గురించినా ప్రయోగ వైవిధ్యం గమనార్హం. ముందుముందుగా అన్ని కవితలలోను "నేను" వ్యక్తమైనప్పటికి

మానవ జాతికి ప్రబోధంగానూ, ప్రేరకంగానూ నిలిచింది.

1929లో కృష్ణశాస్త్రి రచించిన "ఇదే కల్యాణి...(1)" అనే కవితలో ఆ కవి "నేను" ప్రయోగం విశిష్టం అయింది. 'స్వాతంత్ర్య కాంక్షించిన జీవితంలో నేనే మోక్షమార్గం అని కాలానికి ఎదురీదాడు ఆ కవితా వాక్యం ఇట్లు జీవన వికాస ప్రయత్నమైన మానవుడు ఆ కవితలోని "నేను".

'కన్నీళ్ళు కావు నా యెడదకరంగి
పాటు వెల్లువై యువకులకు 'వెన్నెల'
ఇది పులకరింపు, కాంతి వర్షము నీడు
కన్నీరు కరుణాశ్రు, నిరుపమానపు యువకు
నీ కురియు జీవ మానవకళ్యాణ యౌవనము
గాలి నిండిన యువ పళ్ళు, కదుల - ..." ప్రేరణాత్మక

నిలువు అద్దం ఆ కవితలో "నేను" ప్రయోగ విశిష్టంతో అద్దం జీవితమే.

నా గానానికి రెండు మహాశక్తులు "కాలమే...(2)" అనే కృష్ణశాస్త్రి మహాకవిత

పై కవితకు రెండో పాఠం వంటిది. ఆ కవితలోని "నేను" 'స్వాతంత్ర్య

విలయమైన జీవితానికి ప్రతీక.

"...నేలా పాలానవరెం అన్నింటి నేలలోనెం
తోడు యున్నుల కాదు! తోడు నీడలు కాదు
నిన్నే విడిచిపెట్టి వెళ్ళిపోయినా వెలుగు
నా ప్రాణము మెరుపులు పులకరింతగ పోసి
నా వెలుగుని నేనే!
నా ప్రేయసిని నేనే!
ఆకాశకీర్తి నెరవేసు నేనిచ్చే!"

ఈ కవితలోని "నేను" విశ్వమానవుడు. అనంతకాలంగా ప్రకృతి 'అణు'వుల మధ్యగల బంధాన్ని తాత్విక భూమికతో ఈ కవితలో చిత్రించడం జరిగింది. 'ఋగ్వేదం' అనే పురాణపాత్రకు చెందిన గాథలను ప్రతీకగా తీసుకుని గల అవస్థలను ఆధారం చేసుకొని కృష్ణశాస్త్రి అద్భుతంగా తీర్చిదిద్దిన కావ్యఖండిక ఇది. ప్రాయపూర్వ జీవితంలో నిర్వహించే ప్రముఖపాత్రను కవి అద్వితీయంగా సమర్థవంతంగా ఉపయోగించుకొన్నారు. జీవితంపట్ల మానవునికి ఉండే అమితాసక్తిని ఆవిష్కరించ గలిగారు.

కృష్ణశాస్త్రి తరువాత ముఖ్యంగా సంవత్సరాలకు వాస్తవిక దృక్పథంతో నాలుగేళ్ళ వస్తువును గ్రహించి కవితను రచించిన వారు తిలక్ మాత్రమే. ఆయన రచించిన "వెల్లువ" (5) అనే కవితలో "మేము" కూడా "నేను" అర్థంలోనే ఉపయోగింపబడింది. ఈ కవితలో వర్తమాన విషాదాలను చిత్రించి నాగరికతను విశ్లేషిస్తూ మానవజాతి ఉన్న పరిస్థితుల భయం తొలగిపోతుందని ఆశ వ్యక్తమవుతుంది. "మేము", "నేను" ఈ మానవజాతికి ప్రతినిధులు.

"ఈ లోకానికి నేను తెచ్చి ఇవ్వలేదు రంగాలు
ఈ భూమి మీద నిండిన సాక్ష్యం కాలాల పాలి
ఈ చరిత్ర పేరున నీడా కుళ్ళిపోయి
దుర్గంధం వెంట
....నాలోని ఇదివరకున్న నిర్భయపు మానవుని
చంపి
రక్తంలో ప్రేమగా రక్తించు....."

అనేక వక్రతలను ఉపయోగించిన తిలక్ కవిత

"సంస్కృత శ్లోకం.(4)" ఈ కవితలో 'జాతీయోద్యమాన్ని భావించే తాను' అనే గాఢ భావన ఆరాధనకు మూలం అయింది.

"...నీ నేత్రి నా
మీటిన మహోన్నత
వెలిగించు ప్రకాశ .....
గాంధీ సత్య శీల నేత్రి ..
...యజ్ఞ హవిర్ధాత్రి నేత్రి...
- . . . . నవ నవోదయ శ్రీ
నవ శక్తి కీర్తి నేత్రి .....
..అలౌకిక దీప్తి జగతి
సర్వ జన మత ప్రతిభా
నిర్మించిన నీ యుగ కవి
స్మృతి పథ ముకుర నేత్రి
నవాంధ్ర విలాసిని
ర విశాల స్ఫూర్తి నేత్రిని
వాణి సుమా ! నీ నా
గాల్చిన సాగర నేత్రిని" ఇక్కడ కుందన వాటి నుండి

నేటి దాకా భారతజాతి సాధించిన ప్రగతిని తెలిపే ఈ కవితలోని "నేత్రి" పదబంధాలు ఆరాధనాభావంగా భారతజాతికే ప్రతీక. కావ్యాత్మకమైన అనుభవం కలిగిస్తుంది. నేర్పుగ శబ్దాలంకారంగా ఉండటంతో కవితా సౌందర్యం ఇనుమడించింది.

ఆధునికాంధ్రభూమిలో నేటి కాల ప్రముఖులను అభినందించడం సహజం. దాశరథి కవితా రూపం ఇక్కడ గాంధీయం మాత్రం ఎంతో ప్రతిభ

లో చూపిన తీరు.

"... సౌందర్యం లాగ దీక్షగా
మనసు తొక్కిన జ్ఞాపకాలతో
చెరిగిపోని గాయాల్లా
ప్రేమించగా రాబోతుంది[5]" అంటూ

ఈ "నేను" చరిత్ర ఎరిగిన 'వాడి' లాగ 12వ కవితలో కనిపిస్తుంది. "నా లాగ విశాలం అయితే నేను" అనే అస్తిత్వవాద ప్రకటించిన క్రాంతి ఈ "నేను" ప్రతీక.

అస్తిత్వ వాద భావజాలం చెరిగే దారి అంటూ అభివ్యక్తికరించి తల్లికి, విప్లవకారుల ప్రాతినిధ్యాన్ని బలంగా చాటిస్తూ, తానే ప్రభావంగా రూపొందించిన "నేను"ను సృష్టించాడు కవి.

"... భూమినెక్కి చేత సూర్యుణ్ణి లాగి పెట్టింది
ప్రతి పువ్వు లోపల నక్షత్రం ఆకాశం చిగురిస్తోంది
ఈ నేల సౌందర్యాన్ని పొత్తిళ్ళ కప్పి
కొండల పొదల గాలుల మీద కప్పి --" (వేకువ కోసం).

మానవ జాతి నిరంతరం అన్వేషిస్తున్న చైతన్యపు శక్తి "నేను" విశాలంగా విస్తరించింది. ఇప్పటికైనా ఇక్కడ ఎదగని విప్లవకారుల ఉద్యమం జరగాలి అనంతంగా ఆకాంక్షలు వ్యక్తీకరిస్తున్నాయి. విప్లవ సాంప్రదాయం ఆలోచన ఆవిష్కరించిన కాలపు విలువల చిత్రణను వెలువరిస్తూ విశ్వ వ్యాప్తంగా స్పష్టంగా ఉంది. పోరాట, సాంస్కృతిక విశేషాలను, సంస్కృతుల ఆచారాలను, భూత భవిష్యత్ వర్తమాన కాలాలను అధిగమించిన అతీత మానవుడు ఈ ప్రతీకాత్మక 'నేను'. ఇదొక ఒక భావం ఉదాత్తంగా భావిస్తున్న వ్యక్తుల ఐక్యతను తెలిపే అంశాలు. శ్రీశ్రీ కాలంలోని రాసిన

ప్రణయ భావన వ్యక్తీకరణ లోతులను కొలిచే సాధనం కావటం వల్ల కవితలలో చూడగలం. ఇక్కడ ప్రణయ మూర్తిగా "నీవు" చిత్రించబడిన తీరు తెలుగు కవిత విలక్షణమైనది.

!!... పొగలు కాగలు కాచు అనురాగపు పెదవిపై

మౌనమై

వాత్సల్యం నాకు యిచ్చే లేతెందలాన్ని

రచిస్తావు

పొడలు కాంతు, అకల్లు వొంగి సేలా ప్రేమ తోల

నీవలలో

కొంత్రంగా! మన మనుష్యుల మధ్యనున్నపిచ్చి

గుండె కావ్యం ⑦. (శాంతలోని)

ఇంతేకాక ఈ సంపుటిలో మరల తిలక్కైన ప్రతీకాత్మక కవిత్వాన్ని ఉపయోగించిన భావచిత్రాలను స్పష్టంగా సాధించిన తెలుగు మరో కవిత 'వాస్తవిక పాట' ⑧

!!.... ఆహా

నీవు వస్తుంటే కాని అంతా చల్లని కాలం

కాలం కరిగి వేసవి ఉంటుంది

నా భావం వేగా వికసిస్తూ ఉంటుంది

నా జీవితం తియ్యని ఊహల విహారమౌతుంది

నీవు యోచనగా, అనంత జీవన ధారగా

ఇక్కడ నీ పాద ముద్ర తెలిసి

ఇక్కడ నీ ముద్దు నీడల కరిగి వెలుగైనా

ఇక్క అనురాగము అడుగు సవ్వడి వినిపించినా

[illegible] కన్నీటి [illegible]

[illegible] కన్నీటి [illegible]" ఈ కవితల సంపుటిలో [illegible] [illegible]. '[illegible] కన్నీటి [illegible]" అన్నప్పుడు [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible], సంస్కృతి, [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] సంబంధం లేదు. [illegible] [illegible] లేదు.

[illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] "[illegible]" [illegible]".

"...[illegible] [illegible]

ప్రకృతి నీవు!

[illegible]

నీవు!

[illegible] [illegible] [illegible]. "నీవు" [illegible]. [illegible]. "నీవు" [illegible] [illegible].

"... [illegible]

[illegible]?" [illegible] [illegible]. [illegible]

కాలాతీత కవితాస్ఫూర్తిని ఇలా వ్యక్తీకరించారు.

"ధ్వనికీ ప్రతిధ్వనికీ మధ్య
ఆకాశ తీరాల ఆవరించుకొన్నదేదో —
సాగరం వెనుక పారిపోతున్న నా కవిత్వం

త్రిగంధి

పొద్దుపొడ్ల సందెట్లో 'స్పృశించ గలవా?" కవితలో.
ఆధునికమైన ఈ రెండు పాదాలు పాఠకుడి హృదయం ప్రతిస్పందిస్తాయి.
మొదటి పాదం అలంకారికంగా అనిపించడం వల్ల ఈ రెండు పాదాలు
రెండు వాక్యాలుగా కనుగొనదగినదిగా కన్పిస్తుంది. మొదటి రెండు
పాదాలు "ధ్వని" అనుభవానికి, 'ప్రతిధ్వని'ని కవితకు ప్రతీకలుగా
గ్రహించవచ్చు, అనుభవం నుంచి అనుభూతి కవి ఈ రెండింటి మధ్య ఆవరించిన
నిశ్శబ్దాన్ని ఎంతో మనోహరంగా స్ఫురిస్తుంది. ఇలాంటి కవి సందెలు కావాలి,
కవిత్వం కేవలం చేసే ప్రతి సందెలను స్పృశించ చేయగలవా
అని ప్రశ్నిస్తూ కవిత మొదలవుతుంది. వర్ణనాత్మకంగా అనేకరకాలుగా
చిత్రీకరించారు "సాంతం" అనే పదం అర్థగాంభీర్యం ఉద్దేశంగా
నిలుస్తుంది. మొదటి రెండు పాదాల్లోని భావం అలంకారికంగా ఉన్నప్పటికీ
భావనకు అందని ఒక్క సుగంధం లాంటిదీ, తరువాతి రెండు పాదాల్లో
కాల్పనికత్వాన్ని అందించి ఉంటుంది. అంతేకాక పరిశీలకు నేపథ్య చిత్రాన్ని
భాషాత్మ అందించడంలో విశిష్టమైన సామర్థ్యం కూడా ఈ కవితలు
చూపుతున్నాయి.

"... భూమి శరీరంమీద పాదాలు
ధీరత్వం కోసం మొహమాటంమీద పొత్తాలు
పచ్చటందాల నుండి నిరంతరంగా వెలువడే

నల్లని నిట్టూర్పులు

[illegible]

[illegible]

[illegible]

అంటరాని [illegible]

నలిపేస్తే [illegible] నీవు" --- [illegible]
స్త్రీ [illegible] తరాలు. [illegible]
అభివ్యక్తి [illegible] రెండు మెట్లు దాటి నిలిచిన కవిత ఇది.

[illegible] రచించిన "[illegible]" (10) లో [illegible].
[illegible] ప్రత్యేక [illegible]
"నీవు". అయితే చాలా [illegible] "నీవు" ఉపయోగించడం జరిగింది.
[illegible] ప్రయోగం [illegible] ఉపయోగించడం జరిగింది. అయితే
మనిషి, నీవు అనే అర్థంలో ఉపయోగించడం [illegible].

[illegible] ఉపయోగించిన [illegible]
స్త్రీవాద ప్రతినిధిగా "నీవు"ను ఉపయోగించారు (11) "[illegible] నీవు" అనే కవితలో

"[illegible] - [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]!"

(12) [illegible] రచించిన "సంఘర్షణ" అనే కవితలో
"నీవు" [illegible] స్త్రీ [illegible] ప్రతీక. [illegible],
[illegible], [illegible] - [illegible] సంఘర్షణ [illegible], [illegible]
చేస్తుంటారు. [illegible] "నీవు"ను [illegible]

ప్రేమకావ్యం వర్షంలో విప్లవాత్మకం కావ్యం కొన్ని అనుభవాల్ని చిత్రించారు.

"ప్రియ రాత్రీ
విశ్వం నీవు చేసిన గాయాలను చూపిస్తూ
కాలం కాలిన వెన్నెల్లో
నేను కన్నీటితో బాధ
విప్లవాయుధంలా వెలిగిపోతా.
.... కాలం కుప్పలై పడివున్నది
నలుగురిలో ఎవరు కాదనా
కాలం కోడిగట్టింది ....."

ఊహించి యువకుడి "అక్షర ప్రాంత"(13) అనే కవితలో "నేను"ను జీవన పోరాటంలో ఓడిపోయిన మనిషికి ప్రతీకగా ఉపయోగించారు. మరో పోయెట్ రచించిన "స్వేచ్ఛ"(14) అనే కవితలో 'నేను' స్త్రీ వ్యక్తిత్వానికి "నేను" విముక్తి కోసం పోరాడే మనిషికి ప్రతీక.

"సాగిపోవాలిగా
చేతగాని
నేను
విప్లవాలను
ప్రేమించి పెన్నుల్ని పట్టుకున్నాను
... నిప్పు అంటిన ఆకాశం
ఆకాశం
కాలాన్ని ఎదిరించాలి
నిప్పు అంటింది
జీవితం కుంపటి...".

[illegible] (15) [illegible] "నేను" [illegible]

"... [illegible] నేను నేనుగా

[illegible] అస్తిత్వం

ప్రకటిస్తాను [illegible], [illegible], [illegible], [illegible]

[illegible]

[illegible]

--- [illegible]

నేను అస్తిత్వం ప్రకటిస్తాను ....." [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] "నేను" [illegible]

[illegible]

కాలాతీతులైన "నేను"

పాదసూచికలు

1. ఊర్వశి ; (కృష్ణపక్షము) ; పేజి: 116 ; (1929)
2. Ibid. ; పేజి: 119 - 120 (1929)
3. కవిత - 2 ; పేజి: 54 - 56 ; (1955)
4. కొవ్వొత్తి ముళ్ళు ; పేజి: 26 - 30 ; (5.10.1956)
5. సుధ - 92 ; పేజి: 100 ; (1961)
6. అమృతం కురిసిన రాత్రి ; పేజి: 80 - 81 ; (1962)
7. Ibid. పేజి: 122 ; (1964)
8. Ibid. పేజి: 114 - 115 (1964)
9. అంతశ్శ్రుతులు ; పేజి: 88 - 89 ; (1970)
10. విశ్వంభర ; పేజి: 1 - 5 ; 99 - 100 ; (1980)
11. మహాసంద్రం ; పేజి: 41 ; (1980)
12. తెలంగాణం ; పేజి: 15 ; (1981)
13. Ibid. పేజి: 64 ; (1981)
14. Ibid. పేజి: 91 ; (1981)
15. నల్లద్రాక్షపందిరి ; పేజి: 53 - 54 ; (1986)

ఏడో అధ్యాయం

అధివాస్తవిక "నేను"

7

అధివాస్తవిక "నేను"

ఆధునిక కవిత్వంలో "నేను" అనే అంశాన్ని పరిశీలించే ఈ సందర్భంలో అధివాస్తవిక "నేను"ను ప్రత్యేకించి అధ్యయనం చేయవలసిన అవసరం ఉంది. అధివాస్తవిక కవిత్వ మూలసూత్రం రచయిత మనస్తత్వం అచేతనను నిష్పక్షంగా వెలికి తీయడమే. మరో విధంగా చెప్పాలంటే స్వప్నమో, అస్వప్నమో అయిన కవి లోపలి ప్రపంచం ఈ కవిత్వానికి మూలం అవుతుంది. అధివాస్తవిక మానసిక స్థితి గాని, అధివాస్తవిక ధోరణి గాని మూలంగా ఉన్న కవితలలోని "నేను", మనం అధ్యయనం చేస్తున్న ఇతర కవితాత్మక "నేను"ల వంటిది కాదు. అయినా ప్రతీకలను, పదచిత్రాలను విశ్లేషించటం వల్లనే ప్రత్యేకమైనది ఈ కవి లోపలి "నేను", బయటి "నేను" మూలం కావచ్చును అది అధివాస్తవిక కవిత గాని, అధివాస్తవిక ధోరణి గల కవిత గాని అవ్వాలని లేదు. అధివాస్తవిక మనస్థితిలో వెలువడిన రచనలు అధివాస్తవిక కవితలుగా అందరూ అంగీకరించారు. అది ప్రత్యేక ధోరణిగా ఆధునిక కవిత్వంలోకి ఆ ధోరణి ప్రభావం తెలుగులోని ఆధునిక కవిత్వంపై ఉన్నది. ఈ కారణాల వల్ల అధివాస్తవిక కవిత్వంలోని "నేను" లోపలి వైపు "నేను" అయినప్పటికీ ఈ అధ్యయన పరిధిలో చేరుతోంది. అధివాస్తవిక కవిత్వంలో వైయక్తిక మానసిక స్థాయిని కోసం రచయిత ప్రయత్నం చేస్తూ "నేను"గా వ్యక్తం అవుతాడు. ఇతర కవిత్వాలలో "నేను"ను తాను ఉద్దేశించిన విధంగా పాఠకుడు అర్థం చేసుకోవచ్చు గాని ఒకానొక సాధనంగా రచయిత ఉపయోగిస్తాడు. ప్రాతినిధ్యం ఈ క్షేత్రం వల్ల ఈ అధివాస్తవిక "నేను"ను ప్రత్యేకంగా అధ్యయనం చేయడం జరుగుతోంది. ఆధునిక ప్రభావం విస్తృతమైనది అవడం వల్ల, అధివాస్తవిక కవిత్వ ప్రభావం బలంగా గల

నారాయణబాబు, శ్రీశ్రీ పురిపండా రచించిన కవిత్వం మాత్రమే ఈ అధివాస్తవికతను చోటు చేసుకుంది. శిష్ట్లా, శేషేంద్ర, అజంతా, బైరాగి మొదలైన వారిలో అధివాస్తవిక కవితాప్రభావం లేకపోలేదు. అయితే వారి రచనలలో ఇతర ధోరణుల ప్రభావమే ప్రబలం కావడం వల్లను, వారిలక్ష్యాలు భేదించడం వల్లను ఈ పరిశీలనా వారిని చర్చించడం లేదు. అధివాస్తవిక ప్రభావంతో వచ్చిన కవితలలోని భావచిత్రాలను ఉదాహరణగా ప్రస్తావించడం జరిగింది.

"The dream the inner world beyond consiousness, and the orderly apprehension of the senses was one of the main directions of symbolism groping for more complex unexplored fields. But in the end men forgot to return from these dark caves of the subconsions which they were quarrying for new jewels. They forgot the other world, the world of light and they remained there in the dark shouting their enthusiasm or their joys, hoping that their inarticulate cries might be heard from above. Yet in vain for they were beyond the human and their exertions could only delight them-selves, the few who returned tried to

> communicate the memories of their strange journey by pouring forth helter-skelter debris of words & images hastily snatched from the dark where they had been. That was surrealism!!...(1)
>
> — Chiari Joseph

ఫ్రాయిడ్ సిద్ధాంతాల్లాగా కవి అచేతనంలో నిక్షిప్తమై ఉండే భావ చిత్రాలు, ప్రతీకల ద్వారా కవి అంతరంగంలోని భావాలను వ్యక్తం చేసే ధోరణి అధివాస్తవిక కవిత్వంగా పేరు పొందింది. అయితే దాని అర్థాన్ని అవగతం చేసుకోలేక పోవడం కష్టసాధ్యం. అందువల్ల అధివాస్తవిక కవిత గురించి విశ్లేషించడానికి తగిన స్థాయిలో ప్రాచుర్యం లభించలేదు. కవుల జీవితంలో అనుభవం, వారి వ్యక్తిగత అనుభూతుల ఆధారంగా కవితల ద్వారా వ్యక్తం చేయటం ప్రారంభించారు. ఈ కవితల వెనుక ఉన్న తత్వాన్ని అంతరార్థాన్ని గ్రహించడం కష్టమవుతుంది. 'నవ్య' కవిత్వంలో ఆవిర్భవించిన అధివాస్తవిక రచనలు నారాయణబాబు "మానవకంఠం"(2), శ్రీశ్రీ "మరల మరల"(3) మొదలైనవి. కవితల్లో కన్పిస్తాయి. అప్పట్లో వీటికి ప్రజాదరణ లభించకపోయినా వారి కవితా ప్రక్రియను అధివాస్తవిక దృక్పథంతో రచించారు. వారి కవితా రంగ ప్రవేశం, అధివాస్తవిక కవిత్వం వారి వల్ల ప్రత్యేకంగా విలసిల్లింది. అందువల్ల తాత్కాలిక వచన అధివాస్తవిక చిత్రాలు పాఠకులకు స్పష్టంగా కన్పిస్తాయి అనిపిస్తుంది. తెలుగులో రచనాకాలం స్పష్టంగా తెలియదు.(4) 1961 లో శ్రీరంగం నారాయణబాబు అస్తమించడం వల్ల మానవకంఠం అంతకు ముందుగానే రచించబడినట్లు ప్రకటించబడింది. అలాగే "మరల మరల" ప్రచురించబడిన "ఖడ్గసృష్టి" ప్రత్యేకంగా 1966 లో

[illegible] వల్ల ఒక అందమైన [illegible] ఉంది. ఈ కారణం వల్ల ఈ రెండు [illegible] ప్రత్యేకంగా [illegible] శ్రీశ్రీ "[illegible]"ను [illegible].

"మానవత్వం" అని "నేను" [illegible] శ్రీశ్రీకంటె నారాయణ బాబే. [illegible] నారాయణబాబుకు [illegible] శ్రీశ్రీ. [illegible] శ్రీశ్రీ [illegible] శ్రీశ్రీయే. [illegible] కనిపిస్తుంది.

"... నేనెరుగుదాన్ని
[illegible]
ఎవరు నీవు" అని అడుగుతుంది
... కష్టంలోనైనా అన్నదమ్ముల్లోనైనా
నష్టకష్టాల్లోనైనా
శ్రీశ్రీ నేనూ ..... " అభ్యుదయ కవితా

[illegible] నారాయణ బాబు 'స్వప్నంగా' [illegible] 'ఖడ్గ' [illegible], [illegible] 'స్వప్న[illegible]' కూడా కనిపిస్తుంది. అందుచేత [illegible], [illegible] ప్రయాణించిన అనుభూతి కలుగుతుంది. నాటి కవితాలోకం అభ్యుదయ కవితలు [illegible].

"సాయంకాలం [illegible]
[illegible]
ఒక పాటవల్ల
దాని మత్తైన [illegible]

పెళ్ళాలు సరదాగా అనగ
రెండు ముక్కలాలు సొంగా ఆడకెద్దీ
ప్రక్కన కూర్చున్న కోడిని చూచి
"ఏమిటో చెప్పవే?" అనగ
"సాహిత్యం ఏదో అంటూ వచ్చాయేమో
ముక్కలాలు కొట్లాడేవు
పెళ్ళాలు తెచ్చి పెట్టుకున్నాయి
అనాడే మూడు మూడు సారూప్యాలు
అక్షరాలే చెప్పాయి కృషితో
చెక్కలు ఆ గాయి సాటిట్ల
కొనసాగుతుంటూ పోతాంటాడు వినిపించవా?"
అలా అంటూ పోయింది
నా మనసు పోయింది
ఏం సాధించినా
'ఏంటి, నా మనసే పెట్టుకుంటావా?
మట్టి మనోభావాలు
నేల గాయపడలేని నా మనసేమో
నాకు కాలే
నీ నెత్తురు నల్లబడే కాలం నీకే తెలుసు!
అప్పుడే వెలుగు తీరం
ఈ మాటకే వాడికి నేను చెల్లించాను
స్త్రీ సాహిత్యం కవిత్వం ..... " అన్నది
కేశవం నారాయణ బాబు ఆదాయక్కల మీద అన్న అభివందనాలు

కూడా తెలియజేస్తోంది.

శ్రీశ్రీ రచించిన "మూడు యాభైలు" కూడా ఈ తరంలోనిదే. శ్రీశ్రీ కవితా యాత్ర విస్తృతం అయింది. అయితే సామాన్యులైన కవులెందరో వారిని అనుకరించి శ్రీశ్రీగా చెప్పుకున్నారు. కవిత అంటేనే అది తెలుగువారికి అంత అర్థం కాలేదు. ఆ తర్వాతి కాలంలో "మూడు యాభైలు" మహాకావ్యం కన్నా ఉత్తమమైనది. అందులోని "నేను" అన్నది శ్రీశ్రీయే.

"ఒకటుంది చెప్పదలచుకున్నది నా భార్యను గురించి
కట్టి, ముద్దుపెట్టి నిలువునా, నా వినోదాలకు తట్టి
వెంట పెట్టుకొని బయలుదేరగా 'నాతోటే
వస్తానంది' ..." అంటూ

తెలంగాణమునకు ఈ కవితలో "నా భార్య" అంటే శ్రీశ్రీ కవిత్వం, కైత అని భావించవచ్చు. "నా ముద్దుల భార్యగా తోడు భార్య పాత్రం చేస్తున్నది. ఎందుకో ఇప్పటికీ నేను నిజంగా తప్పించుకోలేను." భావం ఉంటుంది తేటగా, అందమైనదిగా కవిత్వం కొనసాగింది అని భావించవచ్చు. ఆ తరువాత భావాలన్నీ ఈ కవితగా రూపొందాయి అనవచ్చు.

శ్రీశ్రీ చివరి రోజుల్లో, తెలుగులో ఉన్న శ్రీశ్రీ చివరి రచనలుగా శ్రీశ్రీ వ్యక్తిత్వం సంపూర్ణమైన కవితా మార్గం, దాని అనుయాయులుగా భావించవచ్చు. "నేను నా శ్రీరంగనాయకమ్మ గుర్తులు, ఇక ఏ విభూతి కూడా రెండు మాటల అర్థంతో నామీద వేశాడు. సాహిత్యకారుడిగా ప్రారంభం చేసింది. శ్రీరంగనాయకమ్మ గుర్తులను మాత్రం మనసులో కట్టుకొని వెళ్ళిపోయాను చివరగా" అన్నప్పుడు ఇదంతా ఆ తరువాత, శివసాగర్, వరవరరావు, శ్రీశ్రీ కి సామాన్యుల తెలియజేస్తుంది. అంతే ఇంతో అర్థమవుతున్నది శ్రీరంగనాయకమ్మ గుర్తులను మాటల్లో పాడటంలో చూపించవచ్చు. లేదా ఆ శ్రీరంగనాయకమ్మను

తాను కట్టుకున్న సంకెళ్ళను తెంచుకొని సాధనాలుగా గ్రహించటం వల్ల.

మాటలతో చేసేది చిత్రం. ఆ మాటలను చిత్రవిధాన్ని కవి గ్రహించటం శ్రీశ్రీ కవితా లక్షణం అయ్యింది. "ఆనాటి మాటల లయగా కలయికగా పాట పల్లవులవల్ల పుట్టినది వచ్చింది. కవిత్వం పల్లవిలో అనాది. చిన్నపిల్లల నాలుకల ఆడిన పాటలు అయింది. నా కృతిసైతం, నిన్నటి గ్రంథాలూ నన్ను ఆకర్షించటం మానలేదు. ఆధునిక చిత్రం కలిగించిన కలలు పుట్టిస్తుంది!" చిన్న కవిత్వంలో శ్రీశ్రీ కవితా లక్షణం ఆకర్షిస్తుంది. ఇతర కవులు కవిత్వ ధోరణులు ఆయనను ప్రభావితం చేశాయి. చిన్నపిల్లల మనస్తత్వమూ ఆయన కవిత్వం కాదంది. చివరకు చిత్రాంశ మేళవింపుల నన్నయ్య నుంచి శ్రీశ్రీ తెలుగుదాకా జలపాతం పుట్టిన సాధనాల్ని మాటలతో చేసేది శ్రీశ్రీ అని తెల్పి చెప్పారు. నిరంతర పరిణామం చెందే కవితా వస్తువుల్ని శ్రీశ్రీ ధరించిన భారం. "ఆ మాటలతో చేయటంలో నాకు తెలియనిదల్లా ఒక్కటే రెండు అక్షరాలు శ్రీశ్రీ అనాదిగా అన్నిటినీ మించాయి. నేను నీకు మాట్లాడాలంటే నమ్మకం లేదు"!

అధివాస్తవిక కవిత్వ ప్రభావంతో వెలువడిన అనేక రచనలలో కూడా నాకు "నేను" బాధ చేస్తుంది. వివిధ ప్రక్రియల్లో అవధులు లేకుండా రచన ప్రక్రియలో, శ్రీశ్రీ రచించిన "స్వప్నలోక ప్రబంధం" వంటి రచనలు. అటువంటి మీదా అధివాస్తవిక రచనా సంవిధాన ప్రభావం కనిపిస్తుంది. అయితే రెండింటినీ కూడా పరిశీలించి చూసినట్లయితే రచనలో "నాకు" అనే "నేను" అనే వాడబడింది. రెండింటిని "నేను" అనే పదబంధ ప్రయోగం వల్ల ఎక్కువ తాకిన 'నేను' కు చెందినది. వాస్తవాల కవితా వస్తువుల్ని సమన్వయం చేసే విశిష్టతతో రచించబడినవి ఇవి.

"… తన సంతోషం
తన భూతలం
తన శాపం విస్తరిస్తే
తన లోకం తనదేనని
తెలిసాకా ఉన్నప్పుడని
తెల దింపుడు వెళ్లిపోతున్న
తెలవారగా తనదైందా
ఆవిష్కారం ప్రతిధ్వనిదా …" తన రాంత తాను మాట్లాడుకున్న ప్రతిధ్వని విధానం స్పష్టం.

"కవితా ఓ కవితా", "అగ్నిజ్వాల" వంటివైన కవితల్లో కవిగా తన "నేను" శ్రీశ్రీ వ్యక్తిత్వం. "మరోప్రపంచం" వి జ్ఞానంతో రచించిన అభివ్యక్తికి ఒడిసిన వాదం చేత శ్రీశ్రీ ప్రాతిక శ్రీశ్రీగా కనిపిస్తాడు. "స్వేచ్ఛయ ప్రణామం" 1980లో ప్రచురించబడిన వ్యావహారిక రచన. అగ్నిజ్వాల కవితా ఓ కవితా లాంటి "నేను" కవిత్వంతో తాదాత్మ్యం చెందకుండా కవిత్వమై "కాదు" అంటూ ప్రశ్నించే ప్రయోగంలో "కానీ ఆపద కాదు శ్రీశ్రీ" అంటూ అంతర్గతమైన తన రచనలోని వ్యక్తి ప్రకటితమైంది ఇక్కడ కవిత్వం స్పష్టంగా తెలుస్తుంది. "కాదు" అంటూ తనను తాను చెప్పుకోవడం రెండు రకాల ప్రయోగాలను సాధించినట్లు. ఇది అహంకార త్యాగం. రెండవది తాను చేసిన కవిత తాను చూడలేని వదిలించుకునే పద్ధతం. మొదటిది విషయ ప్రాతినిధ్యం అయితే రెండవది శైలీగత నాటకం.

"ఏం చేస్తాడు పాపం
దేహం మీద దేహం మీద దేహం లాగ
కష్టం మీద కష్టం మీద కష్టం

...భావాల తరంగాల వేగం అందుకోలేనివి

భాషకి అతీతం చాలకంటేవని

ఎంతసేపని చెప్తారు

ఏం చేస్తారు పాపం వాళ్ళు?

అంటేనే అనుకున్నాను వాళ్ళు

అనుభవాలను మాటల్లో చెప్పలేరు

కాలం గడిచిన కొద్దీ ఆ జ్ఞాపకాలు

వాటి మనస్సులో తెలియని చెరిగిపోని

జ్ఞాపకాల తెరలేవని చెప్పిన కన్నీళ్ళ

[illegible]

నీటిపొరలా వాడు చేసే ప్రయాణం

మనస్సులో దాచుకున్నాడు

కాలం గడిచి మనస్సులో జ్ఞాపకాల

ఎండు పువ్వుల వాసనలా

వాడిపోని ఆ జ్ఞాపకం. - - - -

[illegible]

[illegible]

సందర్భంలో "ఇతిహాస / ఇతివృత్తాల్లో" నడుస్తున్న

నా మనస్సులో నేను చెప్పాలనుకున్నారు

... చెప్పలేక పోయాను

ఇక్కడ మనసుల్లోన చెప్పాడు

తెలియనిది తెలిసే అనుభవాలు కొన్ని

కున్నారు

బంగారు భూములంటూ ప్రేమించి బానిసత్వం చేసాడు
కష్టజీవులంటూ కర్షకులకు జేజేలు పలికాడు
నిలువునా నిలు చూశాడు
గాలిలో ఎగిరిపోయే కాగితంపై
కన్నీళ్ళు లెక్కించు చూశాడు
(కుక్కపిల్ల అగ్గిపుల్ల సబ్బుబిళ్ళ
రొట్టెముక్క అరటితొక్క వస్తువులు కవితామయమేనోయ్)
ప్రపంచాన్ని సవాలు చేస్తూ
“ఈ శతాబ్దం నాది
నేను లోకానికి” చాటాడు

ఎవడూ వాడు? మనవాడే కాదు శ్రీశ్రీ!!... 1980లో వెలువడిన కవితలలో అభ్యుదయ 'పరిణామ' శ్రీశ్రీ ప్రభావం విశ్లేషించటం, విప్లవం వచ్చినట్లుగా, తన వ్యక్తిత్వం చిత్రీకరించటం వంటి అంశాలతో శ్రీశ్రీ ప్రభావం కావటం వంటి అంశాలన్ని కవిత్వ కథనంలో కలిసి వచ్చాయి. ఈ కవితలోని 'వాడు' సంబోధించిన 'వాడు' కాదు. అది శ్రీశ్రీ కి ప్రత్యేక స్థానమే. ఆధునిక కవుల్లో ఎంతోమంది నిజాయితీ కాలంలో అనేక కవితలను అభినందించి రచనలు చేసినా ఉంది. 'వాడు' ను ప్రయోగించటంలో వైవిధ్యం ఉన్న కవితా ప్రయోగాలు కవి సాధించినట్లు అనిపిస్తుంది. కవి, కవిత్వంపై అభిమానంతో కవితా శిల్పం ద్వారా తెలిపారు.

'పురిటింటా ఎత్తిన పురిటింటా' అనే కవిత ప్రకటించిన వ్యక్తులలో పురిటింటా కూడా అభినందించి కవిత లోని భావాల్ని తెలియజేసింది. అయితే పురిటింటా కవితలు “ఆశాజీవి”, “ఆనందాంబుధి”

కవితల్లో ("నేను"ను ప్రయోగించిన కవితలని ఈ సందర్భంలో పేర్కొనదగిం
ఉన్నాయి) అధివాస్తవిక ప్రతీకలు, స్వప్నచిత్రాలు కనిపిస్తాయి.
ప్రత్యేకంగా "ఆత్మకథ"(9) అనే కవితలో చైతన్యస్రవంతి ప్రభావంతో
అధివాస్తవిక ప్రభావం ఉంది. ఈ మూడు కవితలలోను "నేను" కనిపిస్తాడు.
అధివాస్తవికత్వ మార్గంలో వచ్చిన భావకవి "నేను"లు ఈ కవితలలో
ప్రయోగించబడిన "నేను"లు. ప్రస్తుతం 1947-49ల మధ్య, అంతకు
1943-45 మధ్య రచించబడినట్లుగా సూచించబడినది.

ఈ మూడు కవితలలోను ప్రత్యక్షంగా కవి నిజ
జీవితం ప్రతిఫలించబడింది. అధివాస్తవికతలో వైరుధ్యాల, అసంబద్ధమైన
భావాల బయల్పాటుకు ప్రధాన విలువ. కాని అవి మాత్రమే అధివాస్తవికత
కాదు. స్వప్నం, మృత్యువు, విధ్వంసం మొదలైన కూడా అందులోని భాగాలే.
అవన్నీ ఈ కవితల్లో కనిపించవు. చైతన్యస్రవంతి, Automatic writing,
వంటి రచనా సంవిధానాలు, ఫ్రాయిడ్ సిద్ధాంతం అనుసరించిన
మానసిక ప్రక్రియలు మొదలైన కలిసి ఈ కవితలలో అధివాస్తవికత
కనిపిస్తుంది అని చెప్పవలసి ఉంటుంది.

ఈ అధివాస్తవిక "నేను"ల్లో ప్రేమ ప్రభావితమైన
రచనలనుండి మరో "నేను"ను 'కవి' అనే వ్యక్తిత్వం చూడ్డం
గమనార్హం.

అధివాస్తవిక "నేను"

సూచికలు

1. Symbolisme from Poe to Mallarme; The growth of a myth Chiari Joseph; Page : 57-58; (1956)
2. [illegible] ; పేజీ : 178-188 (1972)
3. [illegible] ; పేజీ : 79-80 (1966)
4. [illegible]-2 ; పేజీ : 344 ; (1988)
5. [illegible] ; పేజీ : 121-122 ; (1976)
6. [illegible] ; పేజీ : 59-61 ; (1980)
7. [illegible] ; పేజీ : 78-81 ; (1976)
8. Ibid. పేజీ : 76-77 ; (1976)
9. Ibid. పేజీ : 19-25 ; (1976)

ఎనిమిదో అధ్యాయం

శిల్ప ప్రధానమైన "నేను"

8

శిల్పప్రధానమైన "నేను"

ఏ కళాఖండాన్నైనా వస్తుశిల్పాలను విభజించి చూడటం సమంజసం కాదు. కాని కొన్ని విలువలను అంచనా వెయ్యటానికి, కొన్ని ప్రయోజనాలను పొందటానికి అలాగ విభజించి పరిశీలించడం అవసరం అవుతుంది.

ఇంతవరకూ ఒకరకంగా వస్తుశిల్పసామ్మిళితంగా రూపొందిన కవితాత్మక "నేను"ను అధ్యయనం చేసే ఉద్దేశ్యం ప్రధానంగా వస్తుశిల్పాల సమ్మేళనంతో వివిధ పద్ధతుల్లో వెలసిన "నేను"లను పరిశీలించడం జరిగింది. శిల్పవిన్యాసం ప్రధానపాత్రను నిర్వహించిన కవితలను వేరుగా వర్గీకరించి పరిశీలించడం ఈ అధ్యాయంలోని ధ్యేయం. ఈ అధ్యాయంలో వివిధ వస్తువుల వివిధ శిల్పాలు సమ్మిళితం అయి సంక్లిష్ట "నేను"లు ఏర్పడటాన్ని గమనించగలం. ఈ విధంగా విశ్లే రూపొందిన సంతరించుకున్న "నేను" కూడా కవిత్వంలో నిర్వహించిన పాత్రను తెలుసుకోవటానికి ఈ అధ్యయనం తోడ్పడుతుంది.

"The three voices of poetry" అనే వ్యాసంలో టి.యస్. ఎలియట్ మూడు విధాలైన కవికంఠాలను తెలిపాడు. 1. కవి తనతో తాను స్వగతంగా మాట్లాడుతూ ఉండవచ్చు. 2. నిజ జీవితంలోని పాత్రలతో ప్రసంగించవచ్చు. ఆయన చెప్పిన రెండింటిలోను కవి కంఠాలు అక్షరాలా కవివి. అయితే ఈ పరిశోధనా వ్యాసంలో ప్రస్తావించబడుతున్న "నేను" కవిభావవ్యక్తీకరణకు ఉపయోగిస్తున్న ఒక పాత్ర. ఒక సాధనం.[1] కవి ఈ సాధనాన్ని ఎలా ఉపయోగించుకుంటారు అనేది ఆ సందర్భాన్ని బట్టి, ఆ కవి ప్రతిభను బట్టి ఉంటుంది.

"నేను" అంటూ కవితలో ప్రవేశించే పాత్ర నిర్వహిస్తున్న

మొత్త కన్నా, క్రైస్తవేతరులకు కూడా "నీతి" నిర్వచిస్తున్న తొలుత పరిశీలించడం మరింత లోతైన కారణంగా ఉంటుంది. టి.ఎస్. ఎలియట్ చెప్పిన కవితత్త్వాన్ని ఆచరించడం సత్య సంస్కృతం అని నిరూపిత విశ్లేషించడం జరుగుతోంది. ప్రస్తుత కవి 'సృష్టించిన' "నీతి" ఉంటేనే క్రైస్తవుల కూడా "నీతి" కంటే మౌలికమైన విశిష్టత ఉంది. ఇలాగే విశిష్టమైన సంప్రదాయం ఆచారాన్ని తొలుత నిర్వచిస్తుంది. కవితలోని "నీతి" నిర్వచిస్తున్న మొత్త కన్నా విశిష్టమైన "నీతి" నిర్వచించిన తొలుత విశ్వాసం ఉంది. ఆధునికుల క్రైస్తవ క్రైస్తవేతర ప్రభావం ఉంది. అందువలన సత్య సంస్కృత క్రైస్తవాల "నీతి" సత్య సంస్కృత క్రైస్తవ "నీతి" అనే విభాగాలకు చెందిన "నీతి" ని పరిశీలన చేసి అర్థమయ్యేలా చూడటం చేసి ఉంటుంది.

మనిషి శారీరకంగా, మానసికంగా, బుద్ధిపరంగా పరిణామం చెందినట్లే కవిత్వ నిర్వచనాలు కూడా పరిణామం, కాలంతో పాటు మార్పు పరిణామం కూడా కనిపిస్తూ ఉంటుంది. ప్రాచీనుల క్రైస్తవ క్రైస్తవేతరుల ఆలోచించిన తీరు. ఇటువంటి పరిణామ క్రమాన్ని గమనించవచ్చు. ప్రాచీనుల నాటి నిర్వచనాలు సామాజికంగా ఉన్నా క్రమంగా పరిణామం జరిగింది. ఈ పరిణామక్రమంలోనే "నీతి" ని పరిశీలించినట్లు, ఆధునిక కవిత్వం అది నిర్వచిస్తున్న తీరు మారటం అర్థమౌతుంది. వేదాలు, క్రైస్తవం, క్రైస్తవేతరం, ఉపనిషత్తులు మొదలైన పాశ్చాత్య అన్నీ 'సంస్కృతి' పొందుపరిచాయి. ఒక తరం వేరే తరానికి మరో తరం వేర్వేరుగా పరిణామం చెందినా 'పరిణామక్రమ' "నీతి" క్రైస్తవ కాలపు ఈ తరంలో కూడా విశ్లేషణలు చూపించింది. కాలక్రమంలో 'పరిశీలన' ఇతర తరాల "నీతి" పరిశీలనలో లాగే ఈ తరానికి చెందిన "నీతి" పరిశీలనలో కూడా చూపించింది.

[illegible] "నేను" [illegible]

[illegible] "నేను" [illegible]

"నేను", [illegible] "నేను", [illegible] "నేను" [illegible]

[illegible]

[illegible] "నేను" :—

[illegible]

"నేను" [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] "[illegible]" (2) [illegible]

[illegible] "నేను" [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

"... [illegible]

[illegible]?

[illegible]! [illegible]!

[illegible]!"

కృష్ణశాస్త్రి రచించిన [illegible] "[illegible]" (3)

ఈ కవితలు సుబ్బిరెడ్డి "నీవు" ప్రేయసిని విరహంతో బాధపడే ప్రేమిక ప్రేమికు. అయితే నాయికాప్రేమం విశ్వజనీనమైనది ఉంటుంది కనుక ప్రేమిక ప్రేమాలాపన ఈ కవితాసంపుటిలో కనిపించటం సాధ్యం లేదు.

వెనుకటి తెలుగు కవులు రచించిన అద్వైతకావ్య భావకవిత్వం (4) ప్రేమికుడు తలచి. భావకవి భక్తుడు అద్వైతాన్ని దర్శించినప్పుడు పరమాత్మను ప్రేయసిగా భావిస్తాడు. అద్వైతంలో జీవభావాలను చెబుతుంది. అద్వైతంగా పేర్కొన్న "నీవు", భావకవిగా సుబ్బిరెడ్డి వాడిన "నీవు" కూడా ఒకటేనంటే తప్పులేదు భావకవికి ప్రేయసిరూపం కనుపిస్తుంది. ఈ కవిత్వం నీవుగాను, నేనుగాను కూడా ఈ కవితలో ప్రేయసిరూపంలోనే. (భావకవి అద్వైతాన్ని నీవు అంటారు, అద్వైతం భావకుని నీవు అంటుంది) సుబ్బిరెడ్డి "నీవు" ప్రేయసి అయితే అద్వైతం కూడా ఒక "నీవు" ప్రేయసి. ఈ రెండింటి మధ్యగల తేడాను వాస్తవిక దృష్టితో చూడాలి. ఈ కవితలు రెండు విధాలుగా ఈ అంశాన్ని చెప్పటం ఈ కవితాసంపుటిలోని ప్రత్యేకత. ఆధునికతను అనుసరించి పరిణామంతో ఈ సుబ్బిరెడ్డి "నీవు" తనదైన ప్రేయసిని సంతరించుకుంది. "విలువలు మారిన పట్టు" అనే కవితా సంకలనంలో చోటుచేసుకున్న ప్రేయసియొక్క "వాడి" లు ఇదే విధంగా అనుభవించబడింది.

"సంధ్యారాగం ! సంధ్యారాగం !

గంగలు పొంగుతున్నట్లు

ఎలా వాడి గలగల పారుతున్నది

మాకు, నా ఊపిరితిత్తుల

వాడిపోతున్న ఎలా" (పేజి : 52 . 11.11.1978)

అయితే అద్వైతంలో నేను కాక మరెవరు సుబ్బిరెడ్డి "నీవు"

[illegible] 'మిష'' [illegible]

[illegible]. [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible].

1939 లో శ్రీ శ్రీ రచించిన "[illegible]"(5) అనే కవితలో [illegible]

[illegible] చైతన్య స్రవంతి [illegible] [illegible]

[illegible], [illegible] [illegible]

[illegible]. చైతన్య స్రవంతి [illegible]

[illegible]. "[illegible]"

అనే [illegible] "మిష" అనే [illegible]

[illegible]. [illegible]

[illegible], "[illegible]" అనే [illegible]

[illegible]. [illegible], [illegible]

[illegible]

[illegible]. [illegible], [illegible]

[illegible].

[illegible] రచించిన "[illegible]"(6) అనే

కవితలో [illegible]. [illegible]. [illegible]

[illegible] రచించిన [illegible] "మిష"(7) [illegible]

[illegible]. Loud thinking [illegible]

[illegible] record [illegible]

[illegible]. [illegible].

[illegible], [illegible]

"మిష" అనే [illegible] "మిష" [illegible]

చలం కవితల్లో సౌందర్యాన్ని కల్పించిన వచనకవిత్వం ఆవిష్కరించారు. 'సమీర్ స్మృతి' ఎడారి జ్యోతి ప్రత్యేకంగా రచించిన 'ఆధునికకవిత్వం' అనే 73వ కవితలోని శిల్పం చెప్పుకో తగినది.

"నీళ్ళు లేనిచోట ఉన్నది
ఎండమావి జ్ఞాపకం
నీవు!
ఆ "నీవు" చుట్టూ తిరిగాయి
కంటిరెప్పల వెనక ఉదయాల
వసంతపు జ్ఞాపకాలు!
మనస్సు నది ఆనందం ప్రవహించింది!
గుండెల కెరటాలతో ఆడి
ఆల్చిప్పలోని ముత్యం గాఢ కౌగిలి
మంచుపూల వెల్లి
నా నా కాలి మెట్ల తొలకరి
శిలా లోకే కలయిక దూరాలు
వెళ్లిపోయాడు!
మోగింది .....
ఎక్కడ
మొగ్గ మోగింది కల
కలలో
మొగ్గమోగ్గా మోగింది
శబ్దం
మిగిలింది - ......

బరువై

శ్రీశివారెడ్డి రచించిన "నేను".

"నేను" అను కవితలు రెండు చోట్ల ఇస్మాయిల్ కావ్యాలలోను, రెండు చోట్ల కవితా సంకలనాలలో మాయూలయొగాను కనిపిస్తాంది. అయితే ఈ కవితలు వివరించే కంఠస్వరం వెలువరిస్తే వహించే కవితను గుంటూరు శేషేంద్ర నివసించింది. కవితా సంకలనాల ఇతర్వుల్లోని "నేను" వ్యాఖ్యానం మారింది. ఇస్మాయిల్ కావ్యాలలోని "నేను" కూడా వ్యాఖ్యానమే. ఈ "నేను" కు ప్రత్యేకమైన గుర్తింపు లేదు. అది రాసే కవుల్లోని చిరుగున్న జీవన ప్రతినిధి. కాని ఈ కవితలు వివరిస్తున్న కత్యంతమాత్రం సమాధి చెందిన వ్యాసిక. వ్యక్తిగతంగాను, సర్వత్రగాను ఉపయోగించిన "నేను" లలో నీ సుందరమైన "నేను" వెలువరిస్తే వహించడం వల్ల వీనిని గుర్తింపక ప్రత్యేకంగా వెల్లడించటం జరిగింది.

గుప్త కృష్ణ "నేను" అనే కవితలు ఈ "నేను" ఉనికిని స్పష్టంగా వ్యక్తం చేసేది సంబోధన. శివారెడ్డి రచించిన "నేను" కవితలో "నేనున్నా"! అంటూ సంబోధించే కవి తాత్విక కంఠం మరొక్కసారి ఇక్కడ వినిపిస్తుంది గొంతుకలోంచి గల వ్యక్తికి ప్రత్యేకంగా నిలుస్తోంది. అయితే ఇక్కడ వచ్చేది "నేను" వ్యక్తం అయింది. కాని చెప్పదలచు కాన్న దంతా చెప్పాక, కవిత్వం ముగింపు వ్యక్తి ఇవ్వదం తొలం మారింది. ఇది ఉపయోగం వహించి. బలమైన వ్యక్తిత్వ ప్రకాశం గుప్త కృష్ణ కల్పాన కవి తెంచుకున్నట్లు కనిపిస్తుంది.

శివారెడ్డి, ఇస్మా "నేను" అనే మరో కవిత శివారెడ్డి రచించిన (10) "నేనకొంచుకూడ కాల్పనికుడి". గుప్త కృష్ణ "నేను" ప్రయోజనం ఈ కవితలు వేరుగా ఉంది. శివారెడ్డి "నేను" ఒంటరిగా రావట్లే

సాధనం సుప్త "నేను". ప్రతీకాత్మకాల మూలంలో రచించిన ఈ కవితలోని వస్తువు గంభీరమైనది అయినా, శైలిలో తెలిసిన భావాల వెనుకల వల్ల సాధకుని ఉద్వేగాలు తెలుస్తాయి. దీని ఉద్దేశాలని ఆలోచిస్తే ఎంతో గమనించ వలసి ఉంది. సమస్తంలో ప్రత్యేకమైన ఉద్యమాల ద్వారా ఈ కవిత "నేను" ప్రతీక. ప్రతిరూపమే కంఠం ప్రతీక. ఈ విధంగా సుప్త "నేను" ప్రతీక ప్రతీక అయింది. ఆత్మన్ ఏది అని నదికారాలు, ఇతర భావాలను భావుకులంచి ఆధ్యాత్మిక ఫలితం తీసుకుంది.

"... ప్రత్యేక జ్ఞాన సంపన్నుడిని
భూగోళం దాకా ఆత్మ చింది
చావులో బతుకు పక్షుల మంచుకుంటున్న
పాయసం చేసుకు తాగన్న
గుప్పెళ్ళు ముగ్గుల కూడ వెళ్ళతున్న
నత్త నమైన సామాన్యుడి ప్రత్యేకజ్ఞాని
నేనుక సామాన్యుడిని —"

విప్లవ కవి వంగపండు రచించిన సుప్తశక్తి "నేను" విప్లవ బోధకునిగా కనిపిస్తుంది. ప్రబోధం చేయాలని కంఠకంలో మునివిద్యా మారింది లేదు. అనేక శైలిలో సాగిన ఈ "ప్రయాణం"[11] గొప్పదైన విప్లవ తాత్పర్యం కలిగిస్తుంది. ఇందులో రచించిన "పాలుగారుతల జీతం"[12], "పాలకి"[13] కవితలలోని సుప్తశక్తి "నేను" కూడా విప్లవ ప్రబోధకునికి ప్రతీకలు. ఒకటి కంఠనే కార్మికులను ప్రబోధిస్తే, రెండవది కూలి రైతులను ప్రబోధిస్తుంది.

అద్భుతమైన విప్లవాకాంక్షలు తీవ్రతలున్న వర్ణనే "కిసాన్". "మనసం"[14] అని కంఠం ప్రతీక. ప్రగతిశీల వాద రూపొందిన ఈ కవితలోని సుప్తశక్తి "నేను" ఆకాంక్షల బాటలను చూపుతుంది. "ప్రేమ కవితలు-3"[15]

ఈ కవితలో ముఖ్యంగా ఉపయోగించిన ప్రతీకలైన "నీరు", "నిప్పు", గుర్తించిన "నీరు" మొదలైనవి కూడా ప్రేమతత్వాన్ని ప్రతిబింబించే ప్రతీకలు. ప్రేమను గుండె భావుకత్వంతోను, ఆలోచనాత్మకంగాను చూసిన అనుభవాల సంపూర్ణ కళ ఇది. ప్రేమికుల బాధల్ని అంతరించే పరిమితులను, మార్గాలను వర్ణించడం ప్రధానం.

"నీరు కాని, గాలి కాని, విరిసి వన్నెలని
పూచియుండే సుమనస్సులకుగాని
గుండె లయపుట్టని కండల నెత్తుటిలాగా, ఉప్పొంగిన
ఆత్మజీవ వెల్లువవంటి ప్రేమకాని, జ్వాలకాని
- - - - - - - - - -
అది నిప్పు కాదు, ప్రకృతి నిప్పు వెలిగించు
వెలుగు కాదు - - - - - -
నిరంతరము నీ హృదయ క్షేత్రంలో
మండిన నిప్పు, నీ భావనలోన తప్పు చెప్పలేని వెలుగు
కాదు
ప్రకృతిని ప్రేమించే నిప్పు; ప్రకృతి రాగ త్వైతం కలిపే
ప్రేమను ప్రతిబింబించేది - పంచేది
- . . . . మనిషికి ఉపయోగపడు, ప్రేమించే
ప్రతినిత్యం మనకు నిప్పు కావాలి!
బుద్ధుడు, క్రీస్తు, పాడినది, గాలిలాగ వెలగ
లాగ కాని లాగ పారవేయు! . . . ."

1961లో ప్రచురించిన కవితలో జన్మభూమి కావ్యంలో ఉన్న "నీరు" అనే కవితలో పెన్నాళ్ళను నిర్వచించారు ఈ కవితలో నిప్పు 'నీరు' అనే పొంగను నిర్వచిస్తుంది. మహేంద్రత్వాన్ని, పరిణయం, రాష్ట్రీయ, నిరుపమ

[illegible]

[illegible] "[illegible]" :-

1920లో [illegible] "[illegible]" [illegible] "[illegible]", "[illegible]" "[illegible]" [illegible] (16a) [illegible]

[illegible] (16b) [illegible] (17) [illegible] (18) [illegible] (19) [illegible] (20) [illegible] (21) [illegible] (22) [illegible]

రామలింగారెడ్డి రచించిన "నీ కవిత్వమెవరిది" వంటి వ్యాసాలుగా రచించబడింది (23). మొదటి భాగం లో "నీవు" విస్తృతమయింది. ఈ భాగంలో నిరాకారుడు దేవుడే సాకారుడైనాడు ప్రతిబింబించాయి. రెండవ భాగంలో మనిషిని కలవరించినవారి ప్రేమతత్వం కనిపిస్తుంది. కనిపించే తత్వం [illegible] కనిపించే తత్వం. ప్రేమతత్వం [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] అందాన్ని ఈ రచన [illegible] నిరూపించింది.

[illegible] రచించిన "[illegible]" (24) అనే కవితలు మానవజీవనం లోని [illegible] [illegible] [illegible] "నీవు" ప్రతిబింబించాయి. [illegible] రచించిన "[illegible]" (25a) లో [illegible] [illegible] తత్వం [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] ప్రతిబింబించాయి. [illegible] "[illegible]" (25b) లోని [illegible] "నీవు" ప్రేమ [illegible] [illegible] [illegible] ప్రతిబింబించాయి.

ఈ విధంగా [illegible] కవులు [illegible] కవితల అభివ్యక్తులలో [illegible], [illegible] "నీవు" అను [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] ప్రేమతత్వం [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] ప్రేమతత్వం అనే [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] తెలుస్తోంది.

విశ్లేషించిన కవిత్వాలలో చాలా వరకు ప్రేమతత్వం [illegible] ఉండటం వల్ల చాలా సందర్భాలలో [illegible] ప్రేమతత్వం [illegible] కనిపిస్తోంది. [illegible] ప్రేమ [illegible] ఈ అభివ్యక్తులు [illegible] వచ్చాయి. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

పరిణామ మాత్రగ "నీడ":-

ఈ అంశాన్ని పరిశీలించే ముందు కవి శివారెడ్డి ప్రత్యేక
విషయాన్ని అవసరం. శివారెడ్డి కవితా సంపుటాల్లో "నీడ" అనే పదం
పర్యాయపదంగా పునరావృత్తమై విభిన్నంగా పరిణమించింది అనేది ఈ శీర్షిక
కింద పరిశీలించబడుతుంది. అంటే ఒక విధంగా కవితల ద్వారా
విశ్లేషణగా "నీడ"ను ఉపయోగించాడు అనే అంశం, ఆ తర్వాత క్రమంగా
కొనసాగింపుగా పరిణామం, ఆ తర్వాత కవితా వ్యక్తిత్వంలోని పరిణామం వెల్లడయ్యే
ఈ అధ్యాయంలో చూడ్డం.

శివారెడ్డి తొలినాళ్ళ కవిత్వంలో పరిణామమాత్రగ "నీడ"ను
ఉపయోగించిన కవితలు అన్ని కవి వ్యక్తిత్వాలకు చెందిన వాటున్నాయి.
సామాన్యంగా వ్యక్తులు, వస్తువులు వున్న పరిణామం "నీడ" పరిణామమాత్రం
అనుసరించి సాక్ష్యం చేస్తుంది. కాని తర్వాత కవితల్లో వ్యక్తి, క్రమంగా సమాజంతో
విలక్షణ వ్యక్తిత్వం "నీడ" కల్పనలో పరిణామాన్ని కనిపించటం
కూడా చేయవచ్చు. అందువల్ల వాస్తవ ప్రతీకగా ఉండటం మానుకొంది.
ప్రతీకగాను, ప్రతిబింబంగాను ఉన్న "నీడ" అంతర్గతంగా పరిణమిస్తూ ఉండటం
కూడా కనిపిస్తుంది.

ఈ పరిణామమాత్రగ "నీడ"ను కూడా మొదటిసారిగా
ఉపయోగించిన కవిత వివరాలకి సంబంధించింది. "నల్లమబ్బుల్లా నీడ"[26] లో
కవి భావం అంతరంగంనుండి అభివ్యక్తమై పరిణమించింది. భావగర్భితమైన
ఈనాటి పరిణామం కల్పనలతో ప్రతిబింబించి కవితాత్మగ "నీడ" చెందిన
నుండి పరిణతిగా పరిణమించటం జరిగింది.

"... మౌనంగ సాగుతుంది
వెలుగుమీద వెలుగు చిమ్ముకుంటున్న మౌనంగా

నీడ [illegible] ప్రతీకం

"పై పాట నాకు అందనిదిగ [illegible]" – తన మనసులోని

ఆశకి అందనిదిగా అస్తిత్వ భావానుభవం పొందిన "నీడ" పరిణామంగా

పరిణమించాడు.[27] సినారె "[illegible]" రచన "[illegible]" లో కూడా

ప్రణయానుభావన నుండి అస్తిత్వానికి పరిణమించిన "నీడ" కనిపిస్తుంది.

అయితే రచించిన "[illegible]"[28] కవితలు కాల్పనిక ప్రతినిధి అయిన "నీడ"

ఆత్మిక ప్రతీకగా పరిణమించటాన్ని చూడవచ్చు. తెలుగు వచన [illegible]

[illegible] ఇవ్వలేదు. ఈ "నీడ"

కాల్పనిక ప్రతినిధి. కవితలు ఇటువంటి

"ఇక్కడ నీడ నీకు

ఎక్కడ నీడలు నాకు" అక్కడక్కడా "నీడ" ప్రణయ

"నీడ" ప్రతీకలుగా కనిపిస్తాయి. ప్రణయాత్మక భావం ఆత్మికంగా

పరిణమించి "నీడ" ఆత్మిక ప్రతీకగా మారింది. [illegible] వరకు, తెలుగు

వచన [illegible] ఆత్మికతకు [illegible]

[illegible].

[illegible] ప్రయోగాలు-14[29] లో [illegible]

నుండి క్రమంగా పరిణమించిన ఆధ్యాత్మిక ప్రతినిధి కనిపిస్తాడు. ఈ

పరిణామం [illegible] జరిగింది. [illegible] "[illegible]"[30]

లోని "నీడ" [illegible] ప్రతీకాత్మక "నీడ"గా [illegible], ఆధ్యాత్మిక [illegible]

[illegible] భావం పొందిన ఆధ్యాత్మిక ప్రతినిధిగా పరిణమించింది. ఇది

[illegible] పరిణామం. [illegible] ప్రతీకాత్మక ప్రతినిధి [illegible]

[illegible]. [illegible] "[illegible]"[31] లోని "నీడ" [illegible]

[illegible] పరిణమించింది. ప్రతీకాత్మక

కవిత్వం పెంపొందుతూ ఉంది. ఇది వ్యక్తిగత పరిణామ ఫలితమే. ఉత్కృష్టమైన పరిణామం.

వ్యాయామ్ముల వ్యక్తిగత అంతర్ముఖమైన "నేను" బహిర్ముఖమై సమిష్టి వ్యక్తిగా పరిణమించడాన్ని "కిలకిలలు"[32] అనే కృష్ణశాస్త్రి రచనలో చూడగలము.

"...మొరలు కన్నీటి కాల్వల సురిగియేక
ఏమో తీసుక నీకేదైన సాధన
కాంచెదను నిన్ను కనుగొంచు కట్టుకొని!
సామ్రాజ్యాల నన్ను గన్నారి గాంచు చుక్కలా

పలు తూరి

కంటూకటి సాయం ప్రేయసి వెన్నెలవేళ గట్టు -
ఏమో తీసుక నీకేదైన సాధన
ఏమండి_ కాయనే_ నిల్చొని చూచుకుల ..."

ఏమండీ, రాయి విహారించిన దీవెనను వ్యక్తిగత "నేను" అన్నీ లేని అలంటి తీసుకుని వ్యక్తి వ్యక్తిగత. అంతరంగం నుండి పరిణామంలో "నేను" వ్యక్తిగా మారింది. వ్యక్తిగతంగా ఉన్న విశ్వవ్యాప్తి "నేను"ను వ్యక్తిగా నిలిపింది. ఉత్కృష్ట పరిణామాన్ని ఇది కూడా ఉదాహరణమే.

నారాయణ రెడ్డి గారి "ఋతుచక్రం-13"[33] కవితలో విస్తృత

వ్యక్తిగత నుండి సమిష్టి వరకు పరిణామం పొందిన "నేను"ను కూడా వ్యక్తిగత వ్యక్తిత్వాన్ని "నేను"నుండి సమిష్టి వ్యక్తిత్వం "మేము"గా పరిణమింప చేసింది.

"కిలకిలలు" అనే కవితలో కనిపించిన "నేను"ను వ్యక్తిగతంగా పరిణమింప చేసిన మరో కవిత "నా కళ్ళల్లో పాటలు కలలు[34] తిరిగి".

స్వప్నశాస్త్రం ఉపయోగించి ఈ కవితలో సామాన్య ప్రేమ లభించని ప్రేమోన్మాద-
కవిత ప్రతీక అయిన కవి "నేను" మొదట ప్రతీకగా ఉంది. శ్రీ శ్రీ ఆధునిక
కావ్యం ఉపయోగించి ప్రతీకగా మారి పోల ప్రతీకగా మారిపోయింది.

"నా కలల పాతాళం లోంచి బయట పడగ
పోయే నాకు ఆ బలి కలలు మనసు-...

V

నేను తుమ్మెదనైతే మల్లెనైతే పువ్వునైతే.....

V

నేను బతికి కాదు నా ప్రేమ కడలి వెతల
పాటగా నేర్చిన చింతల కథల తాళ్ళు!"

ప్రేమ కోసం తపించినవాళ్ళకు ప్రేమ లభించక పోగా, ప్రేమించే వారికి బాధ్యతలు ఉండవు కాల్చినది ప్రతీకాత్మక "నేను". ఆధునికాలను ఆ విధంగా బాధ్యతలను ఈ సమాజంలో వెనుకకు చూడకుండా చేసుకున్నాడు "నేను". ఈ విధమైన ఉపయుక్త ప్రతీక పరిశీలనకు తెల్ల కవితాసాంతంలో ప్రేమ ఉండదు కాని బలమైన అభివ్యక్తిగా రూపొందింది.

ఆధునిక కవిత్వంలో "నేను" అంటే వ్యక్తిత్వమైన సామాజిక వ్యక్తి తెలుసుకోవడానికి "నేను" అనే శీర్షికను ఉపయోగించిన కవితల సంఖ్యను, "నేను" తో సంబంధం ఉన్న కవితల సంఖ్యను పరిశీలిస్తే చాలా వరకు అర్థమవుతుంది.(35) "I" (ఇంగ్లీషులో "నేను") అనే శీర్షికతో వెలువడిన తెలుగు కవిత శ్రీశ్రీ రచన.(36) ఒక ఇంటర్వ్యూలో శ్రీశ్రీ ఈ ఖండికను 'మనసులోని ఆత్మకథాత్మకం' అని చెప్పుకున్నారు. భావకవిత్వంలోని, యువ్వనపరితం ఉద్దేశాలకు సంకేతాలని చెప్పారు. ప్రతీకాత్మకం చేసుకొని రాసిన ప్రకటించారు.(37)

విప్లవ యోధులకి, కవికి, విప్లవకారులకి, విప్లవకారుడైన కవికి మధ్య ఉండవలసిన "నేను" ప్రతీక. ఆరాటాలన్నింటినీ మోస్తూ మోస్తూ వేసారిపోయిన ప్రతీక కావాలి ప్రతిధ్వనిగా చేరబోగొట్టుకున్నాడు కవి. మహా జనులకి నడిపించేదు. ఇక్కడ ఉండాలి. 'ప్రజలను విప్లవోద్యమాలను నీకే నేను నేను అని చెప్పడం మహా జనుల అనుభవాలకి అర్థం. 'యుద్ధం చేసేవారు' అన్నప్పుడు సర్వకాలాలకి, తరతరాలకి నా యుద్ధ శక్తికి ప్రాతినిధ్యం వహిస్తాడు కవి. "విప్లవ సైనికులు నేను" అని అంటం ప్రజలు విప్లవోద్యమాలను చేసే కవికి, సైనికులకి ప్రతీకం చెప్పడం కావాలి నేను" విప్లవ కవిగా ప్రకటించింది. విప్లవకారులకి, విప్లవకవికి ప్రతీకగా 'మనిషి జాతుల వారసత్వాల' అని 'నేను" చెప్తుంది.

ఇకాలం ఉద్యమాల ఉద్యమాలకి మనకాలంలో విప్లవ ప్రేరణ, కవికి, విప్లవకారులకి మధ్య సంబంధం, ఐక్యతలకి నిలయం 'ప్రతీక' అంటే ప్రజల భావం. అంతే ఉద్యమాలను నడిపించే మార్గం. ఈవిధంగా 'సైనికుడు "నేను" విప్లవకారులకి, కవికి ప్రతీకగా నిలిచింది. ఈవిధంగా "నేను... యుద్ధవీరుడు కవికి విప్లవకారులకి మధ్య వారధి. అందుకే సర్వం ప్రతీకాత్మక శిల్పం ఆవిర్భవిస్తుంది. "నా రక్తం, నా ఆత్మ స్వర్గం" అన్నప్పుడు విప్లవ పోరాటంలో, విప్లవ ఫలితాలలో విప్లవకారులకి ఉండే భావాలను కవి వ్యక్తం చేశాడు. ఇక్కడ "నేను" విప్లవకారులకి ప్రతీక. అస్తిత్వం, అసలు సాక్షి నా మార్గం' అన్నప్పుడు 'స్థిరంగా సమసమాజస్థాపన విప్లవ మార్గం కావాలని సాక్షి అంటున్న విప్లవకవి ఈ "నేను" లో ఉద్యమం ఇస్తున్నాడు. "నేను" అనే సర్వనామాన్ని ఎన్నో సందర్భాల్లో సమర్థవంతంగా వినియోగించుకున్నాడు కవి శివసాగర్'.

కాల్పనిక వాస్తవిక ప్రతీకాత్మక "నేను" అను కలయికగల కవిత కుందుర్తి "భవిష్యద్దర్శనం" (38). ఇందులోని పరిణామాన్ని ఇలా చూపవచ్చు. వాస్తవిక ప్రతీకాత్మక "నేను" > కాల్పనిక ప్రతీకాత్మక "నేను" > వాస్తవిక ప్రతీకాత్మక "నేను". లోకంలోని ఆర్థిక వ్యక్తిత్వాల పరిజ్ఞానం (awareness) వల్ల "నేను" పొందిన వాస్తవిక ప్రతీకాత్మక "నేను". సమాజంలోని కాంతి కిరణాల వెలుగుల సమాజాన్ని స్వప్నించిన "నేను" కాల్పనిక ప్రతీకాత్మక "నేను". స్వప్నం స్వప్నమే నన్న యథార్థతను గుర్తించిన స్పృహను పొందిన వాస్తవిక ప్రతీకాత్మక "నేను". ఇది పరిణామమే పరిణామాత్మక "నేను"కు సోపానం చేసింది.

నవ యుగ కవి చక్రవర్తిగా ప్రసిద్ధుడైన జాషువా ప్రసిద్ధ రచన "గబ్బిలము" (39) లో "నేను" నిర్దిష్ట ప్రయోజన 'నేను' లక్షణాలను రెండింటినీ పుణికి పుచ్చుకుంది. దళితత్వం చెప్పిన సమకాలీన 'నేను' సామాజికావస్థను కాదంటూ వ్యక్తి ప్రతినిధి. గబ్బిలానికి సందేశం ఇచ్చిన నేటి "నేను" సామాజికావస్థను కాదంటూ వ్యక్తి, దళిత సామాజికుని వేదనలను ప్రతినిధి.

మొదటి భాగంలోని "నేను" కల్పనలు ప్రతీకలను (స్వప్నకల్పనలను) సంతరించుకుంటే రెండో భాగంలోని "నేను" వాస్తవాలను తెలిసి తెలివిడి పొందిన ప్రతీకలను పొందింది. కుందుర్తి, జాషువాల దశలో వెలువడిన ఈ కవితా శిల్పాలకు ఇది సంకేతాలుగా కనిపిస్తుంది. ఈ దశ సంకేతాలుగా పరిణామాత్మక "నేను" కల్పన పొందిన పరిణతి గల కవితలు చూడగలం.

సమాజాన్ని 'నవ్వించేలా' చిత్రించి సత్యంలో కళాత్మకంగా స్పష్టీకరించాడు కవి. ఆకలి 'కవిత్వం' కూడా సాధించేందుకు వీలుగా ఉపరితల భాగంలో "నేను" ను వ్యక్తం చేశాడు. స్వప్నంలో పరిణామం "నేను" పరిణామానికి సోపానంగా కూడా ఉంటుంది. కాని

ఈ కవితలో ప్రత్యేకంగా ఉద్దేశించిన భాగాలలో సూర్య కిరణ్, వెన్నెల "నీవు"ం సామాన్యంగా కనిపించినప్పుడు కూడా పరిణామం కనిపిస్తుంది. ప్రత్యామ్నాయ దృష్టిలో ఆవిష్కరణ కవి "నీవు"ను కేవలం సంబోధనగా సాధనంగా పరిణమింప చేశాడు.

ఈనాటి మానవ సంఘర్షణల అంతరంగంలో ఆవిష్కృత ఉపయోగించిన పరిణామాత్మక శిల్పం సాధించగలిగింది. "నిశ్శబ్దం"(40) అనే కవితలో భావ పరిణామం "నీవు"ను పరిణమింప చేసింది. విశ్లేషణ పరిధి విస్తృతంగా గల సాహిత్య ప్రతీకాత్మక "నీవు" విశ్వ సామాన్యమానవుడి సామాన్య జీవిత ప్రతీకగా పరిణమించడాన్ని ఈ కవితలో చూడగలం. జీవితం పొందని స్వప్నాలను సాధించే సాధనంగా ఈ కవితలో "నీవు"ను కవి ఉపయోగించాడు.

ఇప్పటిదాకా పరిశీలించిన కవితలలో పరిణామాత్మకత వస్తువులో రూపాంతరీకరణ ఎంత పరిశీలించినప్పుడు తప్ప దాని ఉనికి తెలియనంతగా ఇమిడి పోయింది. అయితే పరిణామాత్మకత స్థూలంగా కవితా వస్తువు అభివ్యక్తిలో ఎదురు తిరుగుతూ కలగ చేసిన కవిత కూడా కనిపిస్తోంది "క్షణం"(41) అనే కవితలో ప్రత్యేకంగా విశ్వ కవికి ప్రతీకగా "నీవు" కనిపిస్తుంది. తరువాత కవి సంబోధిస్తూ ప్రయోగం చేసుకుంది. ఈ భాగంలో "నీవు" సమాజ కవికి ప్రతీక.

"ప్రచారం భావప్రచారం
ప్రభావం భావ ప్రభావం
ప్రసరణ ప్రచార సత్యం కనుక
ప్రకాశిత ప్రభావాన్వితం కనుక
నినాదం విశ్వసిద్ధి, అది
అంతాను బల్లసత్యి" — కవితలోని ఈ భాగంలో

నిరాడంబరతత్వాన్ని తెలిపే విప్లవ కాదిక కూర్చిన 'నీవు' ప్రేయసి. కవితలోని విభిన్న భావాలను విప్లవ కవి గమనం వ్యక్తీకరించబడింది.

ఈ విధంగా పద్యంలో "నీవు" అంటూ సంబోధించిన సందర్భంలో విప్లవ కాదిక ప్రేయసి అయిన గ్రహింపగలం, "నీవు" అంటూ ప్రేయసి పోరు విప్లవకవికి ప్రేయసిగాను చెప్పి "నీవు" పదాన్ని ఉపయోగించడం గమనించి అంటే కాక ఏకాంత సంగీతం కూడా ఈ కవితలో చూడవచ్చును. ప్రేమ భావాలతోనే ఉన్న సాహిత్యం సంఘర్షణ అందులో విప్లవకవులు వ్యక్తీకరించారు కాబట్టి, ప్రేమ భావాల వ్యక్తీకరణను వివిధరూపాలలో ఈ కవితలో వ్యక్తీకరించి పోరాటం చేయడం విచారకరం. వెన్నెలలో సాగించడం ఆ ప్రేమ భావాలను వెల్లడిస్తూ కాగా పొందుపరచి వ్యక్తీకరించు భావం కవిగారు పొందింది చదువు.

ఇలా ప్రేమ భావాలను ఉపయోగించి కవితా ప్రేయసిగా "నీవు" ను ఉపయోగిస్తూ, ఇలా భావాలను పోరాటం ప్రేమించి విప్లవ వ్యక్తిత్వాన్ని వ్యక్తిగతంగా ఉద్యమంగా వెలువరించిన కవిత గద్దరు "సాహిత్యం" పాటలు (42) జనరంజని". కాబట్టి ప్రేమ సాహిత్య ప్రేయసి చెందిన ఈ "నీవు" పదాన్ని గురించి చూడవచ్చు.

విప్లవ సాహిత్యం > సాహిత్యం విశ్లేషణ > విప్లవం > విప్లవ సాహిత్యం.

"విప్లవ సాహిత్యం నీవు
కాలాతీత విప్లవము
ప్రేమించిన విప్లవాన్ని!
ప్రజలు జన్మించిన!
పోరాట జన స్వాతంత్ర్యానికి నీవు
నా కంఠం నా గీతం

నిరసించును నిర్లిప్తాశా సమర ధ్వాంత
సంధ్యా సమయం తోనే !
కాలం బహుకాలంగా ఆకాంక్షించిన ఆశను
నేను విప్పిన చరిత్ర పాటల పతాక సాక్షాత్కారంగా
విజయయాత్ర సంకేతంగా నిలుస్తూ విలుచుకుంటావు
ధనం నన్ను బంధించదు ఆశ నన్ను కబళించదు
స్వప్న తీరం పాలవు నాతో అమరయాత్ర
చేస్తావు ...
- - - - - - - - -
అఖిల జగత్సహోదరుల ముక్తి గీతి నీవు
చిరమానవ సత్యానివి నీవు !"

నీవి ప్రేమంతం విశ్వమానవత్వంగా రూపొందుతుందని చెప్పడం కవి ఉద్దేశ్యం. 'చిరమానవ సత్యానివి నీవు' అంటూ ముగింపు పలికిన కవిత ముక్తి అనే భావంతో ముగుస్తుంది. ఇందులో నాటి మానవుల ప్రయోజనం ఉంది. క్రమం ఉంది. సాహిత్యం ఉంది. విప్లవానికి కాలం తెలియదని అంటూ [illegible] 'శాంతి లేని విశ్వసత్యం' అంటాడు కవి. ఆ శాంతి విప్లవ సమస్యల- నవ్య ఆనీవు" ప్రగతిశీల విప్లవంగా మారింది. [illegible] 'నీవు' కనిపిస్తుంది [illegible] 'నిర్లిప్తాశా సమర ధ్వాంత'. 'ధనం నన్ను బంధించదు ఆశ నన్ను కబళించదు' అన్నప్పుడు "నీవు" [illegible] విప్లవానికి ప్రతీక అవుతుంది. కవితకు గొప్పతనాన్ని కల్పించిన పరిణామం ఇది. ఇది శిల్పగతమే కాని వస్తుగతం కాదు.

ఇలా గతంలో కవితలో బలమైన పరిణామం కనిపిస్తుంది నిజమైన ప్రయోజనం కనబడదు. [illegible] కాల్పనికత నుండి వాస్తవికత పరిణామించి, [illegible] 'నీవు' పరిణామానికి

కారణం అయింది. "వెంటాడే"(43) అనే కవితలో ఈ పరిణామాన్ని చూడగలం.

ఉత్తమపురుష ఏకవచనం నుండి ఉత్తమ పురుష బహువచనానికి, మళ్ళీ ఏకవచనానికి పరిణమించే అభివ్యక్తి పరిణామాన్ని శివారెడ్డి రాసిన "ఆశ్లేష"(44) లో చూడగలం. కేవలం పరిణామం కాక, సమాంతరంగా ఈ పరిణామానికి కారణం అవుతుంది. అయితే "నేను" "మేము" రెండూ కూడా విభిన్న ప్రాతినిధ్య ప్రతీకలు. సామాజికమైన వ్యక్తుల మార్పు చెప్పడం చేత ప్రతీకాత్మకతలో కూడా మార్పులకు కారణమైంది.

సాంప్రదాయిక వ్యక్తిత్వ ప్రతీకాత్మక "నేను", ఆధునిక వ్యక్తిత్వ "నేను"గా పరిణితి చెందుతున్నట్లు "సంచలనం"(45) లో కనిపిస్తుంది. భగవద్విశ్వాసాలు తొలగించి భగవత్స్వరూపాల్లో ముగిసే భావాత్మక పరిణామం ఈ పరిణితి కనబడు ముఖం. 1964లో వెలువడిన సంక్రాంతి కవిత "అవిచ్ఛిత్తి"(46) లో కూడా వ్యక్తిగత ప్రతీక "నేను" పరిగా మరింత పరిణితి చెందింది.

శివారెడ్డి కవిత్వం లో చాలా చోట్ల "ప్రజల పక్షం"(47) అనే కవితలో నిర్దిష్టమైన మంచి కవితావస్తువు ఉంటుంది. అస్తిత్వవాద ప్రభావం కనిపించే ఈ కవితలో రానురాను సామాజిక ప్రతిబింబంతో వల్ల వ్యక్తిగత ప్రతీక "నేను", సామాజిక ప్రతీక "నేను"గా పరిణమించింది. భావాత్మక పరిణామం "నేను" పరిణామానికి కారణమైన మరో కవిత "సహస్రాబ్దం"(48) భగవంతుని వదిలి పరిణమించే వ్యక్తి నుండి నాస్తికంగా వ్యక్తిగా "నేను" పరిణమించింది.

శ్రీకాకుళంలో ఉద్యమం వంటి గతిశీలత వల్ల లక్షించింది నేటి తరాన్ని ప్రభావితం చేసిన కవిత అరుణాల

మిత్రమా" ఎందరో మాన్యులు వచ్చిన". (49) పరిణామం ఇలా ఉంది.

కాలాతీత వ్యక్తిత్వ "నేను" > కాలాశ్రిత వ్యక్తిత్వ "నేను" >

కాలాతీత వ్యక్తిత్వ "నేను".

ఈ కవితలో చక్కని కవితాశిల్పం ఉంది. కాలక్రమంలో ఏర్పడిన పరిణామం, కాలాతీత వ్యక్తిత్వ అనుభవాలలో ఉన్న మనిషి జీవితం, దాని నుండి ముక్తి కల్పించుకున్నాయి. పరిణామం కాలక్రమం ఉంటుంది. అప్పుడు "నేను" జ్ఞానమయమైన కాలాతీత "నేను". ఎవరిని మానవుడు జీవన బంధాలలో చిక్కిన కాలాశ్రితుడు. ముక్తి పొందిన జీవి జ్ఞానమయమైన కాలాతీత "నేను".

వ్యక్తులలో పరిణామం, జీవపరిణామంలో రెండూ కూడా దర్శించడం ఒక రెండింటిని 'పరిణామాన్ని' సాధించిన విలక్షణ కవిత సినారె "నేనూ-నువ్వూ" (50)

"ఎవరు పోయినది ఎవరు?
నేనే జీవి
నిత్యాన్వేషి } ప్రాకృతిక స్థితి.

>

ఎవరు పోయినది ఎవరు?
నేనే నువ్వు
నువ్వులోని నువ్వు } అజ్ఞాత వ్యక్తిత్వ సాధన.

>

ఎవరు పోయినది ఎవరు
నేనే నువ్వు
నేనేలోని వెలుగు నువ్వు } అజ్ఞాత వ్యక్తిత్వ జ్ఞానం.

కవితలోని పరిణామం ఉన్నత పరిణామం, విశ్వంలోని వ్యక్తులను కూడా పరిణామ ఉన్నతి పొందింది.

(51)

విశ్వనాథ వారి "సౌందర్యోపాసనా" మూలంగానే సాధ్యమైన మాధుర్య స్థితిలో ప్రేమికగా వున్నందున "నేను" తెలియని సాధకుల చేత కృష్ణతత్వం పొంది సాధ్యమైన ప్రేమికురాలై "నేను"గా పరిణమించింది. ప్రతిబింబంగా ఉన్నది సాధన అయినప్పుడు "నేను" సాధకుడిగా, ఉన్నది పరిణతిగా పరిణమించినప్పుడు పరిణతునిగాను పరిణమించిన తరువాత కవిత ద్వారా తన "సంపూర్ణతను" (52) సంపూర్ణతను సాధన చేసి పరిణతి సమయాన్ని సాధించటం. తాను పొందిన జీవన సమన్వయం. సాధన చేయగా జ్ఞానం కలిగి, అజ్ఞానం తొలగటంగా కలిగిన చైతన్యమే 'అతడు' అని సంకేతించబడింది. "అతడే నేను చేశాడు" అని చెప్పగలిగినంతగా అహంకారం త్యాగం చేసి పరిణతి పొందిన స్థితి తత్వం చివరలో ఉన్న "నేను".

విష్ణుశర్మగారు వ్యక్తిగతంగా వీలైనంతగా రచించబడిన కవితలో కవిత "ఉద్యమం నేలబాలుడు" (53) లోని "నేను" క్రమంగా విష్ణుశర్మగారిలో విష్ణుశర్మ, విష్ణుశర్మలోని ప్రేమికగా పరిణమించింది. విష్ణుశర్మ ప్రేమికగా చెప్పబడినప్పుడు కవి ఆ "నేను"ను ఆరాధన పరంపరలో ప్రతిబింబించి తనను శర్మగారు అభివర్ణించారు.

"నేను నేను కాదు

విప్లవం {

నేను గతజన్మలో సాధించిన విద్యను

నేను దైవం కన్నుల్లో విరిసిన గంధర్వకాంతిని

కలలోని నది వీధుల విశ్వహృదయ సౌందర్యాన్ని

విస్తృతం చేసిన సత్యాన్ని

చెప్పిన్నీటిలో అమృత పరిమళాన్ని వెదజల్లే

కాంతి సౌందర్యాన్ని .....

}

విప్లవకారుడు {
[illegible], [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] .....
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] .....

కేవలం [illegible] పరిణామం విప్లవకారునికి విప్లవంలో కల [illegible] సమర్థవంతంగా వ్యక్తం చేసింది. పరిణామం కవితకు [illegible] కలిగించింది.

[illegible] [illegible] పరిణామవాదాన్ని [illegible] [illegible] కవిత "[illegible] [illegible] [illegible]" (54). "నేను" [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] కవితలు పరిణామవాదం [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] పరిణామవాదాన్ని [illegible] [illegible] [illegible] "[illegible]" (55) [illegible] "నేను" [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] పరిణామంలో మార్పు "నేను" "మేము"గా వ్యక్తం అవడం గమనార్హం. శ్రీశ్రీ కవితలు (56) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] "నేను" ను, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

శ్రీశ్రీ [illegible] "నేను" (57) అనే కవితలు [illegible] పరిణామం [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] విప్లవ కవిగా [illegible] [illegible] [illegible] కవితలు "నేను" [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] విప్లవ కవి [illegible] పరిణామవాదాన్ని [illegible] కల్పనలో [illegible] జరిగింది.

ప్రేయసిపట్ల వారికి ఒక ఆరాధన, చిత్తశుద్ధిగా ఆరాధించిన దేవత్వ మాటలన్న ప్రేమిక, ప్రేమ పట్ల సాన్నిహిత్యం, మనిషిగా కల్గా ఉన్న కవితలు "నేను" నీవున్నాను తెలిపిన కవితలలో చిత్రమైనవిగా నిలిచాయి.

"నీవు నిండి బయటికి వెళ్ళేను
స్వప్నాలలోకి వెళ్ళిపోతాను
నేను ఆ దారి చూడలేని బాధని

ఈ మధ్యే మంచి జ్ఞాపకమైన సామాన్యమైన ఆలోచనని తెలపాలి చూడాలి తానే బాధగా మారుతారు. తప్పిపోయిన కలతలలో. బాధే అయిన చిత్రిమ స్థితి తెలిపింది ఆరాధన.

"రాత్రి నేను కనే కలలు
నీ పాల మీద కన్నీ పంచేను
నేను పొందలేక పోయిన స్వప్నాలని"

సాన్నిహిత్య జీవన ప్రేమిక ఈ "నేను". ఎగలని జ్ఞాపకాల ఎరుగలేని సాన్నిహిత్య జీవిత ప్రపంచంలో విరాళంగా పొంగులు తారు ఒకరి స్వప్నం పొందలేక ఇతర స్వప్నాలతో జతకలపాల్సింది.

"నా భావ ప్రపంచం బాధలు నింపుకుంది
నేను అధరాల మీద మౌనం విధించుకున్న
ఏకాకి ప్రేమిని"

కాని ప్రస్థితిని అంగీకరించిన వ్యక్తి, పరిస్థితి తీవ్రతను, మౌనంగా భరిస్తూ చేసుకొనే సంఘర్షణ ఇది.

"చీకట్లు కాన్వాస్ చిత్రించుకొని
చుక్కలు నా కోసం
మాయపొరలు కరిగిపోతున్న

చెట్టుచివర రాత్రిని"

వాస్తవిజ్ఞానంతోను లోకం ఒక గాఢతను అద్దంపట్టా ఉంది. విశ్లేషాత్మకదృష్టితోనూ కవితావస్తువు చెట్టుచివర రాత్రి చిత్రం. రాత్రి చివరలో అంటే తెల్లని అంటూ తెలిపేసని ధ్వని. ఇది కవిత కూడా విశ్లేషాత్మకమైనదే.

"రాత్రి

చెట్లచూరుల్లో చిక్కటి చీకటి

చుక్కలు రాలుతూ చెంది

సంధ్యలో మొలక —"

విశ్లేషణాత్మకమైన విశ్లేషణకవిత ఒక సరళ రూపం ప్రతీక లో ప్రతీకాత్మకమైన అద్భుతంగా ఉపయోగించిన కల్పనంతా చేసిన "నేను".

మానవతావాద అంటే కవిత ప్రతీకగా వెలువడిన అత్యుత్తమంగా రూపొందించిన కవిత కొండలు" వాల్లో కుమ్మరించింది" [58]

"... నాలోని మానవత వైజ్ఞానిక మధురాలాపాలు

నన్ను లోకం చేర్చుకుంటే

నాలోని ప్రకృతిని

నా చుట్టూ ఉన్న ప్రకృతిని

వెతుకుతూ తెలిసిన సంబంధం ఉంది

. . . . .

నేను గాలిలో భూగోళం చుట్టూ తిరిగించిన

వాస్తు

ఇంకా విస్తుపోయి కూడా

బరువైన కలబంధాలు మోయించిన వాణ్ణి
నేను నిజానికి ఒక్క మేను కానివాణ్ణి
అందరూ అనుకుంటున్నట్లు లేనివాణ్ణి
ఇది మంచి ఇది చెడు అనిపించేటట్టుగా లేనివాణ్ణి"

"బరువైన కలబంధాలు" అన్నప్పుడు కవిని కవిగా కుంటుపడి చేసిన వెనుక ఉన్న స్మరించి భావికి పక్క కలిగింది. దీన్ని అర్థం చేసుకోవాలి. నా చివరి మాటలు చెప్పాలంటే "నేను"కు అంతంలోని అస్తిత్వం, "నేను" సాక్షిగా చెప్పదలచుకున్న, పరమార్థంలోని విస్తృతంగా భావించి "నేను"ను ఉదాత్తంగా వ్యక్తీకరించ చేసింది.

శివారెడ్డి రచన "సాగరాల ఉప్పొంగు"(59) అనే కవితలోని "నేను" స్వరూపం అర్థం చేసుకోవాలంటే చాలా ప్రత్యేకతలు ఉన్నాయి. కేవలం కవిత్వంలోనైనా "నేను"ను చెప్పే వ్యక్తిత్వాన్ని సాక్షాత్కరింపజేసినట్లుగా ఉన్న ఉనికిలోను కవిత్వం ఇది అని చెప్పలేదు. ఈ కవితలో "నేను" వేరుగా కాలాన్ని, నేను సముద్రాన్ని అని చెప్పాను, ఆ సముద్రాన్ని, ప్రవాహానికి ప్రతీక ఈ తరంగాలను కూడా అనుభవించినా కనుగొనలేదు. ఈ కవితలో "నేను" స్వరూపం అనంతమైన కాలానికి కవిత అర్థం కాలంగా "నేను" ప్రేమకు ప్రతీకను చేసింది.

కాలానికి "నేను"కు అభేదం చెప్పబడింది. ఈకాలం నిత్యం కదిలే ప్రవాహానికి ప్రతీక. కదిలే కలం ప్రతీక. కాలం లేని నిత్య ప్రవాహశీలిగా ఉండే వాడే కవి.

"కాలాన్నై కరుగుతా
కాలాన్నై కదులుతా
కాలాన్నై మసలుతా

చైతన్యం కలలతో
చైత్రం కన్న కాంతులతో
రాయికైనది కాయికైనది
నాదాలు చిగురిస్తుంది
మా స్నేహానికి సాక్షి
మంచికైనది నాకిచ్చే
కీర్తి కీర్తి కీర్తి
కీర్తను వె కలలతో
వెలిగి వెలిగి వెలిగి
వెల్లువగా కలిసిపోతా
వెలుగులై మెరిసిపోతా
పాటలే వెన్నెల చేతా
నా స్వప్నం వెన్నెల చేతా
ఆశలతో ప్రేమిస్తా
ఆత్మతో ప్రేమిస్తా
కలం కలం కలం
కలం చేసే గానంరా
కవితా గళం చేసే గానంరా
బలం బలం బలం
జనం బలం చేసే గానంరా
జనం గళం చేసే గానంరా
రాగల రాజ్యంలో కాలాన్ని
శ్రమజీవన సౌందర్యాన్ని పాడిస్తా

సౌందర్యానికైన ప్రేమించి ధ్యానిస్తే

[illegible]

నీ కనులలో స్వర్గాల వెలుగులు

నీ గుండెలు [illegible]

ఆ కనులు ఆ గుండెలు

నా కలల వెన్నెలలు"

"నేలమీద కాలం" అన్నప్పుడు వచన కాలానికి అర్థం. కాలాన్ని నిలుపుతూ అన్నప్పుడు "నీవు"కు కాలానికి అర్థం. ఇలా పరోక్షంగా వచనాను కాలాలను కూడా "నీవు" వ్యక్తం అయింది. ఆ తర్వాత "నీవు" సమసమానార్థం చూపే వది. "జనం బలంలో కాలం! జనంగళం నీవే కాలం!" అన్నప్పుడు కాలానికి "నీవు" ప్రతీక కావడ్లే "నీవు" జనంగళం. "నీవు" జనంబలం, ఆ పోరాటాల "నీవు" జన సమూహానికి జన చైతన్యానికి ప్రతీక అయింది. అందుచేతనే "నీవు" [illegible] [illegible] [illegible] కాదు, ప్రేమించిన సౌందర్యం వ్యక్తి కాదు, సమ సమాజపు [illegible] కాదు, ప్రేమించి ధ్యానిస్తే [illegible] కాగలిగింది. వెన్నెల [illegible] [illegible] [illegible] "నీవు"కు [illegible] కాగలదు. [illegible] [illegible] "నీవు" [illegible] [illegible] [illegible] కాగలిగింది.

[illegible] కవితలో ([illegible] (60)) [illegible] ప్రతీకకి నీవు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ప్రతీకగా [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] రెండు [illegible] రెండు "నీవు"లు [illegible] ఉంది. [illegible] కవితలో [illegible] [illegible]. రెండూ రెండు ప్రతీకలుగా [illegible] [illegible]. అందుచేత [illegible] [illegible] [illegible].

(61)

శ్రీరంగం "నేను-నాదీనం" కవితలో సామ్యవాద ప్రతినిధి "నేను" నుండి వాస్తవిక ప్రతినిధి "నేను"గా పరిణామం కనిపిస్తుంది. సామ్యవాదులో కేవలం ప్రేమించే వ్యక్తులను మించిన "నేను" ప్రతినిధి. చివరి భాగంలో ప్రశ్నించబడిన పలుకుబడిం, వ్యక్తుల రాజ్యంలో సాగిలేల వ్యక్తులు సామ్యవాదులై వెళ్ళి వుంటాయి. వ్యక్తులో వాటు "నేను" కూడా వాస్తవిక జీవనాంద వ్యక్తిగతంగల "నేను"గా పరిణమించింది.

ఆత్మహత్య ఉపయోగించి "నేను"ను వలస్తే ప్రతీకగాను, కేవల ప్రతీకగాను కూడా ఉపయోగించిన కవితా సామ్యవాద ఉదాహరణ రచించిన భూమిక లోని 11వ భాగం. (62)

కవిలో భావసామ్యమని నిలుపుకునే కవి తీవ్రవాదం, సాధారణ కవిగా సాధ్యం కాకపోవడం అన్న లోపాలు కారణంగా కలిగిన పరిణామాన్ని సామ్యవాద "కాలంవేలుసాము" (63) లోని 19వ ఖండికలో చూడవచ్చు. భౌతిక స్థాయిలో వాదంభోత్పత్తి "నేను" ఉద్దేశానికి ప్రతినిధిగా కావడం కష్టాలు తప్పించి మరీ భౌతికంగా పలనితు జనశక్తిగా సమాజనవ్యక్తుల మధ్య ప్రతినిధిగా మార కనబడుతుంది. "నేను" ప్రయోగంకు తత్వాన్ని ఇది ఒక ఉదాహరణ.

దాశరథి "మహాంధ్ర" (64) అనే కవితలోని మొదటి పద్యంలో ప్రత్యక్ష ప్రేయసైన సామ్యవాద కవి; రెండవ పద్యంలో ప్రాయశ్చిత్తం చేయని సామ్యవాద కవి, మూడవ పద్యంలో అభ్యుదయ కవి, నాల్గవ పద్యంలో విప్లవ కవి "నేను" ప్రతీకగా పరిణమించింది. పరిణామశీలత కవికి అవసరం అని అంతరార్థ చెప్పటానికి కవి పరిణామశీలతగల "నేను"ను ఉపయోగించడం అభినందనీయం.

సినారె రచన "ఉప్పెనలకం" (65) లో "నేను" సామాన్యునిగా

అంతరంగమైన సూచకంగా 'ఉద్యానం' చెందుతుంది. ఇక్కడ ప్రతీకాత్మక నిరాశాపూరిత జీవితం గడుపుతూ, ఒకరినొకరిగా కృత్రిమ మార్గంలో సాగే తత్వంతో ఆశావాద మానసిక నాయకుడైన ప్రతీక అనే కవితలోని 'నీవు'. తన్ను ఆశావాద ప్రతీక. అందువల్ల తన్నున 'ఉదాహరణ్ని' ఉప్పు ఉదయాలూ జరుగుతున్న అసాధ్యాలను గుర్తించే గలగాలు. ఉదాహరణ్ని మనుషులనే తర్కం అనుకుంటే ఆశావాద జ్ఞానాన్ని అందించే వ్యక్తిగా మారిన నాయకుడైన అనే కవితలోని వ్యక్తి ప్రతీకాత్మక 'నీవు'. నాయకుడిగా అంతరంగమైన 'నీవు' జ్ఞాన జ్యోతిగా ఉదయించడం అనే కవితలోని 'నీవు' ప్రతీకైనది.

శ్రీశ్రీ కుమారి రచన 'నవ్వునవిత'(66) అని 'నీవు' వ్యక్తి కృత్యం సంధి విశ్వవ్యాప్తం చైతన్యమయమైన సాక్షిగా ఉదయించింది. ఇది 'ఉదయం' ఉదయించగా కవితల్లోని 'నీవు'.

అలాంటి 'ఆశా ప్రతీకాత్మకమైన 'నీవు' వివిధ అంశాలు వివిధ ఆశా ప్రతీకలుగా నిలిచే చీకటి గుర్తింపుకై పోరు అలక్ష్యం తపన ఉదయం 'మంచి కృత్యం'(67). "కాల ప్రవాహంలో బరువైన అశాంతి లోకంలో, 'నిరాశాలు పరాకాష్ట అస్తిత్వం'గా ఈ కవితలోని 'నీవు' ఆలంబనంది. ఈ అంశం క్రమంగా మారింది. 'నీవు'ను వివిధ రకాలుగా ఆలపించినప్పటికి ఇది దిగుబాటు సాధన ప్రసాద తన్నత్వ వ్యక్తులు, ప్రతీకగా చెప్పబడింది. ఇటువంటి ప్రసాదనలు జరుగుతున్న అన్యాయాలపట్ల 'నిర్వేదం' 'అన్యాయ చీకట్లు' ప్రతీకిస్తూ ఉన్నాయి. అందే గుర్తింపు చేస్తుంది. ప్రసాద తర్కం పై ఆలోచనలు చెప్తుంది. ఇక్కడ 'నీవు' ఆలంబన కొంత మారింది. "అక్కడ బరువైన నందు నింద నిరాశాలనుప్పుకొని - మంచులోనే చిరుగు దుమారాల

కృశాను" అనే పేరాల్లో ప్రతిదిక్కుం కాక ప్రతిదిక్కు వ్యక్తిత్వాన్ని "నీడ"గా కవి సరిపోల్చారు. అందుకే

"అక్షరం సాధించం వృత్తం
ఆకాశ సామ్రాజ్యం ఆ కాంతికి అవతలం" అన్నారు

వృత్తం [illegible] అంటే వ్యక్తిత్వానికి చిహ్నం. దీనివల్ల కవి వ్యక్తిత్వానికి "నీడ"ను ప్రతీకగా చెప్పారు కవి. వ్యక్తిత్వ [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. సమయం [illegible] సమైక్యత వ్యక్తిత్వ [illegible] అవుతుంది.

కవిత చివరిభాగంలో "నీడ" అంతర్మథనం అవుతుంది. దీనికి [illegible] భవిష్యత్తును తెలుస్తుంది.

"[illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]"

[illegible] [illegible] కోసం కవి "నీడ"గా [illegible] [illegible] [illegible] ప్రతీకగా [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

"[illegible](68)" అనే "నీడ" [illegible] ప్రతీకాత్మక [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ([illegible] - [illegible]) [illegible] "నీడ"గా ప్రతిబింబించింది. కవిత [illegible] [illegible] ప్రతీక అయిన "నీడ" [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. దీనికి కవి [illegible] ప్రతిబింబం [illegible] 'Jane' ను [illegible] [illegible].
12 సంవత్సరాల [illegible] భాగం "నీడ" [illegible] [illegible] ప్రతీక [illegible] భాగంలో "నీడ" [illegible] [illegible] ప్రతీక. [illegible] వ్యక్తిత్వ [illegible] [illegible] [illegible] "నీడ"గా [illegible] "నీడ" [illegible] [illegible].

[illegible] "[illegible]" (69) [illegible] "నీచ" [illegible] "నీచ"గా [illegible].

[illegible] "[illegible]" (70) [illegible] "నీచ" [illegible] "నీచ" [illegible] "నీచ"గా [illegible].

[illegible] "[illegible] నీచ" (71). [illegible] "నీచ" [illegible]. [illegible] > [illegible] > [illegible] > [illegible] [illegible]. [illegible].

[illegible] "నీచ" [illegible] "[illegible]" (72) [illegible]. gainished [illegible] "నీచ" [illegible].

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] (73)
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

"[illegible]
[illegible]" [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

"నీకీ సూర్యుడికి సముద్రానికి తొలి తెలివు
నేను సముద్రం తోడను
నేను తెరచిన సముద్రం తోడను
కెరటాలు సరిహద్దు నేను
----. సముద్రం అలలు తెలుపుతూ
అలను నేను, కలను నేను కలతను నేను
గాలిపటాలకి ఆకాశం మీద సంతోషం
నిశ్శబ్దం తో అల్లుకున్న సముద్రానికి నేను
సముద్రం నిశ్శబ్దం
సమస్యలన్నీ నిశ్శబ్దమే
నిశ్శబ్దం పొంగుతున్నటువంటి నేల మునుగుతున్నది"

ఇక్కడ సముద్రాన్ని తన సమస్యలుగా, ఆ తర్వాత నిశ్శబ్దాన్ని తన నిశ్శబ్దంగా భావిస్తున్నటువంటి సందర్భంలో 'నేను'ను ఆవిష్కరించడం జరిగింది.

నిఖిలేశ్వర్ "నా నగరం పెద్దపులి" కవితలో ఆధునిక సమాజ 'నాగరికతల్లో' ఆవిష్కరించిన మరో కవిత 'నా ఊరు' "ఇక్కడ ఈ నగరంలో మనిషి" (74). ఇందులోని "నేను" నగరం పెనుకొని క్రూరంగా కనిపించే నగరాన్ని క్రూరంగా పరిగణించింది. ఈ నాగరికతల్లో కూడా నేను ఆవిష్కరించారు.

గ్రామీణ వాతావరణం ఆలంబన చేసుకొని రాస్తూనే, అక్కడి జీవితం కలుపు తెలియని 'నేను'ను వెతుకుతూ వచ్చారు. గ్రామీణ జీవితం నుండి పట్టణంలోకి వచ్చిన క్రూరంగా పరిగణించిన 'నేను'ను జయప్రభ కవిత "నన్ను నువ్వు గా ఆవిష్కరిస్తూ" లో

కనిపిస్తుంది. ఈ కవితల నుండి కొన్ని పంక్తులను పరిశీలించి అనుభూతిని తెలుసుకుందాం.

శృంగారానుభవాన్ని అక్షరీకరించిన వారందరిలో సహజంగా వెలిసిన కవయిత్రి ఈమె. ప్రేమ శృంగారానుభవాన్ని పంచుకుంది. కానీ ఆ అనుభవాన్ని ప్రత్యేకంగా వర్ణించింది కవయిత్రి.

"ప్రేమ అనాదైనా ఆ తీగలే
ఇప్పుడా నీవు వెంటవచ్చాక పెంచాను
నాలోకి
ఏ మోహాలలోకి
నీవున్న వెతుకులాటలోకి
స్వప్నసుందరంగా అలరిస్తూంటావు" వ్యక్తిత్వపు
అస్తిత్వంలో స్త్రీ ఈమె 'నీవు' ప్రత్యేకంగా పరిగణించింది. స్త్రీకి ప్రత్యేక అయిన 'నీవు', పురుషుడి స్త్రీ ప్రత్యేక అయిన 'నీవు', ఈ కవయిత్రి స్వరం నుండి కొన్ని పంక్తులు ఆమె అనంతంగా సాగుతుంది.

"... అయినా
వెంటాడుతావు
నీ స్పర్శలో జీవించే నేను
నా స్పర్శలో జ్వలించే నీవు
ఇద్దరం ఒంటరిగానే ఉంటాము
నిత్య అనురాగంలో ..." 'నీవు' ప్రత్యేకతను
ప్రత్యేక. ప్రేమ సంబంధంలో స్త్రీ పురుషుల సంబంధం ఉండే తీరు, సాహిత్య
పరంగా చెప్పాలంటే ఈ బంధం స్త్రీకి, పురుషుడికి మొదలవుతుంది

పాశ్చాత్య కవిత్వంలో కన్న అధికంగా ఉంది. స్త్రీగా పుట్టి చైతన్యం పొంది స్త్రీజాతి చైతన్యాన్ని పెంచిన ఉద్యమ కవిత్వాన్ని ఈ కవితలో చూడగలం.

ఆధునిక కవిత్వంలో కవయిత్రులు ప్రత్యేకమైన "నీవు" కవితలలో ఉద్రేకం వచనంలో 'ప్రత్యేకముద్ర'. "నీవు"ను ఎత్తిచూపిన కవుల ఉద్యమ కవిత్వానికి తోడ్పడ్డాయి. భావోద్వేగ, తత్త్వకవిత్వం వీటి ప్రభావితములు. వీటి నూతన పంథాలో రావడానికి ప్రేరణ అదిగావున ఉన్నాయి. 'నీవు' అని సంబోధించిన ఉద్దేశాలన్నీ తెలియజేసి, ఆధునిక ప్రత్యేకంగా వీటి తమ కవితలలో ఉపయోగించుకున్నారు. "నీవు" ప్రయోగాన్నిస్తూ పొందిన కవితావస్తువు రచించిన కవుల సంఖ్య అధికసంఖ్యలో కనిపిస్తూ ఉన్న విషయం తెలుస్తుంది. ప్రత్యేకమైన 'నీవు' ఆత్మీయం ఆధునిక కవిత్వంలో "నీవు" ప్రయోగించిన విషయాలు విభిన్నంగా చూపించడం అని తెలుస్తుంది.

శిల్ప ప్రధానమైన "నీడ"

జ్ఞాపికలు

1. డా. [illegible]; సాహిత్యంలో "నీడ" [illegible] ; persona; పేజీ: 21

2. [illegible]; [illegible]; పేజీ: 44-52; (1924)

3. కృష్ణపక్షము ; పేజీ : 34 ; (1925)

4. వైతాళికులు ; పేజీ: 181-183 (1935)

5. మహాప్రస్థానం ; పేజీ: 51 ; (1939)

6. బసవరాజు అప్పారావు గీతాలు ; పేజీ: 51 ; (1934)

7. కవిత-1 ; పేజీ: 46-53 (1954)

8. సుధ ; పేజీ: 78-79 (1961)

9. అమృతం కురిసిన రాత్రి ; పేజీ: 111-113; (1964)

10. గుడిసెలు కాలిపోతున్నై ; పేజీ: 14-15; (1973)

11. [illegible] ; పేజీ: 1; (1974)

12. పొలికేక ; పేజీ: 75-79 ; (1977)

13. Ibid. పేజీ: 1-3 (1977)

14. మంథనం ; పేజీ: 3-4 (1978)

15. ప్రేమ కవితలు-3; ఆగమగీతి ; పేజీ: 117-119 (1981)

16a. 1. దేశభక్తి; గురజాడ అప్పారావు కవితాసంపుటి ; పేజీ: 61 ; (1910)

2. కన్యక ; Ibid. పేజీ: 67 ; (1912 డి. 14 కృష్ణా)

3. లవణరాజు కల, Ibid. పేజీ: 68 ; (1915 ఆగస్టు 30)

4. జన్మభూమి ; రాయప్రోలు ఖండకృతులు; పేజీ: 21-22 (1920 ప్రాంతం)

16.b. కాంగ్రెసు పద్యావళి ; పేజీ : 27-31 ; (1910 – 1920)

17. శివశంకర కృతులు ; పేజీ : 263 ; (1925)

18. Ibid. పేజీ : 265 ; (1926)

19. బసవరాజు అప్పారావు గీతాలు ; పేజీ : 1 ; (1934)

20. వైతాళికులు ; పేజీ : 114 ; (1935)

21. [illegible] ; ప్రజాయుద్ధం ; పేజీ : 18 - 24 ; (1949)

22. [illegible] ; ప్రజాయుద్ధం ; పేజీ : 40 - 43 ; (1949)

23. కవిత -1 ; పేజీ : 37 - 44 ; (1954)

24. కుందుర్తి కృతులు ; పేజీ : 283 - 284 ; (26.1.1958)

25a. [illegible] ; [illegible] ; పేజీ : 16 (1959-61)

25b. [illegible] ; [illegible] ; [illegible] ; (1980)

26. శ్రీకృష్ణ [illegible] ; పేజీ : 110 - 111 (1916 - 26)

27. ఎంకి పాటలు ; పేజీ : 73 ; (1925)

28. Ibid. పేజీ : 51 ; (1925)

29. గరిమెళ్ళ [illegible] స్వరాజ్యగీతాలు 74 ; పేజీ : ? ; (1920-28)

30. కాంగ్రెసు పద్యావళి ; పేజీ 7 - 9 ; (1910 - 1920) (ప్రచు 1924)

31. Ibid. [illegible] ; పేజీ : 38 (1910 - 1920) (ప్రచు 1924)

32. కృష్ణపక్షము ; పేజీ : 38 - 39 ; (1925)

33. నాయని సుబ్బారావు కృతులు ; పేజీ : 118 ; (1925-26)

34. కృష్ణపక్షము ; పేజీ : 113 - 114 ; (1929)

35. చూ. అనుబంధం

36. మహాప్రస్థానం ; పేజీ : 20 ; (1.6.1934)

37. [illegible] ; శ్రీశ్రీ వ్యాసాలు ; పేజీ : 170 ; (1969 నవంబరు)

38. వైతాళికులు; పేజీ: 27-30 (1935)

39. గబ్బిలము; [illegible]; (ప్ర. ము 1946)

40. [illegible]; పేజీ: 28-29; (1949)

41. [illegible]; పేజీ: 1-5; (1950-51)

42. కల్పన; పేజీ: 277; (1953)

43. [illegible]-1; [illegible]; పేజీ: 18-19; (1957)

44. [illegible]; పేజీ: 128-130; (1950-60)

45. [illegible]; పేజీ: 53-57; (1963)

46. [illegible]; [illegible]; పేజీ: 1-4; (1964)

47. [illegible]; పేజీ 59-63; (1965)

48. [illegible]; పేజీ: 25-30; 50-59 (1966)

49. [illegible]; [illegible]; పేజీ: 20-21; (1968)

50. [illegible]; పేజీ: 16-17; (1969)

51. [illegible]; [illegible]; పేజీ: 45-47; (1970?)

52. [illegible]; పేజీ: 79; (1970)

53. [illegible]; పేజీ: 44-52; (1971 [illegible])

54. [illegible]; పేజీ: 1-2 (1971)

55. [illegible]; పేజీ: 53-56; ([illegible] 1939)(ప్ర. ము 1972)

56. [illegible]; పేజీ: 128-130; (1950-60); [illegible] 44· (ప్ర. ము 1974)

57. Ibid. పేజీ: 28; (1950-60)(ప్ర. ము 1974)

58. [illegible]; పేజీ: 10-11; (25.9.1975)

59. [illegible]; పేజీ: 80-81; (1975)

60. [illegible]; [illegible]; పేజీ: 17-18; (1975)

61. [illegible] ; పుట : 8-14 ; (1976)

62. [illegible] ; పుట : 48-51 ; (1977)

63. [illegible] ; పుట : 123 -128 (1977)

64. [illegible] ; పుట : 116 ; (1977)

65. [illegible] ; పుట : 82 ; (1978)

66. [illegible] ; పుట : 83-84 ; (1978 [illegible])

67 [illegible] ; పుట : 4-8 ; (1979)

68. [illegible] ; పుట : 1-23 ; (1980 [illegible])

69. [illegible] ; పుట : 42 ; (1981)

70. Ibid. పుట : 48-49 ; (1981)

71. [illegible] ; పుట : 5 ; (1981)

72. [illegible] ; పుట : 115 - 118 ; (1981)

73. [illegible] ; [illegible] ; పుట : 1-24 (1983 [illegible])

74. [illegible] ; పుట : 34-35 ; (1987)

75. [illegible] ; పుట : 66 ; (1988)

ముగింపు

ముగింపు

ఓం పూర్ణమదః పూర్ణమిదం పూర్ణాత్ పూర్ణముదచ్యతే।
పూర్ణస్య పూర్ణమాదాయ పూర్ణమేవావశిష్యతే॥

(ఈశావాస్యోపనిషత్తు. శాంతిపాఠము)

పూర్ణమునుండి బహిర్గతమైన పూర్ణము కూడా సమగ్రమైనదే. మిగిలినటువంటి పూర్ణము కూడా సమగ్రమే. మానవ జీవనం పరిపూర్ణత కోసం నిరంతరం సాగే పయనం. మానవ జీవనం బహుముఖమైనది. సంక్లిష్టమైనది. ఆధునిక మానవ జీవనం మరింతగా సంక్లిష్టమైనది. జీవితంలోని ఈ సంక్లిష్టతల్లే ఆధునిక కవిత్వంలో 'నేను' బహుముఖాలుగా వ్యక్తమవ్వడానికి మూలకారణం. సమగ్ర విశ్వమానవ చైతన్యమే 'నేను' సమగ్రస్వరూపం అనుకుంటే, దాని వివిధ కోణాలు కవిత్వంలో ప్రతిఫలిస్తున్నట్లు భావించవచ్చు. ఆధునిక కవి భిన్నత్వాన్ని భిన్నత్వంగానే కవిత్వంలో ఆవిష్కరించాడు. విభిన్నాంశాల అభిన్నం సమగ్రమైనది.

ఆధునిక కవిత్వంలో 'నేను' ప్రయోగాలు స్థూలంగా మూడురకాల వర్గాలుగా కనిపిస్తున్నాయి. ఏ మొదటి కూడాయొక్క మంది కవులు చేసిన ప్రయోగాలను ఆ వర్గానికి సంబంధించిన ఒక్క కవి కూడా అనేకరకాల ప్రయోగాలను చేయలేదు. విడివిగా కార్మికుడిని చేసిన జ్ఞానపీఠ బహుమతి (గ్రహీత) సి.నారాయణరెడ్డి గారు మొత్తం పదహారు వర్గాలకు చెందిన 'నేను'లను ప్రయోగించారు. అందులో ఆత్మగత ప్రతీకాత్మక నేపథ్యంలో ప్రయోగించిన పదహారు ప్రయోగాలతో పాటు వేరే ప్రత్యేక వర్గాలకు చెందిన ప్రయోగాలు చేశారు. పదహారు వర్గాలకు చెందిన 'నేను' లను ప్రయోగించిన శ్రీశ్రీ ఒక ప్రత్యేక వర్గానికి చెందిన రచనలు చేయగా, ఒక ప్రతీకాత్మక నేపథ్యంలో ప్రయోగించారు. మిగిలిన ప్రతినిధి వర్గానికి చెందినది.

కుందుర్తి ప్రయోగించిన పదహారు వర్ణాలలో ఏడు ప్రధాన వర్ణాలు స్పష్టింప బడ్డాయి. ఏడు ప్రతీకాత్మక కల్ప ప్రయోగాలు జరిగాయి. తిలక్ పదహారు వర్ణాల "నీల" ను ప్రయోగించాడు. ఇవి, ఆరు ప్రధాన వర్ణాలను పొందినవి. ఏడు ప్రతీకాత్మక కల్పనలు ప్రయోగించు కున్నాడు. శేషేంద్ర ప్రయోగించిన పది ప్రయోగాలు ఏడు ప్రధాన వర్ణాలను పొందినవి. ఏడు ప్రతీకాత్మక కల్పనతో రచింపబడినవి. విశ్వనాథ చేసిన ఆమ్రేడిత ప్రయోగాలలో నాలుగు ప్రధాన వర్ణాలు స్పష్టింప బడ్డాయి. నాలుగు ప్రతీకాత్మక కల్పనతో కూడినవి. శ్రీశ్రీ కూడా ఆమ్రేడిత వర్ణాల "నీల" ను ప్రయోగించాడు. వీటిలో నాలుగు ప్రతీకాత్మక కల్పనతో కూడినవి. కవితలన్నీ ఆరు ప్రధాన వర్ణాలను పొందినవి.

అద్దేపల్లి, సోమసుందర్, బైరాగి, ఆరుద్రలు ఆమ్రేడిత రూపాల "నీల" ను ప్రయోగించారు. ఇస్మాయిల్, ఆరిపిరాల విశ్వం, చినవీరభద్రుడు వివిధ వర్ణాల "నీల" ను ప్రయోగించారు. మాదిరాజు రంగారావు, కృష్ణకుమారి, శివారెడ్డి, కె.వి.ఆర్.లు పేర్కొన్న వర్ణాల "నీల" ను ఆయా విధాల్లో ప్రయోగించారు. శ్రీకాంతశర్మ, సతీశ్చంద్ర, రాయప్రోలు, వేంకట పార్వతీశ్వర కవులు, నాయని సుబ్బారావు, చలం లు ఆరు వర్ణాల "నీల" ను ప్రయోగించారు. అడివి బాపిరాజు, అబ్బూరి, దువ్వూరి, వెంకటపతిరాజు, కరుణశ్రీలు ఏడు వర్ణాల "నీల" ను ప్రయోగించారు.

విశ్వనాథ వారు ప్రయోగించిన ఆమ్రేడిత వర్ణాలలోని వేరు వర్ణాలు ఇంకా విశదీకరించబడినవి. రాయప్రోలు ప్రయోగించిన ఆరు వర్ణాలలో ఏడు వర్ణాల "నీల" ను ఆయన క్రమంగా విశదీకరించారు. ఇదే ఒక కవితా సంకలనంగా వెలువరించిన తిలక్, చినవీరభద్రుడు, మొక్కపాటి, కృష్ణకుమారి (అనువాదకులు కూడా పరిశీలించారు) నేనే దీనిని ఆధారముగా తీసుకుని

విభిన్న వర్గాలకు చెందిన ప్రయాణాలను చేయడం గమనార్హం. అభినందనీయం

ఈ పరిశోధనా ప్రబంధంలో విభజన చేసిన ఈ మొత్తం రెండు వర్గాల సమగ్ర విశ్లేషణకు పైచర్చలన్నీ ఉపకరిస్తాయి. ఇలా అనంతమైన ప్రయాణాలు జరిగే అవకాశం, అవసరం ఉంది. అలాంటి స్వేచ్ఛాయుత ఈ విభజనలో ఉద్యోగాల రీత్యా, విహార [illegible] ఉండడం, ఆ 'వీసా' ప్రయాణాలకు ఆ 'వీసా' ప్రయాణం, విద్యార్థులకైనా, ఉద్యోగ [illegible] ఎంతో ముఖ్యమైనది. [illegible] చేసిన [illegible] ప్రయాణాలు [illegible] చేయడం [illegible] ఈ విధంగా సమగ్ర విశ్లేషణకు [illegible] ప్రయాణాలు [illegible] 'వీసా' [illegible].

అనుబంధాలు

"నేను" శీర్షికగా గల కవితల వివరాలు - 1

కవి పేరు	పుస్తకం పేరు	పేజీ	వర్గం పేరు	విశేషం
వేంకట పార్వతీశ్వర కవులు	కావ్యకుసుమావళి (1924)	85/86	కవి(లు) "నేను"గా ప్రతినిధి	కవితాలక్షణాలను చెప్పుకొనే కవికి ప్రతినిధి.
శ్రీశ్రీ (వి)	మహాప్రస్థానం (1-6-1934)	20	కవి(లు)గా "నేను" ప్రతీకాత్మక పరిణామాత్మక - ఆశావాద	ఆంగ్లంలో శీర్షిక ఉంది. కవితైన విప్లవకారుని ప్రతీక.
కాటేపల్లి సాంబశివరావు జనకవి	మహోదయము (1946)	273	కాల్పనిక - ప్రతీకాత్మక	ఆస్తికుడైన కవి ప్రకృతికి ప్రతీక.
సి. నారె	నారాయణరెడ్డి గేయాలు (1955)	42	కాల్పనిక ఆశావాద ప్రతీకాత్మక - మనస్సు	స్వాభిమాని కవిత కల వ్యక్తికి ప్రతీక.
సుదర్శనం ఆర్.ఎస్.	నిశాంతం (1959-61)	19/20	ఆధ్యాత్మిక ప్రతీకాత్మక	ఆత్మను అన్వేషించే సాధకుని ప్రతీక.
జానకి. జి	ఇంద్ర ధనుస్సు (5) (ఖండిక 1963)	1/4	మానవీక ప్రతినిధి	వినిర్మాణ కృష్ణకంగల మానవత్వానికి ప్రతినిధి.
శివప్రసాద్ మహోపాధ్యాయ	మహాసాగర (1964)	31/32	కవి(లు)గా ఆశావాద ప్రతినిధి	నమ్మకలేని ఉద్యోగి ... కవికి
వరవరరావు	చలినెగళ్లు (1968)	71/72	మానవీక ప్రతీకాత్మక	అభ్యుదయ కవిగా ఆశావాద ధోరణి
కుందుర్తి	కుందుర్తి కృతులు (ఆరంభం 1973)	574/75	ఆశావాద ధోరణి మానవీక - ప్రతినిధి	దీర్ఘ కవితల సమాజం వారికి ప్రతీక ప్రతిని మానవునికి ఆధునిక మానవునికి
కాళోజీ	నా గొడవ (1974)	22/23	మానవీక - ప్రతినిధి	ప్రజాస్వామ్య కుదిరే ప్రతినిధి
శ్రీ శ్రీ (వి) శర్మ సుబ్బారావు	నారింజ (1974)	28	పరిణామాత్మక - ఆశావాద పరిణత - ప్రతీకాత్మక	విప్లవ కవిగా రూపొందిన వ్యక్తికి ప్రతీక
దేవిప్రియ	అమ్మచెట్టు (1979)	58	మానవీక ప్రతినిధి	సత్ప్రవర్తన విలువలతో కాల్చి దారి తీసే మానవతావాదులకు ప్రతినిధి.

"నీవు" శీర్షికగా గల కవితల వివరాలు - 2

కవి పేరు	పుస్తకం పేరు	పేజీ	వర్గం పేరు	విశేషం
సింహం	మినీ కవితా విప్లవం (1980)	58	వాస్తవిక [illegible] ప్రేమికా భక్త	[illegible] ఆధారంగా [illegible] - [illegible] ప్రతీక.
రామమోహనరావు [illegible]	రక్త సంధ్య (1983)	22	వాస్తవిక [illegible] ప్రతినిధి	నెచ్చెలు బాహ్యంగా [illegible] ప్రేమికుని నెచ్చెలు బాహ్యకు ప్రేమకు ప్రతినిధి.
నిరీక్షణ కవులు	నిరీక్షణ (1983)	22	వాస్తవిక శృంగారాత్మక ప్రతినిధి	భారత స్త్రీ ప్రతినిధి
జయశ్రీ [illegible] రావు	[illegible] (?)	49	వాస్తవిక ప్రతినిధి	పలు సిద్ధాంతాల [illegible] [illegible] ప్రతినిధి

ప్రారంభాల వివరాలు-1

వర్గం పేరు	కవి పేరు	సంవత్సరం	కవిత పేరు
కవి(త)గా ప్రతీకాత్మక "నేను"	విశ్వనాథ	1916-26	భ్రష్టయోగి
కవి(త)గా ప్రతినిధి "నేను"	రాయప్రోలు	1920-30	శక్తి
కవి(త)గా ఆరోపిత ప్రతీకాత్మక "నేను"	రాయప్రోలు	1920-30	కవిత
కవి(త)గా ఆరోపిత ప్రతినిధి "నేను"	విశ్వనాథ	1916-26	భావకవి
కాల్పనిక ప్రతీకాత్మక "నేను"	నాయని	1922-25	ప్రణయమూర్తి
కాల్పనిక ప్రతినిధి "నేను"	రాయప్రోలు	1910-20	కైలకము
కాల్పనిక మానసిక స్థితి ప్రతినిధి "నేను"	రాయప్రోలు	1920-30	పిలుపు
కాల్పనిక ఆరోపిత ప్రతీకాత్మక "నేను"	విశ్వనాథ	1920-28	గిరికుమారుని ప్రే.గీ.33
కాల్పనిక ఆరోపిత ప్రతినిధి "నేను"	కొడాలి	1935	దెబ్బతిన్న లేడి
కాల్పనిక ఆరోపిత "నేను"	వేముల	1946	కాంక్ష
కాల్పనిక ఆత్మీయ ప్రతీకాత్మక "నేను"	నాయని	1922-25	నీవు-నేను
వాస్తవిక ప్రతీకాత్మక "నేను"	శ్రీశ్రీ	2.6.1933	జయభేరి
వాస్తవిక ప్రతినిధి "నేను"	మండపాక పార్వతీశ్వర	1924	ఆంధ్రభూమి
వాస్తవిక మానసిక స్థితి ప్రతీకాత్మక "నేను"	గురజాడ	1914	లంగరెత్తుము
వాస్తవిక మానసిక స్థితి ప్రతినిధి "నేను"	శివశంకరస్వామి	1919	ఆవేదన
వాస్తవిక వ్యంగ్యాత్మక ప్రతీకాత్మక "నేను"	కుందుర్తి	1958 ఆగస్టు	శాంతి తృష్ణ
వాస్తవిక వ్యంగ్యాత్మక ప్రతినిధి "నేను"	ఆరుద్ర	1942	లోహ విహంగాలు
వాస్తవిక ఆరోపిత ప్రతీకాత్మక "నేను"	తెన్నేటి సూరి	1946	అరుణరేఖ
వాస్తవిక ఆరోపిత ప్రతినిధి "నేను"	అనిసెట్టి	1949	శాసనాలు-1

ప్రారంభాల వివరాలు-2

వర్గం పేరు	కవి పేరు	సంవత్సరం	కవిత పేరు
ఆత్మీయక ప్రతీకాత్మక "నేను"	తిలక్	1962	అమృతం కురిసిన రాత్రి
ఆత్మీయక ప్రతినిధి "నేను"	చలం	1961	సుధ, 55వ కవిత
ఆధ్యాత్మిక ప్రతీకాత్మక "నేను"	విశ్వనాథ	1916-26	దయాంబుధి
ఆధ్యాత్మిక ప్రతినిధి "నేను"	విశ్వనాథ	1916-26	ఒక వసుసంభరాతి
మాతృక ప్రతీకాత్మక "నేను"	విశ్వనాథ	1916-26	నా ప్రకృతి
కాలాతీత ప్రతీకాత్మక "నేను"	కృష్ణశాస్త్రి	1929	222 కల్యాలు
కాలాతీత ప్రతినిధి "నేను"	కవిరాజమూర్తి	1955	పెల్లక్షన
కాలాతీత అంతరంగ ప్రతీకాత్మక "నేను"	సినారె	5.10.1956	సంసార ధార
కాలాతీత అంతరంగ ప్రతినిధి "నేను"	రత్నమాల	1980	నేకైని "నేను"
అధి వాస్తవిక ప్రతీకాత్మక "నేను"	నారాయణబాబు	1961 కంటె ముందు	వసాన సంధ్యం
గుప్తతర్క ప్రతినిధి "నేను"	{ గురజాడ, రాయప్రోలు }	{ 1910, 1920 కంటె ముందు }	{ దేశభక్తి, జన్మభూమి }
గుప్తతర్క ప్రతీకాత్మక "నేను"	వేంకటపార్వతీశ్వర	1924	జీవ ప్రబోధము
పరమాత్మక "నేను"	విశ్వనాథ	1916-26	కల్పబ్రహ్మ స్తుతి

ఆధునిక కవిత్వంలో కనిపిస్తున్న "నేను" వర్గాల సంఖ్య } 32

ఒక్కొక్క కవి ప్రారంభించిన "నీవు" పద్యాల సంఖ్య

కవి పేరు	సంఖ్య	కవి పేరు	సంఖ్య
అనిసెట్టి	1	నారాయణబాబు	1
ఆరుద్ర	1	రత్నమాల	1
కవిరాజమూర్తి	1	రాయప్రోలు	5
కుందుర్తి	1	విశ్వనాథ	7
కొడాలి	1	వేంకట పార్వతీశ్వర కవులు	2
కృష్ణశాస్త్రి	1	వేదుల	1
గురజాడ	2	శివశంకరస్వామి	1
చలం	1	శ్రీశ్రీ	1
తిలక్	1	సినారె	1
తెన్నేటి సూరి	1		
దాశరథి	2		

వివిధ దశాబ్దాల్లో "నేను" ప్రయోగాల గణాంక వివరాలు-1									
వర్గం పేరు	1910-20	1921-30	1931-40	1941-50	1951-60	1961-70	1971-80	1981 —	మొత్తం సంఖ్య
కవి(త) గా ప్రతీకాత్మక "నేను"	1	1	1	2	3	6	19	9	42
కవి(త) గా ప్రతినిధి "నేను"	2	3	5	5	7	11	20	12	65+2 ★
కవి(త) గా ఆరోపక ప్రతీకాత్మక "నేను"	1	1	—	1	—	1	5	—	9
కవి(త) గా ఆరోపక ప్రతినిధి "నేను"	1	—	—	—	1	3	—	—	5
వాస్తవిక ప్రతీకాత్మక "నేను"	—	—	4	3	3	14	23	18	65+2
వాస్తవిక ప్రతినిధి "నేను"	1	—	1	5	12	27	60	27	133+10
వాస్తవిక మానసిక స్థితి ప్రతీకాత్మక "నేను"	1	—	—	—	—	1	3	1	6
వాస్తవిక మానసిక స్థితి ప్రతినిధి "నేను"	1	2	—	—	5	6	12	5	31
వాస్తవిక వ్యంగ్యాత్మక ప్రతీకాత్మక "నేను"	—	—	—	—	1	3	3	3	10
వాస్తవిక వ్యంగ్యాత్మక ప్రతినిధి "నేను"	—	—	—	1	1	7	4	4	17+1
వాస్తవిక ఆరోపక ప్రతీకాత్మక "నేను"	—	—	—	1	1	6	15	14	37+1
వాస్తవిక ఆరోపక ప్రతినిధి "నేను"	—	—	—	1	3	2	6	2	14

వివిధ దశాబ్దాల్లో "నేను" ప్రయోగాల గణాంక వివరాలు-2

వర్గం పేరు	1910-20	1921-30	1931-40	1941-50	1951-60	1961-70	1971-80	1981—	మొత్తం సంఖ్య
కాల్పనిక ప్రతీకాత్మక "నేను"	–	2	1	1	4	3	1	–	12
కాల్పనిక ప్రతినిధి "నేను"	2	10	5	5	6	4	3	1	36
కాల్పనిక సాంస్కృతిక ప్రతీకాత్మక "నేను"	1	8	5	1	6	7	3	2	33
కాల్పనిక ఖగోళిక ప్రతీకాత్మక "నేను" (ప్రతినిధి)	1	3	–	2	1	2	1	4	14
కాల్పనిక ఖగోళిక "నేను"	1	–	–	–	1	1	8	–	11
కాల్పనిక ప్రాకృతిక ప్రతీకాత్మక "నేను"	–	2	–	–	1	–	2	–	5
ఆత్మిక ప్రతీకాత్మక "నేను"	–	–	–	–	–	7	4	3	14
ఆత్మిక ప్రతినిధి "నేను"	–	–	–	–	–	3	5	1	9
ఆధ్యాత్మిక ప్రతీకాత్మక "నేను"	–	2	3	1	5	12	5	2	30
ఆధ్యాత్మిక ప్రతినిధి "నేను"	1	3	3	2	4	6	12	2	33+2
మానసిక ప్రతీకాత్మక "నేను"	4	6	1	2	3	3	3	–	22+1

వివిధ దశాబ్దాల్లో "నేను" ప్రయోగాల గణాంక వివరాలు-3

వర్గం పేరు	1910-20	1921-30	1931-40	1941-50	1951-60	1961-70	1971-80	1981 —	మొత్తం సంఖ్య
కాలాతీత ప్రతీకాత్మక "నేను"	–	2	–	–	1	2	1	2	8
కాలాతీత ప్రతినిధి "నేను" ([illegible])	–	–	–	–	–	1	1	–	2
కాలాతీత ప్రతీకాత్మక [illegible]	–	–	–	–	1	2	–	1	4
అధి వాస్తవిక ప్రతీకాత్మక "నేను"	–	–	–	–	–	2	–	–	2
గుప్త కర్తృక ప్రతీకాత్మక "నేను"	–	2	3	–	1	3	5	1	15
గుప్త కర్తృక ప్రతినిధి "నేను"	5	2	2	2	2	–	2	–	15
పరిణామాత్మక "నేను"	–	6	3	3	4	8	19	7	50
ఒక్కొక్క దశాబ్దంలో ప్రయోగాల వివరాలు	23	55	37	38	77	153	245	121	

*. ఒక వర్గంలో రచనా కాలం, ప్రచురణ తేదీ లభించని కవితలు [illegible] + గుర్తింపు [illegible] ఉండటం జరిగింది

"సినీ"తో సంబంధం గల శీర్షికగల కవితల వివరాలు - 1

శీర్షిక	రచయిత పేరు	పుస్తకం పేరు	పేజీ	వర్గం పేరు	విశేషం
నా విభ్రమిక	నరసింహశాస్త్రిగారు	గీతమాలిక (1921)	16-19	కాల్పనిక ప్రతిబింబం	గానకళారాధకుడైన కృష్ణభక్తుని ప్రతిబింబం.
నా దేవుడు	రజనీకాంతరావు	శతపత్రసుందరి (1954)	5-6	కాల్పనిక ప్రతిబింబం	సౌందర్యారాధకుడైన సౌందర్య భక్తుని ప్రతిబింబం.
అంటరానివాళ్ళు	కృష్ణశాస్త్రి	పల్లకి (1975)	97-98	కాల్పనిక ప్రతిబింబం	అర్ధాంగీభావం, అహంభావం గల భక్తుని ప్రతిబింబం.
నా స్వప్నం	పుట్టపర్తి	మహోదయం (1946)	170	కాల్పనిక ప్రతీకాత్మక ([illegible])	భగవంతునిపై ద్వేషం చూపించే భక్తుని ప్రతీక.
నా సంచి	దుగ్గానంద	చిరంతన (1970)	54-55	కాల్పనిక ప్రతీకాత్మక	జన్మనిచ్చిన తల్లి సంబంధం చూపే జీవి ప్రతీక
నా గాలిపటం	దుగ్గానంద	చిరంతన (1970)	90	కాల్పనిక ప్రతీకాత్మక	అవినీతి ఆధారంగా పదవులు చేపట్టే నాయకుని ప్రతీక.
నిరుద్యోగి	కాళ్లకూరి	నా గాంధీ (1953)	65-67	వాస్తవిక ప్రతిబింబం	మానవత్వం లేని అయిన మానవుని ప్రతిబింబం.
అనంతర ప్రస్థానం	రెంటాల	సర్పయాగం (1957)	5-6	వాస్తవిక ప్రతిబింబం	[illegible] దృక్పథం విశ్వశ్రేయస్సు కోరే కవి ప్రతిబింబం.
నా దేశం	శేషేంద్రశర్మ	నా రక్తం (1950-60)	131	వాస్తవిక ప్రతిబింబం	[illegible]
నేనొక దుర్గం	వరవరరావు	[illegible] (1965వ)	17-20	వాస్తవిక ప్రతిబింబం	[illegible] ప్రతిబింబం
నాలుగు పాదాలు	కుందుర్తి	కుందుర్తి కృతులు (1967)	481-82	వాస్తవిక ప్రతిబింబం	జీవన [illegible] ప్రతిబింబం.

"నేను"తో సంబంధంగల శీర్షికల కవితల వివరాలు-2

శీర్షిక	రచయిత పేరు	పుస్తకం పేరు	పేజీ	వర్గం పేరు	విశేషం
నేనులాంటి ఇయ బాధితుణ్ణి	వరవరరావు	చలినెగళ్ళు (1968లో)	35-36	వాస్తవిక ప్రతినిధి	దేశభక్తిగల సామాన్యవ్యక్తికి ప్రతినిధి
నేను లేచిన నా సామ్రాజ్యం	యం.కె. సుగమ్‌బాబు	ఒక గీతం (1970) (చైతన్యబలం)	54-56	వాస్తవిక ప్రతినిధి	ధనికులకు సుఖాలు ఒలికించాలని కాంక్షించే వ్యక్తికి ప్రతినిధి.
రాయబడ్డాను నిప్పులా.....	చెరబండరాజు	ముట్టడి (1972)	19-21	వాస్తవిక ప్రతినిధి	శ్రీకృష్ణుడు, విప్లవ కేంద్రుడైన ఉద్యమకారునికి ప్రతినిధి.
నేనెవరని నేను	మోహనరావు	విప్లవ కవితాసంకలనం (1972)	6-7	వాస్తవిక ప్రతినిధి	విప్లవ భావాలకు ప్రతినిధి.
మనిషిని చూడు బాధలున్నాను	కె.వి.ఆర్	తూర్పారం మార్పోడు (1974)	53	వాస్తవిక ప్రతినిధి	మానవతావాదం ఉన్న వ్యక్తికి ప్రతినిధి.
నేను చూస్తున్న	శివారెడ్డి	మార్పు సాక్షిగా (1974)	50-51	వాస్తవిక ప్రతినిధి	నైతికతకు ప్రతినిధి
నేను ప్రతిదీ చెబుతాను	శ్రీశ్రీ	నా గొడవ (1974)	33-34	వాస్తవిక ప్రతినిధి	సుగుణాలున్న వ్యక్తి ఆలా ప్రతిదీ ఉద్యమం పట్టించుకోవాలి.
సాహసం	ఫ్రీవర్స్‌ఫ్రంట్	సాహసం (1974)	47-48	వాస్తవిక ప్రతినిధి	విప్లవకారునికి ప్రతినిధి.
నాగదేవ ముందు	శివారెడ్డి	చర్య (1975)	49-50	వాస్తవిక ప్రతినిధి	ధనవంతుల పక్షపాతికి ప్రతినిధి.
ఇదిగో పట్టుకో దేశం	పురిపండా	పురిపండా (1976)	119-120	వాస్తవిక ప్రతినిధి	విప్లవకారుల కోసం చేసే తీరానికి ప్రతినిధి.

"స్నేహ"తో సంబంధం గల శీర్షికగల కవితల వివరాలు-3

శీర్షిక	రచయిత పేరు	పుస్తకం పేరు	పేజీ	వస్తువు పేరు	విశేషం
[illegible]	వంగపండు	[illegible] (1977)	41-43	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible] (1978)	37-45	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible] (1976-78?)	116-117	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]-2 ([illegible] 1962/1973)	17-20	[illegible]	[illegible]
[illegible]	భూషణ్	భూషణ్ [illegible] (1979)	4-5	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible] (1984)	12-13	[illegible] ([illegible])	[illegible]
[illegible]	అద్దేపల్లి	[illegible] (1983)	81-83	[illegible]	[illegible]
[illegible]	ఆరుద్ర	త్వమేవాహం (1949)	63-64	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible] (1967)	21-30	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible] 4-10-1970	54-55	[illegible]	[illegible]

"నేను"తో సంబంధం గల శీర్షికల కవితల వివరాలు-4

శీర్షిక	రచయిత పేరు	పుస్తకం పేరు	పేజీ	వస్తుం పేరు	విశేషం
నాలాగ నేను	అద్దేపల్లి	అంతర్జ్వాల (1970)	85-87	వ్యక్తిత ప్రతీకాత్మక	అంతరంతరంగ్ను తెల్పుచున్న మానవ జాతికి ప్రతీక
మళ్ళీ మళ్ళీ నేను	సినారె	ఉదయం నా హృదయం (1973)	30-32	వ్యక్తిత ప్రతీకాత్మక	సూర్యునిగా ఆశావాదా భావన లోకశ్రేయస్సు గూర్చే వానికి ప్రతీక
47 ఏళ్ళ నా వయస్సు 25	చెరబండరాజు	గమ్యం (1973)	46-48	వ్యక్తిత ప్రతీకాత్మక	నవ యౌవన విప్లవానికి ప్రతీక
[illegible]	శ్రీ [illegible]	వెలుతురు పిట్టలు (1974)	63-64	వ్యక్తిత ప్రతీకాత్మక	స్వార్థం తొల్చుచున్న ఆధునిక మానవత్వనకు ప్రతీక
నేను లేని వేళ	కుందుర్తి	[illegible] (11.2.80)	29	వ్యక్తిత ప్రతీకాత్మక	మార్గం లేకపోతే నవ నవ్యాల [illegible] ప్రతీక
నా [illegible] నమస్కరిస్తే	బైరాగి	ఆగమగీతి (1981)	51-52	వ్యక్తిత ప్రతీకాత్మక	విశ్వాసం తొల్చుకున్న ఆధునిక మానవునకు ప్రతీక
రోడ్డు క్రాస్ చేసా	సి. [illegible]	[illegible] కవిత (1982)	46-47	వ్యక్తిత ప్రతీకాత్మక	[illegible]
నా లోని సూర్యుడు	[illegible]	వెలుగు [illegible] (1984)	25-26	వ్యక్తిత ప్రతీకాత్మక	మంచి [illegible] గల వానికి
[illegible] నేను	చెరబండరాజు	[illegible] (?)	30	వ్యక్తిత ప్రతీకాత్మక	[illegible] ప్రతీక.
నేను భారత విప్లవాన్ని	చెరబండరాజు	గమ్యం (1973)	13-14	వ్యక్తిత ఆశావాద ప్రతీకాత్మక	భారత విప్లవంగా ఆశావాదం భారత విప్లవానికి ప్రతీక.

"నేను"తో సంబంధంగల శీర్షికగల కవితల వివరాలు-5

శీర్షిక	రచయిత పేరు	పుస్తకం పేరు	పేజీ	వర్గం పేరు	విశేషం
నేను భారతీయుణ్ణి	[illegible]	కాలం [illegible] (1979)	16	వాస్తవిక భావాత్మక ప్రతినిధి	[illegible] భారతీయునికి ప్రతీక.
[illegible]	[illegible]	[illegible] (1980)	86	వాస్తవిక భావాత్మక ప్రతినిధి	[illegible] భావాత్మకం [illegible] ప్రతినిధి
నా రూపం	కాళోజీ	నా గొడవ ([illegible]) (1953)	23	వాస్తవిక వ్యక్తిగతాత్మక ప్రతినిధి	[illegible] ప్రతినిధి
[illegible]	[illegible] బాబు	[illegible] (1970 [illegible])	30-33	వాస్తవిక [illegible] ప్రతినిధి	[illegible] ప్రతినిధి.
[illegible] నేను	[illegible] బాబు	[illegible] (1972)	98-99	వాస్తవిక [illegible] ప్రతినిధి	[illegible]
[illegible] నేను	శ్రీ[illegible]	[illegible] (1974	14-15	వాస్తవిక [illegible] ప్రతీకాత్మక	[illegible]
నా [illegible] నేను	కాళోజీ	నా గొడవ (1953)	71-72	వాస్తవిక [illegible] ప్రతినిధి	[illegible]
[illegible] నేను [illegible]	[illegible]	[illegible] (1966) [illegible]	72-73	వాస్తవిక [illegible] ప్రతినిధి	[illegible]
ఎందుకు నేను?	[illegible]	[illegible] (1970)	55-56	వాస్తవిక [illegible] ప్రతినిధి	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible] (1978)	51-54	వాస్తవిక [illegible] ప్రతినిధి	[illegible]
నా గమ్యం	[illegible]	[illegible] (1976)	36	వాస్తవిక భావాత్మక ప్రతీకాత్మక	[illegible]

"నేను"తో సంబంధంగల శీర్షికల కవితల వివరాలు – 6

శీర్షిక	రచయిత పేరు	పుస్తకం పేరు	పేజీ	వర్గం పేరు	విశేషం
[illegible]	[illegible]	[illegible] (1980)	10	సాంఘిక ఆత్మాశ్రయ ప్రతీకాత్మక	చెట్టుగా ఊహించటం, చెట్టు ద్వారా వ్యక్తావిష్కృత ప్రతీక
[illegible]	శివారెడ్డి	[illegible] (1982)	44-45	సాంఘిక ఆత్మాశ్రయ ప్రతీకాత్మక	వ్యక్తిత్వంగా ఊహించటం - వైయక్తిక స్థితి ప్రతీక,
చెట్టు నా ఆదర్శం	ఇస్మాయిల్	చిలుకలు వాలిన చెట్టు (1963)	134	[illegible] ప్రతీకాత్మక	చెట్టు ఆదర్శంగాగల మానవత్వపు ప్రతీక
[illegible]	[illegible]	[illegible] (1971)	111	ఆత్మాశ్రయ ప్రతీకవాది	సౌందర్య ప్రేమికుల్నిగా భావించే మనిషి ప్రతీక
నా కళ్ళు	శివారెడ్డి	ఉదయం నా హృదయం (1973)	10-13	ఆత్మాశ్రయ ప్రతీకాత్మక	ఆశాజీవి ప్రతీక
[illegible]	విశ్వనాథ	[illegible] (1916-20)	58	మానసిక ప్రతీకాత్మక	అనిర్వచనీయమైన అనుభవం పొందిన వ్యక్తి ప్రతీక
నా పాట	[illegible]	[illegible] (1946)	296	మానసిక ప్రతీకాత్మక	భగవంతునికి మానవునికి మధ్య గల బంధాన్ని విలక్షణంగా చిత్రించిన వ్యక్తి ప్రతీక
[illegible]	కృష్ణశాస్త్రి	ఊర్వశి (1929)	113-114	[illegible] ప్రతీకాత్మక	[illegible]

"నేను"తో సంబంధం గల శీర్షికల కవితల వివరాలు -7

శీర్షిక	రచయిత పేరు	పుస్తకం పేరు	పేజీ	వర్గం పేరు	విశేషం
శాశ్వత స్వాతంత్ర్య	సోమసుందర్	కల్పన (1953)	277	పరిణామాత్మక ఉదాత్త ప్రతీకాత్మక	అశాంతి పాలైన విశ్వశక్తిగా, విప్లవంగా, హృదయంగా ఆరాధకం. విప్లవ భావానికి ప్రతీక
నేనూ మనిషినే	శిశిర	పాటాహేతువిల్లు (1969)	16-17	ఆత్మాశ్రయ ప్రతీకాత్మక పరిణామాత్మక	సామాన్యుని నుండి సాధకునిగా మారిన పరిణామించిన వ్యక్తికి ప్రతీక.
నా ఆకాశ సాక్షాలు -11	కుందుర్తి	కుందుర్తి కృతులు (1967)	471-73	పరిణామాత్మక సామాజిక ఆత్మాశ్రయ ప్రతీకాత్మక	స్పందించే వ్యక్తికి, స్పందనను వ్యక్తం చేయగల వ్యక్తికి ప్రతీక
నా కలల విముక్తులు	శివారెడ్డి	చర్య (1975)	80-81	పరిణామాత్మక సామాజిక ప్రతీకాత్మక ఉదాత్తతరంగ	కాలానికి సమసమాజానికి జనసైన్యానికి ప్రతినిధిగా ప్రతీక.
నా ఆకాశ సాక్షాలు -26	కుందుర్తి	కుందుర్తి కృతులు (1967	495-96	పరిణామాత్మక సామాజిక ఆత్మాశ్రయ ప్రతీకాత్మక	నిరంతరం వికసించగల వ్యక్తికి, పరిణామానికి ప్రతీక.
నేనొక ప్రవాహం	పురిపండా	పురిపండా (1976)	8-14	పరిణామాత్మక సామాజిక సాంఘిక ప్రతీక	నిత్య ప్రవాహానికి ప్రతీక
జననీ ఆశ్చర్య	శ్రీ శ్రీ	సమగ్రం కావ్యం (1979)	11	పరిణామాత్మక సామాజిక ఉదాత్త ప్రతీకాత్మక కవిత	ప్రజాపక్షం వహించే వ్యక్తికి ప్రతీక

"నేను"తో సంబంధం గల శీర్షికల కవితల వివరాలు-8

శీర్షిక	రచయిత పేరు	పుస్తకం పేరు	పేజీ	వర్గం పేరు	విశేషం
[illegible]	[illegible]	[illegible] (1981)	42	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible] (1981)	5	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible] (1986)	41	[illegible]	[illegible]
[illegible]	కృష్ణశాస్త్రి	కృష్ణపక్షము (1925)	1-2	[illegible]	[illegible]
[illegible]	కృష్ణశాస్త్రి	ప్రవాసము (1929)	98	[illegible]	[illegible]
[illegible]	కృష్ణశాస్త్రి	కృష్ణపక్షము (1925)	79	[illegible]	[illegible]
[illegible]	నండూరి సుబ్బారావు	ఎంకిపాటలు (1925)	11	[illegible]	[illegible]
[illegible]	నండూరి సుబ్బారావు	ఎంకిపాటలు (1925)	2.	[illegible]	[illegible]
[illegible]	కృష్ణశాస్త్రి	ప్రవాసము (1929)	108-109	[illegible]	[illegible]
[illegible]	ఆరుద్ర	[illegible] (1957)	25	[illegible]	[illegible]

"నేను"తో సంబంధంగల శీర్షికగల కవితల వివరాలు - 9

శీర్షిక	రచయిత పేరు	పుస్తకం పేరు	పేజీ	వర్గం పేరు	విశేషం
సాహసం	శ్రీమన్నారాయణ	రాళ్లు (1971)	4	కాల్పనిక ప్రణయ ధోరణికి చెందినది	అద్వైతసిద్ధి ప్రేమతత్త్వాన్ని తెలిపినది
నేనుదగని...	కృష్ణశాస్త్రి	కృష్ణపక్షము (1925)	60	కాల్పనిక మార్మిక శ్రేణికి చెందినది	దుఃఖ ప్రియత్వాన్ని తెలిపినది
నేనొకండ	కృష్ణశాస్త్రి	కృష్ణపక్షము (1925)	54-55	కాల్పనిక మార్మిక శ్రేణికి చెందినది	దుఃఖ అద్వైత సిద్ధిని తెలిపినది
సాక్షాత్కారము	కృష్ణశాస్త్రి	ఊర్వశి (1929)	134-135	కాల్పనిక మార్మిక శ్రేణి ప్రణయాన్వేషణ తెలిపినది	విశ్వజనీన ప్రేమ అద్వైత ప్రియురాలిని తెలిపినది
విలయమందిరపు జోగులు	శ్రీరంగం నారాయణబాబు	[illegible] (1932)	?	కాల్పనిక మార్మిక శ్రేణికి చెందినది.	విషాద భావాలను తెలిపినది
నా ప్రియురాలు	కృష్ణశాస్త్రి	కృష్ణపక్షము (1925)	30	కాల్పనిక ప్రణయ కావ్యం	సహజ ప్రేమను తెలిపింది
నా హృదయము	కృష్ణశాస్త్రి	కృష్ణపక్షము (1925)	9	కాల్పనిక ప్రణయ కావ్యం	సుఖ దుఃఖ సంయోగాల జీవితం గల విలక్షణ వ్యక్తిత్వం గల వ్యక్తిని తెలిపింది.
ఎవరు నేను అక్కడి వెలుగు	విశ్వనాథ	శైశవగీతి (1968)	17-19	కాల్పనిక ప్రణయ కావ్యం	జీవన మాధుర్యాన్ని చెప్పే మార్మికతను తెలిపింది
నీవు నేను	పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు	నూతన సాహిత్య గ్రంథం (1958)	61-62	కాల్పనిక మార్మిక ప్రణయ కావ్యం	విశ్వవ్యాప్త స్నేహమయ ప్రణయంగల ప్రేమను తెలిపింది.

"నీవు"తో సంబంధంగల శీర్షికల కవితల వివరాలు - 10

శీర్షిక	రచయిత పేరు	పుస్తకం పేరు	పేజీ	వక్తం పేరు	విశేషం
[illegible]	[illegible]	అగ్నిధార (1949)	10-11	కవి(యి)గా ప్రశ్నించుకునే "నీవు"	[illegible]
[illegible]	తిలక్	అమృతం కురిసిన రాత్రి (1965)	133-34	కవి(యి)గా ప్రశ్నించుకునే "నీవు"	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible] .... ([illegible] 1979)	34-35	కవి(యి)గా ప్రశ్నించుకునే "నీవు"	[illegible]
[illegible]	బైరాగి	ఆగమగీతి (1981)	104-106	కవి(యి)గా ప్రశ్నించుకునే "నీవు"	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible] (1982)	5	కవి(యి)గా ప్రశ్నించుకునే "నీవు".	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible] (1982)	67	కవి(యి)గా ప్రశ్నించుకునే "నీవు"	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible] (1988)	58	కవి(యి)గా ప్రశ్నించుకునే "నీవు"	[illegible]
[illegible]	కృష్ణశాస్త్రి	కృష్ణపక్షము (1916-26)	9	కవి(యి)గా [illegible] "నీవు"	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible] (1934)	?	కవి(యి)గా [illegible] "నీవు"	[illegible]
[illegible]	తిలక్	అమృతం కురిసిన రాత్రి (1941)	195	కవి(యి)గా [illegible] "నీవు"	[illegible]

"నీవు"తో సంబంధం గల శీర్షికల కవితల వివరాలు-II

శీర్షిక	రచయిత పేరు	పుస్తకం పేరు	పేజీ	వక్త్రం పేరు	విశేషం
[illegible]	[illegible]	[illegible] (24-9-1944)	13 - 14	కవి(త)గా ప్రేయసికి "నీవు"	[illegible] ప్రేయసికి.
[illegible] -20	కుందుర్తి	కుందుర్తి కృతులు (1967)	484-85	కవి(త)గా ప్రేయసికి "నీవు"	[illegible] కవిత ప్రేయసికి.
[illegible]	[illegible]	[illegible] (14-4-1972)	11 - 13	కవి(త)గా ప్రేయసికి "నీవు"	[illegible] ప్రేయసికి.
[illegible]	సినారె	ఉదయం నా హృదయం (1973)	16-17	కవి(త)గా ప్రేయసికి "నీవు"	[illegible] ప్రేయసికి.
[illegible]	సినారె	[illegible] (1975)	?	కవి(త)గా ప్రేయసికి "నీవు"	[illegible] కవిత ప్రేయసికి.
[illegible]	[illegible]	[illegible] (1976-78?)	85-93	కవి(త)గా ప్రేయసికి "నీవు"	[illegible] ప్రేయసికి.
[illegible]	[illegible]	[illegible] (1980)	25	కవి(త)గా ప్రేయసికి "నీవు"	[illegible] కవిత ప్రేయసికి.
[illegible]	చినవీరభద్రుడు	నిర్వికల్ప సంగీతం (1986)	8	కవి(త)గా ప్రేయసికి "నీవు"	ప్రేయసి [illegible] కవితా- [illegible] కవిత ప్రేయసికి.

'నేను'తో సంబంధంగల శీర్షికగల కవితల వివరాలు-12

శీర్షిక	రచయిత పేరు	పుస్తకం పేరు	పేజీ	వర్గం పేరు	విశేషం
నా జీవితంలో ఉదయం ఉదయం జీవితంలో నేను	[illegible]	అమృతాభిషేకం (?)	44-46	కవి(త)గా స్ఫురించిన 'నేను'	వెలుగు సాధనాన్ని స్ఫురింపజేసింది.
నా వినాశనము...	కృష్ణశాస్త్రి	ఊర్వశి (1929)	103-104	కవి(త)గా వినాశకర స్ఫురింపజేసే 'నేను'	వినాశనానికి గాను ఆశించడం వినాశనానికి కవి స్ఫురించాడు.
నా ఆత్మహత్య [illegible]	[illegible]	[illegible] (1974)	25	కవి(త)గా స్ఫురింపజేసే 'నేను' (ఆశావహంగా)	సంఘర్షణలో [illegible] కవి స్ఫురించాడు.
నా సైనికులు [illegible]	దాశరథి	దాశరథి కవిత (1961) ప్రచురణం	214-17	కవి(త)గా స్ఫురింపజేసే ఆశావహ 'నేను'.	కాంతి [illegible] కవి స్ఫురించాడు.
[illegible]	కుందుర్తి	[illegible] (6.7.1977)	30	కవి(త)గా [illegible] స్ఫురింపజేసే 'నేను'	[illegible] ఆశావహం, [illegible] కవి స్ఫురించాడు.
నా గీతం	కుందుర్తి	కుందుర్తి కృతులు (16.11.1953)	210-11	కవి(త)గా ఆశావహ స్ఫురింపజేసే 'నేను'	[illegible] కవితగా కవితలో ఆశావహం
[illegible]	[illegible]	[illegible] (1966)	228	కవి(త)గా ఆశావహ [illegible] స్ఫురింపజేసే 'నేను'	నిరంతరం ఆశావహం, [illegible] కవిత్వాన్ని స్ఫురింపజేసింది.

"నేను"తో సంబంధంగల శీర్షికల కవితల వివరాలు-13

శీర్షిక	రచయిత పేరు	పుస్తకం పేరు	పేజీ	వస్తువు	విశేషం
నేను ప్రేమిస్తాను	పాఠ్యంతి	నా గంధిక (1974)	35	ఆత్మవిశ్వాస భావాన్ని ప్రకటిస్తుంది	వ్యక్తి భావాలను ప్రకటిస్తుంది.
నేను నిరాకార సంగీతాన్ని	శివారెడ్డి	రక్తం సూర్యుడు (1979)	39	సామాజిక జీవితంలో సామాన్యుని స్థితి ప్రతిబింబిస్తుంది.	గాఢమైన సంగీతానుభవాన్ని కల్పించి ప్రతిబింబిస్తుంది.
సాలెపురుగు కన్ను	గోపాలరావు నేస్తం	గోదావరి గలగలలు (1980)	25	సామాజిక మానవస్థితి ప్రతిబింబిస్తుంది	అంతస్సంఘర్షణ, మానసిక స్థితిని ప్రతిబింబిస్తుంది.

అంగారవల్లరి – (వచన కవిత) రమణారెడ్డి కె.వి.; అ.రసం; విజయవాడ; స్వీట్‌హోమ్ ప్రింటర్స్, విజయవాడ; ప్ర.ము. సెప్టెం 1959.
అంతర్జ్వాల – ఆధునిక సంపుటి, రామమోహనరావు అద్దేపల్లి; ప్రభాకర పబ్లికేషన్స్, 208 గాంధీ, కృష్ణా జిల్లా, 1970 డిసెం.
అక్షరాల గవాక్షాలు – నారాయణరెడ్డి సి. డా॥; యం. శేషాచలం అండ్ కంపెనీ, తెలుగు ప్రెస్, 146 ఓల్డ్ మెయిన్ రోడ్, మద్రాసు-21, ప్ర.ము డిసెం 1965
అగ్నిపుత్రి – కృష్ణకుమారి నాయని; స్వీయం, హైదరాబాద్ 1978.
అగ్నివీణ – సుబ్బారావు అనిసెట్టి; చేతన సాహితి, నరసరావుపేట 1949 (రెం) ప్రచురణ.
అగ్నిశిఖలు – మంచు జడులు – (కవితా సంపుటి) వెంకటేశ్వరరావు [illegible]; యువభారతి, హైదరాబాదు, 1964.
అజ్ఞాతం – పంచకావ్యం, బుచ్చిబాబు; ఆదర్శ గ్రంథమండలి, విజయవాడ-2; సాయి ప్రెస్, విజయవాడ-1; ప్ర.ము జులై 1967.
అడవి – రమణారెడ్డి కె.వి.; అరుణోదయ ప్రచురణలు, నెల్లూరు, 1951.
అద్దంలో నీడలు – రంగారావు మాదిరాజు; రసధుని ప్రచురణ, హైదరాబాదు ప్ర.ము నవం 1960.
అధునా – సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి కొవెల డా॥; స్వీయం; ప్ర.ము మార్చి 1964; వెంకటేశ్వర ప్రింటింగ్ ప్రెస్, మెయిన్ రోడ్ వరంగల్.
అనల శిఖరం – సోమసుందర్ ఆవంత్స; కళాకేళి ప్రచురణలు, పిఠాపురం పి.ఓ. 533450 ప్ర.ము. ఫిబ్ర 1977. శ్రీరామా ప్రింటర్స్, పిఠాపురం.
అనుభూతి గీతాలు – శ్రీకాంత శర్మ ఇంద్రగంటి; నవోదయ పబ్లిషర్స్, విజయవాడ-2, ప్ర.ము. 1976
అమృతం కురిసిన రాత్రి – తిలక్ దేవరకొండ బాలగంగాధర తిలక్; ప్రచురణ విశాలాంధ్ర పబ్లిషింగ్ హౌస్; చంద్రం బిల్డింగ్స్, విజయవాడ-4 స్వీట్‌హోమ్ ప్రింటర్స్, విజయవాడ, 520004, జూన్ 1984.
అమృత వీణ – కృష్ణశాస్త్రి గేయ సంపుటి; కృష్ణశాస్త్రి వెంకట దేవులపల్లి; రాజహంస ప్రచురణలు, 9-జగదాంబాళ్ స్ట్రీట్, మద్రాసు-17 ఫిబ్ర-1982.
అమ్మపెట్టు – శివప్రియ; వచన కవితలు, సమతా బుక్స్ ప్రచురణ, ఉదయ ఎంటర్ ప్రైజెస్, సెప్టెం 1979.
అరణ్యకేతనం – [illegible]; స్వీయం; ?.
అశ్రుతాయలు – సోమసుందర్ [illegible]; కళాకేళి ప్రచురణలు, పిఠాపురం 533450, శ్రీ జగపతి ప్రింటర్స్, పిఠాపురం, ఆగస్టు 1979.
అరుణరేఖలు – గేయ సంపుటి, [illegible]; మహోదయ ప్రచురణలు, మచిలీపట్నం, ప్ర.ము 1946.
అలజడి – ఆధునిక కవితా సంకలనం, ఆర్.ఎస్., హైదరాబాదు ప్రచురణ; స్వీట్‌హోమ్ ప్రింటర్స్, విజయవాడ-4, ప్ర.ము. అక్టో 1972.
ఆసావరి – నరసింగరావు ఎస్.వి.; ప్రచురణ ఆర్ట్ అకాడమీ హైదరాబాదు; సాహితీ ప్రెస్, హైదరాబాదు-4.
[illegible] జడకుచ్చులు – సుబ్బారావు [illegible]; యం. శేషాచలం అండ్ కంపెనీ, మద్రాసు [illegible] ప్రచురణ, ప్ర.ము జనవరి 1972, తెలుగు ప్రెస్, మద్రాసు-21.
ఆగమగీతి – కవితా సంపుటం – బైరాగి ఆలూరి; ఆలూరి బైరాగి సంస్మరణ సంఘం కమిటీ, నెం.13, [illegible] కాలనీ, హైదరాబాదు రోడ్, [illegible], మద్రాసు 500026, మే 1981.

ఆత్మవేదన — రామాచార్యులు [illegible]; శ్రీ [illegible] గ్రంథాలయ ప్రచురణ, 2844, [illegible] బావి వీధి, సికింద్రాబాదు-3, ప్ర.ము. 1957. [illegible] ప్రింటింగ్ ప్రెస్, హైదరాబాదు.

ఆధునిక మహాభారతము — శేషేంద్రశర్మ గుంటూరు; శ్రీ శేషేంద్రశర్మ సాహితీ పీఠం, హైదరాబాదు ప్రచురణ. [illegible] ప్రింటర్స్, [illegible]గూడా, హైదరాబాదు, ప్ర.ము. 1985.

ఆనందం [illegible] — [illegible] చక్రవర్తి, [illegible] ప్రచురణ, 234 3RT విజయనగర్ కాలనీ, హైదరాబాదు, ప్ర.ము. జూన్ 1963.

ఆనందధుని — రంగాచార్య దాశరథి. [illegible], వరంగల్, జనవరి 1975

ఆమె — [illegible] ; [illegible], హైదరాబాదు-4, [illegible] ప్రెస్, మద్రాసు-600001, ప్ర.ము. [illegible] 1978

ఆమె ఉత్తరాలు — [illegible]. [illegible], హైదరాబాదు-4 [illegible] ప్రింటర్స్, 1-1-694/2/A, గాంధీనగర్, హైదరాబాద్-500380 ప్ర.ము. 1982.

ఆమె [illegible] — [illegible], [illegible], హైదరాబాదు, [illegible] ప్రింటర్స్, [illegible], హైదరాబాద్. ప్ర.ము. సెప్టెంబరు 1982.

ఆ [illegible] — [illegible]; [illegible], [illegible] వీధి, విజయవాడ-2, [illegible] ప్రింటర్స్, [illegible] నగర్, మద్రాసు 600017. ప్ర.ము. సెప్టెంబరు 1985.

ఆ [illegible] (కవితాసంకలనం) [illegible]; [illegible] ప్రచురణలు; ప్ర.ము. 1975 [illegible] ప్రెస్, మద్రాసు.

ఆకాంక్ష — రంగాచార్య దాశరథి; [illegible] ప్రచురణ, వరంగల్, సెప్టెంబరు 1973.

ఆ [illegible] — [illegible]. ప్రచురణ [illegible], [illegible] ప్రెస్, హైదరాబాద్, ప్ర.ము. 1976.

ఇంటింటి [illegible] — [illegible]; ద్వితీయ; [illegible] 1976.

ఇది నా జెండా — [illegible]; ద్వితీయ?, [illegible] ప్రింటర్స్ [illegible]గూడా, హైదరాబాద్ ప్ర.ము. 16 [illegible] 1985.

ఈ [illegible] కవిత — (1971-80) సంపా. [illegible], [illegible], [illegible] ప్రచురణ, హైదరాబాద్, [illegible] ప్రింటర్స్, గాంధీనగర్ హైదరాబాదు ప్ర.ము. 1982.

[illegible] [illegible] (1979-83) [illegible]; [illegible], [illegible] హైదరాబాద్, 500044. [illegible], [illegible], హైదరాబాద్-29, ఏప్రిల్ 1984.

ఉగాదులు — [illegible]; [illegible] ప్రచురణలు, [illegible], [illegible]-1. [illegible] ప్రింటింగ్ ప్రెస్, [illegible]-1. ప్ర.ము. 1978.

ఉదయం [illegible] — [illegible] కవితలు; [illegible]; ద్వితీయ; [illegible] ప్రింటింగ్ ప్రెస్, [illegible] 1973.

ఉదయశ్రీ — కరుణశ్రీ; First combined edition, Sept 1979, [illegible] విజయవాడ 520002

ఉదయిని — [illegible], [illegible], [illegible] ప్రచురణ, [illegible] 1950.

ఉ[illegible] — [illegible]; [illegible] ప్రచురణలు; [illegible], 506001, [illegible] ప్రింటర్స్, విజయవాడ, జనవరి 1983

ఉ[illegible] — [illegible], [illegible] ప్రింటర్స్ గాంధీనగర్, హైదరాబాద్, ప్ర.ము. జూలై 19-1986.

ఉ[illegible] — [illegible]; [illegible] ప్రచురణలు; [illegible], [illegible], ఆగష్టు 19-1970.

ఊరేగింపు — వరవరరావు; చైతన్య సాహితీ ప్రచురణ, కరీంనగర్, వెంకటేశ్వర ముద్రణాలయము, వరంగల్, జనవరి 1974.

ఋషి గానము — రామకృష్ణారావు ...; ఋషి గానము 2వ ... కవిత, 15 ... సాహిత్య మార్గ్, న్యూఢిల్లీ 100005. ప్ర.ము. 1973.

ఎంకి పాటలు — సుబ్బారావు వెంకట నండూరి; ... పబ్లిషర్స్, ... రోడ్, విజయవాడ 520001, ప్ర.ము. 1925? ద్వి.ము. 1952?

ఎర్ర గంటి — (సంకలనం) ... జూన్ 1970.

ఎన్నెల ..... పాటలు — భూపాల్; ... ప్రచురణలు, హనుమకొండ 506001, ... ప్రింటర్స్, వరంగల్, ప్ర.ము. అక్టో 1984.

ఎరుపు — సుబ్బారావు ... పాటలు. సం. ... రెడ్డి, ఎం.ఏ., వెంకటేశ్వర ముద్రణాలయము, వరంగల్, ప్ర.ము. జనవరి 1972.

ఎరుపెక్కిన వెన్నెల — జనసాహితి కవితా సంకలనం, జనసాహితి ప్రచురణ, ... ప్రెస్, గాంధీనగర్, హైదరాబాద్, ప్ర.ము. 1985.

ఎర్ర జెండా పాటలు — ప్రసాద్ ... ; ... మార్గ్, ... నగర్, హైదరాబాద్, ... ప్రింటర్స్, విజయవాడ-4 ప్ర.ము. ... 1973.

ఎర్ర పిడికిళ్ళు — రమణారెడ్డి, ఎం.ఏ., ... చిత్తూరు జిల్లా ... కంచి ... రెడ్డి కృష్ణ, బాలాజీ పబ్లిషర్స్, 8-81, ...

ఏకలవ్యం (కవితా సంకలనం) — ...; ... వార్డు-2, ... 1979

ఏరువాక (సామాజిక పాటలు) — ప్రసాదరావు, ... ఎం.ఏ. ... ప్రచురణ, ... విశాఖ-1, ప్ర.ము. 1974.

ఒక్క ... — ...; ... ప్రచురణలు, ... 533450, ప్ర.ము. అక్టో 1984, ...

ఓటమి తిరుగుబాటు — ... ప్రచురణ ... పబ్లిషర్స్, ... బజార్, హైదరాబాద్-1, ... ప్రెస్, ... ప్ర.ము. 1972.

కంటి ... — ..., ... ప్రచురణ, ..., నెల్లూరు. (1976-78?)

కదన ... — ...; ... ప్రచురణలు, ... 521201, ... ప్రెస్, ... 1984.

కవిత - 2 — సం॥ ... , ... 4-10-431, ... నగర్, హైదరాబాద్, ... ప్ర.ము. ... 1955.

కవిత - 1 — సం॥ ..., ... 4-10-431 ... నగర్, హైదరాబాదు. ... ప్ర.ము. ..., 1954.

కవితా ... — ... ప్రెస్, ... ప్రచురణలు, ... నగర్, విశాఖపట్నం 20-4-1973

కవితా ... — ... సాహితీ ... ప్రచురణ ... రెడ్డి, ... జిల్లా, ... ప్రెస్, ... రెడ్డి ... 1976.

కవితా ... (కవితా సంకలనము) ప్రచురణ చిత్తూరు జిల్లా ... ప్రచురణ సంఘం, చిత్తూరు ప్ర.ము. జులై 1975, ... 12 ... ప్రెస్, ... -1

కలంకలాలు — ... , నవ్యసాహితీ సమితి ప్రచురణ, నవ్యసాహితీ సమితి, హైదరాబాదు, ... 1958. ప్ర.ము.

కల్పన — ఆధునిక కవితా సంకలనం, సంపా॥ సుబ్బారావు ..., ... రావు ..., ... సాహితీ ప్రచురణ ... ప్రెస్ విజయవాడ-1, ... 26 ... 1953.

కన్నీరు ... — ... రావు ..., నవ్యసాహితీ ... ప్రచురణ, రామరాయ ముద్రణాలయము, ... ప్ర.ము. 1938.

కళాసౌరభం – కవితల ప్రత్యేక సంచిక, సం. రాయసం ఏ.వి., సహాయ సంపాదక డిసెంబర్, 19
1981; సంపుటి 2, సంచిక, 11 & 12; కళాసౌరభం, రాంనగర్, హైదరాబాద్-133
కాంతి పత్రిక – కావ్యసంచిక చిన్నవేంకట, ఏ.వి.రావు; స్వంత కాంతి సాహిత్య
ముద్రణ పత్రం, ప్ర.ము. నవంబర్ 1988.
కాంతి రథ్యం – పెదబాలదాసు; ప్రచు., ప్రగతి ప్రింటర్స్, హైదరాబాదు-4, ప్ర.ము.
డిసెంబర్, 1973.
కాలువేసేదాని కాంతిరేఖ – కవి సమ్మేళనం, విజయలక్ష్మి.సి, శ్రీ ఉషా సాహితీ సమితి,
కాలగాలు, సాహితీ ప్రింటింగ్ ప్రెస్, విజయవాడ-2, అక్టో.1966.
కాలం కవితలు – రామయ్య.కె, ప్రజాసాహితీ ప్రచురణ, యంగ్ ఇండియా ప్రెస్, కోరల్లి
ప్రింటింగ్ ప్రెస్, చిక్కడపల్లి, హైదరాబాద్, 500001, ప్ర.ము. అక్టోబర్ 1979.
కాలం గీసిన చిత్రాలు – శిష్ట్లా ఉమామహేశ్వరరావు; ప్రచు.; ఉమా పబ్లికేషన్స్, బొగ్గులకుంట, హైదరాబాద్
సుభద్ర, ప్రథమ ముద్రణం, సెప్టెంబర్ 1962.
కాలనాళిక – గంగాధర రెడ్డి బి.వి.రావు; ప్రచు., శాంతి ప్రెస్, మద్రాసు-1, ప్ర.ము. 1979.
కాలంతో పాటు – సంపత్ కుమార్ ఇతర కవితలు. సంపత్ కుమార్ కవితలు, రచనాలయం 2448
సంపత్ కుమార్ 1977, కళాకేళి ప్రచురణలు, శ్రీకాకుళం ప్రింటర్స్, శ్రీకాకుళం, 533450
కావ్యకుసుమావళి – వేంకట పార్వతీశ్వర కవులు, శ్రీ ఆదిత్య సంస్థ, పిఠాపురం, ముద్రాపకుడు,
ఆంధ్ర ప్రచారిణీ ముద్రాక్షరశాల, ద్వి.ము. 1943.
కిరణ కవనం – పటక ఆరా సంకలనం, కిరణ్ కుమార్, ప్రచు., ఎస్.ఎ. ప్రింటర్స్, కాచిగూడ
చౌరస్తా, హైదరాబాదు, ప్రథమ ముద్రణ: 1980.
కుందుర్తి కృతులు కవిత 1940-75 – కుందుర్తి సత్యనారాయణ, గుంటూరు హైదరాబాదు,
ప్ర.ము. మార్చి 1975.
కృష్ణపక్షము – కృష్ణశాస్త్రి దేవులపల్లి, ఆంధ్ర విశ్వకళా సంస్థ, రాజమహేంద్రవరం
3 నటరాజ ప్రెస్, మద్రాసు-17. శ్రీ నవశక్తి ప్రెస్, మద్రాసు-17.
కృష్ణపక్షము. ప్ర.ము.1925; ద్వి.ము.-1929 ప్రచురణము.1929. తృతీ. 1983.
కేదారగౌళ – ఖండకావ్య సంపుటి –; బెల్లంకొండ రామదాసు, ప్రచు., విజయ
ప్రెస్ తెనాలి, ప్ర.ము.1972.
కొయ్యగుర్రం – నగ్నముని; సృజన ప్రచురణ, హైదరాబాద్, 1979.
ఖండకావ్యములు – కవికోకిల గ్రంథావళి –; రామిరెడ్డి దువ్వూరి, కవికోకిల గ్రంథమాల,
దువ్వూరు రెడ్డి పాలెం – ఎల్లాయపాలెం, నెల్లూరు జిల్లా, ప్ర.ము. 1936.
ద్వి.ము. 1956.
ఖండకావ్యము –7, జాషువా.గు., శ్రీ ముద్రాలయం, పటమట, విజయవాడ-6
నవజ్యోతి ముద్రణ ఆగస్టు-1980.
ఖండకావ్యము –6, జాషువా.గు.; శ్రీ ముద్రాలయం, పటమట, విజయవాడ-6
నవజ్యోతి ముద్రణ, జూలై-1980.
ఖండకావ్యము –5 – జాషువా.గు.; శ్రీ ముద్రాలయం, పటమట, విజయవాడ-6
నవజ్యోతి ముద్రణ నవం1979.
ఖండకావ్యము –4 – జాషువా.గు.; శ్రీ ముద్రాలయం, పటమట, విజయవాడ-6
నవజ్యోతి ముద్రణ. జూలై 1980.
ఖండకావ్యము –3 – జాషువా.గు.; శ్రీ ముద్రాలయం, పటమట, విజయవాడ-6
నవజ్యోతి ముద్రణ, జూన్ 1980.
ఖండకావ్యము –2 – జాషువా.గు.; శ్రీ ముద్రాలయం, పటమట, విజయవాడ-6
నవజ్యోతి ముద్రణ –1979.
ఖండకావ్యము –1 – జాషువా.గు.; శ్రీ ముద్రాలయం, పటమట, విజయవాడ-6
సెప్టెం. 1977.
ఖడ్గసృష్టి – శ్రీశ్రీ; విశాలాంధ్ర పబ్లిషింగ్ హౌస్, విజయవాడ, విశాలాంధ్ర ప్రింటింగ్ హౌస్
విజయవాడ-4; ప్ర.ము. 1966 ఫిబ్ర, ద్వి.ము 1977 జూన్.

గద్దర్ పాటలు – జననాట్యమండలి ప్రచురణలు, అనుపమ ప్రింటర్స్, హైదరాబాద్, క్రీ.శ. ఆగస్టు-1981.

గన్నులమ్మ – [illegible]; [illegible], [illegible] ప్రింటర్స్, [illegible], విజయవాడ-6, ఫస్ట్ ఆగస్టు 19, 1982.

గమ్యం – [illegible]; [illegible] ప్రచురణాలయము, వరంగల్-2 క్రీ.శ. సెప్టెంబరు 19-1973.

గాయాలు-గేయాలు – ఆరుద్ర; ఆదర్శగ్రంథ మండలి, 1 [illegible] వీధి, [illegible] నగర్, మద్రాసు-17. క్రీ.శ. 1957. ప్రథమ ముద్రణ 1954: [illegible] ప్రింటర్స్ [illegible], [illegible] బిల్డింగ్స్, 21 [illegible] వీధి, మద్రాసు-1.

గిడుగు రామమూర్తి [illegible] గేయాలు – [illegible], [illegible] నగర్, విజయవాడ-4, ప్రథమ ముద్రణ 1920-28.

[illegible] – [illegible]; [illegible] ప్రచురణ, [illegible] ప్రెస్, [illegible], హైదరాబాద్. క్రీ.శ. [illegible] 1985.

గేయ [illegible] – [illegible]; [illegible], తెనాలి, [illegible] ముద్రణాలయం క్రీ.శ. 1921. [illegible]

[illegible] – [illegible]; [illegible], [illegible] ప్రింటర్స్, హైదరాబాద్, క్రీ.శ. 1973. ద్వి.ము. 1977.

[illegible] – కవితా సంకలనం, [illegible], [illegible], విజయవాడ-4, [illegible] 1984 (1910)

గోదావరి గలగలలు – గోదావరి శర్మ, [illegible], [illegible] ప్రింటర్స్, [illegible] 1980.

గోదావరిలోయ [illegible] – [illegible]; [illegible] ప్రచురణ, [illegible] ప్రెస్, హైదరాబాద్, క్రీ.శ. డిసెంబరు 1981

చరిత్ర – [illegible]; [illegible] ప్రచురణ, [illegible] ప్రెస్, హైదరాబాద్, క్రీ.శ. 1975.

చలం గేయాలు – [illegible] చలం; [illegible] ప్రచురణలు, [illegible] 1963. [illegible], 1917లో చలం [illegible]

చలి [illegible] – [illegible]; [illegible], [illegible] ప్రింటింగ్ ప్రెస్, [illegible], క్రీ.శ. మే 1968.

చితి-చింత – [illegible], [illegible], మద్రాసు-21. క్రీ.శ. మే 1969.

చిరంజీవి – [illegible]; [illegible] ప్రచురణ, [illegible] ప్రెస్, [illegible], క్రీ.శ. డిసెంబరు 1970.

చిలకల [illegible] – [illegible]; [illegible] వీధి, కాకినాడ-1. క్రీ.శ. మార్చి 1980

[illegible] – బైరాగి [illegible]; [illegible] ప్రచురణలు, హైదరాబాదు-4. 1978.

చుక్కలు – కవితాసంకలనం – [illegible], ప్రచురణ [illegible] మండలి, [illegible] నగర్, [illegible], [illegible], [illegible] ప్రింటింగ్ ప్రెస్, హైదరాబాద్ క్రీ.శ. 13.11.1974.

చెరబండరాజు కవితలు – పాటలు – సం।। [illegible], [illegible], [illegible] నగర్, [illegible], విజయవాడ-10, [illegible] ప్రెస్, విజయవాడ-2, [illegible], క్రీ.శ. మే 1982.

చేతనావర్తం-2 – [illegible] కవితా సంకలనం; [illegible] సం।।, ప్రచురణ [illegible] సాహితీబంధు బృందం, [illegible], [illegible] వరంగల్-2 క్రీ.శ. ఆగస్టు 1970.

చేతనావర్తనం-1 — చేతన కవితా సంకలనం, సం॥ సుప్రసన్నాచార్యులు [illegible], సాహితీ బంధు బృందం, వరంగల్, వేదకుమార ముద్రణాలయము, వరంగల్లు, ప్ర.ము. [illegible] 1967.

చైతన్య కవిత - సం॥ [illegible], [illegible] 1986.

[illegible] - [illegible]; [illegible] ముద్రణాలయం, వరంగల్-2, జనవరి 19-1974.

జనం పాటలు - [illegible] సాహితీ సాంస్కృతిక సంస్థ, హైదరాబాద్, [illegible] 15-4-527, [illegible], హైదరాబాద్, [illegible], హైదరాబాద్-29, ప్ర.ము. ఆగస్టు 1974.

[illegible] - [illegible], హైదరాబాద్. 1978

జలపాతం - నారాయణరెడ్డి. సి. డా॥ [illegible], సికింద్రాబాద్, [illegible], సికింద్రాబాద్, [illegible] 1953.

[illegible] - [illegible], రాజమండ్రి [illegible], రాజమండ్రి, ప్ర.ము. 1959.

[illegible] - [illegible], ప్ర.ము. 1971.

[illegible] - [illegible] రెడ్డి [illegible] 1975-77, [illegible] ముద్రణాలయం, [illegible], హైదరాబాద్. ప్ర.ము. జూన్ 1977.

[illegible] - [illegible]; సం॥ [illegible] రెడ్డి [illegible] ముద్రణాలయం, ఆగస్టు 1970.

తంగేడు పూలు - గోపి. ఎన్. ; [illegible] ముద్రణాలయం, హైదరాబాద్, [illegible], హైదరాబాద్, ప్ర.ము. 1976.

[illegible] - కవితా సంకలనం, [illegible], [illegible] ముద్రణ నం.2, [illegible] 1981.

[illegible] - [illegible] కవితా సంకలనం; [illegible], [illegible], హైదరాబాద్. ఆగస్టు. 1976.

తిరుగుబాటు - [illegible] కవితా సంకలనం, [illegible] 6/551/3, [illegible], ప్ర.ము. [illegible] 1969.

[illegible], హైదరాబాద్, ప్ర.ము. 25.10.1983.

[illegible] - [illegible] జనవాణి ముద్రణాలయం, రాజమండ్రి-5, [illegible], రాజమండ్రి, ప్ర.ము. జూలై 1982.

[illegible] - [illegible] కవితా సంకలనం, [illegible] సాహితీ ముద్రణ, హైదరాబాద్, ప్ర.సం॥ [illegible]; సం॥ [illegible] [illegible] - 9

[illegible] - [illegible]; [illegible] ముద్రణ; [illegible], హైదరాబాద్, ప్ర.ము. జూన్. 19. 1972.

తెలుగు [illegible] - సం॥ [illegible], [illegible], ప్ర.ము. 1959.

తెలుగు గజల్స్ - నారాయణరెడ్డి డా॥ సి. ; [illegible] సాంస్కృతిక సంస్థ, [illegible] 1-1-694/2/4, గాంధీనగర్, హైదరాబాద్ 500 380. 1986.

తెలుగు [illegible] - [illegible], నారాయణరెడ్డి సి. డా॥, [illegible], సికింద్రాబాద్, [illegible] 1975.

దేశభక్తి కథలు — [illegible] ప్రచురణ, [illegible], 1958.
[illegible] — [illegible]; ద్వితీయ, [illegible] ప్రెస్, [illegible] ప్ర.ము. 1923, ద్వి.ము. 1955.
[illegible] — [illegible]; ద్వితీయ, ప్ర.ము. అక్టోబరు 1970, [illegible], హైదరాబాదు-24.
[illegible] — [illegible], 14 [illegible], [illegible]-1 ప్ర.ము. 1971.
[illegible] — [illegible], [illegible], విజయవాడ-2, [illegible], విజయవాడ-1, ప్ర.ము. [illegible] 1959.
[illegible] — [illegible]; [illegible], [illegible] 1974.
[illegible] — [illegible] ప్రచురణలు; 13 [illegible], [illegible]-24. [illegible] 1977
[illegible] — [illegible] ప్రచురణ, [illegible] ప్రెస్, [illegible] హైదరాబాదు, [illegible] 1981.
[illegible] — [illegible], [illegible] ప్రచురణ, [illegible] 1983.
[illegible] — [illegible], [illegible] ప్రెస్, [illegible] హైదరాబాదు, [illegible] హైదరాబాదు, ప్ర.ము. మార్చి 1944, ద్వి.ము. మార్చి 1975.
[illegible] — [illegible], [illegible] ప్రచురణాలయం, [illegible] 1954.
[illegible] — [illegible]; ద్వితీయ; [illegible] ప్రెస్, [illegible] హైదరాబాదు, [illegible], ప్ర.ము. [illegible] 1978.
[illegible] — [illegible]; [illegible], 49 [illegible], [illegible]-7, [illegible] ప్రెస్, 14 [illegible]-2; మే 1959.
[illegible] — [illegible]; [illegible] ప్రచురణ; హైదరాబాదు, [illegible] ప్రెస్, [illegible] హైదరాబాదు, ప్ర.ము. [illegible], [illegible] 1880, 1959.
నాగానంద ([illegible]) — [illegible], [illegible] ప్రచురణ, [illegible] ప్రెస్, [illegible], ప్ర.ము. 1953, ద్వితీయ [illegible] 1953, [illegible] 1967.
నాగానంద ([illegible]) — [illegible]; [illegible] ప్రచురణ, [illegible], 5 [illegible], [illegible] 1974. [illegible].
నాగానందం-7 — [illegible], [illegible]; [illegible] ప్రచురణ, [illegible] 1967.
నాటకం [illegible] — [illegible], [illegible], [illegible] హైదరాబాదు, [illegible], [illegible]-33, [illegible] 1977.
నాయని సుబ్బారావు కృతులు — నాయని సుబ్బారావు ([illegible]) ద్వితీయ; [illegible], [illegible] హైదరాబాదు, ప్ర.ము. 1958.
[illegible] — [illegible]; [illegible], [illegible], [illegible] ప్రెస్, [illegible]-1, [illegible] 1975.
నారాయణరెడ్డి [illegible] — నారాయణరెడ్డి సి., [illegible] ప్రచురణ, [illegible] హైదరాబాదు. ప్ర.ము. 1955, [illegible] 1970.
[illegible] — [illegible]; [illegible] ప్రచురణలు, [illegible] ప్రెస్, విజయవాడ-2, జూలై 198[illegible]
[illegible] — [illegible]; ద్వితీయ; [illegible], రాజమండ్రి, మార్చి 1986.
[illegible] — ([illegible]) [illegible]; [illegible], [illegible] హైదరాబాదు, ద్వి.ము. 1976 మార్చి.
[illegible] — [illegible] ([illegible]); [illegible], 63 [illegible], [illegible] ప్రెస్, 1 [illegible], [illegible], ప్ర.ము. 1976.

నిక్షిప్తం [illegible] – [illegible]; ప్రియ; [illegible] ప్రెస్, [illegible] హైదరాబాద్-4
ప్ర.ము. 1987.
నేటి [illegible] – [illegible], ఎమ్.ఎ. ప్రచురణలు, హైదరాబాదు-4, 1978.
నెల్లూరు [illegible] – వి.ఆర్. [illegible], ప్ర.ము. జూన్ 4, 1985.
నేటి [illegible] – [illegible] రెడ్డి, [illegible], హైదరాబాద్, నవంబర్ 1978
పడగెత్తిన [illegible] – [illegible]; [illegible] ప్రచురణ, [illegible] జనవరి 1973.
పరిమళించిన [illegible] – [illegible] రెడ్డి [illegible]; [illegible] హైదరాబాద్,
[illegible] ప్ర.ము. ఏప్రిల్ 1982.
పల్లకి – [illegible]; [illegible] ప్రచురణ,
[illegible], 14 [illegible],
[illegible]-1
పల్లవి – [illegible]; ప్రియ; [illegible] ప్రెస్, హైదరాబాదు, ?.
ప్రసాద్ [illegible] – [illegible] రెడ్డి [illegible], [illegible], హైదరాబాద్, [illegible]
[illegible], ప్ర.ము. మార్చి 1981.
[illegible] – [illegible]; [illegible], [illegible],
[illegible], [illegible]-2, 24.4.1975.
[illegible] – [illegible]; ప్రియ; [illegible] ప్రెస్, విజయవాడ.
ప్ర.ము. జనవరి 1983.
[illegible] – [illegible]; [illegible],
[illegible], [illegible], [illegible] ప్రెస్, [illegible], 1957?
[illegible] – [illegible]; [illegible] ప్రచురణ;
[illegible], [illegible], [illegible], [illegible] 530004, ప్ర.ము. 1977.
[illegible] – [illegible]; [illegible], 70 [illegible]
[illegible]. NW 31ND, [illegible], [illegible],
[illegible], [illegible] ప్రెస్, [illegible], ప్ర.ము. 1976.
[illegible] – [illegible]; [illegible]
[illegible] ప్రచురణ, [illegible] ప్రచురణ, [illegible],
ప్ర.ము. 1982 (?)
[illegible] – [illegible]; [illegible] ప్రచురణ; [illegible] ప్రెస్
[illegible], ప్ర.ము. ఏప్రిల్ 1950, ద్వి.ము. జూన్ 1974.
[illegible] – selected poems of quarter century – [illegible]; [illegible]
[illegible]-1; [illegible] ప్రెస్, 138. [illegible], [illegible] 21, ప్ర.ము. ఆగస్టు 1967.
[illegible] – [illegible], [illegible]; [illegible],
జనవరి 1978.
[illegible] – [illegible]; ప్రియ; [illegible] ప్రెస్, ? , 1973.
[illegible] – [illegible]; [illegible], [illegible], నెల్లూరు-1,
ప్ర.ము. 1939, ద్వి.ము. 1973.
బాపిరెడ్డి గీతాలు – బాపిరెడ్డి. జె, [illegible] ప్రచురణ, [illegible] ప్రెస్, హైదరాబాదు-4,
ప్ర.ము. 1968, ద్వి.ము. 1970, తృ.ము. 1974.
బసవరాజు అప్పారావు గీతాలు – అప్పారావు బసవరాజు, [illegible],
[illegible], విజయవాడ-1 (?)
[illegible] – [illegible]; ప్రియ; [illegible] ప్రెస్, [illegible], హైదరాబాదు-4, ప్ర.ము. 1975.
[illegible] – [illegible], [illegible], [illegible] ప్రచురణ,
[illegible] ప్రెస్, 138, [illegible], [illegible]-21; ప్ర.ము. 1935, తృ.ము. 1967.
[illegible] – [illegible]; [illegible]; [illegible],
[illegible], విజయవాడ-10, సెప్టెంబర్ 1986.
భాగ్యనగర [illegible] – [illegible], ప్రియ [illegible], [illegible],
హైదరాబాద్-28. ప్ర.ము. 1966.
[illegible] – [illegible] రెడ్డి. జె, [illegible] ప్రచురణ, [illegible] ప్రెస్, [illegible],
హైదరాబాదు-4; ప్ర.ము. [illegible] 1983.

భువనఘోష – రమణారెడ్డి. కె.వి., విశాలాంధ్ర ప్రచురణాలయం, విజయవాడ, స్వతంత్ర ప్రింటర్స్, విజయవాడ, ప్ర.ము. సెప్టెంబరు 1955.

భూపాల్ పాటలు – భూపాల్; యువ ప్రచురణలు, హైదరాబాదు, ఉదయ ఎంటర్‌ప్రైజెస్, హైదరాబాదు, మార్చి 1979.

భూమిక – [illegible] నారాయణరెడ్డి. సి. డా॥, యువభారతి ప్రచురణలు, డిసెంబరు 1977

భూమి స్వప్నం – సిధారెడ్డి, నందిని; మాధవి పబ్లికేషన్స్, 1-1-694/2/4, గాంధీనగర్ హైదరాబాదు 500380, [illegible] ప్రింటర్స్, గాంధీనగర్, హైదరాబాదు మార్చి 1987.

[illegible] – [illegible] సంపుటం-1; [illegible] నారాయణ [illegible]; [illegible] విజయవాడ-4, [illegible] 1916-1926, 1970.

మంటలూ మానవుడూ – [illegible] కవితాసంపుటి. నారాయణరెడ్డి సి. డా॥, [illegible], డిసెం 1970.

[illegible] – [illegible]; ప్రచురణ [illegible] పబ్లిషర్స్, [illegible], హైదరాబాద్, [illegible] 1969-71, [illegible], ప్ర.ము. నవంబర్ 1972.

మధనం – నారాయణరెడ్డి సి. డా॥, యువభారతి ప్రచురణలు, హైదరాబాదు, డిసెం 1978. [illegible]

మధ్యతరగతి మందహాసం – నారాయణరెడ్డి సి. డా॥; [illegible] ప్రచురణ, డిసెం 1968, [illegible] 24.

మనస్సు – [illegible]; గేయం; [illegible] 21, 1969. [illegible] హైదరాబాద్

మనిషీ చిలకా – నారాయణరెడ్డి సి. డా॥; గేయం, డిసెం 1972.

మనో ఘూర్ణికలు – రంగాచార్య [illegible]; [illegible] ప్రచురణ, 3-4-685, నారాయణగూడ, హైదరాబాద్, ప్ర.ము. మార్చి 1960.

మరో [illegible] – [illegible] కవితా సంకలనం – [illegible] రమణారెడ్డి. కె.వి.; [illegible] ప్రచురణ. ప్ర.ము. ఆగస్టు 1980. [illegible], వరంగల్-1

మరో హరివిల్లు – కవితాసంపుటి – నారాయణరెడ్డి సి. డా॥; [illegible] ప్రచురణలు, [illegible] నగర్, హైదరాబాద్-20 ప్ర.ము. డిసెం 1969. [illegible] 17-32 [illegible]

మలయమారుతాలు – [illegible] రెడ్డి [illegible], గేయం; [illegible] ప్రింటర్స్ [illegible], హైదరాబాద్, ప్ర.ము. జులై 1985.

మల్లారెడ్డి గేయాలు – మల్లారెడ్డి గడ్డం; విశాలాంధ్ర ప్రచురణాలయం, విజయవాడ, స్వతంత్ర ప్రింటర్స్, విజయవాడ-2, ఆగస్టు 1961.

మహాప్రస్థానం – శ్రీశ్రీ; విశాలాంధ్ర పబ్లిషర్స్, [illegible] విజయవాడ, 16వ ముద్రణ జూన్ 1981. [illegible]

మహాసంకల్పం – [illegible] కవితా సంకలనం, [illegible]; శ్రీ [illegible], విజయవాడ 1975.

మహాసభ – [illegible]; [illegible] ప్రచురణలు, 1-8-465 [illegible] హైదరాబాద్-20. [illegible] హైదరాబాద్-4 [illegible] 1964.

మహోదయం – [illegible], శ్రీ [illegible]; [illegible], ప్ర.ము. 1946.

[illegible] – [illegible], మాధవి పబ్లికేషన్స్, 1-1385/21 [illegible] గాంధీనగర్ హైదరాబాద్-380. ప్ర.ము. 1979.

[illegible] – [illegible]; గేయం, [illegible] ప్రింటర్స్, విజయవాడ-2, ప్ర.ము. 1976.

మానవీయం – రంగాచార్య [illegible], [illegible] ప్రచురణ, వరంగల్, జూన్ 1971

[illegible] – [illegible], జులై 1970, [illegible] ప్రచురణ [illegible]. [illegible]

[illegible] – నారాయణరెడ్డి సి. డా॥; కవిత్వం, [illegible] 1974;
[illegible] – [illegible], [illegible], [illegible], అమలాపురం,
ప్రచురణ, శ్రీ [illegible] ప్రెస్, అమలాపురం, 533201, ప్ర.ము. [illegible] 1980
[illegible] – [illegible], [illegible], [illegible], [illegible]
[illegible], [illegible], ప్రథమ ముద్రణ 1980.
[illegible] – [illegible] – [illegible], [illegible] ప్రచురణ,
పిఠాపురం 533450, [illegible] ప్రింటర్స్, పిఠాపురం. (?)
[illegible] – [illegible]; [illegible],
[illegible] ప్రచురణ, [illegible],
[illegible], 1968.
[illegible] – [illegible], [illegible] ప్రచురణ, [illegible],
[illegible] ప్రింటర్స్, [illegible], ప్ర.ము. [illegible] 1983.
[illegible] – [illegible], నారాయణరెడ్డి సి. డా॥, ప్ర.ము. [illegible] 1971, [illegible]
ప్రింటర్స్, [illegible], కవిత్వం.
[illegible] – [illegible]; కవిత్వం, ప్ర.ము. [illegible] 1972, [illegible] ప్రింటర్స్, [illegible].
[illegible] – [illegible]; కవిత్వం, [illegible] ప్రెస్, [illegible]
[illegible]. ప్ర.ము. 1927, ద్వి.ము. 1933.
[illegible] – [illegible]; కవిత్వం; [illegible] ప్రింటర్స్, [illegible],
హైదరాబాద్-380. ప్ర.ము. 16 [illegible] 1983.
[illegible] – [illegible]; కవిత్వం; [illegible] ప్రింటర్, హైదరాబాద్.
ప్రథమ ముద్రణ [illegible] 1959.
[illegible] – [illegible]; [illegible] ప్రచురణలు, [illegible] ప్రెస్-2 [illegible]
[illegible]-1; 1982.
[illegible] – [illegible]; [illegible] ప్రచురణ, 6-1-711 [illegible]
[illegible] హైదరాబాద్-4, [illegible] ప్రింటర్స్-1-4-305/410 [illegible], [illegible]
[illegible] హైదరాబాద్-48, 1988. [illegible].
[illegible] – [illegible] – నారాయణరెడ్డి సి. డా॥ [illegible]
ప్రచురణలు, [illegible] 1979.
ఉద్యమ సంగీతం – [illegible], [illegible] ప్రచురణ, [illegible], [illegible]
1970.
ఉద్యమ సంగీతం – [illegible], ప్రచురణ [illegible], [illegible] 1970, [illegible]
[illegible]-1
రక్తం [illegible] – [illegible]; [illegible] ప్రచురణ, [illegible] ప్రెస్, [illegible], హైదరాబాద్-4,
?
రక్త గానం – [illegible] ప్రచురణ, [illegible], [illegible] ప్రింటర్స్, [illegible]
[illegible]. ప్ర.ము. [illegible] 1972.
రక్త [illegible] – [illegible]; కవిత్వం; [illegible] ప్రెస్, [illegible], హైదరాబాద్, ప్ర.ము.
[illegible] 1981.
రక్త [illegible] – [illegible]; కవిత్వం, హైదరాబాద్ ప్రింటర్స్, [illegible],
హైదరాబాద్. ప్ర.ము. 1985.
రక్త సంధ్య – [illegible], [illegible], [illegible], [illegible],
[illegible]-533202, [illegible] ప్రెస్, [illegible]-1, ప్ర.ము. [illegible] 1983.
[illegible] – [illegible]; [illegible] ప్రచురణ, 2-1-462/B/1 [illegible].
హైదరాబాద్-44, [illegible] ప్రెస్, [illegible], హైదరాబాద్-4, 1980.
[illegible] – [illegible], [illegible], 1-8-17/2 [illegible], హైదరాబాద్-20,
[illegible] 1970.
[illegible] – [illegible]; ప్రచురణ [illegible]; [illegible]
హైదరాబాద్-1964.
[illegible] – [illegible], కవిత్వం, [illegible] – 1987.

రాళ్ళు – భీమరాజు ...; '...' ...ప్రచురణ, ... లైన్, హైదరాబాదు, ప్ర.ము.1971.
రుక్మిణీ ప్రియ – నారాయణ బాబు శ్రీరంగం; ... పబ్లికేషన్స్, విజయవాడ, ప్ర.ము.1972,
ద్వి.ము.1976.
రెక్కలు – నారాయణ రెడ్డి. సి.డా॥; ... ప్రచురణ, ... సంస్థ,
రాజమండ్రి ..., ప్ర.ము. డిసెంబరు 1972.
రెక్కలు ముడ్చిన ... – ...; ... ప్రచురణ, ..., హైదరా
బాదు, హైదరాబాదు-4; ప్ర.ము. నవంబరు 1983.
రేపటి స్వప్నం – ... ..., ..., అక్టోబరు 1968, హైదరాబాదు.
లైలా ... – ... ..., ... ప్రచురణ ..., 1934.
లయ – ...; ... ..., ..., ...
... ప్రచురణ, ..., ..., ..., ప్ర.ము 25
1982.
లావా – ...; ... ప్రచురణ, ..., ..., హైదరాబాదు-4,
... 819 ... , ..., ... హైదరాబాదు-44
ప్ర.ము. ఫిబ్ర 1984.
లే – ...; ... ..., ... పబ్లికేషన్స్, 81 ...
..., ప్ర.ము ఫిబ్ర 1971, ద్వి.ము. జనవరి 1972.
వీడ్కోలు ... – ...; ..., ప్ర.ము. ఆగస్టు 1932, ... (...)
...-4, ప్ర.ము.1949 మార్చి, ద్వి.ము 1979 ఫిబ్ర.
... – ...; ...ప్రచురణ, ..., ... 1972.
... – ...; ... ప్రచురణలు, ... పబ్లికేషన్స్, హైదరాబాదు,
నవంబరు 1981.
... – ..., డి.వి; ..., ... ప్రచురణ,
... పబ్లికేషన్స్, ..., ..., ప్ర.ము. ఆగస్టు 1977.
... – ...; ... పబ్లికేషన్స్, హైదరాబాదు-40
... పబ్లికేషన్స్, ..., హైదరాబాదు 1988 ...
విప్లవం – ...; ...; ...; ...,
ప్ర.ము. డిసెంబరు 1970.
విప్లవాత్మ – ...; ...; ...,
హైదరాబాదు, జనవరి 1946.
వి.వి. ... – ... వి.వి; ... ప్రచురణలు, ...,
..., ...-2. అక్టోబరు 1973.
... – ...; ... ప్రచురణలు, ..., ...
..., ...-2, ... 1966.
... – ... – ...; ...
..., రాజమండ్రి 1952.
... – ...; ..., ... రెడ్డి సి.డా॥ ...; ...
..., ..., ప్ర.ము. 1980 ...
... – ...; ..., ... పబ్లికేషన్స్, ...
హైదరాబాదు, ప్ర.ము.1984.
విశాల ... – (...) – విజయలక్ష్మి. సి., ...
ప్రచురణ, విజయవాడ, ..., విజయ
వాడ-2, ప్ర.ము.1965 జులై. ద్వి.ము1966 ...
... – ...; ... ప్రచురణలు, ...
533450, ..., ..., ప్ర.ము ... 1977.
... – ...; ..., ..., ...
... 1974.
... – ...; ..., ... 14, ...
...17, ... 12 ... ..., ...-1, ... 1974.

వెలుతురు పిట్టలు – [illegible]; [illegible], 20-36 [illegible] నగర్, రాజమండ్రి-3, [illegible] ప్రింటింగ్ ప్రెస్, క్రీ.శ. జనవరి 1974.

వేదగాథ – సంకలనం; [illegible] ప్రింటింగ్ ప్రెస్, [illegible], నిజామాబాదు - 503001, క్రీ.శ. 1976.

వైతరణి – [illegible]; [illegible], హైదరాబాదు, [illegible], వరంగల్ క్రీ.శ. 1968.

వైరాగ్యము – [illegible]; [illegible], విజయవాడ, [illegible] ప్రింటర్స్, విజయవాడ-4, క్రీ.శ. 1935, [illegible] 1978.

[illegible] – [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] (1932).

[illegible] – [illegible], [illegible] ప్రింటింగ్ ప్రెస్, [illegible] క్రీ.శ. 29-2-1984.

[illegible] – [illegible]; [illegible], విజయవాడ-2, [illegible] ప్రింటర్స్, విజయవాడ-4. [illegible] 1968.

[illegible] – [illegible], [illegible], క్రీ.శ. 1962.

[illegible] – [illegible]; [illegible], 490 [illegible], [illegible]-21 [illegible] ప్రెస్, [illegible]-21, క్రీ.శ. 1954.

[illegible] – [illegible]; [illegible], 3-1-169 [illegible], వరంగల్, [illegible] ప్రెస్, వరంగల్, [illegible] 1987.

[illegible] ([illegible]); [illegible], [illegible], [illegible], జనవరి 1976.

[illegible] – ([illegible]) [illegible], [illegible], విజయవాడ, [illegible] ప్రింటర్స్, విజయవాడ-2 క్రీ.శ. [illegible] 1954.

[illegible] – [illegible], [illegible], విజయవాడ-2, [illegible] ప్రింటర్స్, విజయవాడ-2, [illegible] 1984.

[illegible] – [illegible]; [illegible]; [illegible] ప్రెస్, [illegible], 28-12-1947.

[illegible] – [illegible], [illegible], [illegible] ప్రెస్, [illegible]-1. క్రీ.శ. 1981.

[illegible] – [illegible], [illegible], [illegible] నగర్, విజయవాడ-4; 1970.

[illegible]; [illegible] 207; [illegible], [illegible]-2, [illegible] 1973.

[illegible] – [illegible]; [illegible], [illegible], క్రీ.శ. 1952.

[illegible] – [illegible], [illegible], గాంధీనగర్ విజయవాడ, [illegible] 1950.

[illegible] – [illegible]; [illegible] ప్రెస్, [illegible], హైదరాబాద్ క్రీ.శ. [illegible] 1984.

[illegible] – [illegible]; [illegible], [illegible], హైదరాబాద్-12 [illegible] 1978.

[illegible] – [illegible]; [illegible]; విజయవాడ-2, జనవరి 1983.

[illegible] – [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] ప్రింటర్స్, [illegible], క్రీ.శ. [illegible] 1985.

[illegible] – [illegible]; [illegible], విజయవాడ-2; [illegible] ప్రింటర్స్, విజయవాడ-2; [illegible] 1945-53, క్రీ.శ. 1957 [illegible].

[illegible] – [illegible], [illegible], [illegible], హైదరాబాదు, [illegible] ప్రింటర్స్, 1-1-634/2/A, గాంధీనగర్, హైదరాబాద్, క్రీ.శ. [illegible] 1983.

[illegible] – [illegible]; [illegible], [illegible], వరంగల్, [illegible] ప్రింటింగ్ ప్రెస్, [illegible], క్రీ.శ. [illegible] 1960. క్రీ.శ. [illegible] 1961.

[illegible] - [illegible], కాకినాడ, [illegible], [illegible] ప్రింటింగ్ ప్రెస్, [illegible], [illegible], ప్ర.ము. ఆగస్టు 1960, ద్వి.ము. 1961.

[illegible] - [illegible]; ద్వి.ము.; [illegible] ప్రింటింగ్ ప్రెస్, కాకినాడ, ప్ర.ము. 1983.

[illegible] - [illegible] రెడ్డి విజయవాడ; [illegible], హైదరాబాద్, [illegible]-1, ప్ర.ము. 1980.

[illegible] - [illegible]; [illegible]-14; [illegible] ప్ర.ము. [illegible] 1987.

[illegible] - [illegible]; [illegible], విశాఖపట్నం-1, [illegible] ప్రింటింగ్ [illegible], విశాఖపట్నం-1, ప్ర.ము. ఆగస్టు 1961.

[illegible] - [illegible] ప్రచురణ [illegible]. గుంటూరు [illegible]; [illegible] ప్రింటింగ్ ప్రెస్, గుంటూరు-2. ప్ర.ము. 1971, ద్వి.ము. 1972.

[illegible] (1970-85) [illegible] ప్రచురణలు, జనవరి 1986.

[illegible] - [illegible]; [illegible] 1973, [illegible] 1977, [illegible] ప్రచురణలు [illegible], 533450, [illegible] ప్రెస్, [illegible].

[illegible] - [illegible] రెడ్డి విజయవాడ. [illegible] ప్రచురణ, [illegible] ప్రింటింగ్ ప్రెస్, హైదరాబాదు-20, ప్ర.ము. [illegible] 1987.

[illegible] - [illegible], [illegible], గుంటూరు, విజయవాడ, [illegible] విజయవాడ-2, ప్ర.ము. జూన్ 1984.

[illegible] - [illegible] రెడ్డి విజయవాడ; ద్వి.ము.; [illegible] ప్రింటింగ్ [illegible], హైదరాబాదు, ప్ర.ము. జూన్ 1986.

[illegible] - [illegible]; [illegible] ప్రింటర్స్; ద్వి.ము.; డిసెం. 1971, హైదరాబాదు.

[illegible] - [illegible], [illegible]; [illegible] ప్రచురణలు, హైదరాబాదు 1978.

[illegible] - [illegible]; [illegible], [illegible] ప్రింటర్స్, [illegible], [illegible], హైదరాబాద్, ప్ర.ము. 16. డిసెం 1982.

ఉపయుక్త గ్రంథ సూచిక

తెలుగు:-

అక్షరదీపికలు – సం॥ వెంకటరామయ్య చెన్నమనేని; కవితా సమీక్షా వేదిక; ఆంధ్రప్రదేశ్ అర.సం. విమలనగర్, హైదరాబాద్-29; జూలై 1986.

ఆంధ్ర భాషావికాసము – గంటి జోగి సోమయాజి; శ్రీ వేంకటేశ్వర బుక్ డిపో, మచిలీపట్నం 521001, ప్ర.ము: 1946, ద్వితీయ 1978.

ఆధునిక ఆంధ్ర కవిత్వము సంప్రదాయములు-ప్రయోగములు – నారాయణరెడ్డి సి. డా॥; ద్వితీయ; ప్ర.ము. జనవరి 1967, ద్వి.ము 1977.

ఆధునిక ఆంధ్ర కవితావికాసం – రామనరసింహం వెంకట శాస్త్రి ఆచార్య; గంగాధర పబ్లికేషన్స్, విజయవాడ-2, శ్రీ సాయి [illegible] ప్రింటింగ్ ప్రెస్, ప్ర.ము జన 1982.

ఆధునిక తెలుగు సాహిత్యవిమర్శ; సాంప్రదాయకరీతి — సంపత్కుమార ఆచార్య, [illegible] డా॥, ద్వితీయ, ఫిబ్ర 1981.

ఆధునిక తెలుగు సాహిత్యంలో విభిన్న ధోరణులు – సం॥ రంగనాథాచార్యులు కె.కె. ఆంధ్రసారస్వత పరిషత్తు, తిలక్ రోడ్, హైదరాబాద్, [illegible] ప్రింటర్స్, [illegible], హైదరాబాద్, ప్ర.ము 1982

ఆధునిక తెలుగు [illegible] ఆంధ్ర [illegible] – వేంకటేశ్వర్లు [illegible], ప్రకాశకులు శ్రీమతి [illegible], c/o [illegible], 9-2-414 [illegible], సికింద్రాబాద్ 500017, [illegible] 1982.

ఆధునిక యుగంలో కవిలోకం (ప్రథమ భాగము) – రమణారెడ్డి కె.వి., ప్రచురణ [illegible], మద్రాసు, సాహిత్య [illegible] ప్రచురణాలయం, నెల్లూరు, [illegible] ప్రింటర్స్, నెల్లూరు ప్ర.ము: 1984.

ఉపనిషత్ [illegible] – [illegible]; ద్వితీయ, గుంటూరు – ?

ఎస్ [illegible] – [illegible] (వెంకటేశ్వర [illegible]) – [illegible] [illegible], ఎం.ఫిల్ [illegible] (తమిళం) [illegible] విశ్వవిద్యాలయం 1981.

కవిత్వం [illegible] – [illegible]; [illegible] ప్రచురణలు, [illegible] 533450. [illegible] ప్రెస్ [illegible]-1, సెప్టెం 1984.

కవిత్వం-వైతత్వం – [illegible]; [illegible] ప్రింటర్స్ [illegible] ప్ర.ము. జులై 1972.

కవిత్వంలో నిశ్శబ్దం – [illegible], ద్వితీయ; [illegible] ప్రింటింగ్ ప్రెస్, [illegible], ప్ర.ము జనవరి 1987.

కుందుర్తి [illegible] – [illegible] కుందుర్తి: [illegible], [illegible] పట్నం, శ్రీ భారతీ ప్రెస్, [illegible] పట్నం, ప్ర.ము. మార్చి 1977.

[illegible] – సం॥ [illegible] ఎం.ఎ., [illegible] ఆంధ్ర [illegible] భారతి [illegible] 9-9-1974.

కృష్ణశాస్త్రి [illegible]-2 – [illegible] ప్రచురణలు, [illegible], [illegible]-17, ప్ర.ము. ఫిబ్ర 1982, [illegible] ప్రెస్, [illegible]-17

[illegible] – రమణారెడ్డి కె.వి.; [illegible] ప్రచురణలు, [illegible] ప్రింటర్స్ [illegible], విజయవాడ-2 ప్ర.ము. జూన్ 1986.

తెలుగు కవితా వికాసం (1947–1980), [illegible]; ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమి, [illegible], హైదరాబాదు-4 ప్ర.ము1982.

తెలుగులో కవితా విప్లవాల స్వరూపం - నారాయణరావు వెల్చేరు; ప్రియ; నాగార్జున ప్రింటింగ్ ప్రెస్, హైదరాబాద్ - 1978.

తెలుగులో వెలుగులు - రామారావు చేకూరి; ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు, తిలక్ రోడ్, హైదరాబాద్, ప్ర.ము. డిసెం.1982.

తెలుగు సాహిత్యం మరో చూపు - సం॥ రంగనాథాచార్యులు కె.కె.; ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు, తిలక్ రోడ్, హైదరాబాద్, ప్ర.ము. 1981.

నారాయణరెడ్డి సాహితీ మూర్తి - శ్రీనివాసాచార్యులు తిరుమల డా॥; యువభారతి ప్రచురణ, డిసెం 1981.

పోస్టు చెయ్యని ఉత్తరాలు - [illegible] ఉద్యమ స్వరూపం, గాంధీ [illegible]; ద్వి.ము. 1964.

[illegible] కవిత్వ సమీక్ష - [illegible]; చలసాని ప్రసాద్, వి. రామకృష్ణ, శ్రీశ్రీ, కె.వి.ఆర్ [illegible]; [illegible] సాహితీ ప్రచురణ, డిసెంబర్ 1980. [illegible], నెల్లూరు.

బాలల్లో [illegible] - [illegible], భాను రంగారావు, [illegible] గ్రంథమాల, అరండల్ పేట గుంటూరు - 2 ప్ర.ము 1969, ద్వి.ము. 1972.

బాల సాహిత్య [illegible] - [illegible] - [illegible], బాబ్జీ రెడ్డి డా॥; [illegible], నరసరావుపేట 522601; ద్వి.ము. 1983.

[illegible] సాహితీ దర్శనం - [illegible], [illegible] రావు, ముదివేడు; విశ్వభారతి ప్రచురణ - జూలై 1970.

భూమిక ఒక సమగ్ర పరిశీలనం - [illegible]; ప్రియ; హైదరాబాదు 1985.

[illegible] - చలం; ప్రజా ప్రచురణలు; ఏలూరు; [illegible] ఏలూరు; ప్ర.ము 1960.

రక్తరేఖ (కావ్యం) - [illegible] గుంటూరు, [illegible], గాంధీనగర్, హైదరాబాద్-12, ప్ర.ము. 1974.

వాక్యపదీయము - [illegible]; [illegible]; తెలుగు అకాడమి, హైదరాబాదు 1980.

శ్రీమద్ [illegible] - [illegible], [illegible] మండలి, జూలై 1985.

[illegible] సంచిక - [illegible] ([illegible]) - [illegible]. [illegible] ఎం.ఎ., [illegible], [illegible], 1941.

[illegible] - [illegible] డా॥, [illegible] ప్రచురణలు, [illegible], 3-1-168 [illegible] 500002; జూలై 1982.

సాహిత్య [illegible] - [illegible], ప్ర.ము ఆగస్టు 1983, [illegible] ప్రచురణ, రాజమండ్రి.

__పత్రికలు__

నవత - సాహిత్య త్రైమాసిక పత్రిక, [illegible], [illegible], హైదరాబాద్-7, (సం॥ శ్రీశ్రీ).

నవత - సాహిత్య త్రైమాసిక పత్రిక, సంచిక-4; (సం॥ శ్రీశ్రీ); జూలై 1967.

నవత - సాహిత్య త్రైమాసిక పత్రిక, సంచిక-7; (సం॥ శ్రీశ్రీ); ఏప్రిల్-జూన్ 1968.

భారతి - ఏప్రిల్ 1989.

Bibliography (English)

A comparative study of the concepts of Space and Time in Indian Thought — Kumar Kishore Mandal; The Choukhamba Sanskrit Series Office, Varanasi-1; 1968.

An introduction to the Study of Literature — Hudson William Henry Kalyani publishers, Ludhiana, New Delhi, F.P. 1910, 9th Indian Ed 1979, Reprinted 1983.

Being and Nothingness The complete Text — Satre, Jean Paul A Washington Square press Edition F.P. March 1966, Sp. June 1966. New York.

Brihadaranyakopanishad, Ramakrishna Math, Advaita Ashrama,

Concise Oxford Dictionary of Current English - Third Edition (Revised) Oxford University publication - 1949.

Encyclopedia of Philosophy - Volume five, Paul Edwards Editor in Chief The Macmillan Company & the Free Press New York 1967.

Heritage of Symbolism — Bowra. C.M., Macmillan, New York 1967. F.P. 1943.

Introduction to Existentialism — Marjorie Grene, Phoenix Book, The University of Chicago Press, Sixth Impression 1960. U.S.A

Life Divine — Sri Aurobindo; Sri Aurobindo Ashram, Pondicherry 1955.

Linguistics and Literary Style — Donald C Freeman, Holt, Rinehart and Winston Inc 1970.

New Encyclopaedia, Britanica - Volume 17 (Knowledge in depth) 15th Edition (1977)

Poetic Self — Towards A phenomenology of Romanticism, Meena Alexander, Published by Gulab Vazirani for Arnold-Heinemann publishers, 1979.

Princeton Encyclopedia of Poetry and Poetics — Ed Alx Preminger, Enlarged Edition, Macmillan Refference Books, F.P. 1965, Reprint 1986.

Ramana Maharshi — Swaminathan. K, National Book Trust of India, New Delhi, F.P. 1975, Reprint - 1979.

Romanticism — Lilian R. Furst, The Critical Idiom, Methuen &Co Ltd, F.P. 1969.

Scholar-Critic — An introduction to literary research, F.W Bateson Routledge & Keegan Paul, London 1972.

Symbolism — Charles Chadwic, Critical Idiom, Methuen &Co Ltd, F.P 1971, 11 New Fetter Lane, London, Ec 4.

Symbolism And Belief - Gifford Lectures, by Edwyn Bevan, Published by London Allen & Unwin Ltd, Museum Street, F.P. 1938.

Symbolisme from Poe to Mallarme The growth of a myth, by Joseph Chiari; Rockliff, Salisbury square, London, 1956.

Studies in Human Time - Poulet Georges - Trans Coleman Elliott, Printed in United States of America, by Wolff Book manufacturing Co 1956

Twentieth Century Literary Criticism - A reader, Ed by David Lodge, Longman Group Ltd, London F.P. 1972, Reffered impression 1977.

Vedanta Sara of Sadananda - Ramakrishna math - 1987.

Vision of self in Early Vedanta - William Beidler, Motilal Banarasi Das, F.P. 1975. Delhi.

What is Time - C.H. De Goeje, Leiden, E. J. Brill, 1949.